Dvidešimto
amžiaus
aukso
fondas

V

VERCORS

SILVA

VERCORS

Sylva

V

VERCORS

SILVA

ROMANAS

Iš prancūzų kalbos vertė
Diana Bučiūtė

alma littera

Vilnius 1998

UDK 840–3
Ve–151

Vercors
SYLVA
Bernard Grasset, Paris, 1992

ISBN 9986–02–545–1

PIRMA DALIS

I

Mano pavardė Ričvikas, o į vardą Albertas atsiliepiu iš gryno mandagumo – nepakenčiu savo vardo, ir mieliau būčiau vadinęsis Brusas. Mano gimimo liudijimą rasite Vordli Korto merijoje (Somersetas, Didžioji Britanija) 1892 keliamųjų metų registracijos knygoje: gimiau vasario 29 dieną. Šiuos duomenis nurodau tam, kad nepatiklūs asmenys panorėję galėtų įsitikinti, jog aš tikrai egzistuoju.

Gimiau didžiuliame Ričvikų dvare. Mane auklėjo močiutė iš motinos pusės, nes abu mano tėvai žuvo per baisią nelaimę medžioklėje Ardėnų girioje, kur juos pakvietė baronas Antuanas Van Verpenas, kaip visi žino, giminystės ryšiais susijęs su Nyderlandų karališkąja šeima. Mano tėvas pristatinėdavo baronui savo išaugintas, kitaip tariant, puslaukines, lapes. Po jo ir mano motinos mirties (juos nubloškė nuo arklių ir sudraskė būrys įsiutusių šernų) šis verslas nutrūko: močiutė, prislėgta sielvarto dėl vaikų mirties, liepė išgriauti aptvarus ir lapės išsilakstė. Aš išaugau su ja dvare – sename nuošaliame name tarp pievų ir miškų, toli nuo viso pasaulio. Kai sulaukiau amžiaus, kada pradedama medžioti, močiutė mirė. Iškvėpdama paskutinį atodūsį, ji išgavo iš manęs pažadą, kad niekada nemedžiosiu. Daviau jį su mielu noru, nes jos pasakojimai ir mano tėvų mirtis sukėlė man begalinį pasibjaurėjimą šiuo kruvinu sportu. Mano pagrindinis užsiėmimas šalia darbo – aš vadovauju fermai – pasidarė skaitymas.

Nuo vaikystės gyvenau tarp knygų. Jos suformavo mano charakterį. Tiek, kiek įmanoma pažinti save, nupieščiau tokį savo portretą: esu geras krikščionis, bet greičiau iš įpročio, nes mano tikėjimas ne itin stiprus. Iš perskaitytų knygų susidariau ne

per geriausią nuomonę apie žmonių giminę, nors ji ir apdovanota protu. Mes vengiame rūsčios tiesos ir mėgaujamės savo paklydimais. Pranašai viso labo buvo žmonės, tad kaip galiu būti tikras, kad visus dieviškus apreiškimus jie išaiškino teisingai? Turėdamas tokių abejonių, šalinuosi bažnyčių ir kunigų, taip pat kaip filosofų ir mokslininkų. Tik vienas žmonių kūrinys man atrodo vertas pasitikėjimo, mažiausiai pagrįstas protu, kukliausias, bet taip pat seniausias ir pastoviausias: tradicija. O kartu su ja – padorumas, o kartu su tradicija ir padorumu – religija. Štai kodėl, nelabai tikėdamas jos dogmomis, lieku jai ištikimas. Ji daro santykius tarp žmonių malonesnius, lengvesnius. Ji vengia smurto. Esu tikras, kad reikalauti daugiau reikštų pasiduoti iliuzijoms.

Šis įsitikinimas ypač sustiprėjo po mano nuotykio. Apie šį nuotykį šiandien ir pradedu pasakoti, nors savo pasakojimo neskelbsiu: nusprendžiau palaukti trisdešimt metų ir tik tada išspausdinti šiuos puslapius. Tai paprasčiausias atsargumas: žmonės tiki vien stebuklais, pripažintais Šventojo Rašto; jie nė už ką nepatikėtų netgi jų akyse vykstančiu stebuklu, jeigu jo nesankcionuotų valdžia, kurią, beje, jie patys sau ir užsikrovė.

Tegu ši mintis nebus palaikyta kokios nors paikos antikonformistinės dvasios apraiška. Priešingai, manau, kad taip ir turi būti. Jau minėjau, kaip vertinu viešąją tvarką. O nepriklausoma mintis, per daug plačiai paplitusi, neleistų šiai tvarkai ilgai išsilaikyti.

Tačiau tai, ką ketinu papasakoti, yra tikrų tikriausias stebuklas, kuriuo niekas nepatikės. Jei paskelbčiau šį pasakojimą per anksti, gali prasidėti nemalonus vienos būtybės kamantinėjimas, tariamai siekiant demaskuoti mane ir mano išmones. Po trisdešimties metų imtis tokio tardymo jau bus per vėlu. Aišku, žmonės ir tada manim netikės, bet apie 1960 metus, viliuosi, nebereikės bijoti nepageidaujamų tokio nepatiklumo padarinių. O kol kas dar tik 1925-ieji, taigi šiandien, kai rašau, man trisdešimt treji. Dar praėjusiais metais buvau užkietėjęs senbernis ir galvojau apie vedybas, pavargęs nuo trumpalaikių romanų, kuriuos užmegzdavau ir nutraukdavau Londone, kur paprastai pra-

leidžiu kelis žiemos mėnesius, bent jau tada, kai ferma gali apsieiti be manęs. Galvojau, bet, prisipažįstu, nedėjau per daug pastangų. Vieną rugsėjo pirmadienį, nuobodžiaudamas traukinyje, vežančiame mane atgal į Vordli Kortą, kur manęs laukė iš fermos atsiųstas ekipažas, pasirausiau lagamine tarp knygų – kaskart parsitempiu šūsnį knygų, prisipirktų iš bukinistų – ir išsirinkau Deivido Garnito romaną. Mano bičiuliai neseniai buvo gerai atsiliepę apie šį autorių, gyrę jį už lengvą ir subtilų humorą. Tačiau mane jis nuvylė. Perskaitęs, kaip jauna moteris savo vargšo vyro akyse virsta lape, su šypsena pripažinau, kad tai smagi užuomazga. Tačiau tolesnis pasakojimas, kaip aukštuomenės dama pamažu virsta laukiniu žvėrimi, pasirodė man per daug ištęstas, neįtaigus ir nuobodus. Prieš kurį laiką buvau skaitęs Kafkos „Metamorfozę“ vokiečių kalba. Nesulyginamos knygos!*

Kaip matote, mano jausmai apsiribojo literatūrine analize, ir dar gana banalia. Man nė nedingtelėjo, kad sveiko proto žmogus galėtų rimtai žiūrėti į šią neįtikėtiną istoriją ar, tikriau tariant, suprasti ją pažodžiui. Romanas neilgas, ir aš baigiau jį skaityti prieš traukiniui atvykstant į Vordli Korto stotį. Įkišau knygą į lagaminą ir iškart ją užmiršau.

* * *

Prisiekiu, kad nė sykio neprisiminiau šio romano iki to rudens vakaro, kai tapau tokio pat nuotykio liudytoju ir dalyviu, tik viskas vyko atvirkščiai. Sakau tai tam, kad būtų aišku, jog šiuo atveju nei vaizduotė, nei įtaiga, nei atmintis negalėjo suvaidinti jokio vaidmens. Dėstydamas savo istoriją, Garnitas pasistengė visapusiškai apsidrausti, pirmiausia pasirūpinti tuzinu patikimų liudytojų. O aš negaliu pristatyti nė vieno, ir ne be priežasties. Skaitytojas turės patikėti mano žodžiu.

* Šiandien, daugiau kaip po trisdešimties metų, suku galvą, ar tikrai Kafkos knygą skaičiau pirmą. Beje, koks skirtumas. Šiaip ar taip, nuostabu, kad panašus stebuklas įkvėpė čeką ir anglą parašyti tokius skirtingus kūrinius. (*Aut. past.*)

Viskas labai paprasta: kaip jis civilinės būklės aktų registracijos knygose panorėjęs galės patikrinti, ar aš egzistuoju, lygiai taip pat, patikrinęs visos Anglijos gimimų registracijos knygas, galės įsitikinti, kad jokia Silva Ričvik niekada neegzistavo. Ir nors visi mano kaime šimtus kartų matė šią merginą išėjus pasivaikščioti su manim, patiems nepatikliausiems nebus sunku įsitikinti, kad įstatymo požiūriu jos niekada nebuvo. Kitokių įrodymų neturiu.

Taigi pirmyn prie tikslo – gana išsisukinėti! Dabar 1924 metų spalio šešioliktoji. Diena eina vakarop, penkta valanda. Kaip kasdien gražiu oru, vaikštinėju po mišką, kuris kadaise priklausė Ričvikų dvarui, bet man teko jį parduoti miško medžiagos pirkliui, kad sumokėčiau visus paveldėjimo mokesčius. Aš tik išsilygau sau teisę vaikštinėti šiame miške. Tačiau už tai turėjau leisti naujajam savininkui medžioti su skalikais: čia dar liko keletas elnių ir gausybė lapių, fermoje augintų lapių palikuonių.

Šį vakarą vaikštinėju vienas – visada vaikštinėju vienas, bet šį vakarą dėl šiugždančių po kojomis lapų nežinia kodėl jaučiuosi daug vienišesnis. Nejaugi vienatvė pradeda mane slėgti? Vis dėlto galėčiau eiti ir eiti nė kiek nepavargdamas, jei paskutinė dienos šviesa neblėstų taip greitai. Apsisuku ir palengvėle traukiu į namus, jaukius ir ramius, pakeliui mėgaudamasis samanų ir grybų kvapais. Ne, šis vienišas gyvenimas manęs neslegia, man jis visada toks pat mielas. Esu laimingas, patenkintas, nepaprastai ramus.

Išeinu iš miško. Man lieka nueiti kelis šimtus jardų per pievas, atidaryti vartelius, ir štai aš namie. Bet kaip tik tą valandėlę toli miške išgirstu lojant skalikus.

Mano pasibjaurėjimas žvėrių persekiojimu ilgainiui tik sustiprėjo. Vos išgirdęs skalijant tuos šunpalaikius, pajuntu neapykantą tiek šunims, tiek medžiotojams ir gailiuosi aukos. Tačiau tai, deja, tik teorinis gailestis, nes negaliu įsikišti. Beje, neatsisakau nė kiškio nugarėlės ar elnio kumpio, kurių dažnai gaunu po medžioklės – aišku, kaip buvęs žemvaldys. Ir, būsiu atviras iki galo, paprastai liepiu dovaną iškepti ir netgi su malonumu ja gardžiuojuosi.

Kai tą vakarą, apie kurį pasakoju, atsidūriau prie sodo vartelių, išeinančių tiesiai į pievas, jau temo. Medžiotojų šūksniai aidėjo vis arčiau. Retai būna, kad medžioklė užtruktų iki tokios vėlumos. Matyt, žvėris pasitaikė nepėsčias. Jei dar šiek tiek pavedžios šunis už nosies, gal nakčiai nusileidus jam ir pavyks paspruki. Linkėjau to iš visos širdies. Nežinau, kodėl man šovė mintis palikti vartelius pravirus (gal vis dėlto mano atmintyje nejučiomis iškilo Deivido Garnito romano pabaigos scena, kai per paskutinę medžioklę heroję sudrasko šunys tiesiog vyro glėbyje?), – turėjau miglotą ir gana kvailą viltį, kad persekiojamas žvėris galėtų pasislėpti pas mane. Tačiau garsai miške nutyko, stojo tyla. Žvėris, elnias ar lapė, tikriausiai nubėgo tolyn, nes nieko nebebuvo girdėti. Įėjau į namus ir užsikaičiau vandens, norėdamas išgerti arbatos.

Kuisdamasis virtuvėje vėl tarsi išgirdau duslų lojimo aidą. Palikęs užkandį, išėjau laukan: medžiotojai visai čia pat. Iššokusi iš miško, tiesiai į mane skuodė nuostabi lapė, išsekinta gaudynių, ir šunys jau buvo ją bepaveją. Ar ji pastebėjo pravirus vartelius? Dūmė tiesiai į juos. Tačiau aš padariau klaidą – sujudėjau. Pamačiusi mane, ji staiga pasuko į šoną ir iš paskutiniųjų nušuoliavo palei gyvatvorę. Susikrimtęs niršau ant savęs: tuoj skalikai ją sugaus ir ji pražus per mano kvailumą. Užmiršęs, kokie pavojingi siundomi šunys, puoliau pirmyn mosuodamas rankomis, nors galėjau būti pargriautas. Tikėjausi pabaidyti žvėrelį ir nuginti jį prie vartų. Tačiau lapė apdujusi ieškojo skylės gyvatvorėje, o šunys urgzdami lipo jai ant kulnų. Užsimerkiau nenorėdamas matyti baisaus reginio. Nuo šunų lojimo man spengė ausyse.

Bet staiga stojo tyla. Tikriau tariant, buvo girdėti tik garsus, alsus šnopavimas. Šunys, susispietę apie mane, gręžiojo galvas, suglumusiomis, bukomis ir susigėdusiomis akimis žvilgčiodami į šalis.

Lapė dingo. Tik iš gyvatvorės kyšojo dvi nuogos kojos. Jos spyrėsi į žemę stengdamosi padėti kūnui prasibrauti pro gyvatvorę, ir dygliai draskė jį iki kraujo. Pora šunų apuostė kojas ir pabrukę uodegas tyliai nubidzeno šalin. Tačiau tuoj turėjo pasirodyti raiti

medžiotojai, ir aš neturėjau kada nei svarstyti, nei stebėtis. Įbėgau pro vartelius, prišokau ir ištraukiau būtybę iš gyvatvorės. Ji grūmėsi, mėgino pasprukti nuo manęs, skaudžiai įkando į ranką aštriais dantimis. Tačiau buvau užgulęs ją visu svoriu ir laikiau tvirtai prispaudęs. Išgirdau arklių trypimą, riksmus, klausimus, nuostabos šūksnius. Man atrodė, kad visa tai trunka be galo ilgai, nes vis dar kovojau parkritęs ant žemės, visiškoje tamsoje: būtybė taip rangėsi po manim, kad vos įstengiau ją išlaikyti. Tačiau iš tiesų, matyt, tepraėjo trumpa valandėlė. Išgirdau komandas, rimbų pliauškesį. Suurzgė šunys. Arklių kanopos sudundėjo kaip būgnai šalia gyvatvorės, už kelių žingsnių nuo mano galvos. Bet galiausiai visi garsai nutolo. Kai nieko nebegirdėjau, atleidau gniaužtus. Būtybė nė nekrustelėjo. Ji gulėjo ant šono visai nusivariusi.

Štai tada atsikeliu, įsižiūriu į ją.

Tai moteris.

II

Kaip jau minėjau, neturiu nė vieno šio nepaprasto įvykio liudytojo. Galiu tiktai patikinti, kad ne mažiau už patį skeptiškiausią savo skaitytoją abejojau tuo, ką regėjau savo akimis. Netgi vėliau, kai jau nebeliko jokių abejonių, dar ne kartą perkratinėjau mintyse kiekvieną to vakaro sekundę, kiekvieną vaizdą, kai persekiojama lapė mano akyse staiga virto moterimi. Galiu pasakyti tik tiek, kad suvaidintas persimainymas – ką ir kurių galų siekiant apgauti? – būtų buvęs dar neįtikinamesnis ir tam būtų reikėję nepaprasto fokusininko, pasivertusio nematomu tarp įsiutusių skalikų. Beje, tolesni įvykiai parodė, kad tokia prielaida dar absurdiškesnė nei atsitikęs stebuklas.

Bet, tiesą sakant, koks skirtumas? Man rūpi papasakoti ne apie patį stebuklą. Apie jį ką tik viską pasakiau ir nebegaliu nieko daugiau pridurti. O šio darbo iš tiesų ėmiausi todėl, kad vėlesni įvykiai man atrodo verti aprašymo. Jei tai ir nebūtų buvęs stebuklas, viskas būtų klostęsi panašiai. O visa kita, apskritai paėmus, neturi didelės reikšmės, nebent tiems, kuriuos kankina metafiziniai klausimai. Ką gi, tegu suka sau galvą, jei tai teikia jiems malonumo.

Šiaip ar taip, aš stovėjau pievelėje, užimančioje didžiąją mano sodo dalį, po tamsiu dangumi, kur žibėjo pirmosios žvaigždės, ir spoksojau į nuogą būtybę, be sąmonės gulinčią man po kojų, būtybę, kuri galbūt tebebuvo lapė, tačiau iš pažiūros visai panėšėjo į jauną merginą.

Ji buvo nuoga, bet aptekusi purvais ir apsidraskiusi iki kraujo. Paėmiau ją ant rankų. Ji buvo smulkaus sudėjimo ir lengvutė. Užmerktas akis dengė ploni vokai, pamėlyniję iš nuovargio, o gal ir iš

šalčio. Kai ją pakėliau, ji krūptelėjo ir iššiepė dantis, kitaip tariant, jos lūpos prasiskyrė, subolavo maži, bet labai aštrūs dantukai, ir ji instinktyviai suurzgė. Paskui nurimo ir tik sunkiai gaudė orą.

Pakėlęs ją ant rankų, pasijutau be galo sutrikęs. Iš pradžių ketinau nešti savo laimikį į fermą ir patikėti fermerei. Tačiau niekas nematė stebuklo. Kaip aš viską paaiškinsiu? Įsivaizduokit sau: įeinu pas fermerius nešinas nuogut nuogutėle mergina, pusgyve, išsekusia, išmarginta įdrėskimų ir kraujosruvų. Ką jie pamanys? Ne, tai neįmanoma. Turiu neštis ją namo ir iš visos širdies melsti, kad niekas manęs nei iš arti, nei iš toli nepastebėtų su šiuo nepaprastu nešuliu. Laimei, man pavyko be kliūčių pasiekti namų duris.

Užlipęs į antrą aukštą, paguldžiau merginą ant lovos ir nuėjau prileisti į vonią vandens, stengdamasis galvoti tik apie tai, ką darau, ir kuo mažiau mąstyti. Tačiau atgailaujantis vidinis balsas reiškė pagarbą Deividui Garnitui. *In petto** priekaištavau sau dėl tariamai sveiko proto, dėl buko netikėjimo. „Ir danguje, Horacijau, ir žemėj daugiau dalykų paslėpta yra..."** Na, žinoma! Kad tik kas, didysis Vilis iškart ant liežuvio! Ak tu, knygų žiurke! Nagi, imk ir pamėgink nors kartelį pats bent kiek pasukti makaulę. Žiūrėjau, kaip į vonią bėga šiltas vanduo, ir bandžiau įsivaizduoti savo nuotykio padarinius. Tai va, ant tavo lovos guli moteris, nuoga kaip per Paskutinį teismą, bet ji kilusi ne iš Ievos ir Adomo, neturi gimimo liudijimo, jokio menkiausio dokumentėlio nei kokio nors civilinės būklės paliudijimo. Ką su ja darysi? Kam tu gali ją parodyti? Kaip tai suderinti su imigracijos įstatymu? Kas patikėtų tavo pasakojimais? Tai bjauriau negu žmogžudystė, sumečiau pašiurpęs. Vienu vyru ar moterimi mažiau, tai dar gana lengva paaiškinti, ypač jei tas žmogus užsienietis: grįžo namo, ir tiek. Bet vienu žmogumi per daug! Kaip tai paaiškinti? Jau kaltinau save baisiu nusikaltimu, kuris, nors ir priešingas nužudymui, vis vien buvo to paties pobūdžio veiksmas, nesuderinamas su įstatymu.

Taigi viena moterimi per daug, ir negana to – ji po teisybei ne moteris, o lapė! O kad tebėra lapė, ji suskubo man aiškiai

* Mintyse (*it.*).

** Iš Viljamo Šekspyro tragedijos „Hamletas" (*vertė A. Churginas*).

įrodyti. Kai vonia pribėgo vandens ir priėjau prie lovos, norėdamas paimti tą būtybę, ji staiga pravėrė akį ir sužaibavo žvitriu šnairu žvilgsniu. Tačiau leidosi nešama. Gal buvo visiškai išsekusi, o gal ėmė pasitikėti? Beveik atlėgau, bet vos tik įmerkiau ją į vandenį, ji tiesiog pašėlo: jos kūnas išsilenkė, ji ištrūko man iš glėbio ir puolė iš vonios. Mėginau ją sulaikyti. Užvirė grumtynės, kurias negreit pamiršiu. Per tris sekundes permirkau nuo galvos iki kojų, o kadangi vilkėjau rudeninį aksomo ir zomšos kostiumą, pasidariau nerangus kaip lokys. Ji įsikando savo dantukais mano kaklaraištį ir nė nemanė jo paleisti. Laimei, svėriau beveik dukart daugiau už ją, tad jinai, ir šiaip nusivariusi nuo koto, galiausiai turėjo pasiduoti. O ir šiltas vanduo, matyt, pamažu ėmė ją maloniai veikti. Šiaip ar taip, ji galop nurimo. Kuo atsargiausiai pradėjau prausti kempine jos vargšą subraižytą kūną (jis atrodė taip apgailėtinai, kad nekėlė man jokių geidulių), ir ji nesipriešino, tik tyliai suinkšdavo, kai kempinė kliudydavo žaizdą. Jos akys buvo plačiai išplėstos, bet žiūrėjo ne į mane. Kartais staigus virpulys išduodavo jos norą paspukti, bet vos spusteldavau jai petį, ji iškart nurimdavo. Beje, galiausiai ji, matyt, pasijuto visai neblogai, nes užsimerkė ir, regis, užsnūdo.

Pasinaudojęs tuo, iškėliau ją iš vonios, įsupau į didelį chalatą, nušluosčiau ir paguldžiau į lovą. Ir štai tada, kai nusimetęs šlapius drabužius pats vilkausi chalatą, gavau progą įsitikinti garsiuoju Lapės veidmainingumu ir klasta, iki šiol man žinomais tik iš Ezopo pasakėčių ir kitos literatūros. Staiga atsisukęs, išvydau, kad ji toli gražu nemiega. Priešingai, ji žvelgė į mane savo siauromis, nepaprastai žvitriomis akimis. Po akimirkos, regis, vėl nugrimzdo į gilų miegą. Supratau, kad ji tyko patogios progos išnešti kailį.

Ir kaip tik tą akimirką mano širdyje sukilo kažkokie keisti, nepaaiškinami jausmai. Regis, tik to ir turėjau trokšti – kad ji išsinešdintų iš mano namų. Ji nori atgauti laisvę, grįžti į savo laukinį gyvenimą? Na ir puiku, mažyte, laimingo kelio! Grįžk į savo mišką! Man tuo geriau, jokių problemų. Štai kokia turėjo būti sveikai protaujančio žmogaus reakcija į jos klastą, į akivaizdų ketinimą ištrūkti laisvėn. Tačiau aš toli gražu taip negalvojau. Priešingai, pamaniau, kad jeigu ji paspruks, nedovanosiu sau šito. Grį-

žusi į mišką, svarsčiau, į savo laukinį gyvenimą, ji arba mirs nuo šalčio, bado ar šiaip ko nors, arba ją anksčiau ar vėliau aptiks eiguliai, atves į kaimą ir, aišku, išsiųs į kokią prieglaudą nevisprotiams, kur ji likusias savo dienas praleis su tramdomaisiais marškiniais. Buvau vienintelis jos gimimo ir kilmės liudytojas, vienintelis, galintis ją suprasti. Tavo pareiga, sakiau sau, laikyti ją čia netgi prieš jos valią ir globoti tiek laiko, kiek reikės.

Tačiau kol svaigau nuo taurių jausmų, kažkoks vidinis balsas iš jų tyčiojosi. Tavo pareiga? Kokia pareiga? Ek tu, geradary, prieglauda ar šis kambarys, jai visai tas pats. Jai – kalėjimas, tau – amžini rūpesčiai. Ir kas tave paskyrė jos prižiūrėtoju? Tiesą sakant, balandėli, tavo pareiga – pranešti apie tai valdžiai, o šios pareiga – išnarplioti reikalą ir nuspręsti, ką daryti su tokia būtybe. Tačiau, žvelgdamas į ją, apsimetančią, kad miega, į jos smailų, švelnų, graudų veidelį, galvojau: „Tik nepabėk...“ Paikas nerimas sugniaužė man širdį, ir turėjau sau prisipažinti, kad paprasčiausiai bijau ją prarasti ir, kai būgštauju, jog ji gali pabėgti, būgštauju jau ne tik dėl jos pačios.

Apstulbintas ir lig širdies gelmių sujaudintas tokių netikėtų minčių, rūpestingai uždariau langus ir duris ir nusileidau pasitaisyti vakarienės. Troškindamas voveraites, mėginau apgalvoti situaciją. Taigi ketinu įkalinti savo namuose moterį, apie kurią niekas nieko nežino ir negali žinoti. Ji nuoga, o aš neturiu jai aprengti jokio drabužgalio. Kaip paprašyti fermerės kokios suknelės ar apatinuko, kad ji nieko bloga nepamanytų? Kaip ilgai pavyks išsaugoti šią kompromituojančią paslaptį? Pas mane retai būdavo svečių, bet vis dėlto, ilgainiui... Ir tą dieną, kai atsitiktinai – o toks atsitiktinumas neišvengiamas – kas nors aptiks mano namuose kalinę, mane gali užgriūti patys rimčiausi nemalonumai. Be to, kadangi negalėsiu nieko pasakyti nei apie ją, nei iš kur ji atsirado, būsiu apkaltintas teismo įžeidimu ar dar dievai žino kuo. Tai beprotybė. Gryna beprotybė. Eik pažadink ją ir atlapok jai duris, mulki neraliuotas!

Tačiau aš toliau maišiau padažą, žinodamas, kad to nepadarysiu. Man reikia, galvojau, rasti patikimą žmogų ir viską jam papasakoti, kuo greičiau atskleisti paslaptį. Gera mintis, bet kas galėtų būti tas žmogus? Įtemptai sukau galvą, bet patikėtinio neradau:

visi palaikys mane pamišėliu, kaip atsitiko vargšui Deivido Garnito herojui.

Vakarienė išvirė. Prarijau ją išsiblaškęs, greitomis, nejausdamas skonio (nors labai mėgstu voveraites). Paskui man dingtelėjo, kad ir ji galbūt nori valgyti. Ištraukiau iš spintelės viščiuką ir juo nešinas užlipau į viršų. Kai atidariau duris, ji šoko iš lovos ir panikos apimta ėmė blaškytis po kambarį, mėgindama ropštis ant sienų, užuolaidų. Atsisėdau į krėslą ir stengiausi nejudėti, kad jos išgąstis apmalštų. Ji pasislėpė kambario kampe, tarp sienos ir mažos pusapvalės komodos. Stebėjo mane žėrinčiomis akutėmis, nepraleisdama nė menkiausio mano judesio. Ir aš galėjau netrukdomas gerai ją apžiūrėti. Ar ji panaši į lapę? Taip, jei žinai jos istoriją. Plona nosytė, aukšti, mongoliški skruostikauliai, trikampiai skruostai ir smailus smakras miglotai bylojo apie jos kilmę. Kaip ir plaukai – neilgi, vos siekiantys pečius, gražios rusvos spalvos, daiktais beveik ugniniai. Ji buvo nuostabiai sudėta, bet nors dėl savo brandžių formų atrodė kaip moteris, buvo tokia smulkutė ir gležna, kad galėjai palaikyti ją mergaičiuke. Mažos pėdos, ilgos, laibos kojos kėlė graudulį; kulkšnys buvo tokios liaunos, kad, regėjos, tuoj perlūš kaip stiklinės taurės kojelė; rankos, dar plonesnės ir ilgos kaip kojos, vis nenustygo vietoje, o pirštai be paliovos virpčiojo.

Nutaikęs progą, numečiau viščiuką ant žemės, kad jis nuriedėtų prie jos. Ji kaipmat pašoko, įsikibo nagais į sieną pasiruošusi bėgti ir kelioms akimirkoms apmirė katės poza, dėbčiodama čia į mane, čia į viščiuką. Paskui pritūpė ant žemės. Paukštis gulėjo per žingsnį nuo jos. Sustingusi kaip akmuo, ji ilgai žiūrėjo į jį apsnūdusiu žvilgsniu. Paskui vienu grybšniu čiupo laimikį ir šmurkštelėjo po lova.

Apie pusvalandį girdėjau traškant kaulus. Paskui garsai nuščiuvo, stojo tyla. Nemačiau jos, bet nujaučiau, kad ji nenuleidžia savo siaurų smigių akių nuo mano kojų, stebi kiekvieną jų krustelėjimą. Atsistojau, nusivilkau chalatą ir įlindau į patalą. Ilgai negesinau šviesos, laukdamas, gal net tikėdamasis, kad kažkas atsitiks. Bet laukiau tuščiai: nei krepštelėjimo, nei atodūsio. Sakytum būčiau buvęs kambaryje vienas. Galop mane suėmė miegas, ir aš užgesinau lempą.

III

Kitą rytą mane prikėlė ne triukšmas, o smarvė. Tegu maloningas skaitytojas atleidžia man už šias nepatrauklias smulkmenas. Tačiau jos padės suprasti, kokius sunkumus ir nemalonumus iš pradžių man teko įveikti. Juk, apskritai paėmus, po mano lova buvo įkalinta viso labo lapė, kurią dar slėgė jos žmogiškasis pavidalas. Anksčiau nebuvau pagalvojęs apie tokius nepatogumus (beje, jei ir būčiau pagalvojęs, kas iš to?) ir, kai pajutau smarvę, akimirksniu pašokau iš miegų. Tuo pat metu kitapus iš po lovos iššoko toji būtybė, liuoktelėjo ant kėdės, nuo kėdės ant komodos, paskui ant spintos ir įdūrė į mane katės žvilgsnį. Atstūmiau lovą, ištraukiau kilimėlį ir išpurčiau pro langą, o paskui susiradau dubenį, norėdamas gerai jį išmazgoti. Tai darydamas jaučiausi apniktas prieštaringų jausmų. Kas be ko, valydamas kilimą jaučiau, kad įžeista mano savigarba. Tačiau kartu savotiškai graudinausi. Reikės mokyti ją, kaip mokomi šunyčiai ir katyčiai – kaip kūdikis mokomas „pasiprašyti“. Tik bus šiek tiek sunkiau, nes ji suaugusi ir iš pradžių turėsiu pelnyti jos pasitikėjimą. Mintis apie šį būsimą pasitikėjimą suminkštino mano širdį. Negalėčiau tvirtinti, kad šis jausmų antplūdis buvo labai kilnus. Motinoms puikiai pažįstama panaši egzaltacija, kurią sužadina galimybė laikyti savo rankose kitą žmogišką būtybę, turėti ją savo malonumui kaip objektą, kaip daiktą. Tačiau tokį nuosavybės jausmą joms kelia kūdikis, o man kėlė suaugusi moteris. Nebuvau tikras, kad tai pagirtina.

Norėdamas pelnyti jos pasitikėjimą, pirmiausia turėjau apgalvoti, kaip tai pasiekti. Ar užteks vien kantrybės? Tačiau mano rankose buvo svarbiausias koziris – maistas. Valgyti ji gaus iš ma-

nęs, iš manęs vieno, diena po dienos. Joks gyvas padaras šitam neatsispiria. Kodėl ji turėtų būtų nesukalbama?

Išsikepiau kiaušinienės su kumpiu, o jai paėmiau rūkytą lašišą ir žalių kiaušinių. Užlipęs į viršų, radau ją įsiknisusią į šiltą patalą, bet man pasirodžius ji kaipmat vėl užšoko ant spintos. Padėjęs žuvį ir kiaušinius su rūkomuoju popieriumi ant komodos, įsitaisiau prie staliuko kitame kambario kampe ir pradėjau pusryčiauti atsukęs jai nugarą. Po kurio laiko išgirdau ją krustelint, girgžtelėjo komoda. Galiausiai sušiugždėjo popierius, sutraškėjo kiaušinių lukštai. Viskas ėjo kaip sviestu patepta.

Kita problema buvo ta, kad man reikėjo išeiti: norėjau pasirodyti fermoje įprastu laiku. Užrakinęs šitą būtybę savo kambaryje, grįžęs galėjau rasti jį dievaižin kaip nusiaubtą ir, aišku, priterštą. Man kilo mintis uždaryti ją į vonią, bet kaip ją ten įvilioti? Vaikytis po kambarį verčiau nė nemėginti: ji daug vikresnė už mane, ir tai būtų bergždžias vargas, o ką jau kalbėti apie nuostolius. Tiek to, paliksiu ją čia – kas bus, tas bus.

Kai vidurdienį grįžau nešinas jai skirtu ančiuku, mane ištiko smūgis: kambarys buvo tuščias. Pripuoliau prie lango, bet jį buvau tvirtai uždaręs. Tik priėjęs prie lovos ir pamatęs šiek tiek išsipūtusį apklotą, supratau, kur ji slepiasi. Matyt, miegojo po juo, šilumoje, susirangiusi į kamuoliuką. Padėjau ančiuką ant pagalvės ir atsisėdau į krėslą paskaityti *Morning Post,* bet vogčiomis stebėjau apklotą. Po kurio laiko jis suvilnijo. Galop iš po jo išlindo rausvas nosytės galiukas ir ėmė uosti paukščio kvapą. Paskui ji iškišo visą galvą, apsidairė ir išvydusi mane įtraukė ją atgal kaip vėžlys. Netrukus galva vėl atsargiai išlindo. Įkandin jos pasirodė ranka, čiupo ančiuką, ir viskas – nosis, ranka ir paukštis – dingo po apklotu. Šimts perkūnų, teks keisti patalynę, per vėlai susigriebiau. Ką padarysi. Šypsodamasis klausiausi, kaip po brokatu traška ančiuko kauleliai.

Nevarginsiu skaitytojo nuobodžiomis smulkmenomis. Pradžioje diena iš dienos viskas iš tikrųjų kartojosi beveik vienodai. Padėjau po lova brezentą, kurį buvo lengviau plauti. Gana greitai ji liovėsi

rytais lipti ant spintos, bet tikrąja to žodžio prasme laikėsi atstu nuo manęs. Dažnai drebėdavo iš šalčio, bet visi mano mėginimai iš netyčių užmesti ant jos chalatą žlugdavo – ji buvo nepaprastai vikri ir žaibiškai pasprukdavo. Visa laimė, kad įgimtas padorumas saugojo mane, regintį jos grakštų nuogą kūną, nuo bet kokių nedorų užmačių, – ji buvo tokia mitri, kad vis vien būčiau likęs it musę kandęs. Beje, kad ir kokia ji buvo žavi ir patraukli, tuo metu dar žiūrėjau į ją labiau kaip į lapę, o ne kaip į moterį, ir tai mane taip pat, jei kas, būtų sulaikę.

Nežinau, ką ji veikdavo ištisą dieną – miegodavo, šniukštinėdavo ar šiaip slankiodavo po kambarį, nes būdavau laukuose arba fermoje; tačiau kas vakarą sutemus vykdavo vis ta pati scena: ji, nerimo apimta, puola prie durų ir, prispaudusi snukutį prie rakto skylės ar vedžiodama jį palei durų plyšius, ilgai uostinėja, mėšlungiškai trūkčiodama nosimi, draskydama nagais staktą. Paskui pasieniais nubidzena prie lango ir daro tą patį. Kiek pabuvus grįžta prie durų. Užsispyrusi gremžia medį ir tylutėliai inkščia uosdama orą. Tai trukdavo tol, kol visiškai sutemdavo. Kai kambarys pagaliau nugrimzdavo į tamsą (tyčia nedegdavau šviesos), ji tarsi apgailestaudama liaudavosi blaškytis po kambarį ir susigūždavo po dygsniuota antklode. Palikęs ją miegoti, nulipdavau vakarieniauti. Vakarais kaip paprastai skaitydavau knygą rūkomajame. Apie vienuoliktą eidavau gulti. Kad ir kaip kietai ji miegodavo, man niekada nepavyko užklupti jos iš netyčių. Kai įlįsdavau į patalą, jos ten jau nerasdavau: nė gyvačiukė nebūtų gebėjusi išsmukti vikriau už ją. Ji įsitaisydavo po lova, kur buvau patiesęs storą vilnonį pledą, įsisupdavo į jį, ir mudu praleisdavome naktį kaip miegamajame vagone – vienas viršuje, kitas apačioje.

Tačiau pamažu, kaip ir tikėjausi, ji ėmė priprasti prie manęs: juk buvau taikus, be to, tris kartus per dieną atnešdavau jai valgyti. Dabar, kai įeidavau, ji anaiptol nebesislėpdavo, nebebėgdavo šalin: smailus jos snukutis išlįsdavo iš po antklodės ir įdėbtose į mane akyse jau matydavau ne baimę, o godų lūkestį. Netrukus ji pradėjo atpažinti mano žingsnius ant laiptų, koridoriuje ir pasitikdavo mane už durų, kraipydama iš džiaugsmo savo užpakaliuką. Ji imdavo man iš

rankų atneštą muštinį ar keptą paukštį, ir jei rydama vis dar slėpdavosi nuo mano akių po lova ar vonioje, tai tebuvo atavistinio atsargumo liekana, kuri ilgainiui taip pat išnyko.

Nuo pat pirmųjų dienų maniau, kad reikia jai duoti vardą. Pavadinau ją Silva, – aišku, už tai turėjau būti dėkingas Deividui Garnitui. Kad ji priprastų prie savo vardo, kiek pastovėdavau už durų, švelniai šaukdamas: „Silva!“ ir klausydamasis, kaip ji gremžia nagais medį ir inkščia iš nekantrumo. Netrukus menkos jos smegenėlės suvokė ryšį tarp šio vardo ir maisto, ir kai ji pribėgdavo pašaukta, atkišdavau jai dar kokį skanėstą. Vėliau ji paklusdavo netgi be šio masalo ir, išgirdusi komandą: „Silva, čia!“, apsisukdavo ir grįždavo ėsti prie mano kojų. Tačiau labai ilgai nesileido paglostoma. Jei tik tiesdavau tuščią ranką, ji kaipmat atšokdavo. Tačiau ilgainiui leido pakasyti jai pakaušį, paglostyti viršugalvį, kol atsitūpusi ėsdavo šalia manęs. Pamažu jai tas netgi ėmė patikti. Ji švelniai trindavosi pakaušiu į mano sulenktą pirštą, ir kai nagas užkliudydavo viršutinį slankstelį, visa jos nugara suvirpėdavo, įlinkdavo ties mentėmis; įsitempusi ir tarsi apmirusi, ji užsimerkdavo atlošta galva. Dabar dažnai ji pati, baigusi ėsti, pakišdavo savo galvelę po mano ranka prašydamasi glamonės, o vieną dieną, atsisukusi veidu po mano pirštais, dėkinga palaižė ją glostantį delną. Bijau, kad susijaudinau labiau, nei derėjo, bet laukinio žvėries meilė – visada jaudinanti pergalė.

Kol iki to priėjome, mudviem prireikė gerų dviejų savaičių. Tuo tarpu man rūpėjo išspręsti rimtą problemą su Fane, fermerės dukteria, kuri ateidavo apruošti namų. Liepiau jai tvarkyti, valyti ir šluoti tik pirmą aukštą, paaiškinęs, kad perdažau antro aukšto kambarius (ką, beje, aš ir padariau, kad būtų panašu į tiesą). Tačiau drebėjau iš baimės. Bet koks triukšmas, šūksnis galėjo išduoti Silvą, ir nors vargšelė Fanė buvo per daug kvaila, kad kas nors ją tikrai domintų, vis dėlto ji buvo moteris ir neabejojau, jog man apsižioplinus tuo pasinaudotų ir viską išsiaiškintų. O kitą dieną visas kaimas žinotų, kad ponas Albertas Ričvikas savo miegamajame slepia nuogut nuogutėlę merginą.

Taigi pirmiausia reikėjo žūtbūt ją aprengti. Vos tik ji ėmė mane prisileisti, kelis kartus pamėginau apvilkti ją chalatu, bet mano pastangos buvo bergždžios. Maža to, ji taip išsigąsdavo, kad man prireikdavo poros dienų, kol vėl pelnydavau prarastą pasitikėjimą. Be to, maniau, jei Fanė aptiks Silvą su vienu iš mano chalatų, tai bus neką geriau, negu kad ras ją nuogą. Nusprendžiau nuvažiuoti į miestą nupirkti jai drabužių. Tačiau suvažinėti į miestą reikėjo visos dienos, ir aš bijojau, kad man išvykus gali kas nors atsitikti.

Tam pasiryžti buvo tuo sunkiau, kad, tiesą sakant, Silvos nuogybė manęs nebetrikdė. Jos kūnas buvo žavus, be to, visi žino, jog kasdien matoma nuogybė tampa įprasta, nebejaudina, netgi žadina persisotinimo jausmą. Tereikia prisiminti Braitono paplūdimį, kad suprastum, jog gyvenimas su Silva Ievos kostiumu nedirgino nei mano sielos, nei jausmų. Jei tai būtų priklausę tik nuo manęs, mielai būčiau palikęs ją taip, kiek tik ji būtų norėjusi. Jos žaizdos sugijo, oda pasidarė gaivi, švelni kaip atlasas, raumenys po ja lengvai banguodavo sulig kiekvienu judesiu, kurių gyvumas ir grakštumas mane žavėte žavėjo; kam slėpti tokį mielą grožį po bjauriu audiniu, prastai sukirpta suknele? Nepuoselėjau iliuzijų dėl savo skonio šioje srityje, iš anksto žinodamas, kad mano pasirinkimas bus nevykęs.

Tačiau girdėjau, kaip apačioje Fanė švilpauja ir dainuoja nuklysdama į lankas, valo dulkes nuo baldų, blizgina puodus, dulkina kilimus. Tai buvo išties per daug pavojinga. Reikėjo apsispręsti. Trečiadieniais Vordli Korte turgaus diena. Įmaišiau Silvai į pusryčius gerą migdomųjų dozę, liepiau pakinkyti tilbiuri, rūpestingai užrakinau visas namų duris, ir fermerio sūnus išvežė mane į miestą.

IV

Nusiunčiau vaikiną pas grūdų pirklį, susitaręs susitikti Vordli Korto stotyje, kur, kaip jam pasakiau, per paskutinę kelionę buvau saugojimo kameroje palikęs lagaminą. Iš tiesų nusipirkau didžiulį lagaminą, sudėjau į jį *Littlewood* parduotuvėje įsigytus moteriškus baltinius ir kitus drabužius (parinkau juos iš akies) ir pasiėmęs fiakrą nuvažiavau į stotį, kur, kaip buvome sutarę, po dvidešimties minučių pasirodė mano tilbiuri. Dvarą pasiekėme vėlai vakare.

Namie viską radau kaip palikęs, kitaip tariant, visos durys buvo užrakintos. Tačiau viršuje miegamasis buvo nežmoniškai sujauktas. Kiek nustebau, kad Silva nubudo, bet manęs beveik nenustebino, kad jos taip siautėta. Matyt, nubudusi ji pasijuto apleista ir įkalinta, ir ją pagavo baimės, o paskui įsiūčio priepuolis. Ji tikriausiai ieškojo manęs: drabužių spinta buvo tuščia, lyg per ją būtų praūžęs uraganas, o drabužiai mėtėsi visuose kampuose, tarsi kokios žudynių aukos nukapotomis galvomis ir galūnėmis. Tas pats ištiko ir paklodes su antklodėmis. Pagalvė buvo prakiurdyta, ir pūkai lakstė po visą kambarį. O šiame sudužusiame laive, iki gurnelių baltose putose, stovėjo Silva ir žiūrėjo į mane.

Suakmenėjau tarpduryje, apimtas ne pykčio (nors, beje, ir džiaugtis nebuvo ko), bet keisto susižavėjimo, netgi pasakyčiau, jei nebijočiau pasirodyti juokingas, beveik ekstazės. Tiesi kaip styga ir apmirusi iš nuostabos baltame sustingusiame plunksnų ir baltinių sūkuryje, nuoga kaip iš jūros putų gimusi Afroditė, mano Silva atrodė tikra gražuolė, bet mane užplūdusį jausmą sužadino ne tiek jos grožis, kiek visai kitas jaudinantis atradimas. Prieš mane gulėjo šūsnis bedvasių skudurų, iš kurių kilo

nuostabus kūnas, gyvas kūnas, ir nieko daugiau, nes jo dar nebuvo nušvietusi nė menkiausia žmogiško proto kibirkštėlė, bet jo pulsavimas, savęs teigimas, aklas veržimasis į išdidžią harmoniją pergalingai priešinosi netvarkai. Turbūt tą valandėlę kaip niekada aiškiai, vienu gaistu, savo pojūčiais apčiuopiau tiesą, kuri, regis, po truputį jau atsiskleidžia fizikams: kad negyva materija – tai chaosas, o vienintelė tvarka – tai gyvybė. Iškilęs virš nejudraus jukinio, nuklojusio grindis, Silvos siluetas glostė akį tokiu tyrumu, tokiu kilnumu, tokia linijų grakštybe, kad jei drįsčiau regėjimo pojūtį pavadinti palaima, sakyčiau, kad mano nepaprastai stiprus vizualinis jaudulys išties buvo palaimingas, – tai buvo pakilus suvokimas, kad gyvybė, tiesiog gyvybė yra vienintelis stebuklas. Turiu galvoje, kad šią minutę Silva mano akyse nebebuvo nei moteris, nei lapė, kad jos persikūnijimo stebuklas man regėjos nereikšmingas ir juokingas, kad tikrasis, vienintelis stebuklas buvo gyvybės harmonija, apsupta anarchijos ir lėto visuotinio degradavimo, griežtas kūno linijų kilnumas, o dėl to, jog šis žmogiško pavidalo grožis dar nebuvo nušviestas proto kibirkšties, stebuklingas jo žavesys tik dar labiau stulbino. Aš netgi pasijutau norįs nuo šiol gyventi šioje netvarkoje, jei tik ją toliau vainikuos toks grožis. O aš, aš parsitempiau lagamine tuos niekingus skarmalus! Ar aptaisydamas negyvomis klostėmis gyvą Silvos tyrumą nesustiprinsiu jos prieštaringumo? Man užėjo baisus noras išmesti viską pro langą. Dieviškas Silvos kūnas turi likti toks, koks spindi prieš mane šią akimirką, – nuogas, puikus, pergalingai įtvirtinęs netvarkoje savo grožio tvarką. Taip, jis liks toks, ir tebūnie, kas bus!

Pasiekusios krištolines kalnų viršūnes, mano mintys, deja, susvyravo. Nors sveikas protas neryžtingai protestavo, pajutau, kad mano egzaltacija ima pavojingai šakotis, kad iškilnus žvilgsnis krypsta ne į pačias kilniausias kūno vietas. Rankų virpesys įspėjo mane kaip aliarmo signalas. Entuziazmo pobūdis pasikeitė, ir Silvos prigimtis man taip pat pasirodė persimainiusi: staiga jos grožis, regis, tapo nebe toks tyras, labiau geidžiamas. Tada pastebėjau, kad ir mudviejų pozos mažumėlę pakito. Keliai man ėmė

linkti, rankos tiesėsi į priekį, bet atkreipiau į tai dėmesį tik pamatęs, kad ir ji sulenkė kelius lyg ketindama bėgti. Mano poza buvo praradusi ne tik orumą, bet ir paprasčiausią padorumą, ir tai įžeidė mane iki širdies gelmių, atėmė pagarbą sau pačiam. Beje, šis akivaizdus gyvuliško gašlumo proveržis iškart viską sugadino: akimirksniu mano nuostabioji Afroditė atvirto į išsigandusią patelę, gražus jos kūnas mėšlungiškai susigūžė, ir aš jau mačiau prieš save tik budrią lapę, žvėrį, grįžusį į pasaulio chaosą, kurio valdžioje ir pats jaučiausi gėdingai atsidūręs.

Atsidūsėjau pajutęs apmaudą, kartėlį ir kankinančią atgailą. Pastūmiau lagaminą po spinta ir ėmiausi tvarkyti kambarį.

* * *

Užmiršau paminėti, kad nuo to laiko, kai Silva apsigyveno pas mane, dažnai savo mintis išsakydavau garsiai. Ar, tikriau sakant, įvardindavau žodžiais kiekvieną savo veiksmą: atidaryti duris, stalčių, sulankstyti paklodę, išdulkinti kilimą. Jei papūga kartoja, ką girdi, galvojau, kodėl to negalėtų išmokti lapė, apskritai daug protingesnė, ir dar apdovanota kalbos padargais? Ir Silva iš tiesų labai greitai pradėjo kartoti tai, ką išgirsdavo iš manęs, nors gana neaiškiai ir su keistu ausį rėžiančiu akcentu, kuris man, dievaži, priminė pietų Prancūzijos gyventojų tarseną. Ar jums teko girdėti, kaip deklamuojamas Šekspyras su Marselio akcentu? Mirk iš juoko. Vos Silva praverdavo burną, negalėdavau ištverti nesusijuokęs. O ji niekada nesijuokdavo. Nemokėjo juoktis. Tik daug vėliau išgirdau jos juoką.

Juokiausi iš jos tarsenos, iš šveplavimo, netaisyklingo žodžių jungimo, bet kartu žavėjausi ja, kad gana greitai liovėsi kartojusi kas papuola, kaip daro papūgos. Netrukus suvokiau, kad ji iš esmės supranta tai, ką kalba, kartais, be abejo, viską atvirkščiai, bet netgi tada jos žodžiai nėra beprasmiai. Teisybė, iškart turiu pridurti, kad ji apsiribodavo pačiais konkrečiausiais žodžiais, po kurių iškart tikėdavosi ką nors gauti. Prieš duodamas jai maisto porciją, taip dažnai kartodavau: „Ar nori valgyti?“, kad visai nenustebau, kai ji, panorusi sutrumpinti Tantalo kančias, pirmą kartą

pasakė: „Valgyt... valgyt...“, kraipydama užpakaliuką kaip šuo, kuriam rodomas gabalėlis cukraus. Nenustebau nė tą dieną, kai Silva, draskydama nagais duris, kaip darydavo kiekvieną vakarą tuo pačiu metu, užuot inkštusi, pradėjo prašyti: „Iseit, iseit“, kol surikau: „Ne!“ tokiu balsu, kad ji nutilo. Tačiau nuo tos dienos ėmė atsakinėti man „ne“ dažniau, nei norėjau.

Tikėjausi, kad ji, matydama mane kas rytą velkantis chalatą, galiausiai pradės mane pamėgdžioti, juoba kad buvo šalta (tyčia nekūrenau kambario). Tačiau ji verčiau tampydavosi pledą ir kaskart, kai mėgindavau vietoje jo įpiršti jai drabužį, pasprukdavo nuo manęs, kategoriškai išdrožusi: „Ne!“ Vis dėlto aš padėjau po antklode apatinuką, kitus baltinius, vilnonę suknelę. Didžiąją dienos dalį Silva miegodavo lovoje po antklode, susirangiusi į kamuoliuką, tad maniau, kad drabužiai persisunks jos kvapu, ji pripras prie jų ir galop sutiks juos vilkėti. Ir iš tiesų, kartais ji jais prisidengdavo, bet nei šiaip, nei taip, o paskui visur juos išmėtydavo. Tačiau pasiryžau būti kantrus ir laukiau savo valandos. Silva suprato vis daugiau ir daugiau dalykų, kas be ko, pačių praktiškiausių ir kasdieniškiausių, na, sakykim, kiek supranta protingas šuo. Bet šunį galima labai daug ko išmokyti, taip, beje, jie ir dresuojami, kol sumeta, kad draudimą arba, priešingai, liepimą neišvengiamai lydi rimbo smūgis arba skanumynai. Tą dieną, kai Silva suprato mano žodžius: „Išeisi, kai apsirengsi“, aš laimėjau žaidimą – ar beveik laimėjau. Ji paklusniai leidosi užvelkama marškiniais ir iškart puolė prie durų. Negalėjau jos įtikinti, kad to nepakanka, negalėjau net priversti jos klausyti, ir ji net susižalojo rankas, šokinėdama ant durų ir jas daužydama. Blogiausia buvo tai, kad ji tarėsi paklususi man, o aš neleidau jai išeiti, – taip praradau gerą dalį to pasitikėjimo, kurį buvau išsikovojęs atkakliu dresavimu.

Teisybę pasakius, ši nesėkmė ne per labiausiai mane nuliūdino. Daviau jai pažadą smarkiai būgštaudamas. Pirmą kartą išleisti ją į lauką buvo baisu net dėl kelių priežasčių: o kas, jei ji pabėgs? Jei ką nors sutiksime? O jei ir nepabėgs, ar man pasiseks ją parsivesti namo? Ji buvo pernelyg vikri, ir nebūčiau įstengęs partemp-

ti jos jėga, jei būtų užsispyrusi neiti. Taigi lažybos buvo rizikingos, ir man palengvėjo ant širdies, kai pralošiau jas net nepamėginęs laimėti.

Mintis, kad Silva gali pabėgti, atrodė man vis nepakenčiamesnė. Maža būtų pasakyti, kad mano jausmai jai tuo metu buvo ganėtinai dviprasmiški. Tą gašlumo liepsną, kurią uždegė manyje jos grožis aną vakarą, kai grįžau iš Vordli Korto, tariausi užgesinęs amžinai: juk ji sukėlė man tokį pasibjaurėjimą, ne, ne Silva, bet pačiu savim. Nepajėgiau kaip reikiant savęs suprasti. Kai jausdavau jai tokius jausmus, kokie puoselėjami kūdikiui arba savo arkliui, katei, šuniui, paukščiui, būdavau laimingas. Kai suvokdavau, kad esu prisirišęs prie jos kaip prie moters, mane apimdavo slogutis, savotiška gėda, lyg būčiau jautęs aistrą, prieštaraujančią žmogaus prigimčiai. Gal todėl, kad ji, be abejo, dar buvo labiau lapė nei moteris? Šiaip ar taip, nemokėjau kitaip paaiškinti to savo vidinio pasipriešinimo, nenorėčiau sakyti, pasišlykštėjimo.

Beje, netrukus buvau išvaduotas nuo pagundos, bent jau pačios pavojingiausios. Pagaliau apsivilkusi vilnonius marškinius, Silva taip juos pamėgo, kad nebenorėjo su jais skirtis. Kadangi nesidavė išmaudoma, jos skleidžiamas kvapas, aštrus, žvėriškas, bet dar pakenčiamas, kol vaikščiodavo nuoga, po marškiniais greitai virto aitria seno prakaito smarve. Ji dvokė taip, kaip dvokia Paryžiaus metro spūsties valandomis. O vanduo vis dar kėlė jai baimę.

Porą kartų man vis dėlto pavyko, prižadėjus atlyginimą, nutraukti jai marškinius ir šiaip ne taip apiprausti. Griebęsis visokiausių gudrybių, taip pat įkalbėjau ją apsivilkti ne tik marškinius, bet ir ploną medvilninę suknelę. Kelias dienas jos kvapas buvo pakenčiamas ir ji atrodė beveik žmoniškai. Tačiau suknelė netrukus buvo nusėta dėmėmis ir sudraskyta, ir man teko tokiomis pat gudrybėmis ją nuvilkti ir bent kiek aptvarkyti, o per tą laiką nuo jos dvoko po vilnoniais marškiniais vėl imdavo riesti nosį ir reikėdavo viską pradėti iš naujo.

Štai taip mudu gyvenome, kai nutiko tas įvykis, per kurį, mano siaubui, viskas vos neišėjo aikštėn.

V

Tai atsitiko baigiantis vienai gražiai rudens dienai. Jau švietė mėnulis. Skaičiau rūkomajame šalia lempos. Už lango šmėkštelėjo grįžtančios nuo šulinio Fanės siluetas. Staiga išgirdau jos klyksmą. Ji paleido iš rankų kibirą, išliedama vandenį, ir dėjo į kojas. Pašokau, atidariau duris ir šūktelėjau:

– Kas atsitiko?

Mano balsas, matyt, ją apramino. Tačiau ji atsišliejo į sieną, neturėdama jėgų atsisukti ir man atsakyti. Paskui, susiėmusi rankomis už gerklės, sušnabždėjo:

– Vaiduoklis!

Per jėgą nusijuokęs tariau:

– Tai gražiausia!

Tačiau manęs visai neėmė juokas: ką Fanė matė? Ji papurtė galvą:

– Taip, taip, jūsų kambaryje, prie lango. Į mane žiūrėjo baltas veidas, nušviestas mėnesienos. Ir kūnas buvo baltas baltas.

Ji virpėjo kaip epušės lapelis. Įsivedžiau ją į rūkomąjį ir įpyliau gerą stiklą viskio. Fanė vienu gaistu jį išgėrė, bet nenustojo drebėjusi.

– Ar jums bus ramiau, jei nueisiu pažiūrėti?

– O taip! – tarė ji, energingai linksėdama galvą.

Užlipau į antrą aukštą, paskui vėl nusileidau.

– Jums pasivaideno, vargšele. Ten nieko nėra, viskas kaip buvo.

Fanė pamažu atsigavo. Pripyliau jai antrą stiklą viskio. Galiausiai ji patikėjo manim ir pati ėmė juoktis.

– Bet aš taip gerai jį mačiau! Kaipgi čia dabar man pasivaideno? Atrodė visai kaip skenduolis.

Nuėjau su Fane iki šulinio ir padėjau pasisemti vandens. Langas buvo tamsus ir tuščias, ir aš lengviau atsikvėpiau. Paskui palydėjau ją iki fermos. Ji padėkojo, ir aš grįžau namo.

Bėda praėjo pro šalį, bet padėtis buvo per daug pavojinga. Nė už ką toliau negalėjau saugoti šios paslapties, su niekuo ja nepasidalinęs, nei vienas prižiūrėti būtybę, kuri tik ir tykojo progos pabėgti. Pamaniau, kad dabar, kai po naminės dresuotės mano lapė pasidarė beveik „išauklėta", jau laikas pasisamdyti patikimą žmogų, kuris ją prižiūrėtų, kai būsiu laukuose, palaikytų jai draugiją, rūpintųsi tolesniu jos auklėjimu, mokytų ją kalbėti ir lavintų jos protinius sugebėjimus – žodžiu, būtų kantrus ir ilgainiui padarytų iš jos padorų žmogų, kurį vieną dieną be didelės gėdos ir baimės galėčiau parodyti savo draugams. Kas be ko, jau buvau sukūręs pasakaitę tiek fermerių šeimai, tiek būsimai auklei: viena mano sesuo, gyvenanti Škotijoje, ketinanti antrąsyk ištekėti ir paprašė manęs pasirūpinti nelaiminga jos dukteria, kol naujasis jos vyras, apsipratęs su šia mintimi, pasiims nenormalų vaiką į savo namus. Taigi daviau skelbimą į *Sunday Times,* kad ieškau auklės *spastic* mergaitei, kaip Anglijoje vadinami kai kurie nenormalūs vaikai. Kruopščiai ištyrinėjęs pasiūlymus, susirašiau su keliomis pretendentėmis ir pasirinkau buvusią mokytoją, kuri pati turėjo tokią nesveiką mergaitę, o kai ši, sulaukusi dvylikos metų, mirė, atsidėjo gamtos nuskriaustų vaikų auklėjimui.

Paskyriau jai pasimatymą Londone, *Brompton House* viešbutyje, vieną trečiadienio rytą. Nieko neįspėjęs, iš vakaro sėdau su Silva į ekipažą, ir man pavyko nepastebėtam išvažiuoti iš dvaro. Arklį su tilbiuri kaip paprastai palikau smuklėje prie stoties. Kad nekiltų jokių keblumų, iš dviejų senų šuns antkaklių padariau savotiškus antrankius, kuriais surišau mudu už riešų. Tikėjausi grįžti namo su aukle kitos dienos rytą.

Pakeliui į Londoną Silva elgėsi gana gerai, nors jei šalia mūsų būtų buvę kitų keleivių, jiems būtume pasirodę keista pora. Tačiau užsisakiau visą kupė mums vieniems. Naktis, stotis, garvežio švilpesys iš pradžių ją smarkiai išgąsdino, ir kai atidariau kupė duris, jinai, bijodama pasilikti perone, puolė vidun nustūmusi ma-

ne ir taip nuožmiai mane trūktelėjo, kad vos nenukritau nuo laiptelių. Bet kai atsidūrėme kupė ir aš, rūpestingai užtraukęs užuolaidas, atsegiau jos antrankį, ji pradėjo uostyti ir šniukštinėti po visus kampus, netgi po suolais. Paskui įsigeidė užsiropšti ant rezginio lagaminams, ir tik vargais negalais sulaikiau ją ant sėdynės, kur ji, beje, įsitaisė ne nuleidusi kojas, o jas parietusi po savim. Paskui pamažu vagono siūbavimas ją užliūliavo, aš užgesinau šviesą, ir ji galop užmigo.

Sunkiausia buvo atvykus į Vaterlo stotį Londone. Nors šioje stotyje taksi ir fiakrų virtinė privažiuoja tiesiai prie traukinio, turėjau tempte tempti Silvą, kuri, mirtinai išgąsdinta keleivių srauto, šviesų, sambrūzdžio ir triukšmo, neartikuliuotai šūkčiojo. Išvydus į fiakrą pakinkytus arklius, ją pagavo dar didesnė panika, ir lig taksi prisikasėme per baisų vargą. Žmonės gręžiojosi į mus, vairuotojas metė įtarų žvilgsnį. Laimei, mano išvaizda žadina pagarbą, laikysena atrodo net išdidi, ir tai visada imponuoja. Silva muistėsi prie mano šono, bet ji nesiekė man nė iki peties, ir antrankiai padėjo ją gana tvirtai laikyti. Tariau vairuotojui oriai sielvartingu tonu: „*Don't mind her**, tai vargšas vaikas", ir kai atvažiavome, jis netgi pats atidarė automobilio dureles, padėdamas mums išlipti. Viešbutyje, nutaisęs tokį pat išdidžiai liūdną balsą, paprašiau kambarinės pagalbos, ir ji pasirūpino Silva su gailesčiu ir vos pastebimu pasibjaurėjimu.

Kitą rytą pasirodė ponia Bamli. Ji manęs neapvylė. Tai buvo aukšta, gana tvirta moteriškė, ir jos stotas mane nuramino: juk jai ne kartą teks susiimti su savo globotine. Jos veidas panėšėjo į buldogo snukį: platūs žandikauliai atrodo grėsmingi tarp nukarusių žandų, bet drėgnas žvilgsnis sklidinas begalinio švelnumo. Kai šis žvilgsnis apgobė Silvą, kurią jai pristačiau, visas mano nerimas išgaravo be pėdsakų. Ji nusišypsojo parodydama savo didžiulius gelsvus dantis:

– Ji gražutė kaip paveikslėlis!

Kol šnekėjomės, ponia Bamli, meiliai šypsodamasi, nenuleido akių nuo Silvos ir galiausiai pasakė:

* Nekreipkite dėmesio (*angl.*).

– Šis vaikas mane stebina. Ji nepanaši nė į vieną iš tų *spastic* mergaičių, kurias man teko prižiūrėti. Turbūt todėl, kad tokia graži. Tačiau, svarbiausia, ji atrodo tokia guvi, tokia natūrali!

Ponia Bamli, suprantama, apibėrė mane klausimais apie Silvos gimimą, apie jos vaikystę, pirmąsias ligos apraiškas, padarytą pažangą. Iš anksto buvau apgalvojęs pagrindinius atsakymus ir išsisukau visai pakenčiamai. Ji pareiškė norą susipažinti su mergaitės motina, bet paaiškinau jai tariamą situaciją ir pasakiau, kad bent jau pradžioje to neišeis padaryti. Ji atsakė: „Gaila“, ir norėjo prieiti prie Silvos. Tačiau ši liuoktelėjo į šalį, užšoko ant krėslo, o nuo jo – ant spintos. Gerame buldogiškame veide atsispindėjo toks apstulbimas, kad neištvėręs ėmiau juoktis. Ponia Bamli dėbtelėjo į mane, o paskui į Silvą, tarsi svarstydama, katras iš mudviejų – Silva ant spintos ar jos dėdė, kvatojantis iki ašarų, – labiau trenktas, ir šaltai paklausė:

– Jai taip dažnai užeina?

Negalėdamas nusiraminti, bejėgiškai skėstelėjau rankomis. Paskui, vis dar juokdamasis, pasakiau:

– Nežinau, esu apstulbęs kaip ir jūs.

Silva nenuleido nuo jos žvilgsnio. Tačiau ponia Bamli netrukus atsitokėjo. Jos veidas sušvelnėjo, nušvito.

– Kokios akys! – sumurmėjo ji galiausiai. – Skvarbios, žvitrios! Tiesiog spindėte spindi.

Ji atsuko į mane savąjį gero šuns veidą, įsitikinusi tuo, ką sako, bet kartu klausdama, ir aš vėl tylomis skėstelėjau rankomis, tik šį sykį nesijuokdamas.

– Matyt, jai kažkas atsitiko, – toliau susimąsčiusi kalbėjo ji. – Norėčiau žinoti kas. Duodu galvą nukirsti, kad organinių pakitimų jos smegenyse nėra. Įdomu bus pamėginti ją perauklėti, – tarė ji, ir jos akys sublizgėjo, o paskui staiga užgeso. – Šitoks vikrumas! Tai nebūdinga *spastic* vaikams. Ar jūs tikras, – paklausė ji įtariai, – kad ji iš tikrųjų *spastic*? Galbūt ji... galbūt ji... paprasčiausiai išprotėjo? Aš visiškai nieko neišmanau apie pamišėlius, – pridūrė ji su baime.

– Ne, ne, – nuraminau ją. – Gydytojai sutaria, kad jos ner-

vų sistema blogai išsivysčiusi. Ar nenormaliai. Matyti tam tikra pažanga, bet toli gražu nepakankama.

– Bet kodėl ji manęs bijo? – sumurmėjo ponia Bamli. – Vaikai manęs niekada nebijo, netgi patys baugščiausi.

– Visą vaikystę jinai praleido atskirta nuo žmonių. Jos motina – našlė, gyvena Škotijoje, nuošalioje vietoje.

– Kiek jai metų?

– Man rodos, eina aštuonioliktus.

– Kaip nulaipinsim ją nuo spintos? – suglumusi paklausė ponia Bamli.

Ištraukiau iš kelioninio krepšio kietai virtą kiaušinį ir rūkytą silkę – mėgstamiausius Silvos skanėstus.

– Stovėkit, kur stovite, – pasakiau auklei. – Nejudėkit iš vietos.

Pasisukau į Silvą, priėjau artyn.

– Nagi, lipk žemyn, – įsakiau, – nebijok. Ar nori valgyti?

Stovėjau tarp jų, ir tokia apsauga ją nuramino. Ji lengvai ir grakščiai nusileido žemėn, viena ranka paėmė silkę, kita kiaušinį ir, nenuleisdama akių nuo nepažįstamosios, ėmė graužti savo skanumynus, įsispraudusi tarp lovos ir sienos. Ponia Bamli stebėjo ją savo geru taikaus šuns žvilgsniu. Silva akimirką nustojo kramčiusi, ir jos akyse blykstelėjo kažkas panašaus į šypseną.

– Ji gražutė kaip paveikslėlis, – pakartojo ponia Bamli, visai susigraudinusi. – Aukšti skruostikauliai, gražios akys, įkypos it migdolai. Ir smailas snukutis. Tikra laputaitė!

VI

– Ji iš tiesų yra lapė, – nelauktai ištrūko man.

Dvejojau vos kelias akimirkas. Ir staiga, nustebindamas pats save ir sugriaudamas visus savo planus, ryžausi pasakyti teisybę. Dar gerai nesuvokdamas, kodėl taip darau, pamaniau, kad tokios geros progos daugiau nebus.

– Kas? – perklausė ponia Bamli.

– Lapė.

– Turite omenyje, tokia pat gudri?

Papurčiau galvą, žiūrėdamas jai tiesiai į akis.

– Turiu omenyje, – pasakiau pabrėždamas kiekvieną žodį, – kad ji yra lapė. Tikra. Iš pažiūros ji panaši į moterį, bet iš tiesų tai tėra žvėrelis. Tikriau tariant, jauna laputė.

Ponia Bamli išpūtė akis, kuriose atsispindėjo nerimas ir baimė. Nusišypsojau.

– Nusiraminkit, aš neišėjau iš galvos. Ir nesvaičioju. Atsisėskit ir ramiai mane išklausykit.

Pristūmiau krėslą ir mostelėjęs ranka pasiūliau jai sėstis. Ji lėtai nutūpė į jį, neatplėšdama nuo manęs akių.

– Visa tai, ką papasakojau, tėra pramanai. Tai ne atsilikęs vaikas. Aš neturiu jokios sesers Škotijoje.

Ponia Bamli prispaudė prie krūtinės savo didžiulę gyslotą ranką. Įsivaizduoju, kaip daužėsi jos širdis. Šypsojausi kaip įmanydamas meiliau, kad ją nuraminčiau. Bijojau tik viena: kas bus, kai ji išsigandusi ims šauktis pagalbos. Kaip tada išsisuksiu? Svarbiausia, kad ji nurimtų.

– Jūs pirmas žmogus, kuriam drįstu apie tai pasakoti. Anksčiau ar vėliau vis vien turėjau tai padaryti. Iki šiol niekam nedrį-

sau atskleisti savo paslapties, nes bijojau, kad būsiu palaikytas bepročiu. Ir būtų dėl ko.

Paskui išklojau jai viską iki smulkmenų. Apie medžioklę, gaudynes, netikėtą persikūnijimą. Beje, ji galinti paklausinėti žmonių: kaimo smuklėje ne vieną vakarą buvo šnekama apie lapę, kuri skradžiai žemę prasmego medžiotojų panosėje. Išdėsčiau, kaip pamažu ją dresavau, kokią ji padarė pažangą ir kas man nepasisekė, kaip sunku buvo ją aprengti. Geroji moteris klausėsi manęs tylomis, mėsingi jos žandai mažumėlę virpčiojo, o žvilgsnis čia atsiplėšdavo nuo manęs ir nukrypdavo į Silvą, čiaumojančią savo silkę, čia vėl įsmigdavo man į akis. Paskui plačioje jos marmūzėje ėmė šmėkščioti šypsenėlė ir susižavėjimu atmiešta nuostaba. Laimėjau – ji manim tikėjo.

– Dar prieš pusvalandį, – prisipažinau baigdamas, – nė pats nenujaučiau, kad viską jums atskleisiu. Vyliausi, kad pati atkreipsite dėmesį į tam tikrus nukrypimus nuo normos ir priremsite mane prie sienos klausimais. Tačiau jūs įkvėpėte man pasitikėjimą, – pasakiau uždėdamas delną ant jos rankos. – Esu įsitikinęs, kad manęs neišduosite.

Ji suprato, kad keistos aplinkybės pateisina tokį familiarumą, ir ilgai neatitraukė rankos, žvelgdama į mane suglumusiu, drėgnu žvilgsniu ir neryžtingai šypsodamasi, paskui susijaudinusi atsistojo.

– Tai dar... dar įdomiau! – sušuko ji prislopusiu balsu. Ji ryte rijo Silvą akimis, ir su dar didesniu goduliu, nei kad Silva puldavo graužti savo silkę. – Ne veltui ką tik sakiau, kad... kad ji man atrodo kitokia negu visos kitos mano auklėtinės!

– Bet jūs niekam to neišduosite, – primygtinai pakartojau.

– Na, aišku!

– Kitaip mudu abu uždarys.

Ji sukikeno.

– Visko gali būti. Vieną akimirką ir man pasirodė, kad jums reikėtų tramdomųjų marškinių.

– Arba mus apkaltins dievai žino kuo – vaiko pagrobimu, tvirkinimu ar kitomis panašiomis nuodėmėmis.

– Tai jūsų dukterėčia, – tvirtai pareiškė ponia Bamli. – Jūsų sesuo ketina antrąsyk ištekėti, gyvena Škotijoje ir patikėjo jums savo dukterį. Daugiau nieko nežinau.

Norėdamas pripratinti Silvą prie auklės, paprašiau ponios Bamli po valandėlės atnešti jai pietus (porą balandžių, nupirktų Soho), ir jos iš tiesų susidraugavo. Geroji moteris pamėgino užmegzti pokalbį su naująja auklėtine, bet patyrė nesėkmę: Silva dar nesugebėjo suprasti jokio abstraktaus klausimo, net pačio paprasčiausio, jei jis nebuvo tiesiogiai susijęs su šios akimirkos materialiu gyvenimu.

– Ko gero, – atsiduso ponia Bamli, – kaip lapė ji jau daug žino, bet moteriai, netgi labai atsilikusiai, tai iš tiesų mažoka.

Grįžome į Vordli Kortą paprastoje kupė – turiu omenyje, šį kartą neužsisakiau atskiros kupė. Kadangi su mumis buvo auklė, galimi incidentai neturėjo per daug stebinti kitų keleivių, be to, mums atrodė pravartu padaryti tokį bandymą. Silva, sėdėdama tarp manęs ir ponios Bamli, elgėsi paklusniai. Užėmėme savo vietas iš anksto, kad būtume pirmieji. Kaskart, kai įlipdavo naujas keleivis, Silva pašokdavo ir mums tekdavo ją raminti. Kelionės pradžioje ji buvo nervinga, įsitempusi ir nenuleido akių nuo mūsų bendrakeleivių, gąsčiodama nuo kiekvieno judesio, kiekvieno žodžio. Tačiau mūsų elgesys su ja iškart viską paaiškino kitiems keleiviams, ir jie nesistebėjo neįprasta „vargšo vaikelio“ laikysena. Iš pradžių sutrikę, varžydamiesi, kaip visada būna tokiais atvejais, suko akis į šalį. Paskui, veikiami ramaus mūsų geraširdiškumo, atsipalaidavo, pagyvėjo ir netgi pasirodė labai malonūs: vis šypsojosi merginai ir netgi paklausė, ar galima pavaišinti ją šokoladu. Ponia Bamli papurtė galvą:

– Ji nemėgsta saldumynų. Va, jei turėtumėte dešrelę, – pajuokavo ji, – arba kąsnelį muštinio...

– Ar ji supranta, ką kalbame? – susirūpinusi paklausė viena pagyvenusi ponia.

– Galite kalbėti, ką tik norite, – patikinau ją. – Ji supranta tik paprasčiausius žodžius.

Man teko patenkinti jų smalsumą – gana nesveiką, nors ir

atmieštą nuoširdžia užuojauta. Su malonumu klausiausi, kaip ponia Bamli, įsiterpusi į pokalbį, smulkiai dėsto pramanytą ligos istoriją, kuri skambėjo daug įtikinamiau už mano išvedžiojimus. Kai traukinys sustojo Vordli Korto stotyje, visi bendrakeleiviai vienas per kitą puolė padėti mums išlipti, varžydamiesi tarpusavyje, kas parodys daugiau dėmesio ir draugiškumo. Silva tuo metu jau buvo visiškai nusiraminusi ir į keleivių „*good-bye*“ netgi atsakė „*bye... bye*“, tuo pelnydama dar daugiau šypsenų ir atsisveikinimo mostų: ji atrodė tokia žavi, tokia grakšti! Kai traukinys nuvažiavo, mudu su ponia Bamli išdidžiai susišypsojome – ir su palengvėjimu atsidusome. Mūsų drąsus bandymas pavyko, viltys pasiteisino.

Arklį ir vežimą radome ten, kur buvau juos palikęs prižiūrėti, ir parvažiavome į dvarą. Pristačiau fermeriams ponią Bamli ir jos auklėtinę, iš anksto apgalvojęs paaiškinimus, kuriems jie, beje, buvo tokie pat abejingi kaip viskam, kas neturėjo nieko bendra su jų reikalais. Truputėlį nerimavau dėl Fanės, bet išvydus Silvą iš jos atminties neišniro „vaiduoklis“, regėtas prieš dvi savaites. Ji nuėjo su mumis padėti paruošti kambario poniai Bamli ir kambario Silvai tarp mano ir ponios Bamli miegamųjų. Turėjome nedaug vilčių, kad ji sutiks ten miegoti, ir laukėme baisaus pasipriešinimo. Nepasakytum nei kad apsirikome, nei kad buvome teisūs, nes Silva elgėsi visai kitaip, nei įsivaizdavome.

VII

Ji neatsisakė miegoti atskirame kambaryje, bet nepasitenkino vien savo lova: kas naktį keliskart kraustydavosi iš vienos į kitą, kamuojama karštligiško nerimo, kuris, regis, ypač sustiprėdavo tamsoje, kai palikdavome ją vieną. Staiga pajusdavau ant kojų jos šilumą ir svorį, ji valandą miegodavo čia susisukusi į kamuoliuką, paskui prabusdavau nuo netikėto palengvėjimo – jos nebebūdavo. Ateidavo ponios Bamli eilė priimti viešnią, arba viskas vykdavo atvirkščiai, ir niekada negalėjome numanyti, kuriame kambaryje ir kurioje lovoje rasime ją rytą. Mėginome užsirakinti, kad ji būtų priversta gulėti savo kambaryje, bet tada ji taip įnirtingai gremždavo nagais duris, kad nepajėgdavome užmigti. Teko priprasti prie jos judrumo ir permainingos nuotaikos, kaip, beje, prie visko greitai priprantama, ir netrukus ne tik su tuo susitaikėme, bet netgi, kai vieną gražią dieną, jau daug vėliau, šie vizitai baigėsi, patys pasijutome sutrikę, išmušti iš vėžių – ir baisiai nelaimingi, kad ji mus apleido. Juokdamiesi prisipažinome tai vienas kitam.

Ponia Bamli kreipdavosi į mane „sere", o aš vadinau ją „Neni"*. Nusiklausiusi, Silva taip pat ėmė vadinti mane seru. Įkalbėjau auklę nugalėti savo santūrumą ir vadinti mane Boniu, kaip buvau vadinamas vaikystėje. Silva kas valandėlę šaukdavo „Neni", bet kai būdavau namie, „Bonis" nenueidavo jai nuo liežuvio. Ponią Bamli mažumėlę skaudino man teikiama pirmenybė, nors ji pripažino, kad aš turiu į ją teisę, bent jau todėl, kad Silva seniau mane pažįsta. Nedrįsome nė užsiminti, kad čia galbūt turi reikšmės lytis, bet abu apie tai galvojome. Todėl Neni neišleido mūsų

* Nanny (*angl.*) – auklė.

iš akių ir žinojau, kad prireikus ji įsikiš. Beje, turėjau sutikti, kad Silva elgėsi ne visai teisingai vis dar teikdama pirmenybę man: juk dabar jos maitinimu, žaidimais ir tualetu rūpinosi Neni.

Vieną ketvirtadienio rytą, kol Neni po pusryčių padėjo Silvai apsirengti, netikėtai prisistatė svečias, ir vėl prisiminiau, koks pavojus man vis dar gresia, nors ir turiu auklę, – juk nebuvau viešai sutvarkęs reikalų, o tai padaryti buvo nelengva dėl civilinės būklės, ką skaitytojas jau žino.

Tačiau tai nebuvo visai nelauktas vizitas. Nors daktaras Salivenas ir nėra mano kaimynas, jis gyvena šiame krašte, netoli Vordli Korto, sename name, vadinamame Dansineino kotedžu. Tai nuostabus namas, primenantis tą, kuriame apakęs poetas Miltonas gyveno su savo dukterimis Eilsberi apylinkėse; kiekvienas padorus anglas yra jame lankęsis: senos plytų sienos, apardytos lietaus ir vėjo, apkerpėjusios, siauri smulkaus rišinio langai, žemas šlaitinis stogas, kadaise, matyt, buvęs šiaudinis, nedidukas sodas, pavasarį mirgantis šimtais įvairiausių gėlių, – panašiame būste buvo įsikūręs ir senasis ponas, kurį visas kraštas laikė puikiu gydytoju.

Nors mūsų santykiai buvo artimi, susitikdavome retai: aišku, nukakti penkias šešias mylias – tai ne už jūrų marių belstis, bet reikia prisiruošti, ištempti tilbiuri arba pasibalnoti arklį, be to, neturiu telefono – kam jis man? – taigi niekada nesi tikras, ar tavo kelionė nenueis perniek. Paprastai pasikviesdavom vienas kitą laišku arba tokiu pat būdu įspėdavome apie savo vizitą – tai būdavo porą kartų per metus. Ne viena draugystė gyva išsiskyrimais; taip ir mudu nuo seno palaikėme šiltus santykius, paveldėtus iš mano tėvo ir daktaro Saliveno bičiulystės: jie kartu mokėsi toje pačioje *public school** šalia Tontono. Daktaras anksti tapo našliu: jo žmona mirė gimdydama pirmąjį vaiką, mergaitę, ir jis davė jai velionės vardą – Dorotė. Sendamas daktaras Salivenas ėmė panašėti į aštuoniolikto amžiaus personažą, sakytum būtų nužengęs tiesiai iš kokios Roulendsono karikatūros. Nuolatos nešiojo ir vis

* Privati privilegijuota vidurinė mokykla (*angl.*).

dar nešioja dukslų juodą švarką, liemenę, siekiančią baltą prisegamą apykaklę, ir siauras kelnes, aptempiančias kelius ir kulkšnis. Lyg būtų koks vyskupas, apsirengęs nebažnytiniais drabužiais. Daktaras turėjo didžiulę ir gan mėsingą vanago nosį, aukštą kaktą, pereinančią į blizgančią kaip veidrodis plikę, o pakaušyje vėjui pūstelėjus plazdėdavo lengvi kaip puta žilų garbanotų plaukų kuokštai.

Jo duktė buvo mano amžiaus ar šiek tiek jaunesnė. Būdama dvidešimties, ji nesėkmingai ištekėjo. Laimei, jai nereikėjo ilgai kankintis: jos vyras gavo galą vienoje bjaurioje Čelsio skylėje. Tai buvo gana paslaptinga žmogžudystė, įvykusi labai įtartinomis aplinkybėmis. Dorotės vyras buvo rastas be sąmonės dvokiančio koridoriaus gale, už šiukšlių dėžių, kur jį užgrūdo žudikas. Jis mirė pakeliui į ligoninę.

Šios vestuvės nuliūdino mane: aš buvau mažumėlę įsimylėjęs Dorotę. Tačiau tebuvau pienburnis ir negalėjau varžytis su žaviu iškalbiu nuotykių ieškotoju. Po jo mirties tikėjausi, kad jaunoji moteris grįš ir man galbūt pavyks patraukti jos apviltą ir sielvarto prislėgtą širdį. Tačiau ji negrįžo. Rado darbą Londone ir liko ten gyventi. Pamažu išmečiau ją iš galvos, kitaip tariant, laikas ir nuotolis padarė savo: mano jausmai pasikeitė, ir kai po kelerių metų vėl ją išvydau, meilė buvo spėjusi virsti draugyste. Kartą jos tėvo pavedimu apsilankiau mažame jos butelyje pačiame Fulemo pakraštyje. Jei puolėme vienas kitam į glėbį, tai tik kaip vaikystės draugai, kurie per daug gerai kits kitą pažįsta, kad galėtų jausti ką nors daugiau nei švelnumą. Bent jau man taip regėjos.

Tačiau, porąsyk per metus susitikę su daktaru Salivenu, mudu vengdavome minėti jo dukterį. Jis taip pat apgailestavo dėl jos santuokos, o paskui pasijuto smarkiai įskaudintas, kai ji nusprendė likti Londone. Tačiau kartkartėmis nuvažiuodavo jos aplankyti. Nežinau, iš kokių tariamų ženklų jis spėjo, kad tebesu ja susižavėjęs. Nesumečiau, kaip parodyti jam, kad klysta. Taigi jis, tausodamas mano jausmus, stengdavosi nešnekėti apie dukterį, o aš sekiau daktaro pavyzdžiu, nenorėdamas jaudinti jo.

Ir štai, vieną ketvirtadienio rytą, tvarkydamas besibaigiančių metų sąskaitas, išgirdau alėjoje girgždant žvyrą po vežimaičio ratais. Išėjęs pasitikti svečio, pamačiau iš ekipažo lipant daktarą Saliveną.

Jis pamojavo man ilga ranka su juoda pirštine ir juokdamasis sušuko:

– Užsukau pasižiūrėti, ir tiek!

Padėdamas daktarui pastatyti vežimaitį už guobų, sunerimęs svarsčiau, ko jis „užsuko pasižiūrėti". Gal jį jau pasiekė gandai apie Silvą? Pasakaite apie seserį Škotijoje jis toli gražu nepatikės. Buvau vienturtis sūnus, ir jis tai puikiai žinojo.

– Važiuoju, – paaiškino jis, – iš tėtušio Trolopo. Jį šiurpina net paprasčiausia sloga. Tikėjausi rasti jus namie, – pridūrė jis. – Žinau, tokiu metų laiku retai paliekate dvarą.

Įžengėme į svetainę. Jis numetė savo platų apsiaustą ant krėslo ir priėjo prie židinio.

– Kadangi buvau netoliese, norėjau, pasinaudojęs proga, pranešti jums didelę naujieną: sekmadienį grįžta Dorotė.

– Grįžta į Dansineino kotedžą? Turite omeny, kad ji palieka Londoną? Ar galutinai apsisprendė?

– Tikiuosi. Aš senstu, o ji, šiaip ar taip, gera duktė. Jai buvo neramu, kad gyvenu vienas.

Jis žvaliai trynėsi rankas prie ugnies. Jo pailgas raudonas veidas, panašus į seno kunigo, švytėjo iš džiaugsmo.

– Be to, jos darbas Londone buvo visai neperspektyvus. Ji taip ir nepriprato prie to miesto.

– Ir aš negalėjau suprasti, kodėl ji ten pasiliko.

Daktaro veidas apsiniaukė. Jis lyg dvejodamas mostelėjo ranka.

– Manau, iš puikybės. Tikriau sakant, iš išdidumo. Sakyčiau, nenorėjo grįžti kaip sūnus palaidūnas.

Tačiau jo balso tonas buvo netvirtas kaip ir rankos mostas. Man regėjos, kad tai greičiau išsisukinėjimas, o ne atsakymas.

– Iš tikrųjų didelė naujiena, – pasakiau ne taip užtikrintai, kaip būčiau norėjęs.

Nežinojau, ką ir galvoti apie Dorotės grįžimą. Turėjau tiesiog džiaugtis, ir tiek. Tačiau dėl kažkokios nepaaiškinamos priežasties mano džiaugsmas buvo atmieštas nerimu.

Senajam daktarui mano sutrikimas tikriausiai pasirodė visai suprantamas. Jis nužvelgė mane su plačia šypsena ir pasakė:

– Ji pati paprašė manęs jus įspėti.

– Padėkokit jai. Ar ji norėtų, kad sekmadienį atvažiuočiau į stotį?

– O ne, ne! Jums reikėtų baisiai anksti keltis: naktinis traukinys būna stotyje kelios minutės po šeštos. Tiktai dieną, kada jums patogiau, atvažiuokit į Dansineiną. Kartu papietausim.

Pamaniau, kad man, kaip senam draugui, derėtų užsispirti ir nuvažiuoti į stotį. Tačiau sekmadienio rytą skirdavau Silvai ir man atrodė žiauru atimti iš jos, kaip ir iš savęs, vieninteles artimo bendravimo valandas, kurios man teliko nuo tada, kai ponia Bamli perėmė ją iš manęs.

– Iš tikrųjų, – tariau, – rytą man būtų sunku rasti laisvo laiko. Atsiprašykit Dorotės, pabučiuokit ją nuo manęs ir pasakykit, kad atvažiuosiu arbatos.

Daktaras pasiėmė apsiaustą, bet tarpduryje, regis, sudvejojo. Matyt, norėjo ilgiau pasišnekėti su manim apie savo dukterį, nes per paskutinius dešimt metų taip mažai apie ją kalbėjomės. Tačiau nedrįsau jo sulaikyti bijodamas, kad kiekvieną akimirką ant laiptų gali išdygti Neni su savo globotine. Ką jam pasakyti, kaip paaiškinti? To dar nebuvau apgalvojęs. Pykau ant savęs dėl tokio neapdairumo.

– Nešnekėkit su Dorote apie jos santuoką, – pagaliau kiek sutrikęs išspaudė senasis daktaras.

Keistas prašymas: juk jis gerai žinojo, kad aš ne kartą mačiausi su jo dukteria Londone.

– Niekada apie tai nė neužsiminiau, – patikinau lydėdamas jį prie ekipažo: vis labiau būgštavau, kad jis per ilgai neužsibūtų.

– Jai tebuvo aštuoniolika... Gardus kąsnelis tam vilkui avies kailyje. Kaip graužiausi, kaip apgailestavau, kad per vėlai pamačiau, kas jis per vienas.

Priėjome vežimaitį. Daktaras atrišo arklį. Prieš lipdamas ant pasostės, jau užkėlęs vieną koją, jis sulaikė mano ranką savo delne.

– Jei mano aklumas sugriovė Dorotės gyvenimą, nė už ką sau nedovanosiu, – tarė jis, taip įsisiurbęs į mane sudrėkusiomis akimis, kad net suglumau.

– Ji dar labai jauna! – suveblenau.

– Ne tokia ir jauna, – burbtelėjo jis, paskui paleido mano ranką ir užlipo ant pakojos. – Ir ne tai svarbiausia, – subambėjo įsiknisęs į šaliką ir nė neatsigręžęs.

Nors šie žodžiai atrodė pasakyti sau pačiam, supratau, kad jis tikisi išgirsti: „Na, o kas gi?“ Tačiau, kad ir buvo smalsu, neuždaviau jam šio klausimo: tegu tik jis išvažiuoja! tegu tik išvažiuoja! Jis įsitaisė ant suolo, ir aš pasakiau: „Laimingo kelio!“ Daktaras šmaukštelėjo vadelėmis, caktelėjo liežuviu. Vežimaitis girgždėdamas pajudėjo. Tą akimirką pamačiau, kad tarpduryje, man už nugaros, pasirodė Neni. Ji smalsiai žiūrėjo į tolstantį vežimaitį, laikydama už savęs Silvą. O, jei senasis daktaras būtų atsisukęs! Bet jis tiktai pamojavo savo ilga ranka. Ir dviračiai galiausiai išnyko už kelio posūkio. Grįžau į svetainę šluostydamasis kaktą.

VIII

Kitą sekmadienį, kaip buvau pažadėjęs, nuvažiavau gerti arbatos į Dansineiną. Per dešimt metų šiuose mieluose namuose beveik niekas nepasikeitė, ir mes nebuvome tiek pasenę, kad turėtume skaičiuoti prabėgusius metus. Kiekvienas instinktyviai atsisėdo į savo įprastą vietą – daktaras į gilų krėslą, Dorotė ant sofutės, kurios apmušalą kadaise buvo pati išsiuvinėjusi, o aš tarp jųdviejų. Prie arbatos, kuri Dansineine visada būdavo geriama labai stipri, buvo patiektos tokios pat sviestinės bandelės ir tokie patys *scones**. Man pasirodė, kad ir pokalbį pradėjome nuo tos vietos, kur jis paskutinį kartą nutrūko. Neliko tik viena – mano ankstesnių jausmų. Nors, apimtas malonių pojūčių, nė tuo nebuvau visai tikras. Tačiau neturėjau kada raustis savo širdyje, nes man rūpėjo tik vienas dalykas: kaip pranešti jiems apie Silvą?

Kaip ir senais laikais, daugiausia plepėjo daktaras Salivenas. Jis kalbėdavo iš lėto, palydėdamas savo žodžius plačiais mostais, ir todėl kartais atrodydavo panašus į kunigą, sakantį pamokslą iš sakyklos. Dorotė sėdėjo tylomis, su ta mįslinga šypsena lūpose, kuri taip jaudino mane jaunystės metais. Atsakinėjau į senojo daktaro klausimus išsiblaškęs, galvodamas tik apie tai, ką ketinau jiems pasakyti. Kai Dorotė pylė mums po trečią puodelį arbatos, akimirką stojo tyla. Pasinaudojęs tuo, su paiku skubotumu tiesiai paklausiau:

– Sakykit, daktare, ar jūs tikite stebuklais?

Arbatinukas Dorotės rankose sustingo. Jos tėvui gerklėje įstrigo žodžiai, kuriuos buvo besakąs, ir jis, sumirksėjęs akimis, ap-

* Miežiniai arba kvietiniai paplotėliai (*angl.*).

stulbęs įsistebeilijo į mane. Daktaras visada buvo religingas žmogus, jo tikėjimas buvo tvirtas, senovinis, nors, ginčydamasis su savo senu bičiuliu Solsberio vyskupu, jis aistringai gindavo Darvino teoriją.

– Mes turime, – pagaliau prašneko jis, – tikėti Šventuoju Raštu.

Papurčiau galvą.

– Kalbu, – patikslinau, – apie stebuklus, kurie vyksta mūsų dienomis, mūsų akyse.

Jis nusistebėjo.

– Kad galėčiau jums atsakyti, jų turėtų būti įvykę. Betgi per visą ilgą savo gyvenimą neregėjau nė vieno.

– O Lurdas?

Jis skeptiškai mostelėjo pirštu.

– Leiskite man suabejoti. Nesu katalikas ir nelabai tikiu tomis klebonų istorijėlėmis. Be to, daugumos gydytojų, netgi tikrų katalikų, nuomonė vieninga: didžiąją dalį tariamų pasveikimų, – jei pripažintume, kad jie įvyko, – galima paaiškinti ir be stebuklo. Užtektų pažymėti, kad smarkiai susijaudinus gali staigiai pagreitėti įprasti biologiniai procesai.

– Ir niekas dar nematė, kad ataugtų koja, – pridūrė Dorotė.

Paėmęs iš jos rankų puodelį, pasakiau:

– Dovanokit, bet jūs užmiršote Kalandos stebuklą, kai Migelis Chuanas Peljiseras Saragosos Mergelės Marijos malone atgavo savo amputuotą koją.

– O kada tai buvo? – paklausė Dorotė, siūlydama man cukraus.

– Septynioliktame amžiuje.

– Labai seniai, – tarė Dorotė. – O paskui nieko?

– Kiek žinau, nieko, bet štai Deividas Garnitas šiuo klausimu padarė labai reikšmingą pastabą. Stebuklai, sako jis, nėra tokie jau reti, kaip manoma; teisingiau būtų pasakyti, patikslina jis, kad jie vyksta nereguliariai: kartais visas amžius prabėga be menkiausio stebuklo, o paskui staiga jie pasipila kaip iš gausybės rago.

Maišydamas cukrų, pridūriau:

– Nežinau, ar prasidėjo nauja stebuklų banga. Šiaip ar taip, vieną jų mačiau.

– Stebuklą? – paklausė Dorotė.

Vis dėlto mėlynos jos akys buvo labai gražios, ypač taip išplėstos. Bet jų gelmėje, regis, šmėkščiojo juodas atšvaitas, kuris drumstė jas – ir drumstė mano jausmus. Jos akys atrodė keistos pernelyg taisyklingame veide: šis taisyklingumas, kurį iš pirmo žvilgsnio apsirikęs galėjai palaikyti banaliu, net gožė jos bruožų tyrumą.

– Papasakokit! – pasakė ji.

Jos tėvo akys neišsiplėtė: jis žiūrėjo į mane susimąstęs, raukydamas antakius ir kandžiodamas lūpą.

– Norėčiau jūsų paprašyti, – pradėjau aš, – dviejų dalykų: pirma, tikėti tuo, ką pasakosiu, nors tai nebus lengva. Antra, nelaikyti manęs pamišėliu. Ir galiausiai – nė vienai gyvai būtybei nepasakoti to, ką išgirsite.

– Tai jau trys dalykai! – linksmai pataisė mane Dorotė. Ji, aišku, manė, kad aš paprasčiausiai juokauju. – Bet vis vien pasižadame.

Daktaras taip pat sutiko su mano prašymu, bet ne taip ryžtingai, tiesiog linktelėjo galvą. Jis, matyt, iš mano balso suprato, kad kalbu rimtai.

Buvau besakąs: „Mačiau, kaip lapė virto moterimi", bet kai šie žodžiai jau sprūdo nuo lūpų, staiga jie man pačiam pasirodė tokie keisti, kad prikandau liežuvį. Stojo ilga tyla. Mačiau, kaip jų akis pamažu užlieja nuostaba ir nerimas. Galiausiai, praradęs ryžtą, papurčiau galvą.

– Ne, ne, – atsidusau, – tai neįmanoma. – O kadangi jie, be abejo, nieko nesuprato, pridūriau: – Jūs vis vien nepatikėsite.

Dorotė norėjo paimti mane už rankos, bet atitraukiau ją, padėjau puodelį ir atsistojau.

– Atleiskit man, – pasakiau. – Aš kvailai nutraukiau, o gal net sugadinau susitikimo vakarėlį. Kol kas nereikėjo apie tai kalbėti. Bet jūs negalite nė įsivaizduoti, kaip aš... pagaliau kas pada-

ryta, tas padaryta, jau per vėlu trauktis ir nusukti kalbą kitur. Tačiau matau, kad tuo niekas nepatikėtų be išankstinio paruošimo. Be to, matau, kad jūsų, Dorote, man reikės neprileisti prie šito, bent jau pradžioje. Iš visos širdies meldžiu ant manęs nepykti, bet pirmiausia turiu kreiptis į jūsų tėvą – kitaip neįmanoma.

Dorotė neatrodė nei nusivylusi, nei nuliūdusi, tik kiek išsigandusi. Norėdamas ją nuraminti nusijuokiau:

– Nesijaudinkit! – ir nesugalvodamas, kuo paremti savo patarimą, pridūriau: – Bus geriau, daug geriau, jei jūsų tėvas iš pradžių atvažiuos vienas. Taip, – tariau pasisukdamas į jį, – ar galiu jūsų paprašyti vėl kokią dieną, ilgai nelaukus, užsukti pas mane į Ričvikų dvarą? Ar tai jūsų per daug nesutrukdytų?

Pagavau žvilgsnį, kuriuo persimetė tėvas su dukteria, – net nieko nežinantis žmogus būtų įskaitęs jame slepiamą nerimą.

– Jei norite, galiu atvažiuoti rytoj rytą, – pasakė daktaras.

– Ką jūs! – užginčijau. – Tai nėra taip jau skubu. Beje, – greituoju išbėriau, nes ką tik man atėjo į galvą gera mintis, – verčiau pirmiausia susitikime „Vienaragio“ smuklėje. Tai jums nebus sunku?

– Kur norite ir kada norite, – pasakė daktaras, ir mudu sutarėme pasimatyti vidury savaitės, iš ryto prieš aperityvo gėrimą.

– Kad niekas mums netrukdytų, – paaiškinau.

Paskui persimetėme itin meiliomis mandagybėmis, už kurių kiekvienas slėpėme savo tylią nuostabą ar sutrikimą, ir aš iškart atsisveikinau.

* * *

Smuklės šeimininko vardas – Antonis Braunas. Vienintelė jo aistra – medžioklė su skalikais. Buvau beveik tikras, kad jis dalyvavo ir toje medžioklėje, kai manoji lapė išgaravo medžiotojų akyse. Šiaip ar taip, žinojau, kad „Vienaragio“ smuklėje šis įvykis buvo ilgai aptarinėjamas, kad buvo iškelta dvidešimt hipotezių, bet nė prie vienos neapsistota. Štai kodėl paskyriau čia pasimatymą daktarui Salivenui. Kai įsitaisėme prie atokaus staliuko, pakviečiau poną Brauną išgerti su mumis. Nebuvo jokio

vargo užmegzti pokalbį apie jo mėgstamą sportą. Iš pradžių teko išklausyti gausybę nuobodžių smulkmenų apie nuotykius, kur jis kukliai pasižymėjo.

– Jei jau pradėjome kalbą, pone Braunai, – įsiterpiau, – būtų įdomu sužinoti istoriją apie lapę, dingusią rūke. Girdėjau, kad jūs dalyvavote toje medžioklėje?

– Tikriau pasakius, aš savo akimis mačiau, kaip ji sprogo it muilo burbulas! – sušuko jis.

– Bet kaipgi? Papasakokit mums.

– Beje, tai juk vyko prie pat jūsų namų, ar ne? Lapė, – paaiškino jis daktarui Salivenui, – atvedė mus tiesiai į Ričvikų dvarą. Tai buvo nepėsčias žvėris, vedžiojo mūsų šunis už nosies iki sutemstant. Bet galiausiai pati išsikvėpė. Šunys jau lipo jai ant kulnų. Pradėjo temti, kas tiesa, tas tiesa, bet mano ausys geros. Kai skalikai pasiveja žvėrį, tik visai žalias naujokėlis nesupras to iš šunų lojimo. Ji buvo jų naguose, duodu galvą nukirsti.

– Ir dingo? – paklausė daktaras.

– Jau sakiau: it muilo burbulas iš po pat nosies! Kai prijojom, šunėkai stovėjo apmirę, lyg kuolu trenkti. Pirmąkart mačiau tokius suglumusius šunis. Beje, – nusijuokė jis, – ir mes atrodėm ne geriau!

– Žinote, – veidmainiškai pasakiau, – aš patikrinau savo gyvatvorę: joje pilna skylių.

– Nejau manote, – sušuko jis, – kad jei tas prakeiktas žvėris, velniai jį griebtų, būtų prasmukęs pro skylę, skalikai nebūtų jo vijęsi? Nenoriu menkinti jūsų gyvatvorės, pone Ričvikai, bet jie peršoka daug aukštesnes nei jūsiškė! Ne, ne, ji sprogo it muilo burbulas, taikliau nepasakysi. Kiek prisimenu, jokioje medžioklėje nieko panašaus nesu matęs, ir mes iki šiol aptarinėjam šį nuotykį. Ar jūs taip pat medžiojate? – paklausė jis Saliveno.

Daktaras atsakė neigiamai, dar kiek paplepėjome, o paskui atsisveikinome su šeimininku. Įlipau į daktaro dviračius ir, kol jis, caksėdamas liežuviu, ragino arklį, pasakiau:

– Manau, įsitikinote, kad lapė dingo išties keistai, ar ne?

– Tai ir yra jūsų stebuklas? – paklausė daktaras.

– Deja, ne! Tai tik viena jo pusė. Dabar važiuojame pažiūrėti antrosios.

– Beje, ar lapė vis dėlto negalėjo pralįsti pro skylę gyvatvorėje?

– Žinoma, galėjo, – atsakiau juokdamasis, – ji tą ir padarė. Tik štai koks klausimas: kodėl šunys jos nesivijo? Sunku paaiškinti, ar ne? Kodėl jie staiga netgi loti nustojo?

– Matyt, todėl, – taip pat juokdamasis atsakė daktaras, – kad jie akis į akį susidūrė su kokia nors jūsų šmėkla. Visada įtariau, kad jūsų dvare jų glaudžiasi begalės.

– Šmėkla, *my foot**, – suniurnėjau rimtu balsu, ir daktaras susidomėjęs dirstelėjo į mane. – Ar niekam nepapasakosit? – staiga tariau apimtas jaudulio, nes artėjome prie mano namų. – Neužmiršote savo pažado?

– Ne, tikrai ne, ko jūs bijote?

– Nei tiesiai, nei užuominomis? – neatlyžau. – Sakykim, duodamas suprasti, kad privalote laikyti liežuvį už dantų, bet jei galėtumėte kalbėti...

– Prisiekiu, naujasis Hamletai, tik nesinervinkit! Velniai griebtų, juk kalbame tik apie lapę! Turbūt net nužudęs žmogų taip nesijaudintumėt!

– Jei būčiau viso labo ką nors nužudęs, – atsidusau, – man būtų daug lengviau.

– Ar aš pirmas žmogus, su kuriuo apie tai kalbate?

– Antras. Pirmoji – ponia Bamli.

– Kas toji ponia Bamli?

– Silvos guvernantė.

– O kas toji Silva? Ar dar daug nepažįstamųjų slepiate nuo manęs?

– Ne, tai viskas. Štai ir atvažiavome. Netrukus gausite atsakymą į visus klausimus.

Mudu iš tiesų atvažiavome. Palikę vežimaitį fermoje, įžengėme į namus. Ponia Bamli sėdėjo savo kambaryje, kaip buvau jos

* Kur jau ten! *(Angl.)*

prašęs. Pasiūliau pirmiausia dėl drąsos išgerti dar po gerą stiklą viskio.

– Kaip Dievą myliu, man darosi neramu, – tarė daktaras, vis dar mėgindamas juoktis. – Gal slepiate čia lavoną?

Pasakiau, kad jis, žinoma, negali nė įsivaizduoti, kokią staigmeną jam ketinu pateikti. Sukaupęs ryžtą, pakviečiau jį:

– Na ką gi, eime.

Pirmas užlipau laiptais. Pasiklausiau už durų. Tyla. Silva tikriausiai miegojo. Pabeldžiau kumščiu, norėdamas ją prikelti, ir iš tiesų išgirdau jos žingsnelius. Tada atlapojau duris ir įstūmiau daktarą pirma savęs.

Numaniau, kad mano lapę kaip reikiant išgąsdins šis keistokas vyras juodais drabužiais, ilgas kaip kartis, arklišku snukiu ir baltais pasišiaušusiais karčiais. Neapsigavau. Silva buvo su marškiniais. Ji pašoko, sukiauksėjo – kaip tikra lapė – ir panikos pagauta ėmė blaškytis po kambarį, mėgindama užsiropšti ant užuolaidų, kaip darydavo iš pradžių, paskui stryktelėjo ant komodos, o nuo jos – ant spintos, ir visa drebėdama įsistebeilijo į mus. To aš ir tikėjausi. Uždariau duris ir pasakiau daktarui:

– Na štai, pamatėte. Leiskimės žemyn.

Jei būčiau pasakęs: „Lipkime ant stogo“, tikriausiai jis irgi būtų sekęs man įkandin. Kaip dieną buvo aišku, kad jis baisiai priblokštas ir velkasi paskui mane be nuovokos, klupčiodamas ant laiptelių. Kai susėdome svetainėje, jis tik tada atgavo žadą ir dusliu balsu sušuko:

– Po paraliais! – Ir pagaliau paklausė: – Kas per viena toji būtybė?

Tada papasakojau jam viską nuo pat pradžios. Kai baigiau pasakoti, jis išdrožė:

– Taip nebūna, – ir ėmė žirglioti pirmyn atgal po kambarį.

– Jei galėtumėt duoti man kitą paaiškinimą...

Tačiau jis papurtė galvą.

– Jei pasakojate man teisybę, tada čia iš tikrųjų stebuklas. Biologijos požiūriu to niekaip nepaaiškinsi. Ir tai nėra kaip Lurde somatinis pokytis, pagreitintas psichikos. Tokio persimainymo,

jau vien dėl jo masto, nesusiesi su jokiu gamtiniu procesu, netgi išskirtiniu. Kaip mokslo žmogus, neturiu jokios teisės tikėti, kad taip gali būti.

– O kaip tikintis žmogus?

– Tai man atrodytų pernelyg drąsu.

– Ką gi, – atsidusau. – Tada daugiau negalvokit apie tai. Nieko nematėte. Grįžkit namo ir išmeskit viską iš galvos. Tik nepamirškit savo pažado.

Jis sustojo ir įsisiurbė į mane maldaujamu žvilgsniu.

– O jūs galite prisiekti, kad sakėte man teisybę?

– Prisiekiu. Kurių galų jus mulkinčiau?

Jis toliau tylomis stebeilijo į mane, o paskui, išmuštas iš vėžių, ėmėsi trinti plikę, jau ir šiaip išraudusią.

– Po paraliais, po paraliais, – burbėjo jis kelias minutes, nieko daugiau nesakydamas. Paskui kilstelėjo savo stambų smakrą ir paklausė: – O apskritai ko norite iš manęs?

– Pats gerai nežinau, – prisipažinau. – Anksčiau ar vėliau būtumėte ją aptikęs. Todėl nusprendžiau verčiau pats parodyti. Be to, galbūt tikiuosi, kad jūs patvirtinsit...

– Ką turite omeny?

– Na, galbūt galėtumėt ją apžiūrėti? Kaip manote, ar jos kūno sandara gali būti visiškai normali?

– O iš kur man žinoti?

Beje, kaip priversti Silvą leistis apžiūrimai? Ją reikėtų surišti arba užmigdyti.

– Nėra ko skubėti, – tariau pagalvojęs, – nusiraminkit. Jūs ją matėte, pirmam kartui gana ir to. Turėsite laiko pamąstyti, kol aš ją pamažėle jaukinu. Retkarčiais užsukite pas mane, kad ji prie jūsų priprastų. Atsivežkit Dorotę – prie ponios Bamli ji labai greitai prijunko. Anksčiau ar vėliau galėsite be jokių kliūčių rimtai ištirti jos organizmą.

Ar daktaras mane girdėjo? Jis nieko neatsakė. Po kurio laiko pratarė:

– Šiaip ar taip, tai bent istorija! Įdomu, kaip vėliau iš jos išsisuksite.

Tik to man ir betrūko! Lyg pats jau seniai nebūčiau suvokęs, į kokias pinkles pakliuvau!

– Tikiuosi, nesiūlote man pasikviesti veterinaro ir amžinai ją užmigdyti? – paklausiau daktaro.

Tai atrodė taip neįsivaizduojama, kad jis dar smarkiau pasitrynė plikę. Paskui staiga keistai pajuokavo:

– Norite žinoti, ką aš manau? Jums nieko kita neliks, tik ją vesti.

Dievaži, tai buvo toks kvailas juokelis, kad net nesiteikiau atsakyti.

IX

Tik tada, kai gydytojas išvažiavo, pavėluotai supratau, kad jis vis dėlto manim nepatikėjo. Juk pas mus, kad ir kokios būtų aplinkybės, laikoma blogu tonu užgauti kitą žmogų savo nepatiklumu. Be to, pagal seną britų tradiciją pripažįstama, kad šiame pasaulyje viskas įmanoma – todėl mes nuo seno tikime vaiduokliais. Daktaras Salivenas elgėsi su manim kaip gerai išauklėtas žmogus: jis neparodė savo abejonių, nors nė per nago juodymą nepatikėjo mano papasakota istorija. Kaip galėjau ant jo pykti?

Tačiau ką gi jis norėjo pasakyti savo paskutiniais žodžiais? Gerai juos apsvarsčius, buvo galima nutuokti, kokios mintys sukasi jo galvoje: aš dėl kol kas neaiškių priežasčių slepiu dvare jauną merginą, tikrai keistą, bet pernelyg jau gražią; vieniems sakau, kad tai mano dukterėčia, nors neturiu jokios sesers; kitiems mėginu paaiškinti jos atsiradimą nepaprastu stebuklu, kuriuo nepatikėtų joks sveikai protaujantis žmogus; ilgainiui tai gali baigtis tik skandalu, nebent iki to laiko šią merginą spėsiu vesti.

Štai ką, galvojau prislėgtas, jis grįžęs papasakos savo dukteriai! Neabejojau, kad dar neseniai jis puoselėjo viltį, jog mudviejų su Dorote laukianti bendra ateitis. Neabejojau nei tuo, kad kaip tik todėl jam buvo ne prie širdies mano istorija apie lapę, virtusią moterimi, ir slaptas, melu dangstomas šios merginos gyvenimas mano namuose. Buvau visiškai tikras, kad jis laikys liežuvį už dantų ir netgi, jei prireiks, viešai parems mane, bet žinojau, jog širdies gilumoje man nepritaria. Nejaugi prarasiu jei ne jo draugystę, tai bent jau pagarbą, kurią taip vertinu? O kartu ir Dorotės pagarbą? Dingtelėjus šiai minčiai supratau, kaip vis dar branginu nuoširdžią jaunosios moters draugystę.

Ne, tariau sau, be kovos aš jos neatsisakysiu! Šiaip ar taip, nesu kaltas! Tikrai įvyko stebuklas! Silva tikrai tėra lapė, įgijusi žmogaus pavidalą. Man nėra ko slėpti ar vogčia gėdintis, man nėra ko apgaudinėti kitų. Senasis daktaras manim nepatikėjo? Ką gi, jis turės patikėti, kaip ir Dorotė.

Taip buvau nusiteikęs baigiantis neramiam sekmadieniui po daktaro apsilankymo. Iškart parašiau jiems, kad atvažiuosiu pas juos kitą sekmadienį. Tačiau savaitės pabaigoje mano pasipūtimas subliūško. Kokių įrodymų jiems pateiksiu? Geriausias įrodymas tokiu atveju – jokių įrodymų nebuvimas. Reikėjo, kad jie, remdamiesi mano liudijimu, tiesiog įtikėtų.

Kaip tyčia antradienį ponia Bamli gavo skubią telegramą iš vienos savo sesers: jų motiną ištiko apopleksijos smūgis, ji buvo prie mirties. Nebegalėjau tikėtis, kad ji padės man sutvarkyti reikalą. O ketinau nusivežti ponią Bamli pas Salivenus, kad ji paaiškintų jiems skirtumus tarp Silvos ir protiškai atsilikusių vaikų. Profesionalės nuomonė jiems būtų svarus liudijimas. Mano sumanymas žlugo. Aišku, negalėjau jos sulaikyti. Ji sėdo į traukinį tą patį vakarą, palikusi mane vieną su Silva.

Kad jau nebuvo ponios Bamli, nusprendžiau tiesiog nusivežti į Dansineiną savo laputę: argi jos protinis išsivystymas nebus geriausias mano žodžių patvirtinimas? Žinoma, netrukus aiškiai supratau, kokie sunkumai man iškils įgyvendinant savo planą: pirma, sveikas protas įpareigojo mane įsivaizduoti, kaip ji elgsis svetimuose namuose ir kokios žalos gali pridaryti. Jos lakstymas tarp daugybės brangių niekučių būtų puikiai tikęs Mako Seneto filmui, bet niekaip nederėjo su mūsų respektabilia tikrove. Antra, Neni jau buvo įgudusi beveik padoriai ją aprengti, o man tai pavykdavo tik per didelį vargą, kartais ir visai nepasisekdavo. Be to, nei aš, nei auklė kol kas neįstengėme pripratinti jos maudytis vonioje. Todėl kambarys su uždarytais langais ir durimis bemat persisunkdavo gana stipriu žvėries kvapu. Išvažiavus Neni taip ir atsitiko, nes visą dieną praleisdavau ūkyje ir negalėjau Silvos prižiūrėti. Kai vakare grįždavau namo, beveik dusdavau nuo smarvės. Negalėjau paprašyti Fanės, kad ji mane pakeistų: ji nedrįso nė

prisiartinti prie „mano vargšės dukterėčios“, kuri, kaip pati prisipažino, kėlė jai baimę. „Mano smegenys ir šiaip jau minkštos, – sakydavo ji. – O kai veiziu į tą, kuri visai jų neturi, kojas pakerta. – Ir pridurdavo: – Geriau laikysiuos kuo toliau“.

Kad atsikratyčiau šio nepakenčiamo dvoko, reikėjo išvėdinti kambarį padarius skersvėjus, išnešti į sodą kilimus ir apklotus. Bet kaipgi, būdamas vienas, galėjau palikti langą atvirą – kas, jei Silva ims ir iššoks? Šešių–aštuonių pėdų aukščio ji neišsigąs, galvojau, ir nėra ko manyti, kad ji prarado norą pabėgti, grįžti į ją viliojantį mišką. Taigi reikės ją pririšti. Lengva pasakyti! Perverti vieną savo diržų per sagtį, šią pritvirtinti prie grandinės, o grandinę prie lovos kojos – juokų darbas. Bet kaip užnerti diržą Silvai? Tai tas pats, kaip mėginti sugauti paukštį užbėrus druskos ant uodegos.

Gal imtis to jai miegant? Tačiau ji miegodavo taip jautriai, budriai, pastačiusi ausis, kad man vargiai būtų pavykę. Jos miegas tebebuvo kaip tikros lapės: ją pažadindavo menkiausias garsas. Galiausiai priėjau išvadą, kad man galėtų pasisekti ją sučiupti tik žaidžiant. Silva mėgo žaisti su Neni ir manim, kai tam atsidėdavome.

O mums atrodė būtina tai daryti, jau vien todėl, kad neleistume jai miegoti. Mat jei neskirdavom jai dėmesio, Silva, kai nevalgydavo arba nemėgindavo ištrūkti iš kambario lakstydama nuo langų iki durų, uostinėdama ir gailiai kiauksėdama (nors ir kaip stengėmės, nuo šio įpročio jos neatgrasėme), didžiąją dienos dalį miegodavo. Žvėrį nelaisvėje labiausiai slegia nuobodulys. Galima sakyti, kiekviena gyva būtybė, netekusi įprastų užsiėmimų, ima suvokti savo padėties beviltiškumą, gyvenimas jai rodosi visiškai bergždžias ir beprasmis. Gyvūnui nuobodulys žadina dar didesnį tuštumos jausmą nei mums, ir nuo šio mirtino nuobodulio jį gelbsti tik vienas vaistas: miegas. Dvidešimt kartų per dieną Silva imdavo žiovauti ko neišsinarindama žandikaulio, gailiai, pratisai stūgaudama kaip uždarytas šuo. Ji susirangydavo į kamuolėlį ir užmigdavo dešimčiai–penkiolikai minučių. Vos pabudusi subruzdavo, norėdavo žaisti. Jei mudu su Neni būdavome užsiėmę kuo nors kitu, ji medžiodavo: mėgstamiausia jos auka buvo taburetė.

Maža ir apskrita, ji sukdavosi jos letenose – tikriau tariant, jos rankose – kaip katės gainiojamas siūlų kamuolys. Jai būdavo smagu ridenti taburetę, paskui, kai nusibosdavo, dėl įvairumo puldavo kėdę – taip porą net sulaužė. Stebėjausi, kad per šiuos žaidimus ji nė kartelio neužsigavo, kad ir kaip smarkiai krisdavo ant žemės su savo grobiu. Sulaužydavo kėdę, bet ant jos kūno nelikdavo nė mėlynės.

Jei būdavau namie ir turėdavau nuotaikos, ji mieliau žaisdavo su manim. Atrodžiau įdomesnis nei kėdė, nors žaidimas nesikeisdavo: vykdavo tariama kova. Buvau daug stipresnis už ją, bet Silva buvo vikresnė ir ne visada pralaimėdavau savo noru. Tada ji kandžiodavo man ausį, kaklą. Negalėdavau leisti, kad žaidimas per ilgai užtruktų: grumiantis su gražia mergina plonais drabužiais ne taip jau paprasta išlikti šaltakraujam, net jei žinai, jog ji tėra lapė. Šiurkštokai ją atstumdavau, bet ji neįsižeisdavo, tik valandėlę apmirusi žvelgdavo į mane savo šaltomis ir įdėmiomis onikso akimis – paskui, būdavo, nusižiovauja, stūgteli ir eina miegoti.

Per vieną tokį žaidimą aš ir užnėriau Silvai ant juosmens savo diržą. Ne itin lengva viena ranka užsegti sagtį, tačiau man pavyko tai padaryti, jai dar nespėjus sumesti, kas atsitiko. Ji pamėgino ištrūkti, bet sagtis tvirtai ją laikė. Ji taip pašėlusiai daužėsi, kad, maniau, užsimuš, bet grandinė buvo stipri, lova sunki, ir viskas baigėsi tuo, kad po šito blaškymosi, įnirtingų šuolių, kūliavirsčių ir trūkčiojimų, per kuriuos ji vos neplyšo pusiau, lova, pasisukusi įstrižai, atsidūrė kitame kambario gale, o Silva susmuko ant žemės tokia išsekusi ir uždususi kaip tą medžioklės dieną, kai ją vijosi skalikai.

Pasinaudojęs šia ramia valandėle, atlapojau visus langus ir duris, išnešiau į saulę čiužinius ir patalynę, patiesiau pievelėje kilimą ir pledą. Tuo tarpu Silva kartkartėmis vėl imdavo daužytis, tačiau bergždžiai. Atsegti diržą jai buvo per daug sudėtingas darbas (sagtis buvo su saugikliu). Kai smarvė išsivėdino, uždaręs langus ir duris, išlaisvinau Silvą: atkabinau grandinę, bet palikau diržą, nes puikiai supratau, kad antrą kartą jau nepavyktų jo užnerti. O kad

„pritvirtinčiau karabiną", kaip sako jūreiviai, tereikės tik nelauktai ją užklupti ir greitai veikti.

Beje, netgi atkabindamas grandinę turėjau su Silva grumtis – tokia ji buvo įniršusi ir išgąsdinta. Iš pasiutimo netgi smarkiai man įkando. Kai pagaliau ją atrišau, išspruko man iš rankų ir įsispraudė į savo mėgstamą kampelį tarp sienos ir nedidelės pusapvalės komodos, kur kadaise slėpdavosi. Iš ten budriai stebėjo mane, visa įsitempusi kaip pirmosiomis dienomis. Užrakinau grandinę stalčiuje, pastačiau lovą į savo vietą, viską sutvarkiau ir išėjau iš kambario, kad mano laputė aprimtų.

Tądien ji daugiau nepalietė maisto. Kitą dieną paėmė jį tik tada, kai pats atsitraukiau, ir palindo ėsti po lova. Ji, regis, užmiršo net tuos kelis išmoktus žodžius, ir jie grįžo jos atmintin negreitai, kai ji visiškai nurimo.

Bet nors ji ir nusiramino, diržas vis vien ją erzino. Silva amžinai jį timpčiojo, grabinėjo sagtį, tačiau nieko nepešusi galiausiai, matyt, vis dėlto su juo apsiprato. Tačiau kambarys vėl pamažu prasmirdo žvėrynu, ir kitą penktadienį, kai mano mieloji Silva pagaliau vėl tapo prijaukinta, viską reikėjo pradėti iš naujo. Nutaikęs progą, kai ji, atsukusi man nugarą, įnikusi čiulpė gaidžio kaulelius, greitai prikabinau prie diržo grandinės kablį, ir ji iš pradžių to netgi nepastebėjo. Tačiau kai pamatė mane atidarant langą ir duris, pašoko ant kojų ir pasijutusi pririšta ėmė daužytis kaip pirmą kartą, nors ir ne taip pašėlusiai. Ji nenuleido nuo manęs akių, sekdama kiekvieną mano judesį. Aš be perstojo kartojau: „Nagi... nagi... raminkis... gerai žinai, kad tave atrišiu", ir ji iš tikrųjų aprimo, tik abiem rankomis atkakliai timpčiojo diržą. Išnešiau laukan patalynę ir kilimus. Tiesdamas juos ant žolės, išgirdau už nugaros šleptelėjimą. Atsigręžęs išvydau Silvą, dar keturpėsčią, gėlyne prie namo pamatų. Akimirksniu atsistojusi, ji trimis šuoliais pasiekė gyvatvorę. Apstulbęs suakmenėjau. Ji vilkėjo vilnonius marškinius, bet diržo ant jos liemens nebebuvo: gal knebinėdama sagtį netyčia atsegė saugiklį? Bet svarstyti šį klausimą jau buvo per vėlu. Kol atsitokėjau, ji spėjo peršokti užtvarą ir greitai kaip elnė skuodė miško link.

Puoliau paskui, šaukdamas ją vardu, bet bėgau dukart lėčiau nei jinai. Nebuvau įveikęs nė ketvirčio pievos, kai Silva it dūmas išnyko miške.

***

Ilgai klaidžiojau tarp medžių ir šūkčiojau ją vardu apimtas nevilties, nes puikiai žinojau, kad ji neatsilieps ir kad nėra ko nė svajoti rasti ją miško tankmėje. Šiaip ar taip, grįžau į fermą, sėdau ant arklio ir leidausi į vienišą medžioklę. Iki sutemstant kaip galvą pametęs šuoliavau per mišką. Prikėliau iš guolių daugybę žvėrių, tarp kurių pasitaikė net viena lapė, bet ši buvo stambesnė ir senesnė nei Silva iki savo persikūnijimo, be to, pilkesnio kailio, ir aš jos nesivijau. Vis dėlto akimirką man dingtelėjo mintis lėkti iš paskos, tad supratau, kad apskritai priešingas stebuklas manęs nenustebintų, kad galbūt netgi tikiuosi išvysti ją lapės pavidalo. Tuo pat metu turėjau prisipažinti, kad mano prisirišimas prie jos toks pat dvilypis kaip ji pati: kad ir kokio pavidalo, žvėries ar žmogaus, būčiau ją radęs, buvau nusiteikęs dėkoti dangui iš visos širdies.

Grįžau jau patekėjus mėnuliui, apimtas baisios nevilties ir baisaus nerimo. Kambarys pasirodė man niūrus – šaltas ir tuščias. „Ak, – tariau sau, – jei nerasiu jos, parsivesiu žmoną. Atpratau gyventi vienas. Vesiu Dorotę“. Bet pagalvojus, kad teks įsileisti į šį kambarį ne savo laputę, o kitą būtybę, mano širdyje kilo savotiškas maištas, keistas ir slegiantis jausmas, jog tai būtų bjauri išdavystė. Lyg būčiau buvęs našlys, kurį, vos palaidojusį žmoną, aplanko nederama mintis vesti antrą kartą. Ir visa tai dėl kažkokios lapės! Jaučiausi ne tik prislėgtas, bet ir suglumęs. Juk, tiesą sakant, jei šią valandėlę man būtų reikėję rinktis viena iš dviejų: vesti gražiausią Anglijos merginą arba susigrąžinti savo laputę, net ir pirmykščiu jos pavidalu, – manau, nebūčiau dvejojęs nė mirksnio... Iš šito galite spręsti, kokia beprotybė buvo mane apsėdusi po varginančių Silvos paieškų.

X

Kitą dieną, šeštadienį, medžioklės dieną, vėl sėdau ant arklio ir naršiau po mišką iki vakaro. Drebėdavau išgirdęs tolimus medžiotojų šauksmus ir skalikų lojimą. Vakare nuėjau į smuklę išgerti prie baro bokalo alaus. Tikėjausi išgirsti naujienų, bet kartu ir bijojau. Nejaugi drįsiu prašnekti apie Silvos pabėgimą ir savo nuogąstavimą, kad ji galėjo vėl tapti persekiojamu žvėrimi? Laimei, šįkart buvo medžiojamas elnias ir lapės niekam nerūpėjo. Niekas nekalbėjo nei apie paslaptingą merginą, o antra vertus, nepapasakojęs apie jos pabėgimą, nebūčiau galėjęs reikšti į ją jokių teisių... Jei ją rasiu, pasižadėjau, pristatysiu visiems savo draugams kaime, kad kitą kartą neatsidurčiau tokioje keblioje, paikoje ir beviltiškoje padėtyje.

Kai grįžau į dvarą, man buvo kiek palengvėję ant širdies. Bet, galvojau, tai tik laiko klausimas: jei nerasiu savo Silvos, viskas gali baigtis tik tragedija, kai bėglė bus sučiupta, nesvarbu, vienu ar kitu pavidalu. Man kilo mintis pačiam įsijungti į medžiokles, nors ir kaip jomis bjaurėjausi: gal bent šitaip pavyktų ją išgelbėti?

Šiaip ar taip, kita medžioklė vyks tik ateinantį šeštadienį. O ką daryti tuo tarpu? Sekmadienį vėl ilgai ir bergždžiai jodinėjau po mišką, o paskui, kaip buvau žadėjęs, atsiradau prie Salivenų namų.

Duris man atidarė Dorotė. Matyt, atrodžiau gana keistai – drabužiai suglamžyti, plaukai sulipę nuo prakaito, – nes jinai sušuko:

– Dieve mano! Kas nutiko?

Pakvietusi tėvą, ji nusivedė mane į svetainę. Kol ji pylė man viskio, o senasis daktaras su juodu redingotu, atsisėdęs priešais,

tylomis stebėjo mane iš savo aukštumų, aš kiek atsigavau. Man netgi pavyko nusijuokti kaip žmogui, besišaipančiam iš savęs paties:

– Nekreipkit dėmesio. Jodinėjau kiaurą dieną ir nusivariau nuo koto. Kvailas nuotykis!

Pasisukau į Dorotę.

– Jūsų tėvas anądien nuostabiai laikėsi. Bet aš toli gražu neturiu iliuzijų. Mano istorija jo neįtikino. Tikiuosi, jis jums papasakojo?

Ji linktelėjo galvą, bet aiškiai buvo matyti, kad ją kamuoja dvejonės.

– Ir ką jūs pamanėte? – paklausiau ryžtingai.

Ji gūžtelėjo pečiais.

– Kai girdėjai tik pasakojimą ir nieko nematei savo akimis, iš tikrųjų per daug sunku patikėti, – prisipažino ji. – Ar jūs parodysit man tą... tą būtybę?

– Per vėlu, – pasakiau. – Ji pabėgo.

– Kaip pabėgo?! – sušuko daktaras.

– Pro langą. Nukūrė į miškus.

Tikriausiai atrodžiau labai sukrėstas. Valandėlę tvyrojo tyla. Paskui senasis daktaras pasakė:

– Kaip Dievą myliu, ar tai ne geriausias pokštas, kokį jinai galėjo iškrėsti? Štai ir atsikratėte ja.

– Taip, – su kartėliu pripažinau, – aišku, šitaip ir reikėtų manyti, jei turėčiau sveiko proto. Deja, manau visai priešingai – baisiausiai sau priekaištauju.

Pasidalinau visais savo nuogąstavimais: medžioklė su skalikais, pamišėlių prieglauda.

Dorotė, truputį susierzinusi, pareiškė:

– Bet jeigu ji tikrai lapė, kuo jūs čia dėtas? Jūs nesate už ją atsakingas!

Atsakiau, kad aš, priešingai, jaučiuosi už ją labai atsakingas. Kad jei jai atsitiktų kas bloga, niekada sau nedovanočiau, nors pats gerai nesuprantu kodėl. Be to, kaime ji laikoma mano dukterėčia, todėl negaliu leisti jai dingti nei iš šio, nei iš to.

Kiek patylėjusi, Dorotė paklausė:

– Bet kuo jūs, jūs pats ją laikote? Vis dar lape ar jau moterimi?

Šis klausimas mane pradžiugino. Juk jį užduodama Dorotė jau ėmė pripažinti tikrąją padėtį. Tačiau jis mane ir sutrikdė.

– Kaip tik to ir nežinau, – atsidusau. – Jos kūno sandara kaip moters, o protas kaip lapės. Bet ar anatomija – tai viskas?

– Jeigu ji elgiasi visai kaip lapė... – prašneko Dorotė, bet staiga nutilo ir paraudo.

Užbaigiau jos mintį:

– Jūs paliktumėte ją miške, būdama mano vietoj?

Ji nedrįso atsakyti „taip“, tik susimąsčiusi pasitrynė nosį. Pasisukau į jos tėvą:

– Ką jūs apie tai manote, daktare?

– Jei tarsime, – pasakė jis apdairiai, – kad ji tikrai lapė?

– Taip, jei tarsime, kad ji lapė. Ką atsakytumėt, jei pakviesčiau jus jos gydyti? Pareikštumėt, kad tai veterinaro reikalas?

– Žinoma, ne, bet tai būtų, kaip pats sakėte, tik paprastas anatomijos klausimas. Gydyčiau ją, net jeigu tai lapė. Tačiau paskui pasiūlyčiau uždaryti ją į pamišėlių prieglaudą. Guldau galvą, tai vienintelė išeitis, – tarė jis, įdūręs žvilgsnį tiesiai man į akis.

Nejaugi ir jis pradėjo tikėti stebuklu? O gal tai viso labo tebuvo patarimas... ir netgi šiek tiek savanaudiškas? Nusukęs akis pasakiau:

– Ne, ne, tai neįmanoma. Prieglaudoje ji žūtų. Kaip žus ir miške, jei užsispirs ten likti. Jai reikia manęs.

– O jums, matyt, jos? – paklausė Dorotė. Jos balse suskambo gaiži gaidelė.

– Taip, matyt, – nuoširdžiai prisipažinau. – Aš pripratau prie jos.

Minu, Siamo katinas, glaustėsi man prie kojos. Paglosčiau jį šypsodamasis jo šeimininkei.

– O jei Minu prapultų, ar jo nepasigestumėt?

– Teisybė, – tarė Dorotė. Ir taip pat švelniai man nusišypsojo, tarsi šie žodžiai, patikslinę mano jausmų pobūdį, būtų

praskaidrinę jos nuotaiką. Nors vis dėlto pridūrė: – Bet tai juk nevisiškai tas pats, ar ne?

Dar plačiau nusišypsojau:

– Taip, nevisiškai tas pats...

Minu užšoko man ant kelių ir glostomas ėmė murkti. Dabar mudu su Dorote žvelgėme vienas į kitą tarsi kokie sąmokslininkai. Ji pasakė:

– Labai norėčiau ją pamatyti, kai ji grįš į dvarą.

– Manote, kad ji grįš? – šūktelėjau.

– Minu dažnai pabėga, bet visada grįžta.

– Silva ne katė, o lapė, – tariau susirūpinęs.

Dorotė, užjausdama mane, uždėjo savo ranką ant manosios.

– Gal jums būtų ne taip ilgu laukti, jei atvažiuočiau ir kelias dienas pabūčiau su jumis?

– O kas tuo tarpu rūpinsis jūsų tėvu?

– Antradienį pas mus pietaus dekanas, – priminė jai daktaras.

– Tada atvažiuosiu trečiadienį, – nusprendė Dorotė.

***

Šis vizitas mane šiek tiek apramino. Miegojau gana gerai. Pirmadienį fermoje buvo tiek darbų, kad buvau užimtas kiaurą dieną ir neturėjau laiko galvoti apie ką nors kita. Grįžau pavargęs, bet tai buvo malonus nuovargis. Po vakarienės įsitaisiau prie židinio ir mėginau skaityti. Sekėsi sunkiai, nes galvoje kirbėjo tik viena mintis. Vis dėlto pamažu įsitraukiau į skaitymą, bet staiga išgirdau tyliai skrebinant duris ir pakėliau galvą. Dar kelis kartus kažkas skrebtelėjo. Nuėjau atidaryti durų besidaužančia širdimi. Tai buvo Silva.

Ji įsmuko vidun kaip šešėlis ir taip pat tyliai išsitiesė prie židinio. Buvo truputį uždususi, bet kvėpavo beveik ramiai. Tačiau į ją žiūrint gniaužė širdį: jos marškiniai virto apgailėtinais skarmalais, pro juos buvo matyti apdraskyta, kruvina, rakščių privaryta oda. Ji gulėjo ant šono nelyginant nuilsęs, romus ir atsipalaidavęs kurtas po medžioklės, šiek tiek atmetusi galvą, sutaršytais plaukais. Užmerkusi akis, tyliai alsavo.

Atsiklaupiau šalia ir pradėjau nuiminėti nuo jos marškinių draiskanas, daiktais prilipusias prie žaizdų. Ji leido man tai daryti, tik krūptelėdavo, kai man tekdavo atplėšti prikrešėjusį audinį. Pasiėmęs dubenį, ėmiau atsargiai plauti jos kūną, ištraukdamas čia rakštį, čia dyglį. Ji nesipriešino, tik kartais suinkšdavo. Aptikau ir dantų pėdsakus: matyt, ji norėjo grįžti į savo urvą, pas savo lapiną ir lapiukus, bet buvo virtusi moterimi, tad kaip jie galėjo ją atpažinti? Jie gynėsi nuo jos kaip nuo įsibrovėlės, kaip nuo priešo. Kažin, kiek laiko ji dar klaidžiojo po mišką, per daug didelė ir nerangi, kad nesusidraskytų į spyglius, kol pasiryžo grįžti? O gal jai teko bėgti ir nuo medžiotojų?

Apiplovęs ją, patepiau žaizdeles gydomuoju tepalu ir apibarsčiau visą kūną talko milteliais. Sėdėjome prie židinio, buvo šilta. Ji prisispaudė prie manęs ir patenkinta ėmė pro miegus kažką švelniai murmėti. Apkabinau ją ir pradėjau čiūčiuoti kaip vaiką. Pirmą kartą išdrįsau priglausti ją prie krūtinės, nuogą ir bejėgę. Esu garbingas žmogus, bet kartu ir atsargus, tad visada maniau, kad pats patikimiausias būdas atsispirti pagundoms – tai jų vengti. Tačiau šįvakar, grįžus Silvai, ko jau beveik nesitikėjau, ir išsisklaidžius nuogąstavimams, pajutau tokį didžiulį palengvėjimą, mane apėmė toks pakilus džiaugsmas dėl nuolankios jos ištikimybės, kad mano budrumas kiek susilpnėjo. Jaučiausi kaip ant sparnų, norėjau juoktis, jutau nerūpestingą drąsą, į kurią netrukus įsimaišė naujas švelnus jausmas – laisvesnis, karštesnis, vis įžūlesnis ir kone beprotiškas, vis begėdiškesnis... Na ir kas, įtikinėjau save, apimtas malonaus svaigulio, argi ji ne moteris? Kas čia blogo? O jeigu ji lapė, tai neturi sielos, tad kur čia nuodėmė? Ji murkė atsidavusi švelnioms mano glamonėms, kuriomis stengiausi ją užmigdyti, visiškai nekaltoms glamonėms. Bet štai, nepajėgdamos susilaikyti, mano rankos nuklydo ant jos klubų linkio, ant krūtinės. Mano pirštai drebėjo.

Murkimas nutilo, tikriau tariant, virto švelniu katės miaukséjimu. Jos pilvas virptelėjo ir subangavo, aš susijaudinau, ir kai ji vienu judesiu pasisuko ir prisispaudė prie manęs, nedaug trūko, kad būčiau visiškai pametęs galvą. Tačiau tą valandėlę šis

ramus, švelnus miauksėjimas perėjo į ausį rėžiantį kniaukimą, tikrų tikriausią katės kniaukimą, tokį gyvulišką, kad mane nukratė šiurpas. Bloškiau ant kilimo šį kerintį kūną ir puoliau šalin. Man sukosi galva, drebėjau iš švento siaubo, baisaus nerimo, išgąsčio ir veriamo klausimo, negailestingo kaip aštraus durklo smūgis.

Kai tik ją paleidau, mano geidulingoji lapė iškart liovėsi kniaukusi ir murkusi. Ji išsitiesė ant kilimo ir ėmė raičiotis, lengvai trindamasi į jį skruostu. Iš tolo žiūrėjau į ją jausdamas, kaip manyje verda geismas, sumišęs su pasibjaurėjimu, – šį keistą jausmą, žinoma, buvau ne kartą patyręs ir anksčiau, bet šįvakar jis buvo ypač stiprus. Mano laimei, Silva užmigo, užmigo staiga, kaip mažas vaikas. Antra vertus, užmigo suglebusi kaip tikras žvėrelis, ir šis reginys užgesino manyje paskutines liepsnas, o jų vietą užėmė nekaltas švelnumas. Pasinaudojęs jos bejėgiškumu, ėmiausi ją išmaudyti. Pajutusi šiltą vandenį, ji krūptelėjo, bet neprabudo, ir vis dar miegančią nunešiau ją į lovą. Užvilkau jai naujus marškinius.

Jau seniai buvau beveik atpratęs melstis. Tačiau tą vakarą padėkojau Viešpačiui už pagalbą. Pats gerai nemokėdamas to paaiškinti, jaučiau išvengęs nepaprastai sunkios nuodėmės. Prisiminiau, kokiais klastingais būdais pagunda buvo įsismelkusi į mano jausmus, kai spaudžiau glėbyje savo mažąją žmogaus pavidalo laputę. Na ir kas, sakiau sau, kas tai sužinos? Netgi ji pati nežinos: įeisi į ją kaip kardas į vandenį, kaip žaltys į plyšį akmenyje, – rytoj ji jau nieko nebeprisimins... Dėkoju Tau, Viešpatie, kad išvadavai nusidėjėlį nuo gėdos kitą rytą, pabudus blyškioje brėkšmoje, su šleikštuliu viską prisiminti...

Aš taip pat nuėjau miegoti. Kaip dažnai būdavo vidury nakties, pajutau ant kojų šiltą jos kūno svorį... Jos artumas, toks gundantis, akimirką vėl sujaukė mano jausmus ir pažadino geismą. Bet jau buvau atgavęs savitvardą. Jei gebėjau atsispirti šėlstant audrai, argi galėjau pražūti ramiame uoste?

XI

Vis dėlto rytą manęs laukė nusivylimas. Pajutusi mane krutant, Silva pabudo, nusižiovavo, pasirąžė ir nušoko nuo lovos. Ir še tau, jinai jau prie durų, gremžia jas nagais ir uostinėja orą. Paskui puola lakstyti po kambarį. Paskui, tyliai inkšdama, žiūri pro langą.

„Vadinasi, tu vėl nori pabėgti! – pagalvojau susikrimtęs. – Vadinasi, dar nesugebi ničnieko atsiminti..." Norėdamas pažiūrėti, ką ji darys, ir žinodamas, kad viskas namuose buvo užsklęsta nakčiai, atidariau duris. Ji vos nepargriovė manęs puldama iš kambario. Perbėgo koridorių, bet prie laiptų tarsi sudvejojo, sulėtino žingsnį ir persisvėrusi per turėklus apmirė neryžtinga, įsitempusia poza, lyg įsiklausydama į man negirdimus garsus. Taip ilgai stovėjo nejudėdama, kad galiausiai priėjau artyn. Ir štai tada ji pasisuko į mane ir savo švelniu snukučiu įsirausė man į pažastį, tarsi ieškotų prieglobsčio nuo šiame pasaulyje tykančių pavojų. Nedrįsau nė pakrutėti. Tačiau kai pagaliau kilstelėjau jos smakrą ir pažvelgiau į veidą, pamačiau, kad juo ritasi ašara.

Pajutau neapsakomą jaudulį. Ašaros! Pirmos ašaros, kurias išliejo Silva! Iki tol ji labai dažnai inkšdavo, kartais aičiodavo, bet niekada neverkdavo. Gal tai permainos pradžia? Viltingos ar gąsdinančios? Šiaip ar taip, nebuvo nė menkiausios abejonės, kad jai ūmai prabudo atmintis. Kol laikėme ją uždarytą namuose, galingas miško žvėries instinktas traukė ją į laisvę. Šįryt, atsibudusią užrakintame kambaryje, ją vėl apsėdo kaip tik tas instinktyvus potraukis. Bet kai leidau jai išeiti, kai ji manė galinti vėl pabėgti į mišką, pas savo lapiną ir lapiukus, vakarykštė diena ūmai iškilo jos atmintyje su visu savo žiaurumu. Manau, niekaip kitaip nepaaiškintum, kodėl ji taip staiga sutriko ir ašaromis išda-

vė savo sielvartą. Taigi pirmąsyk mano laputė ne aklai, be jokių svarstymų, pakluso savo instinktams, o pasielgė kaip žmogus, pasimokęs iš savo nesėkmės. Vis dėlto aš neturėjau pernelyg didelių iliuzijų: tokia atmintimi apdovanoti net ir mano šunys. Tačiau buvau sujaudintas ir nė nežinojau, džiaugtis man ar ne. Parvedžiau Silvą į kambarį – tikriau tariant, man nereikėjo jos vesti, ji spaudėsi prie manęs kaip tą dieną, kai važiavome traukiniu, tarsi būtų bijojusi nuo manęs pasimesti, ir tuo aiškiau už bet kokius žodžius davė man suprasti, kad nuo dabar, kai miškas ją atstūmė, šis kambarys ir aš tapome visu jos pasauliu. Tačiau dar ne vieną naktį girdėjau ją vaikščiojant pasieniais, šniukštinėjant, skrebinant duris ir langą. Bet kitoks elgesys būtų tik stebinęs, juk ši būtybė tebebuvo persigėrusi atavistine laisvės trauka iki pat kaulų smegenų. Ir ne mažiau būtų stebinę, jei nemalonius prisiminimus laukinėje jos sieloje nebūtų užgožęs neįveikiamas gimtosios olos šauksmas. Bet argi nebuvo nuostabu jau vien tai, kad nuo šiol galėjau atidaryti duris ir langus, bent dienomis, nebijodamas, kad ji pabėgs? Nežinomybės baimė, regis, nugalėjo miško trauką. Namie ji dabar nesitraukdavo nuo manęs nė per žingsnį, kaip šunytis, o kai grįždavau iš fermos, rasdavau ją sėdint už durų pariestomis po savim kojomis ir laukiant manęs.

Pagaliau jaučiausi ramus, nebekamuojamas baimės. Man nė į galvą neatėjo, kad ši ramybė gali būti apgaulinga.

***

Trečiadienį, nė porai dienų nepraėjus po Silvos grįžimo, kaip ir buvo žadėjusi, atvažiavo Dorotė. Lipdama iš vežimaičio su įkinkytu poniu, kurį pati vadeliojo, ji pirmiausia paklausė:

– Na ir kaip?

– Ji grįžo, – atsakiau.

Dorotė, plačiai šypsodamasi, padavė vadeles fermos darbininkui, kad tas nuvestų ponį už arklidės, ir metė man:

– O ką aš sakiau? – Ji laikė rankoje nedidelį kelioninį krepšį. – Atsivežiau savo mantą, bet ar to bereikia?

Paėmiau krepšį jai iš rankų.

– Nejaugi manote, kad aš jus išleisiu? – sušukau ir nusivedžiau ją į namus.

Įėjome vidun. Kai ji kiek apšilo prie židinio, pasakiau:

– Parodysiu jūsų kambarį.

Užlipome į antrą aukštą. Eidami pro mano kambarį, išgirdome tapsint, skrebinant duris, inkščiant iš nekantrumo. Dorotė sustabdė mane:

– Tai ji?

Linktelėjau galvą.

– O! – sušuko ji. – Norėčiau ją pamatyti!

– Pirmiausia įsikurkit, – pasiūliau. – O paskui atvesiu ją pas jus.

– Ne, ne, – tarė ji, – dabar!

Jinai taip užsispyrė, jos akys taip degė smalsumu, kad aš nusileidau.

– Būkit, kur esate, – paprašiau jos ir atidariau duris.

Silva su savo vilnoniais marškiniais stovėjo už durų. Pamačiusi, kad aš ne vienas, jau buvo beatšokanti, bepuolanti šalin. Sugriebiau ją už riešo:

– Palauk... Palauk... Nebijok...

Dorotė iš lėto priėjo artyn, ištiesusi ranką ir šypsodamasi perdėtai meiliai, kaip šypsomasi mažam vaikui. Silva sekė jos judesius, verte įvėrusi į ją akis. Paskui išsiepė savo mažus aštrius dantukus. Ir iš jos gerklės išsiveržė duslus urzgimas.

– Sustokit! – greitai įsikišau. Neabejojau, kad jei Dorotė užsispirs, Silva jai įkąs. Matyt, ir ji pati tai pajuto, nes akimirksniu atitraukė ranką ir nusiminusi pažvelgė į mane. – Tai laukinis žvėrelis, – pasakiau. – Duokit jai laiko priprasti prie jūsų.

– Paprastai, – pasiskundė ji, – gyvūnai mane mėgsta ir leidžiasi glostomi.

– Tai ne visai tas pats... – nusišypsojau. – Pati taip sakėte sekmadienį, ar ne?

– Turite galvoje... kad tai... moteriškas pavydas?

– Galimas daiktas. Kodėl gi ne?

Silva, nenuleisdama akių nuo nepažįstamos viešnios, tyliai urzgė.

Kiek vėliau, grįžusi su manim į svetainę, Dorotė vis dar jautė apmaudą, kad buvo taip nesvetingai sutikta.

– Ji labai graži pažiūrėti, – pripažino ji. – Bet kokio bjauraus būdo!

– Nesiskųskit! – užginčijau. – Juk ji nesipriešino, kai užrakinau ją kambaryje. Ar jums dažnai pasitaikė matyti, kad toks paklusnus būtų laukinis žvėris? Arba pavydi moteris?

– Kaip jūs ją ginate! – pareiškė Dorotė.

Apsimečiau nesupratęs jos užuominos (jei tokia buvo) ir tik šyptelėjau.

– Ką su ja vėliau darysite? – paklausė ji po valandėlės.

– Na... – skėstelėjau rankomis. – Pirmiausia ją reikia prijaukinti, ar ne?

– Argi ji neprijaukinta, jei grįžo? Regis, ji jus labai myli.

– Taip, bet pati matėte, ji pažįsta tik mane. Na ir, aišku, ponią Bamli. Reikia išmokyti ją bendrauti ir su kitais.

– Tikitės, kad jums pavyks?

– Jos pažanga teikia man vilčių. O kad būtumėt mačiusi ją pirmomis dienomis! Ką ir kalbėti, paklauskit savo tėvo!

Dorotė, kiek patylėjusi, pasakė:

– Žinote, mano tėvas nėra nusiteikęs optimistiškai.

– Kodėl? – susirūpinau.

– Jis sako, kad ji gimė per sena.

Pakėliau antakius laukdamas, ką ji pasakys toliau.

– Jis sako, kad jei intelekto pagrindas ir struktūra nesusiformavo ankstyvoje vaikystėje, tarp dvejų ir šešerių metų, tai paskui jau per vėlu. O jūsų... lapė... tokio amžiaus, kad, pasak jo, turbūt galite ją tik išdresuoti kaip katę ar šunį.

Dorotės žodžiai taip atitiko mano nuogąstavimus, kad nesugalvojau nieko geresnio, kaip jai įgelti.

– Jūs, aišku, to ir tikitės? – šaltai paklausiau.

Dorotė išbalo, paskui išraudo, jos lūpos suvirpėjo iš pykčio.

– Ką norite tuo pasakyti? Kuo aš čia dėta? Juk ne aš aptikau šį nuostabų radinį!

Susigėdau. Iš tikrųjų, ką norėjau pasakyti?

– Dovanokit man, – atsiprašiau. – Nežinau, kas man užėjo. Matyt, išsigandau, kad jūs sakote tiesą.

– Nesuprantu ir to, kuo jūs čia dėtas. Ši būtybė neturi jokios teisės į jus – kaip, beje, ir jūs į ją.

– Vis dėlto aš ją pasiėmiau. Manau, tai įpareigoja. Šiaip ar taip, negaliu sėdėti rankas susidėjęs ir nemėginti išvaduoti ją iš laukinės būklės.

– Dėl jos kūno sandaros? Bet jei visa kita rodo, kad ji liko lapė?

– Jei yra bent menkiausia galimybė, kad ji nebebus lapė, nejaugi turiu teisę nieko nesiimti?

– Tam yra specialios įstaigos ir auklėtojai, kurie išmano daugiau už jus ir netgi už ponią Bamli.

Kaip tik šį klausimą man taip magėjo aptarti su Dorote ir jos tėvu. O štai dabar, kad ir kaip būtų keista, šis pokalbis mane erzino, atrodė beveik nepakenčiamas.

– Jau aiškinau jums, – tariau susinervinęs, – kad tai neįmanoma dėl įvairių priežasčių. Ir pirmiausia dėl to, kad negaliu teisiškai pagrįsti jos egzistavimo. Nesu jai nei tėvas, nei brolis, nei pusbrolis, nei globėjas. Kuo remdamasis galėčiau prašyti priimti ją į tokią įstaigą?

– Tiesiog turėtumėt pasakyti tiesą – ar beveik tiesą: jūs nežinote, iš kur ji atsirado, radote ją vaikštinėdamas prie savo namų, ji atrodė taip apgailėtinai, kad priglaudėte ir pasirūpinote ja. O dabar prašote labdarybės įstaigos paimti ją savo globon.

– Per vėlu. Visa apylinkė jau žino, kad priglaudžiau sesers dukterį.

– Tokių įstaigų vadovybė moka saugoti paslaptis. Ji viską ištirs ir, aišku, padarys atitinkamas išvadas. Jūsų prieštaravimai nerimti. Mano tėvas bus liudytoju, jei panorėsite. Kodėl taip

spyriojatės? Juk be jokios priežasties užsikraunate sau kvailą atsakomybę.

Jos lūpomis bylojo pati išmintis, tačiau toks sumanymas žeidė mane iki širdies gelmių. Niršau ant Dorotės, kad buvau priverstas ginčytis su ja, neturėdamas argumentų, kuriais būčiau pats tikėjęs.

Paprašiau Fanės pataisyti mums vakarienę. Prie stalo ir po vakarienės mudu su Dorote vengėme atnaujinti savo ginčą. Šnekučiavomės apie šį bei tą, apie tai, kaip gyvena ji ir kaip gyvenu aš, dalinomės vaikystės prisiminimais. Tačiau metų, praleistų Londone, Dorotė vis dėlto buvo linkusi neminėti. Nedrįsau jos akinti man atsiverti, nes tai atrodė nekuklu. Be to, bijojau, kad primygtinis mano klausinėjimas ne tik būtų nepadorus, bet ir priverstų ją visai užsisklęsti savyje. Jos atvirumas, priešingai, glostė man širdį. Kaip, regis, ir mano atvirumas jai. Taip šnekučiuodami užsisėdėjome prie židinio iki vėlumos. Galiausiai palydėjau Dorotę į jos kambarį ir nuėjau į savąjį. Silva miegojo po dygsniuota antklode, kaip paprastai susirangiusi į kamuolėlį kojūgalyje. Ji tyliai suinkštė, kai uždegiau šviesą, bet neprabudo. Dabar, kai mano namuose viešėjo Dorotė, man pasirodė nei šis, nei tas miegoti viename kambaryje su Silva, nors ir kaip tai buvo nekalta. Atsiguliau vienas gretimame kambaryje, bet ilgai negalėjau užmigti. Mano jausmai buvo susijaukę ir prieštaringi. Kodėl toks malonus vakaras negalėtų pasikartoti? Kodėl nevedu Dorotės? Meilė? Mudviem abiem jau per trisdešimt, ir laimingai santuokai meilė nebūtina. Auklėtume Silvą dviese, o ne aš vienas. Ji būtų mūsų įdukra. Bet ši svajonė atsimušdavo į kliūtį, kurios negalėjau aiškiai apibrėžti. Tarsi iš anksto būčiau žinojęs, kad šios dvi moterys niekada nepakęs viena kitos ir nesutars. Ir kad ilgainiui man, žinoma, reikės paaukoti vieną dėl kitos. Tai, be jokios abejonės, bus Silva. O tam ryžtis negalėjau. Vadinasi, paaukosiu malonią ateitį, ramią laimę dėl kažkokios kvailos lapės? Turėjau prisipažinti, kad elgiuosi kaip paskutinis mulkis. Nagi, įtikinėjau save, nekvaršink sau galvos dėl

tokių niekų. Nebegalvok apie tai ir miegok. Tačiau mintys sukosi kaip įkyrus bičių spiečius. Užmigau tik su pirmaisiais saulės spinduliais.

***

Nežinau, kokios mintys naktį sukosi Dorotės galvoje, tačiau rytą ji buvo žavingesnė nei paprastai ir kupina geriausių norų Silvos atžvilgiu.

– Leiskite man nunešti jai pusryčius, – paprašė ji. – Mudvi turime susidraugauti.

Drauge paruošėme kiaušinius ir kumpį, ir aš užlipau laiptais paskui Dorotę, laikydamasis ne per toliausiai. Kad ir kaip skaniai kvepėjo pusryčiai, nebuvau tikras, kad Silva apsidžiaugs išvydusi vietoj manęs nepažįstamą moterį.

Įsikišti man nereikėjo, bet kad mums pasisekė, taip pat nepasakysi. Pamačiusi Dorotę su padėklu, Silva pradėjo urgzti, sušuko: „Ne!", išplėšė jai iš rankų padėklą ir sviedė jį šalin. Paskui susirinko nuo grindų tai, kas liko iš kiaušinių ir kumpio, palindo po lova ir ėmė ryti kaip nevalyvas žvėriūkštis.

– Man labai gaila, – sutrikusi pasakė Dorotė.

Ji padėjo man išvalyti grindis. Jaučiau didelį apmaudą, bet ant ko širdau? Ant Silvos ar ant Dorotės? Žiūrėjau, kaip ši valo grindis, – ji buvo tikrai paprasta ir miela. Nejaugi Silva visada, pajutusi menkiausią nepasitenkinimą, grįš į savo pirmykštį laukinį būvį? Ar manęs nelaukia, jei užsispirsiu ją pasilikti, amžini nemalonumai?

Kol Dorotė valė grindis, įsižiūrėjau į jos profilį – lėkštoką, bet labai švelnų po šviesutėlių plaukų kasomis, susuktomis ant viršugalvio, ir, prisimindamas savo nakties svajones, kartojau sau, kad jei jos nevesiu, būsiu tikras mulkis.

Viską išvaliusi, ji atsistojo ir paklausė:

– Tikiuosi, jūs jos nebausite?

– Jei ji būtų vaikas, – užginčijau, – neišvengtų bausmės. Negalima moti ranka į tokias išdaigas. Ji gali vėl tą patį padaryti.

Dorotė nenusileido:

– Jei ją nubausite per mane, ji dar ilgai ant manęs pyks.

Galiausiai turėjau pažadėti. Silva tebelindėjo po lova, nors, žinoma, jau buvo suvalgiusi viską iki paskutinio trupinėlio. Buvo aišku, kad ji purkštauja.

– Palikim ją ramybėje, – pasakė Dorotė.

Nusileidome į rūkomąjį. Susėdome prie židinio. Po valandėlės tariau:

– Gal jūs ir teisi. Matyt, reikėtų ją atiduoti kokiai nors labdarybės įstaigai.

– Nėra ko skubėti, – atsakė Dorotė (tai mane mažumėlę nustebino). Ji švelniai ir supratingai šypsojosi.

– Kažin ar laikui bėgant... – prašnekau.

– Bus matyt, – nutraukė ji mane. – Pagalvokit apie tai, kad, šiaip ar taip... – Ji tarsi sudvejojo, ar verta sakyti ką mananti.

– Apie ką? – paklausiau.

– Šiaip ar taip, kad ir kokią pažangą ji padarytų, kam vėliau galėsite ją parodyti? Tiek vargo dėl nieko.

– Kaip tai kam?

– Turiu omenyje, ji ne mūsiškė.

Iš mano žvilgsnio, matyt, buvo aišku, kad nieko nesupratau.

– Turiu omenyje, – pakartojo ji kiek sudirgusi, – kad galėsite ją rodyti tik kaip ypatingą reiškinį. O ne kaip giminaitę ar draugę.

– Kodėl? – paklausiau. (Buvau beveik priblokštas.)

– Kitaip būtų peržengtos padorumo ribos.

– Nagi, paaiškinkit! – sušukau netekęs kantrybės.

– Jos oda graži, bet gintaro spalvos. Akys nuostabios, bet juodos it gagatas. Vokai kaip migdolai, o skruostikauliai tarsi abrikosai...

– Jūs kuriate eilėraštį ar natiurmortą?

– Žodžiu, tai azijietė, brangusis. Manau, lapės kadaise ir atėjo pas mus iš Azijos. Pasižiūrėjęs į ją, sakytum, kad ji gimusi Indijoje arba Kochinchinoje.

– O raudoni plaukai?

Dorotė, pašaipiai timptelėjusi lūpą, pajuokavo:

– Na, gal įsimaišė koks svetimšalis...

Pasijutau išmuštas iš vėžių. Ir pats maniau, kad Silvos išvaizda mažumėlę egzotiška, bet vis dėlto ne tiek... Jei tai teisybė, tikrai galėjau susilaukti įvairių pažeminimų tą dieną, kai sumanysiu pristatyti čiabuvę anglų dvarininkams... Užsidegiau nieko nelaukęs išsiaiškinti, ar tai tiesa, ir pasiūliau Dorotei:

– Eime dirstelėsim į ją.

Užlipome į viršų. Silva, išsiterliojusi kiaušiniu, miegojo krėsle susirangiusi į kamuoliuką. Niekas netrukdė mums gerai į ją įsižiūrėti. Paskui tyliai išėjome, kaip ir įėjome, ir aš uždariau duris.

– Prisipažinkit, – iškart užsipuoliau Dorotę, – kad jūs perdedate.

– Nepritariate mano nuomonei?

– Sutinku, kad jūsų žodžiuose yra lašas tiesos, bet ne daugiau kaip lašas...

– Ar ne per daug ir to lašo?

– Nežinojau, kad jūs tokia skrupulinga, – nusistebėjau.

– Skrupulinga? Dievinu indus, Gandį, Krišnamurtį, Rabindranatą Tagorę... Bet kiekvienam savo vieta, ar ne?

– Manau, – variau savo, – kad ji panašesnė į Bato kunigaikštienę.

– Kas nežino, kad kunigaikštienės motina palaikė labai gerus santykius su kažin kokiu maharadža.

– Ką gi, pati sakėte: „Įsimaišė svetimšalis" – kaip ir Bato kunigaikštienės atveju. Tuo ir baikime šias kalbas.

– Kaip norite, brangusis. Šiaip ar taip, aš jus perspėjau.

Mudviejų pokalbio tonas buvo mandagus, bet šaltokas. Man nepatiko jos mintys. Žinoma, kiekvienam savo vieta, antraip visuomenė subyrės iš pamatų, bet vis dėlto man svetima teorija to prancūzo, kurio pavardė, regis, Gobino. Nereikia daryti iš musės dramblio.* Pasiūliau pasivaikščioti, kad šiek tiek prasiblaškytu-

* Kokie sausi šiandien man atrodo šie svarstymai! Tačiau tuo metu net žodis „rasizmas" buvo nežinomas. Hitleris, kurio niekas dar nežinojo, sėdėjo Veimaro respublikos kalėjime, ir visi šiuo klausimu daugiau ar mažiau laikėmės Kiplingo pažiūrų. Kaip daug kas pasikeitė nuo to laiko! (*Aut. past.*)

me. Kai tik liovėmės kalbėti apie Silvą, grįžo abipusis supratimas, šilta draugystė, senieji švelnūs jausmai, virpinantys man širdį. Nuostabiai praleidome visą valandą klaidžiodami po mišką. Pakeliui į namus, truputį pavargusi, Dorotė lengvai atsirėmė į mano ranką. Galiausiai net sudvejojau: ar tikrai nebesu jos įsimylėjęs?

XII

Dorotė svečiavosi pas mane iki savaitės pabaigos. Ji laikė garbės reikalu susidraugauti su Silva prieš išvykdama. Tai pavyko tik iš dalies, bet to užteko, kad būtų išsaugota jos savigarba. Antrą sykį pamačiusi mus kartu, Silva vėl suurzgė. Tačiau dabar Dorotė nešdavo jai skanėstus – viščiuką, kumpį. Kai mano laputė suprato, kad jai teks arba pasninkauti, arba būti lipšnesnei, ji taip nebesišiaušė ir pamažu pasidarė beveik maloni. Tačiau ji niekada nemeilikavo jaunajai moteriai su tokiu įkarščiu, kaip meilikaudavo man ar netgi Neni.

Dorotei išvažiavus, man pasirodė, kad Silva, nors ir kaip keista būtų, jos pasigenda. Tačiau naminiams gyvūnams taip dažnai atsitinka: prisirišimas daugeliu atvejų tėra tik tam tikra įpročio forma, o jie visada sunkiai pakelia permainas. Išvydusi mane vieną, Silva užėjo man už nugaros pasižiūrėti, kur slepiasi antroji būtybė. Apieškojo koridorių ir laiptus. Nieko neradusi, grįžo mažumėlę susirūpinusi. Valgė gana išsiblaškiusi. Dar porą kartų pamėgino ieškoti tos, kuri jai rūpėjo. Paskui pamažu susitaikė su permaina ir, regis, apie tai nebegalvojo. Bet kai po savaitės ar dešimties dienų Dorotė mus vėl aplankė, Silva sutiko ją beveik džiaugsmingai. Sakau „beveik“, nes jos elgsena tebebuvo dviprasmė ir šiek tiek komiška, naiviai atspindinti painiavą jos sieloje, jei galima vartoti šį žodį kalbant apie laputę. Silva leisdavo paglostyti sau galvą ir iš pradžių net murkdavo iš pasitenkinimo, o paskui, lyg supykusi ant savęs už tokį užsimiršimą, staiga suleisdavo aštrius dantukus į glostančią ranką, teisybė, ne per giliausiai, kad jos nesužeistų, bet vis dėlto gana skaudžiai. Po to išsigandusi vikriai sprukdavo šalin ir tik pamačiusi, kad mudu su Dorote juokiamės, vėl prieidavo artyn.

Visada labiau mėgau ir gerbiau laukinius žvėris, o ne naminius gyvulius (išskyrus arklius) ir negalėjau nepastebėti, kad Silva darosi vis jaukesnė. Ypač sparčiai ji ėmė junkti nuo tos dienos, kai sutiko gyventi tarp keturių sienų Ričvikų dvare. Tapusi namisėda, ji pasidarė paklusni, jau leidosi maudoma, netgi pamėgo tai daryti, ir nebestodavo piestu, kai norėdavai užvilkti jai suknelę. Dabar ji mokėjo kokį šimtą žodžių, teisybė, kaip ir anksčiau, pačių kasdieniškiausių, bet, mano džiaugsmui, tardavo juos su tuo pačiu juokingu, šaižiu akcentu, primenančiu pietų saulę, kuris mane taip linksmindavo.

Taip, ji mane jau mažiau žavėjo, nes pasidarė nebe tokia laukinė, tačiau, antra vertus, dabar mane jaudindavo, įkvėpdavo man neramų švelnumą, sukeldavo šiltų jausmų, kiek atmieštų baime, antplūdį kai kas kita: karštligiškas jos nekantravimas, kuris pagaudavo ją dėl menkiausio nieko, dažniausiai be jokios aiškios priežasties. Tai neturėjo nieko bendra su veržimusi ištrūkti iš namų, kai ji skrebindavo duris, šniukštinėdavo prie lango, bidzendavo po kambarį. Dabar atrodė, tarsi ji neranda sau vietos. Be paliovos slankiojo iš kampo į kampą, iš kambario į kambarį. Nežinojau, iš kur tai kyla, bet vis dėlto vieną priežastį supratau: ji vis mažiau miegodavo ir, kovodama su nuoboduliu, pakeisdavo miegą lakstymu pirmyn atgal. Kai grįžo ponia Bamli, palaidojusi ilgai merdėjusią savo motiną, papasakojau jai apie šią permainą. Ji atsakė, kad reikėtų eiti su ja pasivaikščioti.

Visi apylinkėje – tiek fermoje, tiek kaime – žinojo, kad aš pasiėmiau auginti nenormalią vienos savo sesers mergaitę, ir kai koks žmogus praeidavo pro fermą, pasistengdavau jį supažindinti su Silva. Taigi man nebereikėjo slėpti jos nei būgštauti, kad ji pabėgs: blogiausia, ko galėjau bijoti, tai kad ją anksčiau ar vėliau man atves susidraskiusią ir nuvargusią. Todėl patikėjau ją Neni ir nieko nesibaimindamas išleisdavau jas pasivaikščioti į kaimą. Ir iš tikrųjų, jos ramiai grįždavo po valandos ar dviejų. O kokia laimė būdavo žiūrėti, kaip jos išeina! Silva kas rytą taip nesitverdavo džiaugsmu, tarsi vakarykštis pasivaikščiojimas būtų visai išgaravęs jai iš atminties: kaskart regėjos, kad ji išlei-

džiama pirmą sykį po ilgo įkalinimo. Jos džiaugsmas liedavosi per kraštus, ji kaip pašėlusi perlėkdavo sodą šūkčiodama ir šokinėdama, paskui išbėgdavo apsižvalgyti į kelią, grįždavo įsitikinti, ar Neni eina iš paskos, vėl nudumdavo priekin, vėl grįždavo. Žiūrėdavau, kaip jos išnyksta man iš akių (tik miško pusėn dar nedrįsdavome jos vesti), o kai jiedvi vėl pasirodydavo kaimo kelyje, tai jau būdavo visiškai kita Silva, oriai žingsniuojanti šalia Neni. Pagaliau nurimusi, pailsusi, bet visa švytinti, besiplaikstančiais vėjyje plaukais, stora vilnos suknele, krintančia sunkiomis klostėmis, ir vilnoniu megztiniu, aptempiančiu nuostabų jos liemenį, ji iš tolo buvo man panaši į pačią elegantiškiausią sportininkę po ilgų golfo varžybų. Ištiesdavau jai rankas, bet ji nepuldavo man į glėbį kaip vaikas, o glaustydamasi prisispausdavo prie manęs ir, staiga iškišusi liežuvį, lyžteldavo man pasmakrę. „Ne, ne taip!“ – suniurzgėdavau ir pabučiuodavau ją, rodydamas, kaip tai reikia daryti. Tačiau ji, regis, nesuprato skirtumo ir praėjo daug laiko, kol išmoko priglausti lūpas man prie skruosto jo neapseilėdama.

***

Taip prabėgo kelios savaitės. Dorotė gana dažnai mus aplankydavo, porą kartų lydima tėvo, ir Silva pamažu tiek priprato prie svetimų žmonių, kad jų nebesibaidydavo. Tačiau vis dėlto nė už ką neleido daktarui savęs apžiūrėti, nors aš to norėjau. Bet jo nuomonė buvo gana tvirta: nėra jokios priežasties manyti, sakė jis, kad jos organizmas kuo nors skiriasi nuo žmogaus. O dėl jos protinio vystymosi pažangos jis liko pesimistas. Netgi geroji Neni, kuriai daktaras ir jo nuomonė darė įspūdį, šiek tiek skundėsi: jai atrodė, kad Silva per lėtai žengia pirmyn. Vis dėlto nebuvo abejonių, kad ji padarė pažangą, ir nemažą. Tačiau jos laimėjimai vis dar apsiribojo mechaniškais įgūdžiais, greičiau kaip dresuotos beždžionės ar papūgos, o ne vaiko, kuris mokosi suprasti ir mąstyti. Ji mokėjo daug daugiau žodžių ir netgi kelias frazes, teisybė, labai trumpas – ne ilgesnes už kai kuriuos vokiškus žodžius ir paprastesnes už kai kuriuos prancūziškus žo-

džius, –šios frazės reiškė ne abstrakčias mintis, bet visada kokį norą ar kokį primityvų jausmą: baimę, nekantrumą, nepasitenkinimą. Vargšė Neni klausdavo jos dešimt kartų per dieną: „Ar tu mane myli, Silvute?“, ir Silva paklusniai atsakydavo: „Myliu“, bet buvo aišku, kad šis žodis jai nieko nereiškia ir kad jos meilė mums, tikra ir net karšta, visai neatitinka tos prasmės, kurią priskiriame šiam žodžiui. Tai buvo paprastas laukinis prisirišimas, organinė ištikimybė, antspaudas, ženklinantis jos vienatvės baimę, didžiulį saugumo poreikį, kilusį nuo to laiko, kai ji pasijuto miške svetima, nerangi ir apsigėdinusi, persekiojama ir atstumta. Silvos polinkyje prie manęs, ko gero, buvo galima įžiūrėti ir kažką daugiau, ko nemokėjau aiškiai nusakyti: tam tikrą jautrumą mano nuotaikai, ypatingą dėmesį mano judesiams ar žodžiams ir primityvų pavydą, kai užsišnekėdavau su Dorote ar netgi su Neni ir, regis, užmiršdavau, kad šalia yra Silva. Tada ji prieidavo artyn ir, kaip darydavo glostoma Dorotės, suleisdavo dantukus man į ausies kraštą – tik tiek, kad pajusčiau skausmą, bet ausis liktų sveika. Pliaukštelėdavau jai per ranką, ir ji pasipūtusi nulįsdavo kur į kampą, nenuleisdama akių nuo manęs.

Jos laimėjimai praktiniame gyvenime taip pat buvo pasiekti greičiau dresuote nei auklėjimu. Ji pati nusiprausdavo, apsirengdavo (jei tik drabužiai neturėdavo sagų ir raištelių – dėl šių ji niekada nesivargindavo), valgydavo prie stalo, bet rankomis ir išlaižydavo lėkštę iki paskutinio padažo lašo. Vėliau panašiai iššluostydavo ją gabalėliu duonos, bet šio įpročio niekada neatsikratė.

Pastebėjau, kad ilgainiui daktaras Salivenas pradėjo vis dažniau lankytis pas mus. Gal pagaliau patikėjo, kad Silva kadaise buvo lapė? Šiaip ar taip, niekada to neneigdavo ir aistringai ja susidomėjo.

– Tai nepakartojamas eksperimentas! – sakydavo jis, kratydamas savo pasišiaušusius plaukus. – Iš tiesų, ši būtybė grąžina mus penkis šimtus tūkstančių metų atgal, kai pirmykščiai žmonės su savo visiškai susiformavusiomis, bet dar nesukaupusiomis jokio patyrimo, jokių žinių smegenimis iškilo virš gyvūnijos pasau-

lio! Tai, kas vyks šiose smegenyse, bus neregėtai įdomu – žinoma, jei tarsime, kad ten gali kas nors įvykti, – pridurdavo jis su apdairia išlyga, nors, regis, paskutiniu metu jo pesimizmas gerokai sumažėjo.

Sakydavau jam, kad šis eksperimentas bus apgaulingas jau vien dėl to, kad mano lapė gyvena tarp mūsų, žmonių su dvidešimto amžiaus smegenimis. Tačiau daktaras purtydavo galvą:

– Ne, ne, eksperimentas, aišku, vyks sparčiau, – mūsų laimei, kitaip turėtume laukti du ar tris šimtus tūkstančių metų... bet jis nebus apgaulingas. Netgi jei darysime neįmanomą prielaidą, kad jos protas vieną dieną pasivys mūsų protą, jis iš pradžių neišvengiamai turės pereiti visus vystymosi etapus. Pavyzdžiui, ar Silva žino tai, kas mums atrodo taip paprasta, – kad ji egzistuoja? Aišku, ne, kaip to nežino lapė, arklys, makaka, kaip to tikriausiai nežinojo ir pirmykščiai žmonės, visiškai valdomi savo tamsių instinktų. Štai tas pirmasis etapas, būtinų būtiniausias. Kaip jis prasidėjo, kaip buvo pereitas? Daug atiduotume, kad galėtume pamatyti, kaip pabudo mūsų protėvių sąmonė! Ir štai dabar, jūsų Silvos dėka, tai galbūt įvyks mūsų akyse! Suprantama, reikia jai padėti. Turime skatinti ją iš visų jėgų. Dar nežinau kaip. Leiskite man pagalvoti.

O aš pats? Ar taip jau troškau, kad šie „eksperimentai“ pavyktų? Kad Silva tikrai pereitų tuos „etapus“? Viena vertus, aišku, to norėjau; antra vertus, mane tai kažin kodėl truputį gąsdino. Tačiau kai Herbertas Salivenas prakalbo apie veidrodžius, nė nemaniau jam trukdyti. Teisybę pasakius, mane mažumėlę skaudino, kad Silva prieš veidrodį vis dar elgiasi kaip lapė, tai yra niekada į jį nežiūri.

– Puiku, tiesiog puiku, – kalbėjo daktaras Salivenas. – Taigi mes pradedame nuo nulio. Reikia sukelti jai šoką, – aiškino jis, ir mes leidomės ieškoti didžiulio veidrodžio. Drauge perėjome tuščius milžiniško dvaro kambarius, kurių negalėjai nė suskaičiuoti, ir galiausiai apleisto baltinių sandėliuko dulkėse aptikome didžiausią veidrodį. Nuvalę atitempėme jį į Silvos kambarį. Susirinkome čia visi: daktaras, Dorotė, ponia Bamli ir aš. Bet mano la-

putė nė nedirstelėjo į jį, kaip nekreipdavo dėmesio ir į kitus veidrodžius mano namuose. Kai tuščiai išlaukėme visą valandą, per kurią Silva kokių dvidešimt kartų praėjo pro veidrodį nė akies į jį neužmesdama, daktaras paprašė Neni privesti savo auklėtinę prie veidrodžio ir pasistengti, kad ji pasižiūrėtų į savo atspindį. Neni tai padarė, ir jau buvome bemaną, kad bandymas pasiseks. Beveik per jėgą pastatyta prieš savo atvaizdą, Silva, regis, pagaliau save pamatė, aptiko. Tačiau ji iškart (tipiška reakcija) puolė ieškoti už veidrodžio tos būtybės, kurią ten matė, grįžo nieko nepešusi, vėl priėjo prie savo atspindžio, ilgai jį uostinėjo, bet, nejausdama jokio kvapo, visiškai liovėsi juo domėtis.

Daktarui tai buvo gana skaudus pralaimėjimas, bet kaip tikras mokslininkas jis nelaikė jo tragedija.

– Per anksti, – pasakė jis. – Palikit šį veidrodį jos kambaryje. Neabejoju, ateis diena, kai ji, pripratusi prie savo atspindžio, galop atpažins save. Man liūdna tik dėl vieno dalyko – kad to nepamatysiu... Bet jūs man papasakosite.

Tačiau vargšelė Neni buvo daug labiau nusivylusi.

– Mums nieko neišeis, – atsiduso ji vakare, kai likome vieni. – Vargšės jos smegenys liko kaip lapės. Ankstesnė daktaro nuomonė buvo teisinga: padarysim iš jos mielą dresuotą žvėrelį, ir nieko daugiau.

Prisiminiau, kad Dorotė prieš nesėkmingą mūsų bandymą paslaptingai nusišypsojo. Tačiau nepasakė ką mananti. O aš greičiau buvau nusiteikęs pesimistiškai kaip Neni, bet, pats sau to neprisipažindamas, jaučiau savotišką palengvėjimą. Jis, iš kurios tik pusės pažiūrėsi, buvo panašus į gana didelį pasitenkinimą: kol mano Silva, nuolaidi ir švelni, bus lapė, išvengsiu daugybės keblumų. Galėsiu toliau puoselėti jausmus Dorotei, kurių neapibrėžtumas leido man tiek svajoti, tiek kurti ateities planus. O tuo pat metu galėsiu laikyti prie savęs tokią gyvenimo draugę, kokios, bent jau slapta, yra troškęs kiekvienas vyras: santūrią, ištikimą, koks gali būti tik šuo, prisirišusią prie jo be jokių išlygų – ir be pretenzijų... Juo Silva buvo panašesnė į save pačią, tokią, kokia buvo savo metamorfozės dieną, juo aš jaučiausi laimingesnis, ramesnis ir

galėjau be rūpesčių ją mylėti. Tiesą sakant, visada baisiai nepasitikėjau moterimis: tas lašelis proto, slypintis jų galvelių slaptavietėse, nuolatos viską gadina. Ir Dorote nevisiškai pasitikėjau. Ak, galvojau, tegu mano Silvutė kuo ilgiau išlieka žavia laputaite, kokia yra dabar...

Na, o veidrodį iš tiesų palikome jos kambaryje. Nežinau, ar daktaras tikrai tikėjosi, kad vieną dieną jai nušvis protas, ar užsispyrė paprasčiausiai todėl, kad nereikėtų iškart pasiduoti. Kurį laiką jis manęs klausinėdavo. Paskui, kaskart girdėdamas tą patį atsakymą, regis, taip pat prarado viltį. Netgi pradėjo rečiau rodytis, išleisdamas dukterį vieną į mano dvarą. O ji apsilankydavo dažnai. Džiaugiausi šia naujai atgimusia artima draugyste ir jaučiausi dėkingas už ją savo laputei, kuri, pati to nežinodama, buvo žavinga jos kūrėja.

XIII

Iš tos artimos draugystės, iš ilgų vakarų, praleistų prie židinio su Dorote, o kartais ir su jos tėvu, man liko prisiminimai, sklidini tiek žavesio, tiek monotonijos. Turiu galvoje, kad per tą laiką nieko reikšminga neįvyko, kad tie vakarai niekuo nesiskyrė vienas nuo kito ir aš juos maišau. Ne kartą, pagautas akimirkos švelnumo, mėginau miglotomis užuominomis užmegzti pokalbį apie bendrą gyvenimą. Tačiau Dorotė kaskart pasistengdavo nukreipti šneką, dar nespėjus iškilti pavojui, kad atsiskleis mano ar jos jausmai. O jie, matyt, buvo panašūs: pakankamai švelnumo ir supratingumo iš abiejų pusių, kad santuoka būtų sėkminga, bet negana meilės, kad pultumėm į tai galvotrūkčiais. Jai išvažiavus žavėdavausi jos atsargumu, o jei kartais ir jausdavau šiokį tokį apmaudą, vis dėlto džiaugdavausi savo paties apdairumu, saugančiu mane nuo skubotų ir galbūt neapgalvotų sprendimų.

Kada gi aš pastebėjau permainą? Ar apskritai ją pastebėjau? Gal supratau tai tik daug vėliau, *a posteriori**? Tačiau, ko gero, jau tada pajutau Dorotės elgesyje keistas užgaidas, nuotaikos pokyčius, dažnai sunkiai paaiškinamus. Kai kada ji atvažiuodavo jei ne niūriai nusiteikusi, tai bent jau išsiblaškiusi, sukaustyta; paskui pamažu ją apimdavo savotiškas susijaudinimas, šnekumas, ir aš paskęsdavau nesibaigiančiame žodžių sraute. Kitais kartais, priešingai, atvažiavusi puikios nuotaikos, ji po truputį nugrimzdavo į artimą melancholijai abejingumą. Ji buvo nenuspėjama. Be to, man atrodė, kad jos vizitai pasidarė retesni. Teisybė, aš neteikiau tam reikšmės, tik pamenu, kad kelis kartus,

* Iš patirties (*lot.*).

pasiruošęs ją priimti, pasijutau mažumėlę nusivylęs, kai jos nesulaukiau. Visos šios keistenybės, regis, turėjo kelti man nerimą, bet, kartoju, prisimenu jas tik šiandien, o tada kažin ar kreipiau į jas dėmesį, jei nieko nesupratau. Mat kaip tik tuo metu Silva iškrėtė mums kelis tokius pokštus, kad turėjau nieko nelaukdamas visą dėmesį skirti jai.

Blukantį žieminių jazminų auksą pakeitė vienišos forzitijų liepsnelės, degančios tarp plikų juodų gudobelių šakų, dar tik pradėjusių sprogti. Pievelėje kišo galvutes krokai ir snieguolės, vynvytis laižė sienas šimtais smailių purpurinių liežuvėlių. Saulė dabar pakildavo į rytus nuo miško, visą žiemą slėpusio saulėtekius. Visur kur tvinkčiojo gyvybė.

Miškas ypač traukia mane pavasarį ir rudenį. Kai miršta ir kai atgimsta. Iš pradžių išsprogsta beržai, savo lengva kaip rūkas žaluma dabindami ąžuolų ir guobų nuogybę. Drėgnas pūvančių lapų kilimas įgauna raudonmedžio arba burnočio spalvą, ir po kojomis jau nebegirdėti sauso, metalinio šiugždesio, – paklotė linksta ir šnara slopiai it dumbliai, atoslūgio palikti ant kranto. Spalio tyla, gūdi, mąsli, akmeninė katedros tyla, ūmai užleidžia vietą pašėlusiam paukščių čirškesiui. Jie susišaukia tarpusavyje, tyliai plazdendami sparnais purpčioja tarp plikų šakelių nėrinių, nes dar nenuausta tanki lapų užuolaida, kuri vasarą paslėps nuo svetimų žvilgsnių šiuos sparnuotus bruzdulius. Miškas kupinas ir kitų vos girdimų garsų: trakšteli lūžtanti šaka, lengvos žvėries kojos greitai nutapsi lapų paklote, kažkas sukreksi, kažkur toli nuaidi klyksmas, kažkur čia pat pasigirsta atodūsis. Eini apsuptas visų šių garsų: duslių braškesių, kuždesių, prunškimo, švilpimo, zvimbimo, kurie skaldo sunkią apmirusių medžių tylumą, bet negali visiškai jos suardyti. Kartais, vieną mirksnį, visas tas triukšmas nuščiūva, lyg miškas kažko klausytųsi, ir tada sakytum girdi, kaip medžių kamienais aukštyn kyla syvai...

Ar galima atsivesti Silvą į šį virte verdantį gyvybe mišką, kurio neatsiejama dalis, kūnas ir kraujas, ji pati dar neseniai buvo, kur jautėsi kaip žuvis vandenyje? Ryžausi tam ne be baimės. Ta-

čiau mano meilė jai tapo nesavanaudiška: per daug mylėjau joje tai, kas ji buvo, – lapę, kad galėčiau atimti iš jos mišką ir pavasarinį jausmų pakilumą, kurį pats taip stipriai išgyvenau. Galiausiai kuo aš rizikuočiau? Jei jos gimtosios vietos ją vėl pašauks ir ji pabėgs, jai nieko kita neliks, tik grįžti pas mane, kaip pirmąjį kartą. Netgi jei ji negrįžtų, šįsyk galėčiau surengti gaudynes, pasitelkęs visą kaimą, nes ją žmonės laiko mano dukterėčia, protiškai atsilikusia mergaite. O blogiausiu atveju, jei jos nerastume, tai reikštų, kad ji atgavo pirmykštį savo pavidalą – juo geriau jai, o aš būsiu laisvas Dorotei... Nagi, galvojau, drąsiau, parodyk truputį kilnumo!..

Šešias dienas per savaitę Silvą pasivaikščioti vesdavo Neni. Sekmadieniais ateidavo mano eilė (nebent nenumatytas darbas užlaikydavo mane fermoje). Nežabotas džiaugsmas, kuris pagaudavo Silvą kas rytą einant iš namų, būdavo dar audringesnis, kai ji matydavo mane aunantis batus, velkantis apsiaustą ir dedantis kepurę. Kol eidavau per sodą, ji lakstydavo aplink šokinėdama ir šaukdama: „Bonis pasvaikščiot! Bonis pasvaikščiot!“, paskui, užbėgusi man už akių, nerdavo pro vartelius į kaimo kelią, kuriuo su Neni pasukdavo kiekvieną dieną. Bet šįsyk pašaukiau ją: „Silva!“ Ji iškart sustojo ir, atgręžusi smailų savo veidelį, įdūrė į mane klausiamą žvilgsnį. Man pasirodė, kad ji net ausis pastatė.

Pamojau jai ir pasukau takeliu, vedančiu į mišką. Klyktelėjusi kaip paukštis, ji pasivijo mane, pralenkė ir nubėgo dar kokių dvidešimt jardų, nepaliaudama čyruoti kaip vieversėlis. Paskui staiga nutilo, stabtelėjo lyg įsiklausydama ir vėl leidosi pirmyn. Bet ar ji nebėgo lėčiau? Man pasirodė, kad kažkas iš tiesų ją stabdo. Ji dar kartą sustojo, paskui lyg apgailestaudama apsisuko ir neryžtingu žingsniu grįžo prie manęs. Atrodė įsitempusi, sutrikusi. Priėjusi kiek nerangiai prisispaudė prie manęs ir, stengdamasi pataikyti į koją su manim, žingsniavo tylomis, nuleidusi galvą. Man pasirodė, kad ji mažumėlę dreba.

Supratau, kad nuo to laiko, kai mano laputė buvo pabėgusi, jei miškas jos ir negąsdina, tai regisi jai nedraugiškas, priešiškas, gal netgi žiaurus. Norėdamas tai patikrinti, apsigręžiau ir tuo

pačiu keliu pasukau namų pusėn. Bet kai dirstelėjau į Silvą, pamačiau, kad ji dėbso į mane nenuleisdama akių, kaip aptikę žvėries pėdsakus dėbso šunys, kai šeimininkas neina paskui. Žinoma, aš nusileidau nebyliam jos kvietimui, ir mudu vėl pasukome miško link. Silva, beje, nurimo, ir kai priėjome pamiškę, ji jau nebedrebėjo.

Takas, vingiuojantis tarp medžių ir paparčių, susiaurėjo. Dviese juo eiti negalėjome. Silva atšlijo nuo manęs ir nužingsniavo pirma. Net susigėdau pajutęs, kad dabar jau man širdis ėmė daužytis iš jaudulio. Ko aš laukiau? Pats nežinau. Gal kad ji mano akyse atvirs į lapę? Sumečiau, kad jei to ir netrokštu, tai bent jau žiūriu į tokią galimybę su slaptu lūkesčiu. Tai pribloškė mane, sujaukė mano mintis. Nejaugi jos nebemyliu? Nejaugi noriu (galbūt dėl Dorotės) ją prarasti? Šitaip pagalvojus širdis ėmė dar smarkiau daužytis ir pažadino visai kitokią fantaziją, kuri užliejo man krūtinę miško kvapu: o kad mudu abu virstume lapėmis!

Kas iš mūsų bent kartą gyvenime nesvajojo būti gazele, jūrų kiaulyte, kregžde, kitaip tariant, grįžti į Edeno sodą, atgauti prarastą nekaltumą, džiaugsmą, laisvę, nusimesti žmogaus dalios naštą, griežtas krikščionies priedermes, slegiančias anglų piliečio pareigas?.. O kad galėčiau lėkti su savo lapute miško takeliais, šokinėti per paparčius, medžioti kiškį ar žebenkštį... Tokios svajonės niekada nebūna labai rimtos, ir manoji buvo ne rimtesnė, bet jei aš iš tikrųjų visai netroškau virsti lapinu, ar vis dėlto galėjau tikėtis, kad Silva vėl taps lape? Beje, ar ji buvo ne lapė, nors ir turėjo žmogaus išvaizdą? Pamažu ėmiau suvokti, kad gailiuosi kaip tik to, kad ji apskritai nei moteris, nei lapė. Mat žiūrėdamas į ją, įgavusią žmogaus pavidalą, žiauriai išplėštą iš jai įprastos aplinkos, kaip atplėšiame nuo popieriaus lapo žirklėmis iškirptą siluetą, aiškiai supratau, kokia pasimetusi ir vieniša, pati to nesuvokdama, jaučiasi vargšė, primityvi jos siela. Kadaise Silva alsavo tuo pačiu oru kaip šis miškas, buvo augte suaugusi su juo; dabar ji galėjo žvelgti į jį tik kaip žiūrovė, gėrėtis juo tik iš šalies kaip aš, nors mudu ir buvome pačioje jo tankmėje. Tai, kas anksčiau su kiekviena akimirka, su kiekvienu

žvilgsniu, su kiekvienu judesiu liudijo bendrystę, dabar tebuvo nešališkas tyrinėjimas, apžiūrinėjimas, net jei ir neprarado savo apžavų. Matydamas, kaip ji gyvai it voveraitė sukioja galvą čia vienon, čia kiton pusėn, kaip užverčia ją sekdama keršulio ar čivylio skrydį, kaip nelyginant elnė vienu šuoliu liuokteli prie skruzdėlyno, norėdama jį apžiūrėti, kaip pakeliui puola nagais gremžti nudžiūvusio medžio kamieną, matyt, tikėdamasi rasti laukinių bičių medaus, kaip krūpteli trakštelėjus šakelei ar sustoja išgirdusi slopų kiaunės čypimą; matydamas, kaip ji atkartoja lapės judesius, nors jie seniai nebebuvo tokie kaip laukinio žvėries ir ji galėjo tik blankiai pamėgdžioti, suvaidinti, jaučiau, kaip man gniaužia gerklę iš gailesčio ir graudulio.

Tačiau kokia graži buvo mano Silva miške! Jos ugniniai plaukai liepsnojo kaip maumedžiai rudenį, galva ant judraus, gysloto ir tvirto kaklo buvo išdidžiai pakelta tarsi eiklaus žirgo, siaura nugara, aptempta sausų lapų spalvos megztiniu, siūbavo ir krūpčiojo nuo menkiausio braškesio, nuo tyliausio atodūsio. Na, o jos kojos buvo tokios gražios, tokių kilnių linijų, kad galėjai įsimylėti jas vienas, nelyginant porą miklių lašišų, šokančių savo nepaliaujamą valsą po medžiais jūros žalsvumoje...

Taip mudu ir ėjome: ji priekyje, vis tuo pačiu spyruokliuojamu žingsniu, pereinančiu į bėgimą, atvėrusi visas savo kūno poras, jei taip galima pasakyti, bundančio pavasario šnabždesiams, kvapams, virpesiams, o aš iš paskos, jos užmirštas, kaip galvojau, visiškai užmirštas...

Bet jei ir jaučiau dėl to šiokį tokį liūdesį, tiesą sakant, mane jis ne per daug kamavo. Priešingai, iš visos širdies ir iš visų jėgų vyliausi, kad šią valandėlę Silva atgaus bent lašą savo ankstesnio – bet kaip tai pavadinti? veržlumo? gyvastingumo? – na taip, bent lašą savo ankstesnio guvumo, virte verdančios energijos, kurią turėjo prieš persikūnijimą, bent lašą tos žodžiais neapsakomos gyvenimo pilnatvės, skirtos lapei, kuri klauso vien tik savo prigimties – vien tik Gamtos.

Trys valandos prabėgo kaip viena minutė. Kiek laiko praėjo, suvokiau tik staiga pajutęs nuovargį, pastebėjęs, kad velku koją už kojos. Dirstelėjau į laikrodį ant riešo: pusė pirmos! O juk aš net

gerai nežinojau, kur atsidūrėme, nes Silva tempė mane tai čia, tai ten, pasiduodama nenuspėjamiems savo impulsams. Tačiau numaniau, kad nuo Ričvikų dvaro nuėjome ne mažiau kaip mylią. Ką pasakys Neni! Pavėluosime pietų. O Silva toliau šokinėjo kaip sparnų nešama, nepasiduodama jokiam nuovargiui. Pašaukiau ją.

Iš pradžių pamaniau, kad ji manęs negirdi – arba nenori girdėti. Pašaukiau garsiau, ir Silva atsisukusi dirstelėjo į mane geru ištikimo šuns žvilgsniu, o grimasėlę, šmėkštelėjusią jos veide, būtum galėjęs pavadinti šypsena, jei ji būtų mokėjusi šypsotis. Tačiau ji iškart nulėkė tolyn. Tada šūktelėjau ją įsakmiu, net piktoku balsu. Galop Silva apsisuko beveik vietoje, nesustodama atbidzeno prie manęs ir laukė, ką pasakysiu.

– Jau labai vėlu, – tariau, – reikia grįžti. – Ji tylėjo, žvelgdama į mane įdėmiai ir atsainiai. – Net nežinau, kur esame. Ar galėtum mane išvesti?

Tarsi atsakydama ji praėjo pro mane ir kaip strėlė nuskriejo keliu.

– Tik ne taip greitai! – sušukau juokdamasis. – Aš vos velku kojas!

Silva, matyt, manęs nesupratusi, lėkė kaip lėkusi, ir aš, vargais negalais ją pasivijęs, sučiupau už sijono ir pristabdžiau.

– Tik ne taip greitai! – pakartojau, ir ji sulėtino žingsnį. Ėjome taip gerą ketvirtį valandos. Nesukau sau galvos, kurion pusėn traukiame: buvau tikras, kad ji dar tebeturi įgimtą orientacijos jausmą, kurį civilizuoti žmonės prarado kartu su laukiniu gyvenimu. Ir iš tiesų netrukus atsidūrėme pamiškėje – laimei, namai buvo daug arčiau, nei maniau. Vadinasi, per daug nevėluosime. Miško pakraštyje Silva sustojo ir praleido mane priekin, kaip iš mandagumo praleidžiame pro duris kitą žmogų. Paėjau kelis žingsnius link namų, ant kurių slenksčio susirūpinusi mūsų jau laukė Neni. Ji man smarkiai mostagavo. Linksmai pamojau atsakydamas jai, bet staiga, pats nežinau kaip, pajutau, kad Silva neina man iš paskos. Dar spėjau pamatyti, kaip Neni iš nevilties iškėlė rankas į dangų, ir atsigręžiau.

Silva buvo dingusi.

XIV

Instinktyviai puoliau atgal į mišką, šaukdamas ją kaip tą dieną, kai pirmąsyk pabėgo. Tačiau atsidūręs tarp medžių ir krūmų, tarp tų visų miško šnaresių, gūdesnių nei tyla, greitai atsitokėjau ir mano sveikas protas su kartėliu pripažino, kad ieškoti jos čia būtų tuščias reikalas. Silva pasislėpė miške it driežas aukštoje žolėje, ir vytis ją buvo beprasmiška.

Kaip aš galėjau grįždamas namo visai pamiršti, visai išmesti iš galvos tai, ko taip bijojau eidamas pasivaikščioti! Mane pagavo pyktis ir apmaudas, labiau apmaudas nei pyktis, nes, niršdamas pats ant savęs, širdies gilumoje vis dar jutau vos apčiuopiamą ramybės, o gal net laimės jausmą, kurį neseniai man sukėlė mintis, kad Silva gali atgauti savo pirmykštį pavidalą. Džiaugsmas, kad ji laisva savo miškų viešpatijoje, atsvėrė mano širdyje liūdesį dėl jos dingimo. Šie prieštaringi jausmai aiškiausiai bylojo, kaip smarkiai esu prie jos prisirišęs.

Taigi dabar Silvos praradimas ne taip labai kamavo mane. Jau sakiau, kad numačiau tokią galimybę ir netgi įsivaizdavau, kuo tai baigsis: galbūt Silva, ikvaliai prisilaksčiusi, lyg niekur nieko grįš pas mane, o jei ne, reikės surengti gaudynes, kurios, aišku, turi pasisekti.

Grįžau atgal. Pamiškėje vos nepargrioviau Neni, kuri, visai pametusi galvą, be kvapo atlapnojo savo trumpomis kojomis. Raminau ją kaip galėdamas, bet ji šaukdama išdėjo mane, kaip sakoma, į šuns dienas. Kai pamačiusi mudu sukant miško pusėn, būtų galėjusi duoti galvą nukirsti! Koks lengvabūdiškas neatsargumas, kokia neapgalvota kvailystė! Ir dar tokio amžiaus žmogui! Kas dabar būsią su vargše mergaite?

– O kas gi jai gali atsitikti? – kuo ramiausiai paklausiau (juk jau turėjau patirties).

– Ar aš žinau? – suvaitojo ji. – *Visko* gali atsitikti!

– Na kas, tarkim? – pasakiau su ironija.

Greitu žingsniu drožėme į dvarą. Staiga Neni sustojo ir įsistebeilijo į mane. Kai ji pykdavo, pasidarydavo dar panašesnė į buldogą. Nudribę žandai, būdavo, virpa iš įtūžio, trumpa nosis su žiojinčiomis šnervėmis trūkčioja, lūpos atidengia grėsmingas iltis. Apimta niršto, ji galėjo išgąsdinti net tigrą. Bet aš nebuvau tigras ir nusišypsojau. Mano šypsena dar labiau ją įsiutino.

– O medkirčiai? – išrėkė ji, taškydama seiles man tiesiai į veidą. – O brakonieriai? O valkatos ir kitokie nenaudėliai? Miškas sekmadienį pilnas visokių satyrų! Argi to nežinote?

Mano šypsena išblėso. Neni kiek persūdė, bet, dievaži, ji sakė teisybę. Galvodamas apie Silvą kaip apie lapę, galiausiai pamiršau, kad nepėsčiam vaikinui, ieškančiam nuotykių, ji viso labo atrodys graži mergina, tokia pat kaip kitos – gražesnė nei kitos. Ji pabėgs, raminau save. Bet neilgai buvau ramus. Ar galėjau būti tikras, kad ji bėgs? Ir prisiminiau sceną, įvykusią kaip tik tą rytą.

Neni įpratino Silvą rytais nueiti „pabučiuoti Bonio“, kai aš dar gulėdavau lovoje. Ji jau seniai pati su mielu noru tai darydavo. Tą rytą, mane pabučiavusi (kaip visada šiek tiek apseilėjusi man skruostą ir nosį), ji staiga įsmuko į patalą ir pasitrynė į mane taip karštai, kad sumišęs ir pralinksmintas supratau, kur čia šuo pakastas: juk pavasaris, velniai rautų... Laukinio žvėrelio prigimtis pakluso gamtos šauksmui.

Atstūmiau ją ir kaipmat išlipau iš lovos. Jos dėmesys iškart nukrypo kitur, kas buvo būdinga silpnam jos proteliui, ir ji, užmiršusi mane, ėmė žaisti su kažkokiu besimėtančiu ant grindų daiktu.

Pasistengiau ir pats kuo greičiau užmiršti šį gėdingos aistros antplūdį, tačiau dabar, Neni įpiršus mintį, kad koks nors įžūlus mergjoda, sutikęs Silvą miške, gali pasinaudoti pavasarinėmis jos nuotaikomis ir (pavydas darė mane vulgarų) pasimėgauti gardžiu

kąsneliu, pajutau, kaip mane purto drebulys. Šaltas prakaitas akimirksniu išpylė visą kūną. Ir kodėl tik vienas mergjoda? Kodėl ne du, kodėl ne dešimt? O kiek lapinų, kaip žaibas nuvėrė mane skausminga mintis, dar neseniai lakstėsi su ja per rują?

Man užteko tik tiek šaltakraujiškumo, kad užduočiau sau klausimą, kuris suglumino ir pribloškė mane: kas man darosi? Nejaugi pavyduliauju lapių patinams, su kuriais ji poravosi? Kas gali būti juokingiau? Deja, abejonių nebuvo: manęs visai neėmė juokas, jaučiau baisią kančią. „Tai bent naujiena!"– persiutęs tariau mintyse. Staiga palikęs Neni, lyg vejamas nužirgliojau į dvarą, o ji susirūpinusiu ir kupinu atgailos balsu šaukė: „Pone! Pone!", manau, gerai nesuprasdama, kuo galėjo mane įžeisti, bet nujausdama, kad, šiaip ar taip, jos žodžiai mane skaudžiai užgavo. Galvotrūkčiais užlėkiau laiptais ir užsidariau savo kambaryje. Myniau pirmyn atgal grieždamas dantimis ir gniauždamas kumščius, o mano vidinis balsas maištavo: „Na kas tau yra, kas? Gal iš galvos išsikraustei?"

Tačiau, ieškodamas atsakymo savo širdyje, turėjau atvirai prisipažinti, kad beprotiškai pavyduliauju. Pavydas, kad ir koks jis būtų, man visada atrodė niekingas jausmas. Prancūzai šaiposi iš pavyduolių ir išjuokia juos savo teatruose (nors, dar žiauriau išjuokdami apgautus, bet patenkintus vyrus, jie čia kaip ir visur prieštarauja patys sau), o aš manau, kad pavydas turėtų kelti ne juoką, o pasibjaurėjimą. Iš dalies dėl to ilgus metus ir nesiryžau vesti: geriausias vaistas nuo pavydo – viengungystė... Ir še tau – mane drasko baisi kančia ir neapykanta galvojant apie rujojančius lapinus, besisukančius apie kažkokią lapę, ir jos teikiamas jiems malones! Nejaugi turiu susitaikyti su mintimi, kad esu ją įsimylėjęs – įsimylėjęs pačia paprasčiausia, pačia vulgariausia meile, sužadinta fizinio geismo? Šaukiausi pagalbon Dorotės vaizdinį. Tačiau tai tik galutinai sujaukė mano mintis. Žinoma, kadaise buvau susižavėjęs Dorote, galbūt ir dabar ji mane vis dar traukė, betgi dėl jos manęs niekada nekamavo tokios mintys! Netgi tuo metu, kai ji buvo ištekėjusi už to pabaisos, nieku gyvu nebūčiau tiek nusižeminęs, kad įsivaizduočiau ją niekšingo jos

vyro glėbyje. Juk, prisišaukęs tokius vaizdus, būčiau šlykštėjęsis pats savim. Ir štai dabar tokie vaizdai mane pulte apipuolė, nes šįkart galvojau ne apie panelę iš geros šeimos, o apie moterį lapę! Mėginau įtikinti save, kad šiuos jausmus galėčiau lengviau paaiškinti, jei tai būtų ne mylimojo, o tėvo jausmai. Ir man kokią valandą netgi pavyko beveik tuo tikėti: taip, aš jaučiu Silvai globėjišką, tėvišką švelnumą ir kenčiu dėl jos nedorovingumo, nerimauju dėl jos ateities, nepakenčiu suvedžiotojų. Štai koks esu kilnuolis! Deja, šis savęs apgaudinėjimas ilgai negalėjo trukti, ir skausmas, nudiegiąs man pilvą vaizduotei pernelyg įsismaginus, tikrai neturėjo nieko bendra su tėvišku rūpesčiu. Taip prisikankinau, kad galiausiai pagalvojau: ar dėl mano moralinės sveikatos ir savigarbos ne geriau būtų daugiau nebematyti Silvos ir palikti ją miške gyventi savo gyvenimą. Ir kuo greičiau vesti Dorotę.

Tačiau jei man, priėmusiam tokį protingą sprendimą, ir užtektų jėgų jam įgyvendinti, ar tai dar įmanoma? Ar galiu atvirai pamesti savo „dukterėčią", kai taip apsukriai visiems pristačiau ją kaip tokią? Ne, sakiau sau, jau per vėlu. Visų akimis, toks jos atsižadėjimas būtų nesuprantamas ir nusikalstamas. Noriu to ar ne, man teks ieškoti Silvos. Ir nė kiek nenustebau pajutęs, kad dėl šios būtinybės mane apėmė ir baimė, ir liūdnas džiaugsmas.

Žiauriai iškamuotas visų šių prieštaringų jausmų, kritau į lovą ir galiausiai užmigau. Vakarop pabudau ir pasijutau taip, lyg staiga man būtų nušvitęs protas: „Vargšeli, sukėlei triukšmą dėl nieko. Silva jau nebe lapė, ir ankstesni jos meilės nuotykiai reiškia ne daugiau kaip kokios nors indų princesės meilės nuotykiai prieš jos metempsichozę, kai ji tebuvo kiaulė: jie nugrimzdo nebūtin. Tačiau Silva nėra ir moteris, ir jeigu tu kokią akimirką buvai pajutęs jai begėdišką potraukį, vis dėlto niekada neleidai sau nė per nago juodymą jam pasiduoti. Tavo orumas išsaugotas. O pavydas? Na ir kas čia tokio, jei jį nugalėjai? O kadangi tu ją myli – nesvarbu, ar kaip vyras, ar kaip tėvas, – tegu ji būna laiminga pagal savo prigimtį, o ne pagal tavąją, tegu paklūsta savo instinktams, tegu, pati to nesuvokdama, daro tai, ką liepia gamta".

Atsikėliau. Man atrodė, kad atgavau visą savo šaltakraujiškumą. Mano jausmų didybė, kilnus nesavanaudiškumas iškėlė mane mano paties akyse, grąžino jėgas ir ramybę. Radau vargšę ponią Bamli laukiant manęs prie vakarienės stalo. Ji atrodė tokia prislėgta, kad aš nusišypsojęs pasakiau:

– Liaukitės, Neni, tai jokia tragedija. Matote, aš miegojau: ji nuvarė mane nuo kojų, tris valandas lakstydama po mišką! Nenusiminkit, ji tuoj grįš, o jei ne, rasime ją patys, ir, patikėkit, tai nesudarys daug vargo.

Neni tylėdama pažvelgė į mane didelėmis geromis akimis, kurios buvo liūdnos, pakratė galvą ir pasakė:

– Ji niekada negrįš.

XV

Mažai teikiau reikšmės šiam pesimistiniam spėjimui: motinas ir aukles dėl menkiausio nieko apsėda juodos mintys. Jos bijo, kad lengva sloga pereis į plaučių uždegimą, o jei vaikas kur užgaišta, vadinasi, jis papuolė po mašina. Tris dienas laukėme grįžtant pabėgėlės – aš gana ramiai, o Neni nerimaudama ir aimanuodama. Silva nepasirodė.

Reikėjo kažką daryti. Anksti rytą nuėjau į kaimą pasimatyti su savo draugu Džonu Filbertu Volbertonu, kuris jau beveik dešimt metų buvo meras. Jam priklausė visame Somersete garsus žirgynas (pastaraisiais metais pora ristūnų favoritų buvo iš jo arklidžių), be to, jis vadovavo medžiotojų draugijai. Tai buvo milžinas raudonu kaip burokas veidu ir vešliais šviesiais ūsais, lendančiais jam į burną. Išvydęs mane, jis sušuko:

– O aš kaip tik ruošiausi pas jus!

Man nieko nereikėjo aiškinti. Jie jau buvo radę Silvą. Ar, tikriau tariant, žinojo, kur ji yra: angliadegio trobelėje. Miške visada dirbdavo daug angliadegių, kurie medieną paversdavo anglimis. Minėtas anglininkas buvo jaunas vaikinas, vardu Džeremis Halas, tylaus būdo ir, kaip kalbėjo žmonės, truputį maišu trenktas. Kiti angliadegiai, vyresni už jį, pasistengė apkartinti jam gyvenimą, džiaugdamiesi, kad gali atmokėti už savo vargus žmogui, labiau nuskriaustam likimo už juos. Todėl jis gyveno atokiai nuo kaimo ir vienatvė padarė jį nepatiklų ir beveik laukinį. Pirmadienio vakare anglininkai pastebėjo, kad Džeremis Halas grįžta iš darbo su kažkokia panele. Jie iš tolo įžiūrėjo, kad ji puošniai apsirengusi, bet atrodo labai pavargusi. Iš pradžių palaikė ją Volbertono dukteria, nes ji dažnai medžiodavo su savo tėvu. Pama-

nė, kad ji pasiklydusi praleido naktį miško glūdumoje, ir Džeremis, radęs ją ten, atsivedė atsigauti ir mažumėlę pailsėti į savo trobelę, o paskui palydės į kaimą.

Bet kaip jie nustebo, o paskui pasipiktino (na ir, žinoma, jiems sukilo pavydas), kai kitą rytą pamatė Silvą su Džeremiu, išeinančiu prie savo ugniakurų. Ji sekė paskui jį kaip šešėlis. Ir vakare grįžo su juo. Dorybingieji angliadegiai nebegalėjo tylėti, ir dar nė valanda nebuvo praėjusi, kai jų įgaliotas pasiuntinys atvyko pranešti apie tai Volbertonui. Jis manė rasiąs tėvą besidarant galus, bet duris atidarė pati panelė Volberton. Tada meras su pasiuntiniu ėmė svarstyti, kas tokia gali būti ta miško nepažįstamoji. Anglininkas apytikriai nupasakojo, kaip ji atrodo, bet jo nupieštas paveikslas neatitiko nė vienos apylinkės merginos paveikslo. Ir štai tada Volbertonas, kaip pats sakė, staiga sumetė, kad jis nėra matęs mano įdukros ar dukterėčios, ir jau ketino mane aplankyti, kai aš pats pasirodžiau jo namuose.

Nieko nelaukdami išėjome ieškoti Silvos. Miške anglininkai nurodė mums kelią, ir mes netrukus radome Džeremio trobelę. Ji stovėjo vidury siauros proskynos, gobiama lengvos kaip migla beržų svyruoklių žalumos. Čia nebuvo nė gyvos dvasios. Tačiau, kaip sakė jo darbo draugai, Džeremis turėjo įprotį apie dešimtą pareiti užvalgyti. Jau buvo po devynių. Paprašiau Volbertono palaukti kartu su manim, ir jis maloniai sutiko padaryti šią paslaugą, bet jam sunkiai sekėsi nuslėpti, kad nesitveria iš smalsumo. Apžiūrėjome trobelę. Tai buvo bjauri landynė. Pastebėjau, kad mano bičiulio žvilgsnis, kaip ir manasis, vis krypsta į sujauktą guolį, atstojantį lovą. Šio guolio kojūgalyje gulėjo krūvelė lapų ir šakų, kurią tik iš bėdos galėjai pavadinti patalu. Tačiau Silva panorėjusi galėjo čia atsigulti ir miegoti, tarp visos šios netvarkos, keistų, nebeatpažįstamų daiktų, surūdijusių, apsilaupiusių indų, sulankstytų įrankių, kažkokių išardytų, sugedusių mechanizmų, kurių paskirtį jau buvo sunku nusakyti.

Volbertonas čiulpė ūsus. Išsprogusios jo akys kažkaip keistai, kiek pašaipiai spindėjo, nors pasisukdamas į mane jis ir stengėsi

prigesinti tą spindesį. Jis lingavo galvą, nutaisęs rimtą veidą, bet didžiulė ir raudona kaip morka jo nosis juokingai trūkčiojo.

– Tikiuosi, – pasakė jis, – kad ši lūšna nebuvo apgailėtino paklydimo liudytoja...

Jis nutilo tarsi laukdamas, kol išreikšiu tokią pat viltį, bet po savo priimtų protingų sprendimų nebežinojau, ar aš to tikiuosi nei apskritai ko tikiuosi. Nesugalvojęs, ką atsakyti, suniurnėjau kažką neaiškaus, o jis, nutęsdamas žodžius, pridūrė:

– Mat jei bus padarinių... ar ne?.. Turiu galvoje, tarp šio priekvaišos, ar ne, ir šios... hm... vargšės mergaitės... – Aš tylėjau, ir jis, regis, mažumėlę suirzęs, jau gan šiurkštokai paklausė: – Ar jūs įsivaizduojat, kuo tai gali baigtis?

– Ak, niekada negali žinoti... – neryžtingai išlemenau, bet jis užtrenkė mano žodžius, taip griežtai išrėžęs: „Kur jau ten!“, kad neliko vietos jokioms abejonėms. Nenuleisdamas akių nuo manęs, jis pakartojo:

– Ar jūs įsivaizduojat, kuo tai gali baigtis?

Tylomis linktelėjau galvą, stengdamasis atrodyti labiau susirūpinęs, nei jaučiausi iš tikrųjų: šis beveik atviras priekaištas dėl mano lengvabūdiškumo ir neatsargumo manęs nė kiek nesujaudino. Nesijaučiau kaltas, nors tu ką. O padariniai? Na ką gi, jei atsitiks nelaimė, prisiimsiu atsakomybę, ir tiek. O dėl viso kito, dėl „apgailėtino paklydimo“, tai aš, kaip maniau, pergalingai įveikęs dvasinę audrą, didžiavausi savim, kad laikau jį viso labo tuo, kas jis iš tiesų ir buvo šioms primityvioms būtybėms: paprastas įgimto poreikio patenkinimas, nekaltas atsidavimas instinktams, be galo tolimas tam, ką vadiname gėriu ir blogiu arba nuodėme.

Tačiau kai po dvidešimties minučių išvydau pareinant tariamus „prasikaltėlius“, mano šaltakraujiškumas akimirksniu išgaravo.

***

Šiurkštūs, sulipę karčiai, kurie, matyt, kadaise buvo šviesūs, bet pajuodo nuo pelenų ir suodžių; jaunas, bet sukritęs ir raukšlių išvagotas veidas; stambus orangutano liemuo, kurį vos nulaikė

kreivos kojos, išlenktos kaip senatvės sukaustyto raitelio; na ir dar išsipūtęs kaklas – gal tai ir nebuvo gūžys, tik nudribęs paliaukis; bejausmės akys, mirkčiojančios po užgriuvusiais antakių lankais, sunkiais kaip romaniniai skliautai, ir pasišiaušę antakiai: trumpai tariant, tikras pitekantropas.

Silva ėjo šalia jo, truputį atsilikusi. Atpažinusi mane, ji, nė kiek nesutrikusi, su džiaugsmu puolė artyn, pasiglaustė ir pabučiavo mane į smakrą, kaip paprastai lyžtelėdama jį liežuviu. Bernas, pamatęs mus, sustojo už kelių žingsnių ir paklausė jos šiurkščiu urvinio žmogaus balsu:

– Kas te toks? Tavo tėvas, a ne?

Silva atsisuko į šitą pusžmogį, kuris stovėjo kaip įkastas, bet nieko jam neatsakė. Kaip ji galėjo atsakyti, jei žodis „tėvas“ buvo jai dar nežinomas? Pusžmogis žengė keletą žingsnių savo šleivomis kojomis ir sugriebė ją už rankos. Kryptelėjęs smakrą mano pusėn, jis pakartojo jau garsiau ir beveik įsiutęs:

– Kas te toks, klausiu, tavo tėvas, a ne?

Jis ėmė purtyti ją už rankos. Ji, matyt, nesąmoningai suprato, kas jaudina jos kavalierių, nes pasakė: „Bonis“, ir pabučiavo mane.

Bernas atsistojo prie pat mūsų. Buvau pora sprindžių už jį aukštesnis, ir jam teko užversti galvą. Jo akys svaidė kibirkštis iš po vešlių kaip šepetys antakių. Jis suurzgė:

– Ko atsitrenkėt? – Ir nelaukdamas atsakymo užbliovė: – Ji mano! A girdit? Maukit iš čia ir palikit mus ramybėj!

Jis dar stipriau suspaudė gležną jos riešą. Meras išėjo į priekį. Jis nužvelgė mus tris iš savo aukštybių.

– Paklausyk, vyruti. Elkis protingai, jei nenori turėti nemalonumų. Ši mažylė nepilnametė. Taigi įspėju – tau gresia kalėjimas.

– Aš noriu ją vest, – paniuręs atsakė bernas.

– Ką gi, – juokdamasis pareiškė Volbertonas, – galėsi oficialiai paprašyti jos rankos tinkamoje vietoje ir tinkamu laiku. O dabar būk protingas, – pakartojo jis, – ir leisk jai grįžti namo

su savo dėde. Jei nori, ateisi paburkuoti su ja sekmadieniais. Ar ne? – paklausė jis, žvelgdamas į mane.

Nebuvau dar nė žodžio prataręs: taip mane smaugė pyktis, taip sunku man buvo susivaldyti. Ak tu pabaisa, beždžione, laukini! Tik pamanykit, galbūt jis jau buvo užgulęs ją savo plaukuota krūtine! Visi kilnūs mano jausmai, visi protingi sprendimai išnyko kaip dūmas, širdis virė kunkulu. „Mulki tu, mulki!" – bariau save, pagautas patino įniršio, kurio netgi nebegalėjai vadinti pavydu: man norėjosi sugriebti Silvą už plaukų, nutempti ją ant samanų kilimo ir priversti ją inkšti iš malonumo mano glėbyje, o paskui kaip ji sau nori – tegu lieka miške, kol pakratys kojas. Štai taip!

Vis dėlto man užteko sveiko proto pastebėti, kad Volbertonas stebeilija į mane nustebęs ir susidomėjęs. Neatsakiau į jo klausimą, ir perblyškęs veidas tikriausiai išdavė mano jausmus. Laiku atsitokėjęs, išsaugojau orumą ir neleidau įsiliepsnoti ironiškoms kibirkštėlėms, jau beįsižiebiančioms pilkose jo akyse. Stengdamasis užgniaužti balso virpesį, griežtai išspaudžiau:

– Tegu užeina, kai panorės. Nagi, eime.

Aš taip pat sugriebiau Silvą už rankos, bet pusžmogis jos nepaleido. Ilgą valandėlę varstėme kits kitą žvilgsniu. Nežinau, kaip būtų klostęsi įvykiai, jei būčiau buvęs vienas: manau, taip, taip, manau, mudu būtume susiėmę ir mušęsi iki mirties, kaip du elniai per rują. Laimei, šalia buvo mano bičiulis Volbertonas, flegmatiškas milžinas, gerai išauklėtas, taktiškas, kultūringas žmogus, ir tai apsaugojo mane nuo kraštutinumo. Jis paplekšnojo Džeremiui per kraupiai apžėlusią ranką kartodamas: „Liaukis... liaukis... nepyk... būk protingas", ir pusžmogis iš tiesų atleido savo gniaužtą.

Tyliai pasakęs: „Eikšen", ėmiau tempti Silvą. Iš pradžių ji, regis, pakluso ir nesipriešindama nusekė paskui mane. Tada ir aš beveik atgniaužiau ranką. Paėjome kelis žingsnius. Ir štai, taip netikėtai, kad iš pradžių nė nesumojau, kas darosi, ji atsiplėšė nuo manęs ir, trimis šuoliais peršokusi papartyną, nėrė į miško tankmę. Jos laužomų šakelių traškesys greitai nutolo ir nuščiuvo.

Iš pradžių visi trys stovėjome be žado ir spoksojome, kaip prasiskyrę krūmai vėl susiglaudė tarsi norėdami apginti bėglę nuo persekiojimų. Paskui tylą perskrodė pašėlęs pusžmogio žvengimas – triumfuojantis ir žeidžiantis.

– Še va, pasimkit ją, ko veizit? – Ir jis, net žagsėdamas iš juoko, nuklišavo į savo landynę.

– Ei, palauk, vyruti!

Mero balsas nuskambėjo taip griežtai ir įsakmiai, taip grasinamai, kad bernas užsičiaupė ir atsisuko. Slėpdamas nerimą, jis niūriai dėbsojo į romų milžiną iš po savo baisingų antakių.

– Aš tave įspėjau, – pasakė gigantas. – Mažylė nepilnametė. Jei iki vakaro neatvesi jos pats, savo noru, į Ričvikų dvarą, rytoj rytą pasiųsiu žandarus tavęs suimti. Ir tu neišvengsi kalėjimo, o gal ir katorgos. Kas turi ausis, teklauso!

Nė nelaukdamas atsako, Volbertonas paėmė mane už alkūnės ir nusitempė.

XVI

Tylomis traukėme per mišką. Volbertonas ėjo takeliu pirma manęs, ir aš, pasinaudojęs tuo, kad jis atsuko man nugarą, mėginau susiimti į nagą. Bet man prastai sekėsi. Kažkas pasakė, kad meilė – tai niežulys, kuris nepraeina kasantis. O aš jaučiau kaip tik tokį nepakenčiamą dirgulį, kokio niekaip neįmanoma numaldyti.

Pamiškėje, prieš mudviem išsiskiriant, jis tarė:

– Nesijaudinkit. Jei Halas jos neatves, atves žandarai. Šiaip ar taip, jums nebėra ko nerimauti. Beje, – pridūrė jis, geraširdiškai juokdamasis (kodėl „beje" ir ko jis juokėsi?), – beje, šie primityvūs padarai kartais turi daugiau delikatumo, nei iš jų tikėtumeisi. Ar pažįstate mažąją Nansę, smuklės tarnaitę? Džeremis ilgai rėžė apie ją sparną, jei galima taip pasakyti. O ji šaipėsi iš jo, juolab kad jis nė karto nedrįso jos pabučiuoti, netgi į ranką.

Kažin ar jis tai kalbėjo, norėdamas mane nuraminti? Kad vargšelį gąsdino pašaipūnė Nansė, nebuvo nieko keista. Tai buvo veikiau baimė negu delikatumas, bet ko jam bijoti Silvos?

Paprasčiausias mandagumas reikalavo pakviesti Volbertoną į dvarą išgerti viskio. Bet neprisiverčiau to padaryti: taip nekantravau kuo greičiau likti vienas ir „kasytis" kiek lenda, kad atsisveikinau su juo nieko nepasakęs.

Namo parėjau ne iškart. Bijojau net pagalvoti, kad man, apimtam tokios nuotaikos, teks susitikti su Neni, kuri tikriausiai jautėsi panašiai. Kad bent kiek apsiraminčiau, kaip akis išdegęs nudrožiau prie seno vėjinio malūno, kurio sukiužę griaučiai, apsupti prožirnių, stūkso ant Svolounesto kalvos. Čia atsisėdau tarp griuvėsių, įsisupusių į storą šimtamečių gebenių apsiautalą, atsipūčiau ir pamėginau ramiai viską apsvarstyti.

Kai imuosi spręsti kokį nors asmeninį klausimą, visada pradedu nuo to, kad sąžiningai išnagrinėju savo teises. Iš to dviguba nauda: pirma, pasijuntu doras žmogus, į ką negalima numoti ranka; antra, jei mano teisės patvirtinamos (kaip dažniausiai ir būna), nebebijau, kad mane grauš sąžinė, jei nušluosiu visas kliūtis savo kelyje. Tai savotiška dvasinė higiena, kuri visada man padėdavo.

Tačiau šį kartą reikalas nebuvo toks paprastas. Toli gražu negalėjau sau įrodyti, kad turiu teisių į Silvą, – viską apmąstęs, veikiau įsitikinau, kad jų neturiu. Galėjau pripažinti sau vienintelę teisę – valdžią, kurią turime naminiams gyvuliams. Ji nebuvo nei mano duktė, nei sesuo, nei sužadėtinė, nebuvo netgi našlaitė, patikėta man auginti kokio mirusio draugo. Jokių teisių į ją, išskyrus tas, kurias manome turį į savo šunį, į savo arklį. Na ir ką gi, kilo man išganinga mintis, mes juk neleidžiame savo katytei pavasarį lakstyti su benamiais katinais. Išrenkame jai tinkamą porą. Puiku! Vadinasi, tu teisingai darai, išskirdamas Silvą su tuo pitekantropu. Tačiau ką pasiūlysi jai į porą?

Štai čia ir prasidėjo visa kebeknė. Pagalvojau apie du tris dailius kaimo vaikinus. Ir pamačiau, kad galimybė suporuoti juos su Silva ne tik kad nedžiugina manęs, bet piktina ne mažiau kaip jos ir pitekantropo meilė, o gal net ir labiau. Kad ir kaip priešinausi, vidinis balsas užsispyręs stengėsi man įteigti: „Na, gerai... o tu?.. kodėl gi ne?“ Kas be ko, vijau šalin šią gundomą mintį, bet ji atkakliai lindo į galvą, ir galop teko atvirai ją apsvarstyti. Man prieš akis iškilo paveikslas: visų gerbiamas ponas Albertas Ričvikas, užgulęs lapę patelę, kuri panaši į žmogų tik savo kūno sandara, kergiasi su šiuo kūnu kaip gyvulys, siekdamas tik vieno tikslo – nuraminti šios būtybės, neturinčios nei sielos, nei proto, primityvų nekantrumą, aklą troškulį, plėšrūnišką niežulį. Bjauru! Apskritai paėmus, bjauriau nei Silva su tuo miškiniu, kur kas bjauriau. Vadinasi, mano garbė ir sveikas protas reikalauja palikti Silvą to gorilos glėbyje? Argi jis, tiesą sakant, nebūtų pats tinkamiausias vyras moteriai lapei? Argi jie, abu tokie pat laukiniai ir primityvios prigimties, nėra skirti vienas kitam, kad sutiktų, suprastų kits kitą

be žodžių ir kultųsi nepažindami nuodėmės? Tasai plačiasnukis kvailys ne šiaip sau sumetė, kad jokia moteris jam netiks labiau, nesuteiks daugiau laimės. O ji? – paklausiau savęs, ir atsakymas buvo toks aiškus, kad pervėrė mane kaip aštrus durklas. Juk ir ji pagal savo išsivystymą nerastų tinkamesnės sau poros. Ir pati tai atspėjo savo neklystamu instinktu: patinas ir patelė, lapinas ir lapė, nei pridėsi, nei atimsi. Tokia buvo jų tiesa, nors ji niekada negalėjo tapti mano tiesa.

Na ir ką? Ar aš galiu juos išskirti? Ar turiu tokią teisę? Tačiau iškart pajutau vidinį pasipriešinimą, ir nors tai, aišku, buvo jausmų maištas, pamažu suvokiau, kad jo šaknys glūdi daug giliau, šešėlyje skęstančiose mano sielos glūdumose. Taip, pamažu suvokiau, jog palikti Silvą tam apgailėtinam Džeremiui Haliui, kas be ko, reikštų duoti jai laimę, bet tai būtų neabejotina išdavystė. Ties šituo ir sustojau. Jausmas, kad išduosiu kažką be galo brangaus jai pačiai, buvo labai stiprus, bet nebūčiau galėjęs aiškiai jo apibrėžti. Išduočiau ją, bet kaip? Lapės prigimčiai, žinoma, niekas negresia. Ir džiaugsmo iš jos neatimčiau. Tai kurgi, kartojau, slypi toji išdavystė? Tačiau nežinojau, kaip atsakyti į šį klausimą, ir mane vėl apėmė nekantrumas ir nerimas.

Staiga šis nerimas perėjo į norą, gana keistą tokiomis aplinkybėmis: nieko nelaukus pabūti tarp žmonių. Tarsi, bendraudamas su kitomis žmogiškomis būtybėmis, būčiau galėjęs rasti atsakymą į mane kamuojantį klausimą. Nuo seno gyvenu kaip vilkas. Į miestą važiuoju kuo rečiau, žmonės paprastai mane vargina, erzina, sudrumsčia mano ramybę. Tarp jų jaučiuosi lengvai pažeidžiamas ir noriu tik vieno: kuo greičiau vėl atsidurti tarp savo knygų, jaukioje seno dvaro tyloje. O tąkart vienatvė tarp vėjo linguojamų pro-žirnių, pievos, ranka pasiekiamas miškas, bekraštė medžių siena ėmė mane slėgti. Jutau miglotą, bet stiprų jausmą, kad jei negaliu, nesugebu atsakyti į savo klausimus, tai dėl to pirmiausia kalti šita vešli augalija, veržlus nebylios gyvybės skleidimasis, mano, menko žmogaus, begėdiškas vienišumas šiame aklame ir triumfuojančiame tankėjančios lapijos vandenyne, kur tas gorila buvo pranašesnis už mane. Ir kol aš, apkvaitintas besiliejančios per kraš-

tus gamtos, būsiu čia, tol negalėsiu išgirsti žmogiško atsakymo. Atsistojau. Palikęs liūdnus griuvėsius, nuėjau į kaimelį. Pasisamdžiau ekipažą iš savo draugo fermerio, ir jis pats nuvežė mane į Vordli Kortą: buvo trečiadienis, turgaus diena, ir žmonių čia netrūko. Po pusvalandžio jau vaikštinėjau minioje ar, tikriau sakant, leidausi jos nešamas, kaip sudužusio laivo nuolauža atsiduoda jūrai, jos nenuilstamai siūbuojančioms bangoms, kurios, dusliai gausdamos, plakasi į pakrantės žvirgždą. Daugiau apie nieką negalvojau. Tik dairiausi aplink.

Ausys. Kaklai. Garbanoti plaukai. Standžios krūtys, aptemptos megztinių, o kitos – sunkios, minkštos, virpuojančios. Veidai – vieni plytų, kiti ropių ar bulvių spalvos, skruostai – glotnūs kaip raudonas marmuras, smakrai nelyginant pavasariniai pumpurai, nosys – aštrios it peilis, įsmeigtas į kriaušę. Atodūsiai, šūksniai, juokas, stenėjimas, nuovargio išspaustos aimanos, saulėje įšilusios mėsos tvaikas, tvyrantis virš lėtai minančių žmonių. Minia staiga smarkiai plūsteli pirmyn, panašiai kaip išsilieja prarūgęs majonezas, ir tokia pat galinga banga ūmai atslūgsta. Man trūko oro. Mane vėl iš visų pusių apgulė tas šleikštus gyvybės knibždėlynas, iš kurio ką tik maniau pasprukęs. Čia jis taip pat verste vertėsi per kraštus, tik iš augalų viešpatijos atsidūriau gyvūnijos pasaulyje, ir gorila vis vien liko pranašesnis už mane: šiame žmonių kūnų samplūdyje mačiau tik bevalį ir aklą veržimąsi begėdiškai susijungti, gyvulišką troškimą atsidurti tarp keturių sienų ir sulaukti nakties, kad būtų galima nevaržomai atsiduoti ištvirkavimui. Prisiminiau straipsnį *Times* laikraštyje, skaitytą prieš kelias dienas, kuriame buvo nerimaujama dėl Žemės rutulio gyventojų pertekliaus – per penkiasdešimt metų jų padaugėjo dvigubai, o amžiaus pabaigoje turėtų būti triskart daugiau! Mėsa, mėsa, gorilos, gorilos! Ne, aš nieko nerasiu šioje gentyje, negausiu iš šios žmonių masės atsakymo, kurio man reikia.

Buvau toks prislėgtas ir išmuštas iš vėžių, kad, įžengęs į pirmą pasitaikiusią aludę, įsitaisiau giliame odiniame krėsle, patamsėjusiame nuo laiko, ir vieną po kito užsisakiau du stiklus viskio. Nesupratau, kur prašaunu pro šalį, bet manęs neapleido jausmas,

kad, palikdamas Silvą to pitekantropo rankose, būčiau išdavikas. Negalėjau nei atsikratyti šios minties, nei jos priimti. Kiek stiklų viskio išgėriau? Pats nežinau. Nežinau nei kiek laiko sėdėjau išsidrėbęs krėsle, ir prieš mano užmerktas akis, tarp alkoholio garų, slinko begalinė virtinė nepadorių paveikslų, kurių netgi nebemėginau nuvyti. Neprisimenu, kaip atsidūriau lauke, tik žinau, kad jau temo. Neprisimenu, kaip pasisamdžiau ekipažą (ar kaip kas nors man jį pasamdė) nei kaip jis parvežė mane į Ričvikų dvarą. Pirmasis, dar neaiškus, išskidęs vaizdas – buldogiškas ponios Bamli veidas. Ar, tikriau tariant, atskiros veido dalys, kurių man niekaip nepavyksta sudėti daiktan: sielvartingos akys, smerkiamai virpantys nukarę žandai, siauros ilgos lūpos, prasivėrusios į prarają, kurios gelmėse kruta drėgno liežuvio galas, kerintis mane savo avietine spalva. Ir žodžiai, pasiekiantys mane kaip iš po žemių: „Silva grįžo. Ji viršuje“.

Atmintyje išliko be galo ilgi laiptai, kurie kyla ir rieda kartu su manim, ir vis negaliu jų įveikti. Matyt, pargriuvau daug kartų, nes kitą dieną man baisiai skaudėjo kelius. Durys tamsiame koridoriuje piktdžiugiškai man priešinasi. Paskui, dar labiau tyčiodamosi, staiga atsiveria, aš išsitiesiu kaip ilgas ir keturiomis nuropoju kilimu. Trūkteliu paklodes nuo lovos, jos nuslenka kartu su antklode, ir tai, ką išvystu, akimirksniu mane išblaivina ar, tikriau tariant, oi oi, mano svaigulys keistai plečiasi, su įkvėpimu užtraukia dainą, griaudžia it dausų fanfaros...

Žvelgiu į miegantį kūną, išsitiesusį grakščiai kaip kokia Korėdžo figūra, ir man regis, kad pagaliau viską kuo puikiausiai suprantu. Paslapties nebėra. Mane užlieja tiesos šviesa, ir aš siunčiu dangun savo *Te Deum*, – gal mano malda kiek ir šventvagiška, bet persmelkta nuoširdaus dėkingumo. Aleliuja! Aleliuja!.. Bet kas įvyko paskui, negaliu pasakyti. Jei iškapstyčiau iš savo atminties bent vieną paveikslą, nors ir miglotą, aprašyčiau jį čia be užuolankų. Tačiau neprisimenu ničnieko: tai, kas atsitiko po šios hosanos, tarsi prasmego kažkokioje juodojoje skylėje. Pabudus man viso labo išliko baisiai miglotas įspūdis, kad praleidau audringą naktį.

XVII

Kitą rytą, kai pabudau jau išsiblaivęs, pamačiau, kad mano glėbyje, tarp krūtinės ir kelių, lyg riešutas spaustukuose, guli Silva, susirangiusi į kamuolėlį, kaip miega lapės, ir jos plaukai kutena man smakrą. Stebėjausi, kad nors girtumas išlakstė, nesijaučiu nei sumišęs, nei susigėdęs, nei suglumęs, jog laikau apkabinęs šią mielą būtybę. Priešingai, širdyje buvo lengva ir džiugu. Gerai prisiminiau, kaip, man žvelgiant į suglebusį gintarinį miegančios silfidės kūną, iš apgirtusios sąmonės gelmių išniro mintis, kad pagaliau „aš viską suprantu“, kad „paslapties nebėra“. Tačiau veltui stengiausi prisiminti, ką, taip netikėtai praregėjęs, kaip ant delno įskaičiau apkvaišusioje nuo viskio galvoje. Nieko neprisiminiau. Beje, neprisiminiau nei to, iš kokio šaltinio dar vakar sėmiau tą gėdos ar pasibjaurėjimo jausmą, kuris taip buvo mane persmelkęs, kad tik šešiais stiklais viskio pavyko jį nuplauti, ir logiškai mąstant dabar vėl turėjo atgimti: juk visos aplinkybės, galvojau, liko tokios pat, kaip buvo vakar, nes šitas šiltutėlis žvėrelis, kurį laikau kaip saldų riešutą savo kūno linkyje, tebėra moteris tik iš išvaizdos. Neketinu savęs apgaudinėti. Tai lapė. Tačiau įsivaizduodamas (beje, gal ir klaidingai), kas galėjo atsitikti šiąnakt, nejaučiu jokio nesmagumo, jokio apgailestavimo. Visas ankstesnis bjaurėjimasis atrodo kvailystė, paikas prietaras. Tai kas gi pasikeitė? Jei ne Silva, tai gal aš pats?

Iš pradžių, atsidavęs krikščioniškam nusižeminimui, padariau prielaidą, kad jei dar nepakėliau Silvos iki žmogaus lygio, vadinasi, pats nusileidau į lapės lygį. Argi tai visai neįmanoma? Argi turgaus minioje manęs nebuvo apsėdęs gyvuliškas kūniškumas? Ar tai nebuvo ženklas, bylojantis apie niekingą nuopuolį? Bet aš lai-

kiau apkabinęs savo miegančią laputę, jaučiau, kaip nuo gilaus alsavimo lengvai kilsuoja jaunas kūnas, susirangęs ir prisispaudęs prie manęs, ir nejutau ne tik gėdos, bet ir nerimo, – tik švelniai šypsojausi, ir, duodu galvą nukirsti, tas begalinis švelnumas ir mane užliejusi ramybė neturėjo nieko gyvuliška. Norėdamas išsklaidyti paskutines abejones dėl savo sielos ramybės ir naujo minčių posūkio, pažadinau Silvą ir ėmiau ramiai glostyti jai nugarkaulį, kaip glostome murkiančią katę. Klausydamasis, kaip iš jos krūtinės sklinda patenkintas murkimas, pakilaus džiaugsmo pagautas supratau, jog esu įsitikinęs, iš visos širdies įsitikinęs, kad vieną dieną mano pastangos duos vaisių ir šis murkimas jau nebebus vienišas bedvasio kūno balsas, kad vieną dieną jis taps meilės daina, dainuojama būtybės, kuri ne aklai paklūsta, o dovanoja save, kūnu ir siela atsiduoda niekam neprilygstančiai žmogiškai meilei; supratau, jog išplėšiau savo laputę iš jos pitekantropo rankų, atėmiau iš jos nekaltus, bet aklus kūniškus malonumus, kuriais smaginasi padarai neišsivysčiusiomis smegenimis, kaip tik dėl įsitikinimo (iš pradžių to pats nežinojau, o tą dieną kuo aiškiausiai suvokiau), kad vėliau, jeigu jai padėsiu, ji išmoks mylėti ir dalintis meile; kad išduočiau ją, leisdamas jai amžinai vadovautis savo instinktais, nors jai pačiai tai, matyt, būtų ir laimė, ir malonė, suteikta primityvioms būtybėms; kad tik mano ištikimybė ir ryžtas padės šiam romiam žvėreliui pamažu virsti mylinčia ir mylima moterimi – netgi jei dėl šito ir teks kentėti; kad nuo šiol gyvensiu šia viltimi ar, tikriau tariant, šiuo siekiu.

Jausdamas šiokią tokią gėdą, turiu prisipažinti, kad gromuliuodamas šias mintis, užgriuvusias mane kaip lavina, nė karto nepagalvojau apie Dorotę.

***

Tačiau kai anksti rytą ponia Bamli aptiko mane Silvos lovoje (argi tai buvo ne pats paprasčiausias būdas pranešti jai apie mano jausmų permainas?), jos pasipiktinimas buvo neapsakomas. Jai užėmė kvapą, ir ji vos neapalpo. Daviau jai išgerti taurelę romo, apsivilkau chalatą ir nusivedžiau ją pasišnekėti į svetainę.

Bet ji buvo per daug susijaudinusi, kad galėtų mane išklausyti. Kaip užsukta bėrė kas papuola ant liežuvio, tarsi nuo šoko jos viduje būtų įsijungusi kažkokia žodžių mašina, kurios ji nebegalėjo sustabdyti. Tikra ryla, be paliovos kartojanti kelis smerkiamus žodžius: „Pasinaudoti šia būtybe!" Ji buvo taip įsiaudrinusi, kad buvo sunku suvokti, kas ją labiau sukrėtė – gėda dėl manęs ar baimė dėl „vargšės mergaitės". Galiausiai supratau, kad ji vaizduojasi visa tai kaip šlykštų ištvirkavimą (beje, dar vakar dieną ir man taip atrodė), kuris gali sustabdyti atsilikusio vaiko, patikėto jos globai, vystymąsi.

– Ar jai greitai neprireiks jūsų kaip tėvo? – kartojo ji su egzaltuotu gailesčiu. – Įsivaizduokit, kas bus, kai ji...

Bergždžiai mėginau ją nutraukti, paaiškinti, kokį atradimą ką tik padariau, pasakyti, jog tikiuosi pasieksiąs, kad vėliau ši švelni mergaitė pažiūrėtų į mane kitomis akimis, – ponia Bamli nesiklausė. Dešimtį kartų aiškinau viską iš naujo, bet ji užsispyrusi purtė galvą, nepaliaudama svaidytis prakeiksmais. Galiausiai taip susinervinau, kad pašokau nuo krėslo ir putodamas sušukau:

– Na ir avies galva! Žinot, jei jums tai nepatinka...

Ji taip pat pašoko ant kojų ir puolė prie durų. Sučiupau ją už rankų ir vėl pasodinau. Jau buvau bepradedąs vienuoliktą kartą viską jai aiškinti, kai kažkas pabeldė ir durys, vedančios į sodą, atsidarė.

Ant slenksčio stovėjo vargšas Džeremis. Buvo matyti, kad jis išsiprausė nuo galvos iki kojų, apsivilko šventadieniais drabužiais, o šviesūs plaukai, papurę nuo gero šampūno, supo beždžionišką jo snukį it pienės pūkai. Tačiau buvau per daug susierzinęs, kad prajukčiau ar susigraudinčiau nuo tokio vaizdo. Ką tik buvau patupdęs Neni atgal į krėslą, atsigręžiau persiutęs ir, kai išvydau įžengiant šį išsipusčiusį juokdarį, puoliau prie jo tokiu ryžtingu – o gal ir grasinančiu – veidu, kad jis atatupstas atsitraukė prie durų. Net drebėjau iš pykčio.

– Lauk iš čia! – sustaugiau. – Nešdinkitės, ir kad aš jūsų daugiau nematyčiau, arba užsiundysiu šunis, kad jus sudraskytų!

Teisybę pasakius, tai man nebūtų išdegę, nes abu puikieji mano dogai, grėsmingi iš pažiūros, negalėjo nė musės nuskriausti. Lai-

mei, Džeremis to nežinojo, tad atsitraukė dar toliau, ir aš, užtrenkęs duris jam prieš nosį, dukart pasukau raktą spynoje. Sugniaužtais kumščiais ir vis dar drebėdamas grįžau pas Neni. Ji spoksojo į mane perblyškusi kaip drobė, išsižiojusi, virpančiu smakru, – gal bijojo, kad ją pasmaugsiu? „Nagi, nagi, – galvojau, – raminkis!“ Priėjau prie jos stengdamasis išspausti šypseną. Bet štai, svetainės langas išlakstė į šukes.

Paskui dar vienas, paskui trečias. Man po kojų nusirito akmuo. Nejaugi leisiu tam galvijui išdaužyti visus savo langus? Bet kai išbėgau į sodą, pamačiau tik tolimą figūrėlę, maunančią miško link – neseniai taip buvo pabėgusi ir Silva. Tai prisiminus mano pyktis atslūgo. Vargšas vyrukas! Man buvo puikiai suprantama jo neviltis. Ir aš paskutinį kartą paklausiau savęs, ar nepasirodžiau esąs baisus savanaudis ir žiauruolis, išplėšdamas savo laputaitę iš gimtojo miško ir atimdamas iš jos laukinę šio orangutano, girių valdovo, meilę.

Giliai susimąstęs grįžau į svetainę. Neni taip pat sėdėjo giliai susimąsčiusi. Mudu persimetėme ilgu žvilgsniu, kuriame jau nebuvo nei nekantrumo, nei pykčio.

– Jūs, aišku, laikote mane kaltu, – tariau atsiduses. Nesulaukęs atsakymo, kalbėjau toliau: – Ji būtų laimingesnė miške su tuo žmogysta. Daug laimingesnė. Taip, nėra ko abejoti.

Neni tylėjo nenuleisdama akių nuo manęs.

– Ji viso labo jauna lapė, – liūdnai pripažinau, – ir, kas be ko, liks tokia, o mes dedame į ateitį bergždžias viltis. Turbūt kvaila taip užsispirti.

Nutilęs atsisėdau prie židinio ir ėmiau žarstyti atšalusias anglis. Valandėlę svetainėje viešpatavo tyla.

Neni kėpsojo kaip senas kelmas, ir tyla pradėjo rodytis nepakeliama. Nežiūrėdamas į ją, sušukau:

– Nagi, pasakykit ką nors! Po šimts perkūnų, žinau, apie ką dabar mąstote – apie ponią Dorotę, ar ne? Kad elgiuosi su ja kaip paskutinis niekšas! Jūs gi taip manote, ar ne? Na tai pasakykit, po galais! Išliekit tulžį!

– Jūsų ponia Dorotė pakankamai suaugusi, kad galėtų pati savim pasirūpinti, – pagaliau išspaudė Neni, mano nuostabai,

ištardama šį vardą šiurkščiai, beveik piktai. – Ne, galvoju ne apie ją, – pasakė ji ir pridūrė: – Nesu akyse mačiusi...

– Kaipgi, – sušukau, – juk ji atvažiuoja beveik kas savaitę!

– Kalbu ne apie ją, – pasakė Neni, – bet apie jį. Tą siaubūną. Tą gorilą. Neįsivaizdavau...

Ji taip muistėsi krėsle, kad medis net girgždėjo.

– Ta pabaisiška beždžionė... Kokia laimė! – sušuko ji, ir dabar jau nieko nebegalėjau suprasti.

Matyt, atrodžiau toks suglumęs, kad ji pradėjo tyliai kikenti, nors akių kampučiuose suspindo ašaros. Ji mostelėjo ranka lyg sakydama: „Nekreipkit dėmesio, tai praeis", garsiai išsišnypštė nosį, sulankstė nosinę ir išlygino ją delnu ant plačios kaip stalas savo šlaunies.

– Vargšas vaikelis... Aš vis užmirštu, – pasakė ji, – vis užmirštu...

Ponia Bamli susikrimtusi purtė galvą, o aš negalėjau suvokti, ką ji užmiršta.

– Juk aš nemačiau jos, kai ji buvo lapė, ar ne? Tuo galėčiau pasiteisinti. Nemačiau, kaip ji persikūnijo. Visąlaik užmirštu, kad tai ne atsilikęs vaikas, kad tai tebėra jauna patelė su visais savo instinktais, ir ji turi juos patenkinti. Kad ir tokio siaubūno kaip tas... kaip tas Džeremis glėbyje. Bet kuo ji tada taptų? – sušuko ji. – Dovanokit man, – tarė ji karštai atgailaudama. – Negalėjau suprasti. Bet dabar... dabar, kai jį pamačiau... Ak, jūs visai teisus! – vėl sušuko ji. – Ir kokia laimė, kad jūs... kad jūs...

Ji išraudo kaip nekalta mergaitė.

– Vieną dieną jinai jus pamils, – tarė ji užsidegusi. – Kitaip nė būti negali. Meile jūs padarysite iš jos moterį!

Ji beveik žodis žodin pakartojo tai, ką prieš tris minutes atsisakė išklausyti. Tačiau šie žodžiai, kaip aidas grįžę pas mane iš gerosios Neni lūpų, pasirodė man tokie paiki ir nepriderami, pasijutau taip nesmagiai, kad, nieko geresnio nesugalvojęs, kandžiai nusijuokiau. Bet kai ji išgirdo tą pašaipų juoką, buldogiškas jos veidas ištįso iš nuostabos ir apmaudo, ir aš iškart pasigailėjau dėl savo vaikiško žiaurumo.

XVIII

Tiek Somerseto, tiek Zambezės kaime naujienos išbūgnijamos lygiai taip pat sparčiai. Netrukus visa apylinkė žinojo apie jaunos silpnaprotės iš Ričvikų dvaro ir kvailio iš miško nuotykius. Visur virė ginčai. Vieni sveikino mane, kad padariau tam galą, kiti smerkė, kad sudaužiau vienintelę laimę, įmanomą šioms dviem likimo nuskriaustoms būtybėms. Ačiū Dievui, regis, niekas neįtarė, kad galėjau padaryti tai dėl kokių kitų priežasčių, o ne tik gelbėdamas padorumą. Visos šios paskalos pasiekdavo mano ausis iš Volbertono lūpų, – jis perpasakodavo jas su kruopele ironijos, jei ne su paslėptu sarkazmu. Nežinojau, ką jis mano širdies gilumoje. O atvirai palaikė tuos, kurie pritarė man, kad nutraukiau šią „komišką" sąjungą, kaip jis sakė. Tačiau kartais keistu tonu pridurdavo: „Tikiuosi, ji nusiramino?" Tai man nepatiko. Galbūt tiesiog įsivaizduodavau nežinia ką.

Panašiai buvo su Dorote ir jos tėvu. Netrukus po to įvykio juodu aplankė mane. Nors tuo metu lygumoje viešpatavo drėgna kaitra, daktaras vilkėjo savo nepakeičiamą juodą redingotą ir užsagstytą ligi kaklo liemenę. Jo duktė, turinti daugiau sveiko proto, buvo su lengva suknele, neslepiančia gražių pečių. Daktaras privertė mane smulkiai papasakoti apie pasivaikščiojimą miške ir Silvos pabėgimą, apie tai, kaip aptikome ją Džeremio trobelėje, kaip ji elgėsi, kaip antrąkart pabėgo, kaip pagaliau grįžo į „šeimos židinį", parvesta gorilos, kurį, laimei, išgąsdino Volbertono grasinimai.

– Viskas, ką papasakojote, puikiai atitiktų, – tarė jis, kai nutilau, – jauno protingo šuns elgesį. Pabėgimas pavasarį. Keista.

Juk jei patikėčiau tuo, ką pasakoja Dorotė po kiekvieno savo vizito, mūsų jaunoji panelė daro stulbinamą pažangą?

Atsakiau, kad ji iš tiesų padarė pažangą, bet stulbinama, mano galva, jos toli gražu nepavadinsi. Priešingai, man rodėsi, kad ji gana lėta ir abejotina (teisybė, aš matydavau Silvą kasdien). Žinoma, laimėjimų jau buvo nemažai ir jie įvairiose srityse galėjo atrodyti visai „žmogiški“: ji ėmė laikytis švaros, išmoko kalbėti – nors dar labai nesklandžiai, jos žodynas turtėjo diena iš dienos; naudojosi pačiais paprasčiausiais daiktais ir įrankiais: šukomis, šaukštu, šakute, plunksnų šluotele, šluota (be didelio vargo išmoko išsišluoti savo kambarį, pasikloti lovą), – tačiau iš esmės ji, kaip ir pirmomis dienomis, paklusdavo savo potraukiams, poreikiams, baimėms, impulsams; pasiduodavo jiems iškart, negalvodama nė akimirkos, regis, netgi nemanydama, kad galima atsisakyti, pasirinkti ar pasvarstyti, arba bent jau suabejoti. Taip, ji tikrai elgėsi kaip „jaunas protingas šuo“, netgi labai protingas, kurį galėjai išmokyti visokiausių dalykų, išskyrus vieną – mąstyti.

– O kaip su veidrodžiu? Nieko nauja? – paklausė daktaras.

– O taip! – pasakiau. – Kartą man pasirodė, kad matau šį tą nauja. Ji ilgai žiūrėjo į Neni, sėdinčią prie tualetinio staliuko, paskui pati ten įsitaisė, paėmė šepetį ir ilgai šukavosi plaukus. Deja, tai buvo tik iliuzija. Paprastas malonumas viską mėgdžioti, kaip mėgdžioja beždžionė. Tačiau savęs ji nematė, tuo mes greitai įsitikinome. Neni patyliukais prisiartino ir įkišo rožę jai į plaukus: Silva norėjo atstumti jos ranką, bet griebė ją ne ant savo galvos, o ten, kur ją matė, veidrodyje. Ji skaudžiai susitrenkė pirštus, išsigando ir nuo to laiko dar labiau vengia veidrodžių.

– Kaip įdomu! – mano nuostabai, sušuko daktaras. – Velniškai įdomu!

Pamatęs nustebusį mano veidą, jis paaiškino:

– Sakote, kad tai tebuvo iliuzija. Visai ne. Tai, ką vadinate iliuzija, ir šiaip jau yra iliuziška: jūs matote tik neigiamą nesėkmės pusę. Nepagalvojate apie tą neregimą darbą, kuris, kaskart praleidus progą, vyksta diena iš dienos besivystančiose smegenyse –

kokie susidūrimai, kokios apgaulingų įspūdžių, neatliktų dalykų, užmirštų jausmų, prarastų regėjimų sankirtos, kokios miglotos sintezės, kokie netikėti nušvitimai... Jūs nieko apie tai nežinote ir, aišku, nieko negalite įsivaizduoti, bet kaip, jūsų manymu, vaiko smegenys ima mąstyti? Jūsų lapė jau elgiasi ne kaip laukinis žvėris, o kaip išsivystęs primatas: tai nemaža evoliucijos kelio atkarpa, mano brangusis! Ir įrodymas, kad jos pilkoji medžiaga nėra neaktyvi, ko buvo galima bijoti. Kantrybės, kantrybės! Patikėkit, reikalai pajudės pirmyn, gal netgi tuojau pat.

Kai daktaras su savo didele mėsinga nosimi ir pliku kiaušu, apsuptu baltų plaukų miglos, kalbėdavo, didingai mostaguodamas liesomis ilgapirštėmis rankomis, jis atrodydavo gana įspūdingas, panašus į seną Bažnyčios pranašą, nužengusį tiesiai iš Roulendsono raižinio. Tai suteikdavo jo kalbai įdomų atspalvį – ji atrodydavo kupina įkvėpimo ir kartu juokinga. Tą valandėlę ypač jutau komiškąją pusę, ir man teko užgniaužti šypseną. Tačiau tai, ką jis kalbėjo, matyt, nepastebimai prasiskynė kelią į mano smegeninę: nes atėjus dienai, kai, jo žodžiais tariant, „reikalai pajudėjo pirmyn", nenustebau taip smarkiai, kaip, aišku, būčiau nustebęs, jei nebūčiau buvęs tam pasiruošęs. O tą akimirką, kartoju, daktaro optimizmas man regėjosi tik seno mokslininko, kuris nemėgsta pasirodyti klydęs, užsispyrimas. Beje, ne aš vienas taip maniau: klausydamasi tėvo, Dorotė nė nesistengė tvardytis ir juokėsi beveik tiesiai jam į akis. Ji padarė pastabą, jog jis prieštaraująs pats sau, nes dar prieš kelias savaites visai priešingai pranašavo, kad Silva jau per sena ir jos protas nebegali vystytis.

– Taip, aš tai sakiau, – pripažino daktaras Salivenas. – Buvau tokios nuomonės. Laikyčiausi jos ir dabar, jei nebūtų akivaizdžių požymių, kad pasirodė tam tikros mąstymo užuomazgos. Matote, aš nepagalvojau apie tą faktą, kad jos smegenys tokios pat švarios kaip naujagimio. Vienintelis skirtumas, kad jų dydis kaip suaugusio žmogaus. Štai koks reikalas, ir tai pašėlusiai įdomu!

Su tais žodžiais jis taip nusižiovavo, kad vos neišsinarino žandikaulio, ir paklausė, ar negalėtų prieš kelionę namo valandėlę

nusnausti: štai kaip, tarė jis, sotūs pietūs veikia senio skrandį. Neni nuvedė jį į svetainę ir paguldė ant sofos, užklojusi antklodėmis. Paskui ji užlipo viršun pas Silvą: girdėjosi, kaip ši nekantraudama nervingai tapsi po kambarį. Matyt, girdėjo balsus apačioje ir taip reiškė savo nerimą.

Vos tik likome vienu du, Dorotė šiurkščiai ir piktai sušnabždėjo:

– Ar jūs tikitės ir man apdumti akis?

Mane taip pribloškė nelauktas jos antpuolis, kad netekau žado. Tik šiaip ne taip išspaudžiau:

– Ką turite galvoje?

– Istoriją su tuo vargšu Džeremiu.

– Na ir ką?

– Jums nusispjaut į padorumą?

– Kaip, juk aš...

– Pasakykit man teisybę: jūs ją įsimylėjęs?

– Klausykit, Dorote...

– Aš ne davatka, ir jei norite jos, numosiu į tai ranka. Žinau, turėjote ir kitų meilužių. Bet, dėl Dievo meilės, nepamirškit savo aplinkos, savo kilmės. Tai būtų baisus skandalas.

– Manote, kad ketinu ją vesti? – sušukau.

– Kas žino? Pati savęs to klausiu.

– Niekad nesu girdėjęs didesnės nesąmonės. Vesti lapę? Gerai žinote, kad ji kol kas tėra lapė, ir nieko daugiau.

– Jūs pasakėte: „Kol kas“. Bet ji pasikeis. Mano tėvas, be abejo, teisus.

– Vadinasi, dar bus laiko apie tai pagalvoti, ar ne? – pašaipiai paklausiau, nes ji mane smarkiai sunervino.

– Deja, ne: galvoti apie tai reikia dabar.

Ji ištarė šiuos žodžius primygtiniu, kupinu nerimo balsu ir suspaudė man rankas. Jos žvilgsnyje atsispindėjo švelnumas ir susirūpinimas.

– Jums iškilo didelis pavojus, – tarė ji. – Prisiminkit Pigmalioną.

– Kas čia bendra? Silva ne marmuro statula.

– Aš kalbu apie Šo pjesę. Tai, ką rengiatės padaryti, netgi pralenkia profesoriaus Higinso užmojį. Jis viso labo gėlininkę padarė ledi. O jūs ketinate paversti moterimi laukinį žvėrį. Jūs ją pamilsite. Jūs jau mylite ją.

– Aš? Visai iš galvos išsikraustėt. Beje, žinokit, jei aš ką ir myliu...

– Tylėkit! – riktelėjo ji.

Nepakenčiu, kai kas nors užčiaupia man burną. Bet vis dėlto turėjau tik džiaugtis jos šiurkštumu: mane buvo apėmusi tokia baisi jausmų sumaištis, kad tą valandėlę buvau gatavas prisipažinti meilę! Tačiau tas „Tylėkit!" ne tik kad neatšaldė manęs ir neapšvietė man proto, bet visiškai išvedė iš pusiausvyros:

– Kodėl turiu tylėti? Ir taip tyliu dešimt metų! Vieną kartą jau išleidau jus iš rankų, nejaugi vėl tas pats pasikartos?

Mačiau, kaip Dorotė perblyško, ir tai mane sujaudino. Ji mojavo ranka norėdama mane nutildyti, jos lūpos virpėjo negalėdamos ištarti nė žodžio. Pagriebiau jos ranką.

– Man iškilo pavojus? – sušukau. – Ką gi, išgelbėkit mane! Jei tik jūs taip pat mane mylite, – pridūriau keldamas jos ranką sau prie lūpų.

Tačiau ji ištraukė ranką, atsistojo ir ėmė vaikščioti pirmyn atgal, čia sugniauždama, čia ištiesdama sunertus pirštus.

– Kaip tik šiuos žodžius aš pati turėjau sušukti jums prieš dešimt metų, – dusliai pasakė ji ir sunkiai atsiduso. – Dabar esu per daug palūžusi. Nebegaliu nieko išgelbėti.

– Ką jūs, ką jūs, Dorote...

– Ne! – sušuko ji, paskui susimąsčiusi jau švelniau pasakė: – Ar aš jus myliu? Ar aš dar galiu mylėti? Ar dar kada galėsiu? – Ji vis gniaužė rankas. – Tariausi mylinti tą žmogų, – pratarė ji labai tyliai, prikimusiu balsu. – Būčiau dėl jo gyvybę atidavusi, ir tam tikra prasme taip ir padariau: jis kėlė man siaubą, bet būčiau ėjusi paskui jį į pasaulio kraštą. Po jo mirties man palengvėjo, bet, antra vertus, įpuoliau neviltin, tapau panaši į medūzą, vieną iš tų, kurios sustingusios guli ant jūros kranto – suglebusios ir nejautrios. Jas

gali pasiimti kas tik netingi – taip ir aš dešimt metų ėjau iš rankų į rankas. Net beveik to neprisimenu.

Šaltis smelkė man širdį, klausantis šios netikėtos išpažinties, bet galva buvo tuščia. Dorotė susimąsčiusi pažvelgė į mane.

– Kad ir kas atsitiktų, kad ir ką padarytumėte, žinokit, jog jums atleista, – tarė ji keistu balsu.

Atsikėliau, priėjau artyn, apglėbiau delnais jos pečius ir atsukau ją į save.

– Dorote, – pasakiau ramiai, – ar jūs manote, kad jei Silva mus dabar girdėtų, ji suprastų bent vieną žodį?

Dorotės veide šmėstelėjo šypsena, o gal jis tiesiog vėl parausvėjo? Ji kaip aidas pakartojo:

– Ne, ji nesuprastų nė žodžio.

– Ar jūs rimtai manote, kad puoselėju viltis vieną gražią dieną vesti šią bedvasę būtybę, kai jūs esate čia, šalia manęs? Ar tai nėra visiška nesąmonė?

Dorotė papurtė galvą. Dabar ji iš tikrųjų šypsojosi, bet nelinksmai.

– Ir aš nesu moteris, kurią galima vesti, – sumurmėjo ji ir nuleido galvą. – Neturiu ko duoti. Esu kaip išdžiūvęs krabas: vienas kiautas, o viduje ničnieko. – Ji pakėlė galvą. – Tuščiame kiaute gyvybė neatgimsta. Silva taip pat tuščia – kol kas. Bet joje vieną dieną galbūt kažkas rasis. Štai kodėl bijau dėl jūsų.

Matyt, iš mano žvilgsnio ji pamatė, kad aš nesuprantu. Paėmė mano rankas, nusikėlė jas nuo pečių.

– Tai, ką ji turės smegenyse, būsite įdėjęs jūs. O pigmalionai kaip tik mėgsta savo atvaizdą. Kaip jie galėtų jam atsispirti? Ir štai lemtingą dieną aš neturėsiu ko uždėti ant kitos svarstyklių lėkštės. Mano buvimas šalia netrukus imtų jus slėgti kaip gremėzdiškas baldas. Bet jei vesite tą būtybę, jums galas, Albertai. Nesu nei pavydi, kartoju, nei davatka. Kas jau kas, o aš tikrai neturiu nė menkiausios teisės jūsų mokyti. Tačiau būgštauju, kad kai prabus jos protas, vien kūniško ryšio jums nebepakaks.

– Tai tekėkit už manęs, – tyliai pasakiau.

Tačiau Dorotė atkakliai purtė galvą.

– Siūlau jums ką kita, – tarė ji paprastai. – Ar norite, kad tapčiau jūsų meiluže? Tai būtų sąžiningiau. Bet bijau, kad atėjus lemtingai dienai tai nieko nepakeistų, tik aš pasijusčiau dar truputį nelaimingesnė.

– Pamėginkim, – atsakiau taip pat paprastai, bet buvau labai susijaudinęs.

Dorotė suėmė mano galvą ir švelniai pabučiavo mane į lūpas.

– Ne dabar pat, – sušnabždėjo ji, – o kai iš tikrųjų manęs panorėsite.

XIX

Dorotei išvažiavus pasijutau nepaprastai sutrikęs. O juk nesu lengvapėdis romanų tautos atstovas – prancūzas, kuriam kiekviena sutikta moteris regisi pati gražiausia pasaulyje, ar sicilietis, kuris per vieną dieną prisiekia amžiną meilę trims moterims. Buvau nuoširdus Dorotei. Bet kai ji išvažiavo ir likau vienas su Silva, visa tai, ką kalbėjau, man pasirodė baisi beprotybė. Ir ne todėl, kad jausmai Silvai man būtų regėjęsi tikresni nei anksčiau, nebe tokie dviprasmiški. Aišku, aš nesumelavau Dorotei, anądien sulyginęs savo prisirišimą prie Silvos su jos prisirišimu prie Siamo katino. Tačiau, antra vertus, ar neprisipažinau arba bent jau nenustojau neigti, kad jaučiu Silvai labai didelį potraukį? O svarbiausia, nuslėpiau nuo Dorotės dar pavojingesnes savo mintis, ir nors ji atspėjo pagrindinį dalyką, nuo to niekas nepasikeitė: jos vis dar liko paslaptis. Nė žodeliu neprasitariau, kokį pakilų džiaugsmą man įkvėpė mintis, kad meilė gali paversti Silvą tikra moterimi. Teisybė, atgavęs šaltakraujiškumą, pamėginau save įtikinti, kad puoselėju iliuzijas, kad apverčiau viską aukštyn kojomis ir kad iš tikrųjų pirmiausia reikia pasistengti iš Silvos padaryti moterį, o tik paskui ji galės pažinti žmogišką meilę. Bet kaip tik su tuo aš neįstengiau susitaikyti – matyti Silvą tokią, kokia ji vis dar buvo, gražią kaip paveikslėlis, bet įkalintą su visa siela tamsiame gyvuliškų instinktų labirinte. Buvau pasiryžęs ją iš ten išvaduoti, padaryti viską, ką tik galėsiu, kad jos smegenyse įsižiebtų žmogiško proto kibirkštis. Dorotė mane įspėjo: aš rizikuojąs rimtai įsimylėti moterį, kuri bus, bent jau iš dalies, mano paties kūrinys. Bet

žinojau, kad vis dėlto sieksiu to. Taigi, vis vien siūlydamas savo širdį Dorotei, neatleistinai jai nusikaltau.

Tačiau man atrodė, kad lygiai taip pat nusikaltau Silvai. Ką toliau daryčiau, jei Dorotė nebūtų buvusi tokia apdairi ir sąžininga? Geriausiu atveju pavesčiau Silva rūpintis poniai Bamli – bet kas būtų su ja vėliau? Blogiausiu atveju paklausyčiau apdairių Saliveno patarimų ir nieko nelaukęs atiduočiau ją į kokią nors prieglaudą. O kas, jei nutrūks jos vystymasis? Ką padarysi, ar taip nebūtų protingiau? Ar apskritai ne geriau, jei ji liktų lape? Juk net geriausiu atveju jinai, tapusi moterimi, vis vien turės vystymosi spragų, neprilygs kitiems žmonėms ir negalės prisitaikyti prie mūsų šiuolaikinio pasaulio. Ar toks abejotinas likimas netaps jos nelaime? Tačiau atkaklus vidinis balsas protestavo prieš šias pesimistines prielaidas, tikindamas, kad pamesti Silvą tokią, kokia ji yra dabar, būtų beveik nusikaltimas.

Mat gausybė ženklų bylojo, kad daktaras buvo teisus, kad artėja laikas, kai „reikalai pajudės pirmyn“. Tačiau neįsivaizdavau, jog šis laikas taip arti.

***

Nedrįsčiau teigti, kad šie pranašiški ženklai visada krisdavo į akis, nustebindami Neni ir mane. Daugelio nepastebėjome (juk žmogus negali visąlaik būti dėmesingas), kiti pasirodė apgaulingi. Kaip visi primatai, Silva iš prigimties buvo apdovanota sugebėjimu mėgdžioti. Kartodama mūsų žodžius ir judesius, ji galiausiai susiedavo judesius su žodžiais, iš pažiūros visai logiškai, bet kaip sunku būdavo suprasti, kada darydavo tai sąmoningai, o kada ne! Ne kartą, pagauti jaudulio, susižvalgydavom su Silvos aukle, tardamiesi matę, kaip mūsų mokinė žengė didelį žingsnį vaduodamasi iš nemąstančio padaro būklės; o paskui tekdavo nusivilti, nes tai tebūdavo forma be turinio, paprastas beždžioniavimas, tikrovės parodija. Prisiminkit kad ir jos elgesį prie tualetinio staliuko, rožę plaukuose. Tačiau kitais kartais, priešingai, veiksmą, kuris būtų turėjęs mus sudominti, patraukti mūsų dėmesį, lengvabūdiškai išleisdavome iš akių. Tarkim, pame-

nu tokį mažą įvykį: vieną vakarą Fanė patiekė mums šokoladinių ledų, ir Silva, jų paragavusi, ėmė pūsti į savo lėkštę. Prisijuokėme iki soties, ne iškart sumetę, kad šis riktas vis dėlto byloja apie priežasties ir padarinio ryšio suvokimą. Tik vėliau pergalvojome šį įvykį ir *a posteriori* supratome, ką jis dar neaiškiai skelbė, – kaip lengva būti pranašu po laiko! Trumpai tariant, tas labai lėtas, netolydus Silvos vystymasis, su šuoliais pirmyn ir nerimą keliančiais atsitraukimais, vis dar buvo panašesnis į dresuojamo žvėries, o ne į atsilikusio vaiko laimėjimus ir išmušdavo iš vėžių tiek Neni, tiek mane. Niekas nerodė, kad Silvos prigimtis keičiasi; tai tebuvo lapė, vis labiau prijaukinta, netgi stebėtinai prijaukinta, bet tikėtis ko nors daugiau kol kas reiškė puoselėti iliuzijas. Bent jau taip sau kartojome.

Todėl jei, kaip ir anksčiau, rengiausi naujiems laimėjimams, netgi didelėms permainoms, jei laukiau jų perimtas ir baimės, ir vilties, nesitikėjau, kad jos įvyks taip greitai ir taip staigiai. O gal žmogus visada leidžiasi užklumpamas įvykio, netgi iš anksto numatyto. Tarkim, kad ir karo.

Norėdamas pasiteisinti galėčiau pasakyti, kad, antra vertus, išsiblaškęs buvau dėl kelių priežasčių. Po tos patetiškos scenos, kai Dorotė užčiaupė man burną, kad nereikėtų klausytis mano prisipažinimo, ji aplankė mane tik vieną kartą su savo tėvu. Tiesą sakant, man nesisekė išmesti iš atminties to slogaus įspūdžio, kurį padarė jos šūksnis: „Tuščias kiautas!“ Ji pasirodė man sulysusi ir pablyškusi. Vengė mano akių. Be to, regėjos, kad daktaras irgi kaip nesavas. Paprašiau Dorotės padėti man paruošti arbatą, tikėdamasis, kad gausiu progą pasišnekėti su ja akis į akį. Tačiau ji išsisuko nuo mano pasiūlymo.

– Paruošiu arbatą su ponia Bamli, – tarė ji, ir mudu su jos tėvu likome vieni.

– Man regis, – pasakiau jam, – Dorotė prastai atrodo. Kas nors negerai?

Kaip mane gyvą matot, senasis daktaras taip pat vengė mano žvilgsnio!

– Londonas ją išvargino, – tarė jis netvirtu balsu. – Ji turi atsigauti. Tam reikės daug laiko.

– Nieko rimta?

– Ne, ne. Paprasta vegetacinė neurozė. Su laiku kaimo ramybė grąžins jai pusiausvyrą. O kaip mūsų laputė? – paklausė jis be jokio perėjimo, tarsi skubėdamas pakeisti temą. – Kas nauja?

– Et, – atsakiau, – kaip ir nieko. Ji stovi vietoje. Na, pasičiupo iš mūsų porą naujų žodžių. Bet iš esmės beveik nieko.

– Ką jūs vadinate „iš esmės“?

– Turiu galvoje, kad, tarkim, vienintelė priemonė priversti ją atsispirti savo impulsams ir pakenčiamai elgtis yra bausmės. Niekas kitas nepadeda. Baimė būti nubaustai jai atstoja protą, kaip sakoma, antrąją prigimtį.

– Na ką gi, – tarė daktaras juokdamasis, – ar tai, apskritai paėmus, jau nėra moralės užuomazgos?

– Taip, tramdytojo moralė, – pasakiau su ironija, – žvėrių dresuotojo moralė. Matote, tai patvirtina mano seną įsitikinimą: visada maniau, kad kalėjimas ir mirties bausmė kaip pamokomas pavyzdys tėra paleolito atgyvena. Tai nieko neišsprendžia, niekam neužkerta kelio. Juk mūsų amžiuje vagysčių ir žmogžudysčių ne mažiau kaip oskų ar vandalų laikais. Žmogaus sąmoningumas turi semtis peno iš visiškai kitų šaltinių. Bet kokių? Negalite nė įsivaizduoti, kiek per paskutines savaites vargšė Neni prarijo veikalų apie pirmykščių žmonių psichologiją, papročių filosofiją arba naujausius sąmonės paslapčių duomenis... Deja, ji nerado nieko, ką būtų galima pritaikyti moteriai lapei.

– Žmogaus protas, – pasakė daktaras, – gimė kartu su individu, štai mįslės raktas. Kai jis suvokė, kad egzistuoja *atskirai* nuo jį supančių daiktų ir kitų genties narių. Gentis, matyt, pasitarnavo kaip veidrodis šiam atradimui padaryti, bet kartu jį suvėlino. Mes susiduriame su ta pačia dialektika: jūsų lapė pirmiausia turi suprasti, kad ji egzistuoja. Neni ir jūs padedate jai, bet kartu ir trukdote. Štai kodėl pagalvojau apie veidrodžius. Ar čia irgi nieko nauja?

– Ne. Aš netgi galiausiai pernešiau veidrodį iš jos kambario į savąjį – man jis labiau praverčia.

– Taip, taip... – tarė jis, staiga išsiblaškęs (kažin ar jis girdėjo paskutinius mano žodžius?). – Tai, jūsų manymu, ji prastai atrodo?

Tik po geros minutės supratau, kad jis vėl kalba apie Dorotę.

– Na taip... – patvirtinau. – Man regis, ji sulysusi ir pablyškusi. Ar kartais jos sveikata nekelia jums didesnio rūpesčio, nei sakote?

– Jei tai būtų tik sveikata! – sumurmėjo jis.

– Jūs slepiate nuo manęs tiesą, daktare... Gal aš dėl ko nors kaltas? – drąsiai paklausiau.

– Jūs? Vargšas mano berniuk! – sušuko jis, bet jeigu ir ketino dar ką nors pasakyti, to niekada nesužinojau, nes į svetainę įžengė Dorotė su pilnutėliu padėklu. O Neni nuėjo į Silvos kambarį jos atsivesti.

Kaip paprastai Silva puolė prie manęs, reikšdama džiaugsmą kaip jaunas šunelis – ji krimstelėjo man ausį ir palaižė ranką, kuria mėginau apsiginti: kaskart, kai per ilgai užsisėdėdavo viena, uždaryta savo kambaryje, ji grįždavo prie senų įpročių ir geras manieras prisimindavo tik tada, kai aprimdavo susitikimo džiaugsmas. Šiaip taip ją atstūmiau, ir atėjo daktaro eilė: ji priprato prie juodo redingoto ir jau kadai kada bičiuliavosi su senuku. Jis mandagiai leidosi pabučiuojamas ir pakramsnojamas, o paskui taip pat švelniai ją atstūmė.

– Na o aš? – paklausė Dorotė.

Silva priėjo prie jos, nors su mažesniu entuziazmu, bet vis dar nusiteikusi sveikintis. Kai jos jau ketino pasibučiuoti, staiga Silva krūptelėjo ar veikiau suvirpėjo. Ji atšoko šalin, išsprūdo iš jau ištiestų Dorotės rankų ir pasislėpė už ponios Bamli krėslo. Iš čia įsistebeilijo į jaunąją moterį kaip katė, kurios akyse dega kibirkštėlės, bylojančios apie pavojų. Kažkas ją išgąsdino – tačiau kas? Dorotės rankos pakibo ore. Ji lėtai jas nuleido, stebima apstulbusių mūsų žvilgsnių. Pati atrodė ne tiek nustebusi, kiek ištikta keisto sukrėtimo. Jos veidas tarsi persikreipė. Kelias sekundes ji man

beveik kėlė baimę. Tada supratau, kad jos tėvą, kai jis kalbėjo su manim vienu, taip pat buvo pagavusi savotiška baimė. „Negyvas krabas“, – kažkas tarsi pašnabždėjo man į ausį. Susivokiau, kad nepažįstu Dorotės, kad ji man paslaptis. Kad apskritai nieko nežinau apie jos gyvenimą nei kodėl ji grįžo.

Šios mintys šmėkštelėjo mano galvoje vieną akimirką. Netrukus Dorotė vėl šypsojosi, jos veidas, apsuptas šviesių plaukų, supintų į kasas ir sukeltų ant viršugalvio, atgavo savo ramų, truputį banalų grožį. Būčiau galėjęs patikėti, kad visa tai tebuvo sapnas.

– Ką gi, – pasakė ji ramiai, – vadinasi, nebesu mylima?

Ir Dorotė šyptelėjusi atkišo Silvai skrebutį su paštetu – žinojo, kad toji vis dar nemėgsta jokių saldumynų.

Silva paėmė sumuštinį, Neni įpylė visiems arbatos ir daugiau incidentų nebuvo.

XX

Tas įvykis atsitiko kitos savaitės viduryje artėjant vidurnakčiui.

Prisiminęs tą sceną, vėl viską iš naujo išgyvenu. Ar tuo metu supratau, kad tai iš tiesų pirmas didelis žingsnis, kurį mano lapė padarė žmogiškos sąmonės link, palikdama tamsią tvirtovę, kurioje įkalinamas gyvulys? Spręsdamas iš mane apėmusio jaudulio, manau, galiu teigti tai supratęs, netgi jei tada nebuvau taip tvirtai tuo įsitikinęs kaip daktaras Salivenas, kai papasakojau jam šį įvykį.

Tačiau viskas įvyko ne taip, kaip jis pranašavo. Pamenate, jis tikėjosi, kad Silva, nuolatos regėdama veidrodyje savo atspindį, galiausiai save atpažins. Bet kai ištisas savaites ji buvo šiam daiktui abejinga ir nekreipė į jį dėmesio, tarsi apskritai jo nematytų, nusprendžiau pernešti veidrodį į savo kambarį: ten iš jo bent jau bus šiokia tokia nauda, o svarbiausia, ši nesėkmė galop išvedė mane iš kantrybės. Taigi šiuo atžvilgiu daugiau nieko nesitikėjau. Ir jeigu, kaip sakė daktaras Salivenas, pirmasis mano lapės prabudimo etapas turėjo būti savo pačios egzistavimo suvokimas, buvau praradęs viltį, kad veidrodis galėtų tam pasitarnauti.

Beje, aš nevisiškai klydau. Juk Silva padarė šį atradimą ne todėl, kad pagaliau atpažino save veidrodyje, bet, priešingai, todėl, kad staiga jos atspindys dingo. Neni buvo daug atkaklesnė už mane ir, nepaisydama nesėkmių, kiekvieną dieną, rytą ir vakare, statydavo savo auklėtinę priešais jos pačios atvaizdą. Tai primindavo man Trotį, mano tėvų foksterjerą, kurį, būdamas vaikas, panašiai laikydavau prieš spintos veidrodį, kad jis save atpažintų, o jis, pauostinėjęs savo atvaizdą, susierzindavo ir veržthe davosi man iš rankų, kol jį paleisdavau. Lygiai taip pat elgdavosi ir Silva, tikra lapu-

tė: ji, būdavo, nekantriai ištrūksta iš gerosios Neni rankų, susirango lovos kojūgalyje, nusižiovauja, užsimerkia ir užminga. Taigi ji toli gražu nenorėjo priprasti prie veidrodžių, priešingai, atrodė, kad šie kasdieniai bandymai ją vis labiau erzina. „Palikit ją ramybėje", – siūliau Neni, pats jau netekęs vilties ir suirzęs, bet ji buvo tokia pat užsispyrusi kaip jos auklėtinė. Ir štai, vieną vakarą, kai sėdėjau krėsle savo kambaryje ir prieš guldamas dildžiausi nagus, įėjo Silva, aišku, norėdama pabučiuoti mane prieš miegą, kaip darydavo kas vakarą. Krėslas stovėjo nugara į duris, ir aš išvydau ją veidrodyje. Aukštas atlošas užstojo mane nuo Silvos, ir ji galėjo matyti tik mano atspindį. Todėl, eidama prie manęs, žengė ne ten, kur iš tikrųjų buvau, pasislėpęs nuo jos akių, o ten, kur matė mane veidrodyje. Tačiau pirmiausia jai reikėjo praeiti pro mano krėslą. Ir štai, vieną akimirką Silva išvydo veidrodyje mudu abu, vieną šalia kito. Kažin, ką ji pamanė regėdama šalia „Bonio" nepažįstamą moterį? Ji apmirė vietoje ir ėmė urgzti, kaip ir tada, kai pirmą kartą pamatė mane su Dorote. Taip ji valandėlę urzgė ant savo atvaizdo, suakmenėjusio šalia manojo, o paskui, vis grėsmingiau urgzdama, puolė pirmyn prie veidrodžio ir savo atspindžio, artėjančio į ją. Ir staiga šoko ant įsibrovėlės. Sužvangėjo dūžtantys stiklai, ir štai, priblokšta Silva sėdi ant žemės tarp veidrodžio šukių. Iškart pamačiau, kad ji nesusižeidusi. Tačiau spokso į duženas su neapsakoma nuostaba. Dirsteli į ranką, gulinčią ant šukės, atitraukia ją ir padeda atgal. Vėl atitraukia krutindama pirštus ir turbūt išvysta, kaip pirštai juda duženose, greitai pašoka tarsi išsigandusi, puola ten, kur tikisi pamatyti mane, sustoja kaip įbesta manęs neberadusi, grįžta prie veidrodžio, iš kurio telikę tušti rėmai, apčiupinėja (jei taip galima pasakyti) tuštumą, krūpteli, puola atgal kaip galvą pametusi, ūmai pamato mane šalimais, kur visai nesitikėjo pamatyti, klykteli ir išbėga į savo kambarį.

Stebėjau visą šią sceną tylomis, nejudėdamas, be galo susidomėjęs, kas bus toliau. Beje, nieko daugiau nebuvo. Silva nebepasirodė. Surinkęs veidrodžio šukes, sumečiau į šiukšlių dėžę, grįžau į savo kambarį ir atsiguliau nusivylęs, jausdamas apmaudą, kad ji tokia nesupratinga. Užgesinau šviesą ir pamėginau užmigti.

Tai man sunkiai sekėsi, ir mano mintys, beje, nuo nelemtos lapės netrukus nukrypo į Dorotę. Po paskutinio jos vizito taip būdavo beveik kiekvieną vakarą. Kas jai darėsi? Kas atsitiko tarp šio ir ankstesnio jos apsilankymo? Pablyškęs, išvargęs veidas... Ar aš kaltas dėl šios permainos? Bet ką reiškė tas sielvartingas ir kartu sarkastiškas tonas, kuriuo jos tėvas pasakė: „Jūs? Mano vargšas berniuk!" Ar man tuo džiaugtis, ar jaustis pažemintam? Myliu ją ar nemyliu? Visi žino, kaip mintys pusmiegyje sukasi ratu, nuolatos grįždamos į pradinį tašką. Jos trukdo užmigti, bet nepasistūmėja iš vietos. Štai tokia ir šita naktis – snūduriuoju kamuojamas neramių minčių, vartausi nuo šono ant šono.

O paskui staiga mane kaip žaibas perveria jausmas, kad kambaryje kažkas yra. Nieko negirdėjau. Tylu. Tačiau pramerkęs akis čia pat matau šešėlį, apmirusį mano lovos galvūgalyje. Šviečia mėnulis ir kambarin pro žaliuzes krinta melsvai žalios šviesos juostos. Dabar siluetas, kirsdamas šiuos judančius it tigro dryžius, lėtai pasilenkia, aš apsimetu miegąs, bet pro blakstienas matau, kaip Silvos veidas priartėja prie manojo, ir jinai – nerandu kitų žodžių – stebi, tyrinėja jį. Kaip dar niekada nedarė. Tarsi ieško jame kažko nepažįstama. Ir taip įdėmiai, taip neįprastai, kad vos drįstu kvėpuoti, o tuo tarpu nežinia kodėl mano atmintyje iškyla daktaro žodžiai apie nematomą darbą, kuris diena iš dienos vyksta šiose švariose smegenyse – kokie susidūrimai, kalbėjo jis, kokios gautų įspūdžių, užmirštų reginių sankirtos, kokie neaiškūs junginiai, kokie netikėti nušvitimai... Ir štai, Silva mane palieka, grįžta prie veidrodžio, žiūri į jį, atkakliai čiupinėja tuštumą. Staiga man dvilkteli per širdį – suprantu, kas čia vyksta, atsikeliu, paimu ją už rankos, ir ji paklusniai leidžiasi nuvedama į vonią, priešais didelį veidrodį ant sienos, aš uždegu šviesą ir valandėlę – pats nežinau, ilgai ar trumpai – Silva žvelgia į jį, stovėdama šalia manęs. Jos akys iš lėto plečiasi. Ar ji pagaliau atpažins save? Tačiau kaip ji galėtų save atpažinti, jei dar niekada savęs *nematė*? Ir iš tiesų, štai ji kaip visada jau veržiasi man iš rankų, mėginu ją sulaikyti, bet tada, apimta baimės ar pykčio, ji įkanda man į ranką dusliai kiauktelėdama, sa-

kytum suspiegdama, ir aš ją paleidžiu nusivylęs – bet... kuo nusivylęs? O ką ji daro? Pirmą kartą po daugelio savaičių įsispraudžia tarp sienos ir mažos pusapvalės komodos ir kaip kadaise visa dreba įdūrusi į mane išplėstas akis.

Prieinu artyn, ji nejuda iš vietos. Atsitupiu prie jos. Prispaudžiu ją prie peties. Ji nesipriešina. Dreba. Šnabždu jai į ausį: „Na čia dabar... kas tau?" Tačiau žinau, puikiai žinau, jog mano lapės žodynas per daug skurdus, o proto užuomazgos per daug menkos, kad ji galėtų atsakyti į tokį klausimą. Bet ji atsuka į mane nustėrusį veidą. Jos ranka lėtai, neryžtingai, beveik su baime pakyla, apčiupinėja švelnią krūtinę, paskui jos pirštai kaip virpantis voras ropščiasi aukštyn, plonu ir lanksčiu kaklu. Jie stabteli ant skruostų, ant smakro, ant ausų, ant nosies – jautrūs aklojo pirštai, pamažu tyrinėjantys svetimą veidą. Jinai tyrinėja ilgai, baikščiai – atranda jį ar pasitikrina? – ir pagaliau, pagaliau tylut tylutėliai sumurma, išlemena klausiamu tonu, vos girdimu išsigandusiu balseliu:

– Sil... va?

Pirmą kartą ji ištaria savo pačios vardą, jos ranka sustoja, pirštai apmiršta. Ir laukia dar stipriau prisispaudusi prie manęs, aiškiai laukia, kad atsakyčiau: „Na taip, žinoma, mano Silvute, tai tu..." Ir aš iš tikrųjų tai pasakau, pasakau tyliai tyliai, ir tada ji staiga puola man glėbin kaip vaikas, pajutęs, kad žemė sprūsta iš po kojų, o aš nusprendžiu, kad jai nepakenks mažas sukrėtimas, atsistoju ir vėl veduosi ją į vonią. Tačiau ji priešinasi, turiu tempti ją iš paskutiniųjų, ji šaukia: „Ne! Ne!", jos balsas pridusęs iš siaubo, ir aš pradedu nervintis, pykti, kad ji tokia bukagalvė. Na ir kas čia tokio? Anokia čia tragedija – atpažinti save veidrodyje! Kas čia per kvaila baimė, po valandėlės pačiai pasidarys smagu, kikens iš džiaugsmo, tad eime, būk protinga! Tačiau ji veržiasi iš mano rankų, ak, gana, nagi žiūrėk, tai tu, žiūrėk į save! Silva tarsi nusileidžia, prieina prie veidrodžio, bet staiga neria, išsprūsta man iš rankų, puola prie durų, išbėga trinktelėdama durimis, girdžiu, kaip ji lekia koridoriumi ir lipa laiptais, vedančiais į palėpę.

Vytis ją ar ne? Gal be reikalo norėjau ją prispirti? Bet kas čia tokio? Tik įsivaizduok sau – bijoti savo atvaizdo! Ką gi, tegu sau tupi palėpėje ir pučiasi, jei taip nori.

Atsigulu. Tačiau miegas visiškai neima manęs, keista, bet dar niekada nebuvau toks susijaudinęs, suintriguotas savo lapės elgesio. Pamažu vėl nugrimztu į pusiau nesąmoningą būseną, ir man regisi, kad jau nuspėju ar aiškiau suprantu, kas atsitiko, kad galiu susitapatinti su ja, suvokti, ką ji juto. Ar, tikriau tariant, įsivaizduoju, kas ji buvo dar prieš pusvalandį: neprotingas, nerūpestingas ir nesuvokiantis pats savęs padarėlis, kuris, kaip sakė daktaras Salivenas, gyveno ir veikė net nežinodamas, kad egzistuoja, neišskirdamas savęs iš viso pasaulio. Mes nuo vaikystės esame pripratę, įgudę matyti pačius save ir išskirti iš aplinkos, šitoks atsiskyrimas mums atrodo toks savaime suprantamas, kad apie tai nė negalvojame. Bet lapė! Ar aš kada įsivaizdavau, ką reiškia staiga patirti, kad esi paskiras, atskirtas, ištremtas iš gamtos prieglobsčio, gamtos, su kuria iki tol buvai vienas kūnas, vienas kraujas, vienas kvėpavimas? O, aš taip pat pirmą kartą pagalvoju, koks žiaurus tai turėjo būti atradimas tolimiems mūsų protėviams neandertaliečiams, tiems barzdotiems ilgakarčiams primatams, kurie neturėjo veidrodžių, kad suvoktų patys save, ir, matyt, juos atskleisdavo jiems patiems kitų žvilgsnis, šūksniai, grasinimai, gestai ir priešiškumas – atskleisdavo tokius, kokie buvo, silpnus, nuogus, vienišus, galinčius pasikliauti tik savo pačių jėgomis grėsmę keliančiuose miškuose... Ir štai, tarsi šių barbariškų paveikslų atgarsis tylą perskrodžia griausmingas triukšmas. Pašoku. Kas tai? Bildesys pasikartoja kiek toliau, sužvanga dūžtantis stiklas. Iššoku iš lovos, lekiu į koridorių ir matau, kad du sieniniai veidrodžiai subyrėję į šukes. Tą pačią akimirką žvangesys pasigirsta apačioje, svetainėje. Paskui prieškambaryje. Paskui rūkomajame. Iš savo kambario iššoka Neni su peniuaru ir suktukais plaukuose: „Kas čia darosi?“ Šūkteliu: „Silva daužo veidrodžius!“ ir nubildu laiptais žemyn.

Tačiau apačioje nė gyvos dvasios. Po kojomis dzingsi stiklo šukės. Pereinu visus tris apatinius kambarius: nė vieno sveiko veid-

rodžio. Užlipu kitais laiptais. Nieko nebėra. Jokio garso. Silvos kambario durys atidarytos. Įeinu vidun ir randu Neni – ji apmirusi žiūri į lovą. Ten guli mano lapė – kniūbsčia, susirietusi, iš paskutiniųjų įsiraususi po pagalve ir sofos ritiniu – kaip triušis, ieškantis prieglobsčio savo urve, kaip įbaugintas vaikas, trokštantis grįžti į tamsią, raminančią ir guodžiančią šilumą, į Letos vandenis, į pirmykštę užmarštį motinos įsčiose...

Ir jei nebūčiau to anksčiau suvokęs, jau vien iš šio reginio būčiau galėjęs patirti, ką reiškė jai, kaip kadaise neandertaliečiui, su baime suprasti, pirmą kartą, galutinai ir neatšaukiamai su baime suprasti, kad tas daiktas, kuris guli čia kniūbsčias ir susigūžęs, drebantis po pagalve, tas daiktas, kuris ką tik atpažino save veidrodyje, yra jinai, Silva; kad šioji Silva – tai daiktas, esantis atskirai nuo visų kitų daiktų, visai vienas, atsiskyręs, daiktas, kuris egzistuoja ir negali neegzistuoti, net jei sudaužytum visus veidrodžius; kad šis daiktas, ši Silva yra jinai, vadinasi, jinai egzistuoja – ir nuo to niekur nepabėgsi.

ANTRA DALIS

Bet šis žmogus – anachronizmas, nes atsirado dar prieš geležies amžių, netgi prieš akmens amžių. Tik pagalvokit, jis priklauso žmogaus istorijos pradžiai...

RADJARDAS KIPLINGAS. *„Minioje“*

XXI

Dienos, kurios ėjo po šios netikėtos nakties, pasirodė man apgaulingos. Nesumerkiau akių iki pat ryto, degdamas nekantrumu. Laukiau stebuklų. Buvau tikras, kad Silva ką tik peržengė ribą, įėjo į tikrą žmonių pasaulį ir kad dabar pamatysiu didžiules ir greitas permainas.

Pirmuoju šaltu dušu mane perliejo Neni. Kai atėjau pusryčiauti, ji sėdėjo prie stalo, atrodė gerai pailsėjusi ir ramiai tepėsi ant duonos sviestą.

– Nejaugi jūs galėjote miegoti? Aš visą naktį nesumerkiau akių, – pasakiau jai.

– Dėl sudaužytų veidrodžių? Ar jie tokie brangūs?

– Kas kalba apie veidrodžius? Man į juos nusispjaut! Tačiau tai, kad Silva... Dievaži, – sušukau, – man rodos, jums dėl to nei šilta, nei šalta! Ar nesuprantat, ką visa tai reiškia? Ji atpažino save ir išsigando.

– Dar nėra įrodymų, kad ji atpažino save, – pasakė Neni atsargiai. – Jūs per greitai darote išvadas.

– Bet ko ji tada išsigando, kaip manote?

– Na, dar per anksti spręsti.

– Tačiau tai aišku kaip dieną! – tariau, iš paskutiniųjų tramdydamas kylantį susierzinimą. – Ji pagaliau suprato, kad egzistuoja, o lapei tai keistas atradimas, ar ne? Tada ji išsigando, ją pagavo baimė, kas visai suprantama, ir ši panika – pirmasis save pažįstančio proto įrodymas, pirmasis *cogito* ženklas. Tai sukrečianti naujiena!

– Kas žino, ko ji išsigando, – pasakė Neni su ramiu užsispyrimu, kuris išvedė mane iš kantrybės, – gal kokio papras-

čiausio dalyko, kurio jūs, nebūdamas lapė, negalite įsivaizduoti. Niekada nebūna, kad vaikas, netgi labai atsilikęs, bijotų veidrodžio. Atvirkščiai, jis paprastai sužavėtas ploja katučių ir džiaugiasi save atpažinęs.

– Na taip! – atsakiau. – Kaip tik apie tai aš ir kalbu! Argi mes nelaukėme tos dienos, kai Silva save atpažins? Argi jums neatrodo nieko ypatinga, kad ji anaiptol neapsidžiaugė, o išsigando?

– Štai kodėl manau, kad ji savęs neatpažino, – neatlyžo Neni, žiaumodama skrebutį ir pasilenkusi virš puodelio, nes turėjo blogą įprotį pamirkyti duoną ir nuo jos visada varvėdavo. – Be abejo, kada nors suprasime, kas ją išgąsdino, ir nustebsime, kaip visa tai banalu.

Nors ir buvau įsikarščiavęs, negalėjau visai nuginti minties, kad apdairioji Neni samprotauja protingai. Taigi po vidurdienio leidausi ieškoti paguodos pas daktarą Saliveną. Ir jis manęs neapvylė. Jį pagavo entuziazmas.

– O ką aš sakiau! O ką aš sakiau! – kartojo jis, atsirėmęs į ąžuolinę židinio atbrailą pranašo poza, kuri darė jį panašų į vyskupą, kalbantį iš sakyklos.

– Tai jūs taip pat manote, kad ji žengė lemiamą žingsnį?

– Nė neabejokit! Jūsų Neni su savo atsilikusiais vaikais – paskutinė kvaiša. Silva neturi su jais nieko bendra, tai priešistorinė būtybė, taip, tikrai taip! Suprantama, kol negirdėjau jūsų pasakojimo, aš irgi nebūčiau pagalvojęs, kad pirmoji tokios būtybės reakcija į panašų atradimą bus panika ir nerimas. Bet truputį pamąsčius nesunku suprasti, kad tai iš tikrųjų buvo neišvengiama.

– Kaip manote, – paklausiau, – kas įvyks dabar? Koks bus kitas etapas?

Jis iškėlė aukštyn savo ilgas rankas, lyg šaukdamas dangų į liudytojus.

– O mano mielasis, aš nesu žynys! Netgi priešingai: kaip tik iš jos tikiuosi sužinoti, kokie procesai galėjo vykti tamsiose pirmykščių žmonių smegenyse.

– Deja, šiems procesams įvykti reikėjo ne vieno tūkstantmečio... Jei mums teks laukti tiek laiko...

– Žinoma, niekas negali garantuoti, kad Silva aplenks kai kuriuos etapus. Tačiau ji ką tik tai padarė, ir galima tikėtis, kad toje aplinkoje, kur gyvena, ir su jūsų pagalba jai pavyks to pasiekti ir vėliau.

– Taip, bet kaip jai padėti, jei visai nenutuokiam, kas tai per programa.

– O, jūs pamatysite, kaip viskas toliau klostysis. Manau, kad dabar, kai Silva atrado save, ji pradės uždavinėti klausimus. O tada – laikykitės!

– Ar Dorotės nėra? – paklausiau ūmai, nes ji taip ilgai nesirodė, kad ėmiau stebėtis.

Daktaro veidas akimirksniu persimainė, tarsi šis staigus klausimas būtų jį netikėtai užklupęs. Jo skruostus užliejo raudonis, o didelė mėsinga nosis, baltesnė už juos, pasidarė be galo panaši į išgąsdinto tukano snapą.

– Man atrodo, – tarė jis, – jai migrena.

Nepatikėjau jo žodžiais.

– Gal bent galėčiau su ja pasisveikinti?

– Dovanokit jai, – greitai atsakė daktaras. – Manau, ji atsigulusi.

– Daktare, – pasakiau priekaištingai, – jūs kažką nuo manęs slepiate. Gal aš padariau kokį netaktą? Kodėl Dorotė nenori manęs matyti? Jau prieš kelias dienas man pasirodė...

Jis nutraukė mane juokingu būdu: ėmė šnirpštis nosį. Purtė papurusių garbanų vainiką, o iš jo nosies griaudėjo perkūnija.

– Ne, ne, – dudeno jis į nosinę. – Netiesa, kad ji nenori jūsų matyti. Būkit ramus. Patikėkit, jūs čia niekuo dėtas. Neklausinėkit manęs, – kalbėjo jis, lankstydamas nosinę, – mums reikia pereiti savotišką išbandymą. Tai jos gyvenimo Londone pasekmė... Ji pati jums papasakos. Bet vėliau. Vėliau, – pakartojo jis, tiesdamas į mane sudėtus delnus, tarsi prašytų išmaldos. – Gerai? – tarė jis, taip atkakliai žvelgdamas į mane ir šypsodamas tokia maldaujama, gailia šypsena, kad man neliko nieko kita, kaip pačiam nusišypsoti ir įdėti savo ranką jam į delnus.

– Žinote, kaip aš prisirišęs prie jūsų. Man nėra reikalo sakyti...

– Žinau, žinau, galiu jumis pasikliauti. Bet šiuo tarpu jūs niekuo negalite padėti. Ak! – susigriebė jis, staiga išsigandęs. – Neverskit manęs sakyti daugiau, negu pasakiau. Nieko rimta. Praeis. Savotiškas išbandymas. Paskui viskas bus gerai.

Ir vis dėlto, palikdamas daktarą, toli gražu nebuvau nusiraminęs. Ką jis turėjo galvoje, dusyk kartodamas žodžius „savotiškas išbandymas"? Aš vis tiek nebuvau tikras, kad esu visiškai nekaltas dėl Dorotės būsenos.

***

Kitomis dienomis nebedrįsau vesti Silvos prie veidrodžio. Iškart pasirūpinau pakeisti visus veidrodžius, bet Silva iš pradžių apsimetinėjo, kad jų netgi nepastebi, – nors vis dėlto, kai turėdavo pereiti galerija, kur vienas priešais kitą stovėjo du aukšti triumo, paspartindavo žingsnį ir prasmukdavo pro juos beveik tekina.

Tačiau matėme, kad pamažu jos baimė išsisklaidė. Ji norom nenorom kartais išvysdavo savo veidą stikle ar lakuotame baldų paviršiuje. Ir štai, atėjo diena, kai ji, užuot pabėgusi ar apsimetusi, kad nieko nematė, pasižiūrėjo ir sustojo. O kitą kartą priėjo artyn. Iš pradžių nedrąsiai, paskui degdama smalsumu, paskui nepaprastai susidomėjusi. Didysis veidrodis traukte traukė ją ir, regis, niekada nenusibosdavo. Dabar ji kur buvusi, kur nebuvusi žiūrėdavo į jį, bet ne kaip moteris, kuri grožisi savim ar stumia laiką, ir netgi ne tyrinėdama save, o tarsi nuolatos pasitikrindama, lyg niekada nebūtų tikra, kad išvys priešais save tą būtybę, atsakančią jai žvilgsniu, kurios egzistavimas, regis, ją neapsakomai glumino.

Nuėjusi nuo veidrodžio, ji susirangydavo lovos kojūgalyje, pasiremdavo galvą rankomis ir žvelgdavo tiesiai prieš save nieko nereginčiomis akimis, net nemirksėdama, kaip apmirusi katė. Šiomis valandėlėmis būčiau atidavęs ne vieną savo gyvenimo mėnesį,

kad tik galėčiau prasiskverbti į tas primityvias smegenis ir pamatyti, kas ten vyksta. Beje, ten, aišku, nevyko nieko tokio, ko negalėtų įsivaizduoti nepaprastai išsivysčiusios mūsų smegenys...

Galiausiai ji išsivaduodavo iš šios aklos kontempliacijos ir susirangiusi į dar kietesnį kamuolėlį užmigdavo arba nušokdavo nuo lovos ir imdavo žaisti kaip anksčiau. Jau pasakojau, kad ji mėgdavo pulti įvairius daiktus, dažniausiai „grobiu" pasirinkdama tuos, kuriuos buvo galima apversti arba ridenti: taburetę, kėdę ar Neni siuvimo reikmenų dėžutę (kai jos turinys išsibarstydavo po grindis, Silva įsisprausdavo į kampą ir pusiau pašaipiu, pusiau atgailaujančiu veidu laukdavo, kol sugriaudės auklės rypavimai), arba ąsotį, pintinę. Tačiau dabar ji staiga nustodavo žaidusi ir, sukiodama daiktą rankose, apžiūrinėdavo jį iš visų pusių. Kartais nusinešdavo jį prie veidrodžio ir žiūrėdavo į savo atvaizdą su tuo daiktu neatplėšdama akių, įsitempusiu veidu – sunku buvo pasakyti, ar jis sutrikęs, ar abejingas, ar susimąstęs. Dažniausiai po tokio tyrinėjimo ji numesdavo savo žaislą, vėl susirangydavo ant lovos ir, pasirėmusi rankomis smakrą, žvelgdavo tuščiomis išplėstomis akimis. Ir beveik visada galop užmigdavo.

Vieną dieną ji žaisdama šoko ant pintinėlės, prikrautos obuolių, kurių Neni pririnko sode. Obuoliai, aišku, išsiraičiojo po visą kambarį, o Silva ėmė vaikytis juos, grakščiai liuoksėdama it jauna gazelė laisvėje. Galop ji sugavo vieną obuolį ir ėmė jį graužti. Bet staiga, lyg jai būtų šovusi netikėta mintis, pašoko ant kojų, išlėkė iš kambario ir nubildėjo laiptais žemyn. Mudu su Neni susidomėję nusekėme iš paskos. Silva stovėjo valgomajame, spoksodama į didelį natiurmortą virš indaujos, Miuncheno meistro imitaciją. Ji atsisuko į mus ir pasakė:

– Obuoliai.

Mečiau Neni triumfuojantį žvilgsnį, o ši pabalo, paskui išraudo ir susijaudinusi prispaudė ranką prie krūtinės. Ji paėmė Silvą už rankos.

– O čia? – paklausė.

– Vynuogės.

– O čia?

Ji parodė į sidabrinę statulėlę paveikslo kampe, vaizduojančią jauną Bakchą – jis stovėjo užvertęs galvą ir spaudė prie lūpų vynuogių kekę. Silva nieko neatsakė. Ilgai žiūrėjo, bet nieko neatsakė. Neni paaiškino:

– Tai ponas.

Tačiau Silva žiūrėjo ir tylėjo. Paskui nuleido žvilgsnį, ištraukė pirštus iš Neni rankos, vienu šuoliu šoko ant kėdės, apvertė ją ir įniko žaisti, nekreipdama į mus dėmesio.

– Tai buvo per sunkus klausimas, – pasakiau Neni. – Nutapyta skulptūra, ir dar sidabrinė! Ji Silvai į nieką nepanaši. Per daug toli nuo tikrovės.

Tačiau Neni įnirtingai kratė galvą, ir jos žandai gerame šuns veide mataravo kaip upėje skalaujami baltiniai.

– Nei vynuogės, nei obuoliai taip pat nė kiek nepanašūs į tikrus vaisius. Tiesiog fantastiška, kad ji juos atpažino. Skaičiau, jog kai kurie Indonezijos laukiniai šito dar nesugeba. Neįtikėtina, kad ji suprato, jog obuolius galima pavaizduoti.

– Bet ar ji tikrai suprato šitą dalyką? Tai dar neaišku, – tariau atsargiai (atėjo mano eilė parodyti santūrumą). – Stebiu ją nuo tada, kai sudaužė veidrodžius. Neabejotina tik tai, kad ji pradeda „skirti“ vienus daiktus nuo kitų, kaip išskyrė iš aplinkos ir save. Matyti juos kaip atskirus objektus. O atskyrusi gali juos atpažinti netgi pavaizduotus paveiksle. Bet tai nereiškia, kad ji jau geba...

Tačiau Neni manęs nebesiklausė. Iš pradžių pamačiau, kaip ji vos vos pravėrė burną, lyg norėdama mane pertraukti. Paskui jos burna staiga taip persikreipė iš nuostabos ir išgąsčio, kad aš pasisukau visu kūnu.

Sodo varteliai buvo atidaryti. O Silva veržliai kaip kregždė skriejo prie kresno silueto, stūksančio prietemoje it akmens amžiaus šmėkla.

Pirmą kartą pasigailėjau, kad nesu medžiotojas. Kad negaliu pulti prie stovo su šautuvais, griebti ginklą, iššauti į orą ir nuvyti šį nelemtą gorilą.

O kadangi šautuvo neturėjau, čiupau už skrynios užkištą lazdą su dramblio kaulo rankena, priklausiusią mano tėvui, ir išlėkiau laukan svaidydamas prakeiksmus; suspaudęs lazdą, įniršęs ja mosavau.

Esu solidaus stoto, todėl bėgdamas, staugdamas ir mojuodamas lazda, matyt, atrodžiau gana grėsmingai. Šiaip ar taip, mano pitekantropas staigiai apsisuko ir dėjo į kojas, nereikėjo nė prašyti. Silva, pamačiusi jį bėgant, sustojo. Žiūrėjo jam įkandin greičiau smalsiai negu nusiminusi. Man kilo noras gerai iškaršti jai kailį savo lazda. Tačiau galiu pasigirti, kad visada – arba beveik visada – daugiau ar mažiau sugebu susivaldyti. Sustojau ir nuleidęs lazdą pasinaudojau ja pagal įprastą paskirtį: atsirėmiau į ją. Silva atsisuko ir pažvelgė į mane. Pašaukiau ją įsakmiu balsu.

Nežinau, kaip tiksliau pasakyti: ji šliaužte prišliaužė prie manęs. Nors ėjo stačiomis, bet šonu, kaip krabas, tarsi visas jos kūnas priešintųsi tempiamas prieš savo norą ir akivaizdžiai trokšdamas pabėgti, ir visas mano pyktis išgaravo užleisdamas vietą džiaugsmui ir švelnumui. Ji ėjo prie manęs manydama, kad gaus mušti, nors ir visiškai nesuprasdama už ką, kaip geras ciuciukas, kuris iš šeimininko balso nuspėja, kad jam gresia pyla. Kai Silva atsidūrė prie pat manęs, numečiau lazdą ant žemės. Ji sukrykštė kaip devynbalsė, pagriebė lazdą, nunešė į namus, pašėlusiai šokinėdama ir kiauksėdama iš džiaugsmo, ir padėjo ją už skrynios. Paskui grįžo pasitikti manęs ir tą akimirką, kai žengiau per slenkstį, taip šoko man į glėbį, kad suklupau ir parpuoliau su ja ant kilimo. Ji bučiavo, laižė mane, kandžiojo man ausį, ir jos kūnas, užgriuvęs ant manojo, pradėjo taip švelniai ir aistringai linguoti, kad turėjau nustumti ją šalin, – juk mus, leipdama iš juoko, stebėjo Neni, ir nė už ką nenorėjau prarasti jos pagarbos, paskutinių padorumo likučių ir savo vyriško orumo.

Suglumęs sukau galvą, ar kada nors pavyks nekaltąją mano laputę tiek išmokyti, kad ji imtų jausti, kas yra nuodėmė, ar bent jau laikytųsi išorinio padorumo.

Tačiau tai buvo būtina, jei puoselėjau viltį ateityje kviestis draugus ar lankytis pas juos su Silva. Mane sukaustydavo baimė, kai įsivaizduodavau, kokį netikėtą išsišokimą gali padaryti Silva mano draugų ratelyje. Jei ji nukreiptų savo jausmus į mane, blogiausiu atveju galėčiau greitai padaryti tam galą, bet jei ji pajustų simpatiją kokiam nors svečiui? Tai būtų baisi gėda. Pasidalinau šiais išankstiniais nuogąstavimais su Neni. Daug apie tai galvojome. Nežinau, ar 1960 metais dar kas prisimins Froidą. Bet tuomet aš kartu su visu civilizuotu pasauliu buvau ką tik atradęs psichoanalizę. Šio metodo tikslas, aišku, ne įteigti kompleksus žmonėms, kurie jų neturi, o priešingai, išvaduoti iš kompleksų tuos, kuriuos jie kankina. Tačiau nusprendėme, kad Silvos atveju, jei mums pavyktų paskatinti tam tikrus slopinimus, kurių reikalauja sveikas protas, tai ateityje supaprastintų mūsų gyvenimą. Silvai akivaizdžiai trūko tų tamsių pasąmonės kertelių, kur žmogiškoji būtybė įkalina savo nešvarius ir nepakenčiamus impulsus. Jei norėjome padaryti iš Silvos tiesiog padorų žmogų (nepuoselėjome vilčių padaryti iš jos ledi), pirmiausia mums reikėjo pasiekti, kad kaip priešpriešа jos troškimams atsirastų teigiami stabdžiai, kurie, be abejo, kartais tampa neurozių priežastimi, tačiau Silva be jų nebūtų atsikračiusi to nekalto laukinio begėdiškumo, kuris paversdavo niekais mūsų pastangas ją civilizuoti.

Taigi mudu vienas paskui kitą iš naujo perskaitėme genialiojo vieniečio veikalus. Kadangi radome ten aprašytus metodus, kaip ištraukti į dienos šviesą seksualinius slopinimus, galėjome tikėtis rasti ir kokį priešingą būdą, kaip juos įskiepyti. Tačiau, dideliam mūsų liūdesiui, paaiškėjo, kad tam tėra vienas būdas: nuo ankstyvos vaikystės augti visuomenėje. Nieko negalėjai pritaikyti lapei, kuri virto moterimi jau seniai būdama lytiškai subrendusi. Perskaitėme ir Jungo veikalus. Jis teigia, kad mūsų nesąmoningą gyvenimą nulemia mūsų atavistinėje esybėje slypintys archetipai, pa-

veldėti iš protėvių. Nelaimei, Silva tokių protėvių neturėjo, ji buvo kilusi iš lapių. Taigi ir Jungas niekuo negalėjo mums padėti. Trumpai tariant, mudviem su Neni teko padaryti išvadą, kad visi tie slopinimų kilmės aiškinimai tik vilkina problemos sprendimą ir kol kas nėra ko tikėtis sėkmės.

Mes turėjome reikalą su žmogiška būtybe, kurios sąmonė buvo tokia pat švari kaip kitą dieną po pirmųjų mutacijų, būtybe be protėvių ir be socialinės aplinkos, iškilusia tarp mūsų, kaip sakė daktaras, iš nebūties, iš gyvuliškos būklės. Kokia tuštuma tvyrojo vargšėje jos sieloje! Galva sukosi nuo šios minties.

XXII

Nebedrįsau įkyrėti daktarui Salivenui nei lankydamasis Dansineine, nei kviesdamas jį į savo dvarą. Po to, ką jis pasakė per paskutinį mano apsilankymą, galėjau tik laukti, kol pats panorės mane pamatyti.

Tačiau jis nerodė jokių gyvybės ženklų. Pradėjau nerimauti. Buvau vis tikresnis, kad tai mano kaltė. Viskas dėl to, galvojau, kad gyvenu su Silva: Neni suprato šitą būtinybę ir man nebepriekaištauja, Dorotė teigė mananti taip pat, bet gal tik todėl, kad norėjo išsaugoti savigarbą, pasirodyti plačių pažiūrų ir neprisipažinti pavyduliaujanti? O iš tiesų šis dviprasmiškas artumas ją kamavo, žeidė jos išdidumą ir – galimas daiktas – meilę, slepiamą nuo manęs? Perkratydamas šias prielaidas, draskiau sau širdį, plėšomas dviejų jausmų, kurie vis labiau atrodė nesutaikomi. Dabar, kai Silva pirmąkart įrodė, kad gali įgyti tikrai žmogišką pavidalą, jaučiausi dar labiau nenusiteikęs su ja išsiskirti. Tačiau atsižadėti Dorotės! Tai, kad ji taip ilgai nesirodo, tarsi užkirsdama kelią mano troškimui su ja susitikti, kurstė, kaip paprastai būna, mano jausmus, kurie be šito greičiausiai būtų likę drungni ir migloti. Parašiau jai laišką, tyčia parinkdamas santūrius žodžius, bet atsakymo negavau. Antruoju laišku, kiek jausmingesniu, nieko daugiau nepasiekiau. Jau rengiausi rašyti trečiąjį, kuriame, visiškai įsiaudrinęs ir užmiršęs atsargumą, norėjau sudeginti visus tiltus, kai, nepranešęs apie savo vizitą, į Ričvikų dvarą įsiveržė daktaras Salivenas.

Būtent įsiveržė – kitaip nepasakysi. Lijo, todėl daktaras ant juodojo redingoto užsimetė didelį senamadį paltą su keliomis pelerinomis, kurios jam, plonam ir ilgam kaip kartis, pridėjo krovi-

ko pečius. Buvau vienas, Neni viršuje padėjo Silvai atlikti vakarinį tualetą. Skaičiau ką tik gautus laikraščius, tikriau sakant, išsiblaškęs permetinėjau juos akimis, nes mano mintys klaidžiojo kitur. Staiga atsidarė durys ir išvydau kažkieno nugarą, kurios negalėjau atpažinti po plačiu apsiaustu; nepažįstamasis, stovėdamas prieškambaryje ant plytelių grindų, kaip permirkęs šuo purtėsi vandenį. Paskui atsigręžė vilkdamasis paltą, ir aš, pagaliau atpažinęs daktaro siluetą, iškart pašokau ant kojų.

– Na, pagaliau! Kur taip ilgai buvote pražuvęs? Kas atsitiko?

Daktaras rūpestingai sulankstė savo paltą sausu pamušalu į viršų, taip pat rūpestingai permetė jį per krėslo atlošą. Jis akivaizdžiai vilkino laiką, kad atgautų kvapą ir nutaisytų ramų veidą.

– Tai bent orelis! – prašneko jis galiausiai. – Dovanokit man, kad šitaip jus užgriuvau, neįspėjęs iš anksto.

– Jūs visada laukiamas svečias, daktare, neatsiprašinėkit, verčiau be užuolankų pasakykit...

Jis pakėlė ranką, sėsdamasis priešais mane, tikriau sakant, susmukdamas savo dideliu kūnu į vieną iš plačių, gilių krėslų, kurių oda jau buvo apzulinta. Paskui pažvelgė į mane tarsi ieškodamas žodžių. Stambios jo lūpos po milžiniška nosimi nebyliai sukrutėjo, lyg būtų nesiryžęs prašnekti balsiai. Jo akis aptraukė ašaros. Ir staiga jis sumurmėjo – buvo aišku, kad iš pradžių ketino sakyti visai ne tai:

– Ak, reikia važiuoti! Atvažiavau pasiimti jūsų.

– Dabar? – Lauke jau buvo tamsu. – Vadinasi, viskas taip rimta? Kas atsitiko?

Jau buvau atsistojęs ir dairiausi skrybėlės ir lietpalčio. Tačiau jis mostu sustabdė mane ir paprašė vėl atsisėsti.

– Ne, ne, nieko nauja. Nieko skubaus. Tiesiog esu bejėgis, nebežinau, ko griebtis. Nežinau, ar ir jūs kuo nors galėsite padėti. Gal ir galėsite. O gal, priešingai, bus dar blogiau. Nežinau. Reikia pamėginti. Dieve mano, ką daryti? Viskas diena iš dienos blogėja.

Tas jo murmėjimas nieko nepaaiškino, ir aš, nerimo pagautas ir išvestas iš kantrybės, pratrūkau:

– Ar jūs pagaliau pasakysite, kas darosi, po šimts perkūnų?

Daktaras, regis, visai suglebo, ilgas juodas redingotas tarsi susitraukė, subliūško it balionas krėslo įduboje, o kaulėti keliai, aptempti siaurų kelnių, atsikišę stirksojo vos ne virš galvos. Jo akys žvelgė į mane kaip pro aplytą stiklą. Stambus smakras sukrutėjo, ir iš jo lūpų kartu su skausmingu atodūsiu išsiveržė žodžiai:

– Narkotikai, vargšas mano drauge.

– Kai ji dar buvo maža mergaitė, man jau reikėjo griežtai ją prižiūrėti, – pasakojo daktaras po valandėlės, siurbčiodamas arbatą, kurią mums atnešė ponia Bamli – paskui ji taktiškai pasišalino. – Taigi, stropus, protingas vaikas, bet turintis keistą silpnybę pasiduoti pagundoms. Slapčiomis prisikimšdavo marcipanų ir saldainių, jūs gi pamenate, kokia ji buvo dvylikos metų – stora kaip paršelis, tikras burbulas. Po saldumynų periodo atėjo pavojingesnis laikas: šokiai, flirtai, plaukiojimas valtimi, – ir aš jau ne visada galėjau ją nusaugoti. Jūs buvote per daug jaunas – kaip gaila! – ir čia atsirado tas Godfris, suaugęs vyras, išsiskiriąs iš visų, bet jo žvilgsnis kėlė man nerimą – deja, nepakankamą. Man galbūt neužteko tvirtybės. Ir tik prieš kelis mėnesius Dorotė papasakojo man teisybę: kaip vieną vakarą, kai jie gulėjo aukštielninki plokščiadugnėje valtyje, vandens nešami pasroviui, Godfris ištiesė jai delną: „Pauostykit šitai“. Ji pauostė – ir patyrė neįtikėtiną palaimą. Pati man viską prisipažino. Nemylėjo Godfrio: jis buvo jai įdomus, intrigavo, aišku, netgi truputį stulbino, bet jinai jo nemylėjo. Nemylėjo iš tikrųjų. Tik iš ko ji būtų gavusi tų rojaus miltelių? Nebūtų sugebėjusi nei drįsusi pati jų ieškoti. Niekas nesuprato, kodėl ji ištekėjo, ir niekas neatspėjo apgailėtinų šios santuokos priežasčių, – slaptų, nešvarių ir gėdingų priežasčių. Netgi aš, nors man pamažu atsiskleidė visokiausi pasibaisėtini jos vyro įpročiai – išskyrus potraukį narkotikams. Niekinga jo mirtis manęs nenustebino. Netgi, prisipažįstu, man baisiai palengvėjo, juolab kad Dorotei taip ir nepavyko nuo manęs nuslėpti, kokia buvo su juo nelaiminga. Tikėjausi, kad ji grįš pas mane. Nesupratau, kodėl pasiliko Londone. Rado neblogą darbą, bet kažin ar jis buvo įdomus – plytinės sekretorė. Sužinojau tei-

sybę tik tada, kai jai pirmą kartą teko atsigulti į ligoninę. Man parašė gydytojas. Gydant intoksikaciją visada iškyla pavojų – įniršio priepuoliai, savižudybės. Atlėkiau į Londoną, bet gydytojai man neleido su ja pasimatyti. Laimei, viskas praėjo sėkmingai. Gydymo kursui pasibaigus, norėjau parsivežti ją namo. Bet ji pasiliko darbo dingstimi, atseit negalinti nei iš šio, nei iš to palikti savo viršininko. Iš tiesų, kai susitikau su juo, jis nešykštėjo pagyrų Dorotei. Jis nieko neįtarė apie narkotikus, ir aš, aišku, nieko nepasakiau. Galbūt reikėjo jį įspėti. Jis būtų galėjęs ją pasekti. Beje, užkietėję narkomanai neįtikėtinai apsukrūs ir gali apgauti bet kokį prižiūrėtoją, taigi iš to vis vien nebūtų buvę jokios naudos. Šiaip ar taip, ji vėl įniko į narkotikus. O recidyvas visada sunkesnis. Šįkart tai atsiliepė ir jos darbui. Ji nesirodydavo darbe po dvi tris dienas iš eilės. Todėl, kai praėjus ketveriems metams antrą kartą atsigulė į ligoninę, iš jos išėjusi rado savo vietą plytinėje jau užimtą. Ir štai tada, lyg protas jai staiga būtų nušvitęs, ji pranešė man, kad parvažiuoja.

Per visą šį ilgą pasakojimą daktaras Salivenas, laikydamas rankoje tuščią puodelį ir pasilenkęs priekin, neatplėšė akių nuo tadžikiško kilimo, tarsi būtų norėjęs įsidėti į galvą jo raštą. Pagaliau jis padėjo puodelį ant staliuko ir atsisuko į mane.

– Aš tiek vilčių dėjau į jus, – atsiduso jis.

Pasijutau kaltas ir pamaniau, kad jis man priekaištauja, bet ne, jo nusivylimo priežastis buvau ne aš.

– Ji jus mylėjo, labai mylėjo – ar bent jau tiek, kiek gali mylėti toksikomanė. Keturiolikos ar penkiolikos metų netgi, regis, buvo jumis susižavėjusi. Bet jūs buvote per daug drovus, kad tai pastebėtumėt, o vėliau jūsų jaunumas jums pakenkė: jaunos merginos jaučia silpnybę subrendusiems vyrams. Paskui jau buvo per vėlu, ją apsėdo toji ypatinga aistra, nepaliekanti vietos normaliai meilei. Kai ji parašė, kad norėtų vėl su jumis susitikti, man užgimė didžiulė viltis. Galbūt ir jai pačiai. Puoselėjau tą viltį kelias savaites. O paskui... Ak, paskui...

Jis vėl taip susigūžė krėsle, kad po redingotu tarsi nieko nebeliko.

– Nežinau, kada ji vėl pradėjo. Ne iškart pastebėjau. Beje, iki pat paskutinių dienų sukau galvą, iš kur ji galėjo gauti narkotikų tokiame užkampyje kaip Vordli Kortas. Viskas man paaiškėjo tik tada, kai šiukšlių dėžėje radau voką, atėjusį iš Londono, su užrašu „Iki pareikalavimo". Bet juk negaliu jos uždaryti! – sušuko jis ir nutilo.

Buvau pribaigtas: kaip kitaip pavadinti tai, ką jaučiau klausydamasis šios išpažinties? Iš pradžių nė lūpų negalėjau praverti, ir mudu užgriuvo nepakeliama tyla. Nežinau, kiek laiko ji truko. Ką galvojo senasis daktaras? Jis nejudėdamas gūžojo krėsle, panašus į seną sulaužytą pajacą, ir šis vaizdas slėgė kaip ir sunki tyla. Galiausiai jis atsuko į mane klausiamą, nieko nematantį žvilgsnį ir tarsi nustebo, susidūręs su mano akimis. Vis dėlto turėjau ką nors pasakyti! Bet nesugalvojau nieko geresnio, tik pralemenau:

– Aš pribaigtas.

Daktaras pavargęs pakėlė ranką, o jo burna vyptelėjo, bet šią grimasą vargiai galėjai pavadinti šypsena.

– Na ką jūs, ką jūs, – pasakė jis tarsi ramindamas mokinį, atsiprašinėjantį, kad suklupo ties sunkia Lukrecijaus ištrauka: nesinervinkit ir neskubėkit, tuoj susivoksite.

Paskui šiaip ne taip išspaudžiau dar kelias frazes, maždaug tokias kaip: „Kas galėjo pagalvoti..." arba „Tai neįsivaizduojama...", į kurias jis atsakė panašaus pobūdžio žodelyčiais: „Na, žinoma" arba „Kur jau ten". Dabar ir aš sėdėjau krėsle visai sugniužęs, ir mudu tikriausiai buvome šiek tiek panašūs į porą marionečių, numestų po spektaklio. Pagaliau man pavyko išreikšti pirmą aiškią mintį:

– Kada tiksliai prasidėjo naujasis recidyvas?

Uždavinėdamas šį klausimą, jaučiau, kad mane slapta tebegraužia nerimas: gal vis dėlto aš kaltas? Daktaras sumurmėjo: „Nagi... nagi...", bet negalėjo prisiminti. Tačiau sugretinus faktus paaiškėjo, kad tai atsitiko daug anksčiau už tą priešpaskutinį vizitą, kai tarp mudviejų su Dorote įvyko tas atžarus, o paskui patetiškas

pokalbis: tas atžarumas, kaip ir patetiškumas, atrodė nenatūralus, nes ši moteris paprastai būdavo tokia santūri, kartais netgi paslaptinga. Tačiau vis dar negalėjau savęs įtikinti, kad esu visai niekuo dėtas.

– Aš jūsų paslaugoms, – tariau. – Padarysiu viską, ko panorėsite. Aš nuoširdžiai prisirišęs prie Dorotės. Jei manote, kad vedybos...

Taip kalbėdamas galvojau: „Na ką gi, juo blogiau Silvai. Ji dar niekas. Blogiausia, kas gali jai atsitikti, tai likti niekuo. O tuo tarpu Dorotė – žmogus, kurį reikia išgelbėti, moteris, kuri žudo save, galbūt iš dalies dėl tavo kaltės, dėl to, kad per mažai ją myli. Tavo pareiga – mylėti: tik šitaip, be abejo, galėsi jai padėti".

– Prieš pusantro mėnesio būčiau pasakęs jums „taip", – atsakė daktaras Salivenas. – O dabar dvejoju. Jeigu jau per vėlu, būtų neprotinga aukoti jūsų jaunystę. Ak, kaip kvailai padariau, kad gėdijausi atskleisti jums teisybę. Nedrįsau pasišnekėti su jumis, kai galbūt dar buvo nevėlu. Aš vienas esu kaltas, – tarė jis lyg atspėjęs, kokios mintys mane kamuoja.

Tik iš antro karto jam pavyko išsiropšti iš krėslo.

– Tai aš jus palydėsiu! – nedelsdamas pasisiūliau.

– Ne, nė nemanykit, jau taip vėlu! Parsirasiu į Dansineiną tik prieš pirmą valandą nakties. Atvažiavau jums visko atvirai papasakoti. Aplankykit mus, kai galėsite. Galbūt jei Dorotė jus pamatys, jei panorės jus matyti... ak, nežinau, nieko nebežinau. Bet reikia pamėginti. Šiaip ar taip, per daug nedelskit.

– Atvažiuosiu rytoj, jei galėsiu. Bet pasakykit, – pridūriau, – argi jums neatrodo, kad įmanomas trečias gydymo kursas? (Ši mintis tik dabar atėjo man į galvą.)

Jis sunkiai atsiduso ir iškėlė aukštyn savo ilgas liesas rankas.

– Jei tik žinočiau, kad tai bent kiek padės,– suvebleno jis. – Šio gydymo trūkumas tas, kad jis su kiekvienu kartu vis mažiau veiksmingas. Be to, dar reikia, kad Dorotė sutiktų ir pasiryžtų vėl gydytis. Atrodo, kad tai ne tas atvejis. Neįsivaizduojate, kokia jos būklė, kaip žemai ji puolė. Atvažiuokit. Dėkoju. Laukiu jūsų.

XXIII

Negaliu galvos guldyti, kad nuvažiuoti į Dansineiną rytojaus dieną, kaip buvau beveik pažadėjęs, man iš tiesų sutrukdė fermos rūpesčiai. Tikra tiesa, aš turėjau nemalonumų: susirgo karvė, viename kluone vidury laukų kilo gaisras. Tačiau negalėjau nuslėpti nuo savęs, kad, šitaip užgaišęs dėl pateisinamų priežasčių, jaučiau niekšišką palengvėjimą, – mane gąsdino mintis pamatyti Dorotę tokios būklės, apie kurią užsiminė jos tėvas.

Todėl be galo nustebau, apsidžiaugiau ir tuo pat metu pasijutau beveik apviltas, kai, trečią dieną atvažiavęs pas Salivenus, išvydau tokį reginį: Dorotė, sėdėdama prie lango šalia tėvo, ramiai sau skaitė. Ji sutiko mane kaip paprastai – rami, su paslaptinga šypsena. Netgi pamaniau, kad atrodo geriau negu praėjusį kartą. Tačiau daktaras Salivenas už jos nugaros liūdnai palingavo galvą tarsi įspėdamas: „Niekuo netikėkit". Tai buvo gana keista.

Dorotė ėmė klausinėti apie mano lapę. Ji jau žinojo, kokį didelį žingsnį padarė Silva, ir, regis, su gyvu susidomėjimu išklausė pasakojimą apie tai, kaip Silva natiurmorte atpažino obuolius. Paskui pasakė:

– Išvirsiu arbatos.

Vos tik ji išėjo, džiaugsmingai sušukau:

– Bet man atrodo!..

– Tsss, tsss, – nutraukė mane daktaras. Jo veidas buvo toks pat liūdnas ir susirūpinęs, kokį ką tik mačiau. – Neapsigaukit, tai tik regimybė. Palaukit bent valandėlę, kol narkotikų poveikis pradės silpnėti.

Aš net pašokau:

– Norite pasakyti, kad šiuo metu?..

Jis tylomis linktelėjo galvą ir vėl prakalbo tokiu pat prislėgtu balsu:

– Aš bejėgis jai sutrukdyti. Juk negaliu raustis po jos kambarį.

– Bet ji visiškai normaliai atrodo, ar jūs tikras, kad?..

Negalėjau baigti nė vieno savo klausimo, nes kažkoks instinktyvus santūrumas neleido man ištarti žodžių, kurie, mano manymu, galėjo užgauti tėvą, nors jis pats tarė juos be apsimetėliškos gėdos.

– Narkotikai daro keistą poveikį, – kalbėjo jis, – kuris gali labai skirtis, nelygu diena ar valanda, kaip visa, kas veikia psichiką. Per karą susipažinau su vienu kolonijinės kariuomenės pulkininku, kuris pasigerdavo, kad išsilaikytų per maliarijos priepuolius. Ir jis niekada nevaikščiodavo taip tiesiai, kaip girtas. Be to, dėstydavo mums visokias filosofines teorijas, kurių, būdamas normalios būklės, pats nebūtų supratęs nė vieno žodžio. O kitais kartais, priešingai, po kelių nelemtų taurelių išsvirduliuodavo iš kambario, griūdavo į lovą ir išmiegodavo kaip užmuštas tris valandas. Pasitaiko, kad Dorotė porą dienų praleidžia tarsi komos ištikta, o kitą dieną rėžia kalbą, kokią ne gėda būtų pasakyti *Royal Society**. Tai nenuspėjama. Arba, kaip šiandien, ramiai kalba ir vaikšto tiesiai kaip tas pulkininkas. Bet tai trunka neilgai, ir po valandos ji arba neteks jėgų, arba ims be perstojo taukšti gyvus niekus.

– Tai jūs turite pagrindo manyti, kad ji kas dieną... hm... kad kiekvieną mielą dieną... na... kad ji niekada neapsieina be to?

– Negaliu sekti jos kiekvieną minutę, bet, nelaimei, žinau, jog ji jau priėjo tą ribą, kad jei atsisakytų narkotikų, būtų dar prasčiau. Tai pragariškas ratas. Ir viskas eina tik blogyn.

– Kuo galėčiau padėti? – paklausiau. – Pasakykit, ir aš padarysiu, ką tik norite. Gal dar būtų naudos iš emocinio šoko? Vesiu ją kad ir rytoj, jei ji sutiks.

– Man ne paslaptis, kad jau siūlėte jai už jūsų tekėti. Ją tai sujaudino iki širdies gelmių, bet ji dar turi tiek padorumo, kad atmestų šį pasiūlymą. Nežinau, ką jums pasakyti. Matote seną

* Karališkoji draugija.

žmogų, vargšą seną daktarą, kuris nebegali nieko pakeisti. Gal aš ir tikiuosi, kad jūsų jaunystė, judviejų jaunystė, padarys stebuklą. – Jis išspaudė gailią šypseną: – Jūs jau padarėte vieną stebuklą, kodėl jums nepadarius antrojo?

– Deja, aš jo toli gražu nepadariau, jis pats įvyko. Bet vis dėlto patarkit, kaip turėčiau elgtis: parodyti iniciatyvą? Būti ryžtingas, įkyrus? Ar, priešingai, manote, kad lėtas, taktiškas, atkaklus įkalbinėjimas...

Tačiau nespėjau baigti klausimo, juolab išklausyti atsakymo: pasigirdo žingsniai – Dorotė nešė arbatą.

Daktaras, prasimetęs, kad jam reikia apžiūrėti ligonį, paliko mus vienus. Vos jis išėjo, Dorotė, nedavusi man laiko nė prasižioti, prakalbo pirma.

– Žinau, tėvas jums viską papasakojo. Bet nežinau, ką stipriau jaučiu – pažeminimą ar palengvėjimą. Dabar jums nebeliko paslapčių, aš jus įspėjau, ir man nebėra reikalo aiškinti, kodėl nebesu moteris, kurią galima vesti. Ne! – sušuko ji, pastebėjusi, kad noriu ją nutraukti. – Liaukitės su savo globa, dar nesu taip žemai puolusi, kad ji manęs nežeistų, o nieko gera ji neduos. Mudu nemylime vienas kito. Koks būtų mūsų bendras gyvenimas?

– O jūs, – atkirtau, – liaukitės su savo atsikalbinėjimais! *Mudu* nemylime vienas kito? Pripažinkit, kad, šiaip ar taip, *savo* jausmus aš pažįstu geriau nei jūs!

Dorotė papurtė galvą.

– Jūs mylite nebe mane. Ir jūs teisus! – ji pakėlė balsą, nes aš mėginau prieštarauti. – Taip, visiškai teisus! Užmirškit, ką bloga dar neseniai kalbėjau apie jūsų lapę. Nuo to laiko daug ką permąsčiau. Kiekviena moteris – Galatėja, arba ji niekas, kiekvienas vyras – Pigmalionas. Vyras myli moterį kaip savo kūrinį, kurį iškalė per amžius. Ir štai ji gyva, jis įsimyli ją, jinai – jį. Jūs nulipdėte Silvą iš molio savo rankomis! Ji taps moterimi, ji taps žmogiška būtybe, o aš... o aš, priešingai...

Dorotė nutilo, tarsi jai būtų užsikirtęs balsas, ir išblyško. Pa-

šokau, suklupau prie jos kojų, ištiesiau rankas norėdamas ją apkabinti ir pasakiau:

– Aš jums to neleisiu. Aš jus išgelbėsiu. Kad aš prasmegčiau, jei man nepasiseks...

Tačiau Dorotė grakščiu judesiu išsilenkė mano rankų, išsmuko iš krėslo ir nubėgusi prie židinio atsirėmė į jį. Likau beklūpąs ant kelių kaip paskutinis kvailys, o ji žiūrėjo į mane – be ironijos, be rūstumo, tačiau su savotišku, keistu išdidumu.

– O kas jums sakė, kad aš noriu būti išgelbėta? Ką jūs apie tai žinote? Vargšas vaikelis. Jūs nieko o nieko nežinote. Ir niekas nežino. Beje, kas mus girdi? O įkyrieji pigmalionai! – sušuko ji, ištiesdama ranką tiesiai prieš save, ir staiga pasidarė panaši į savo tėvą, primenantį pamokslininką. Paskui, matyt, pastebėjusi mano nuostabą ir nerimą, mostelėjo ranka: – Nekreipkit dėmesio... Išeikit... – Jos kalba virto neaiškiu murmesiu: – Jei jūs... jei jūs neišeisit... jūs pasigailėsit. Neklausykit, – paprašė ji. – Maldauju jūsų. – Pamačiau, kaip jos kūnas ėmė drebėti tarsi dirglaus arklio, kuris laikomas prie starto linijos. – Aš tuoj pat pripaistysiu kvailysčių! Nelaukit to, išeikit! Apkurtot, ar ką?

Tačiau aš buvau tarsi užhipnotizuotas – nepajėgiau nei atsakyti, nei pajudėti iš vietos. Dorotės balsas pasidarė konvulsyvus, trūkčiojamas:

– Ek!.. Pagaliau man nusispjaut! Klausykitės, jei taip norite! Koks skirtumas? Man nerūpi jūsų nuomonė. Kas kada klausė mūsų nuomonės? Kvaili burtininkų mokiniai! Argi mes ko nors prašėme? Buvome laimingos patelės. Kam mums reikėjo smegenų? Protas nieko gera neduoda. Tik gadina malonumą. Ir skausmą daro nepakeliamą. Ko mums reikėjo? Būti globojamoms, šildomoms, mėgautis malonumais ir gimdyti. Bet ne! To neužteko. Dar prisireikė, kad mes mąstytume! Na ir ką laimėjote? Kai širdis turi proto, jai skauda, ji kenčia, ji ginasi. Nuo ko? Nuo proto. Štai nuo ko aš bėgu, o jūs, jūs sakote, kad nenorite man to leisti! Bet aš nė už ką nesutiksiu! Išeikit. Kokia esu, tokia ir būsiu. Niekas manęs daugiau nesugundys. Niekas nebeprivers klūpoti ant kelių ir daužyti galvą į grindų plytas dėl pa-

saulio absurdiškumo. Tai jūsų reikalas, jūsų smegeninė tvirta, kieta – jums pakanka jėgų maištauti, o mes, vargšės patelės, su minkšta galva?.. Vieni guzai, ir tiek. O juos skauda. Tai bent laimėjimas! Ak, aš taip pat ilgai maniau, kad protas vertesnis už visa kita. Bet ką jis man davė? Kam reikėjo mano žinių? Niekam, nuėjo vėjais. Kai kas nors būdavo išties svarbu, nors rėk – nei vieno žmogaus šalia, nei vienos minties. Beje, tik taip ir sužinai, kad tai svarbu, ar ne? Tik pamėginkit pasakyti, kad ne! Tai ką man daryti su protu, kuris nedalyvauja mano gyvybiniuose veiksmuose? Su malūnu, kuris sukasi tuščiai? Tik permalinėja beprotiškus troškimus ir beprasmius sąžinės priekaištus, išsigalvotus sunkumus ir įsivaizduojamas baimes. O kokius dar miltus jis galėtų malti? Aš jau soti. Man sutrikęs virškinimas. Aš noriu tik miego. Radau savo namus, savo urvą, savo statinę. Nesitikėkit, kad mane iš ten iškrapštysit. O gal jums labiau patiktų, jei aš trūnyčiau bažnyčių šešėlyje kaip daugybė senų įbaugintų davatkų? Nirvana dėl nirvanos... Suprantu jus – meilė. Taip. Tai irgi prieglobstis. Visa priklausai vyrui, ir nebėr jokių minčių! Nebegąsdina žvaigždžių tyluma. Nenuostabu, kad jos visos puola vyrų glėbin! Bet meilės gelmėse vis vien kai kas lieka – kančia. O kartu su ja – protas. O kartu su protu – sumaištis. Meilė – prastas vaistas! Aš jos nebenoriu. Noriu užmaršties, ir nieko daugiau. Užmaršties, užmaršties, užmaršties! – pakartojo ji *crescendo*.

Visas šias kvailystes ji išbėrė taip greitai, kad negalėjau nė žodžio įterpti. Vos ji nutilo norėdama atsikvėpti, pamėginau sustabdyti šį kalbos srautą šiurkščiu „Paklausykit!“, kaip metamas pagalys į pasiutusio šuns kojas. Tačiau ji dar garsiau suriko: „Nutilkit!“ ir vėl užčiaupė man burną. Staiga išsigandau, jos lūpų kampučiuose pastebėjęs putotas seiles.

– Aš kalbu kaip beprotė, ar ne? – išdrožė ji tarsi perskaičiusi mano mintis. – O argi kunigaikštienės vakarais, kai lieka vienos, neprisigeria tiek, kad nusirita po stalu? Gal norit pasižiūrėti į kitas beprotes, panašias į mane? Jei norit, parodysiu jums tokių dešimtis tūkstančių visoje Anglijoje! Taip, taip, žinau, aš kas kita, aš nuėjau dar toliau, žudau save, bet jei man tas patinka?

Kokią teisę turite man trukdyti. Tylėkit! – sustaugė Dorotė, bet staiga jai užlūžo balsas, lyg jinai būtų jį prarėkusi arba lyg ją akimirksniu būtų užgriuvęs nepakeliamas nuovargis, ir ji pakartojo: – Aš kalbu, aš kalbu, žinoma, aš per daug kalbu, nekreipkit dėmesio. Gerai, gerai, sutarta, aš greičiausiai prikalbėjau baisybę kvailysčių, tai dėl narkotikų, visada šitaip būna į galą, kol jie dar tebeveikia, man reikia išsišnekėti, aš negaliu sustoti, tai savotiškas žodinis susijaudinimas, – sumurmėjo ji, – ak, man trūksta kvapo, daugiau nebegaliu. Būkit geras, atidarykit tą stalčių, ne, ne, staliuko stalčių, už širmos. Taip. Ten yra tabakinė. Senovinio porceliano. Taip, šita. Atneškit man ją. Greičiau! Ką sakote?

Aš nieko nesakiau, bet atidariau tabakinę ir su pasibjaurėjimu, su pasibaisėjimu žiūrėjau į baltus miltelius. Priėjau prie lango ir atlapojau jį.

– Ką jūs darote? – suspiegė ji ir puolė prie manęs.

Bet aš jau buvau išmetęs tabakinę į sodą, ir lengvą miltelių debesėlį nusinešė vėjas.

Antpuolis buvo toks žiaurus, kad užlėkiau ant taburetės, suklupau ir kaip ilgas išsitiesiau ant grindų, apibertas šauksmų kruša. Dorotė mušė mane, spardė, jos batelio kulnas įsirėžė man į skruostą. Prisidengęs veidą rankomis, pamėginau atsikelti, bet gavau tokį stiprų smūgį į krūtinę, kad vėl praradau pusiausvyrą ir įsitvėriau kanapos alkūnramsčio. Pagaliau man pavyko atsistoti ir paspruktі, o man įkandin lėkė visokiausi daiktai ir nešvankūs keiksmai. Pats nežinau, kaip nusigavau iki savo ekipažo. Dorotė manęs nesivijo. Pabėgau ne iš bailumo – mane pagavo kažkoks neapsakomas siaubas, šventas pasibaisėjimas. Kelyje vis dar drebėjau visu kūnu, šluostydamasis kraują nuo sužeisto veido.

XXIV

Namo grįžau jau apsiraminęs ir mažumėlę susigėdęs, kad taip paniškai nešiau kailį. Štai ką viso labo tesugebėjau nuveikti! Štai kas išėjo iš mano pagyrūniškų pažadų, duotų daktarui Salivenui! Užsidariau kabinete, norėdamas viską ramiai apmąstyti ir sudėlioti į savo vietas.

Ir man iš tiesų tai pavyko, bet paguoda buvo menka! Pagaliau išvydau tikrąją savo padėtį: patekau į kryžminę ugnį tarp Silvos ir Dorotės, tarp gyvulio, iš kurio norėjau padaryti moterį, ir moters, kuri norėjo tapti gyvuliu. Pirmiausia, aišku, reikėjo tučtuojau sulaikyti pastarąją. Tu pabėgai kaip bailys, pasakiau sau, ir rytoj grįši į Dansineiną. Ir nė nemanyk ieškoti dingsčių išsisukti. Kovosi tiek, kiek reikės – kol išgelbėsi Dorotę nuo jos pačios. Blogiausia, regis, jau matei. Dabar žinai, ko galima laukti. Pasibjaurėjimui įveikti tereiks truputėlio drąsos. Nesiryžau pasakyti: truputėlio meilės.

Mano ketinimai buvo pagirtini. Galbūt net būčiau juos įvykdęs. Tačiau rytojaus dieną gavau trumpą liūdną laiškelį iš daktaro Saliveno – jis pranešė, kad Dorotė išvažiavo į Londoną.

***

Mane baisiai graužė sąžinė. Ar ne dėl mano kaltės ji išvažiavo? Kokia kvailystė – išmesti pro langą visas jos narkotikų atsargas! Taurus poelgis – šaunus, dorybingas, romantiškas! Lyg jis būtų galėjęs baigtis kaip nors kitaip, o ne tuo, kad Dorotė tuojau pat bus priversta žūtbūt apsirūpinti narkotikais... O gal ji pabėgo ir nuo to baisaus savo paveikslo, kurį davė man išvysti.

Tuo metu nieku gyvu negalėjau išvažiuoti paskui ją į Londoną: artėjo vasara, nors pirmieji jos ženklai dar buvo nedrąsūs, jau reikėjo šienauti, o neilgai trukus – visą dėmesį skirti kviečiams ir miežiams, sutvarkyti javapjoves, susitarti su kaimynais dėl kuliamosios, o ką jau kalbėti apie amžinus kasdienius rūpesčius.

Betgi pripažinsiu: Dorotės pabėgimas sukėlė man miglotą palengvėjimo jausmą. Bent jau per vasaros sezoną buvau norom nenorom išvaduotas nuo sunkios ir nemalonios pareigos. Koks gali būti geresnis pasiteisinimas už bejėgiškumą? O tuo pat metu vėl galėjau atsidėti savo lapučiai, nesijausdamas kaltas ir nepriekaištaudamas sau nei už lengvapėdiškumą, nei už slaptas mintis...

Teisybę pasakius, aš nė vieną dieną neperstojau ja rūpintis. Mudu su Neni tikėjomės, kad jau beveik atsikratėme gorilos: liepiau fermeriui užsiundyti jį šunimis, vos tik pasirodys. Mano šunys nebuvo pikti, bet jų snukiai žadindavo pagarbą. Džeremis Halas pasirodė dar porą kartų, bet, matyt, tuoj pat išnešė kudašių.

Paskutinėmis savaitėmis, turiu prisipažinti, aš beveik įkalinau Silvą. Miško eksperimentas per daug blogai baigėsi, kad rizikuočiau ieškoti naujų nuotykių. Beje, būdama namie, Silva jau nebejausdavo to gyvuliško nuobodulio, nuo kurio dar neseniai žiovaudavo taip, kad vos neišsinarindavo žandikaulių. Jos žaidimai pasidarė įvairesni. Daiktai jau nebūdavo tik grobis – Silvos santykiai su jais tapo protingesni. Dabar ji dažniau ne išbarstydavo iš dėžutės siuvimo reikmenis, o mėgindavo prikišti tenai daiktų ne pagal paskirtį – tarkim, mano dantų pastą ar cigarus, nors, beje, ir tai Neni nepradžiugindavo. Ji taip pat pamėgo naršyti po spintas ir indaują, ir tai ne sykį baigėsi tikra katastrofa. Kartais koks nors įrankis prikaustydavo jos dėmesį, ir ji mėgindavo visaip kaip jį panaudoti – šie bandymai toli gražu nesumažindavo viešų nelaimių skaičiaus. Tačiau davėme jai laisvę dėdami daug vilčių į vis didėjantį jos susidomėjimą „daiktais“, kuriuos jos protas jau akivaizdžiai paversdavo „objektais“ (be to, šis susidomėjimas didėjo taip staigiai, taip greitai).

Taigi nenuostabu, kad jos supratingumui taip augant vieną dieną jai užėjo noras pačiai pasidaryti kokį nors daiktą! Mudu

su Neni turėjome pripažinti: Silva suprato, kas yra įrankis. O, tik neišpūskim reikalo! Jos įrankis buvo labai primityvus, labai netobulas ir gana juokingos paskirties. Tačiau vis dėlto įrankio idėją ji įgyvendino. Iš pradžių pastebėjome, kad Silva jau kurį laiką darosi slėptuvę, kokią mėgsta turėti daugelis vaikų ir kai kurie gyvūnai – šeškai, šarkos, voverės. Slėptuvėje saugomos visokiausios atliekos: butelių kamščiai, žievės atplaišos, surūdijusios vinys, folijos gabalėliai ir panašiai... Ir štai vieną gražų rytą užklupome Silvą prie veidrodžio besišukuojant baisiai keistomis šukomis. Apžiūrėję iš arčiau pamatėme, kad tai didelis plekšnės nugarkaulis, kurį Silva, be abejo, išsitraukė iš šiukšlių dėžės ir laikė rankose iki pusės pridengtą sulenktu kartonu. Kad ir koks nevykęs ir netobulas buvo šis padargas, jis vis vien liudijo apie pastabumą ir nuovokumą daug aukštesnio lygio nei lapės ar netgi žmogbeždžionės. Juk mintis iš žuvies nugarkaulio pasidaryti šukas, toks „išradimas" reikalavo tam tikro proto išsivystymo, ir Silvos sugebėjimai mus, be jokių abejonių, nepaprastai sujaudino.

Ji ties tuo nesustojo. Atradusi įrankį, ji atrado ir burtų lazdelę. Aišku, ir čia nereikia perdėti. Jei tikėtume daktaru Salivenu (jis dabar gana dažnai atvažiuodavo pas mane ieškodamas paguodos), tai buvo neįtikėtinas šuolis, šuolis, kaip sakė jis, per dešimtis tūkstančių metų, ir reikėjo ypatingų aplinkybių, kad jis įvyktų be mūsų pagalbos. Galimas daiktas. Bet aš manau, kad panašus dalykas vienu ar kitu pavidalu, anksčiau ar vėliau turėjo atsitikti, ir neįsivaizduoju, jog taip besivystant Silvos protui jis nebūtų davęs vaisių. Tačiau spręskite patys.

Paprastai neleisdavome Silvos į sodą, kuris buvo per daug didelis, kad galėtum jį kaip reikiant aptverti. Bet negalėjome atimti iš jos gryno oro, pasivaikščiojimų nei kaimo malonumų, kurie taip tiko jos prigimčiai. Fermos kiemas labai didelis, iš visų pusių apsuptas pastatų, ir kai būdavo geras oras, Silva kasdien praleisdavo ilgas valandas tenai, tarp vištų, ančių, kalakutų ir triušių. Iš pradžių ji baisiai bijojo šunų. Nors jie buvo pririšti, vos tik sulodavo ar suurgzdavo, ji dėdavo į kojas. Pasislėpdavo už statinių ar

vežimaičio ir ilgai tupėdavo ten, drebėdama visu kūnu. Tačiau vieną dieną šiai baimei atėjo galas, ir tai įvyko gana neįprastomis aplinkybėmis.

Nors abu mano šunys – raumeningi grėslios išvaizdos dogai – būdavo pririšti visą dieną, kaip jau minėjau, tai buvo geri, taikingi padarai. Nebūčiau pakentęs piktų šunų. Jie buvo pavojingi tik naktiniams svečiams, nešiniems maišu ar lazda. Jeigu jie kaip pasiutę plėšdavosi nuo grandinių, tai reiškė tik tiek, kad jiems be galo knieti pažaisti, ir žmogui, kuris juos paleisdavo, reikėdavo saugotis tik vieno – pernelyg nesuvaldomų dėkingumo apraiškų.

Matydami Silvą smagiai lakstant tarp vištų, jie nenustygdavo vietoje. Sąmyšis, kurį ji sukeldavo kieme, vaikomų vištų kudakavimas, skraidantys pūkai juos neapsakomai įaudrindavo. Jų džiaugsmas liedavosi per kraštus. Negalėčiau to paties pasakyti apie fermos darbininkus. Jie žiūrėjo į šią kasdienę sumaištį su pačiu niauriausiu nepritarimu ir tvirtindavo, kad jei Silva ir toliau taip siautės, vištos liausis dėti, kalakutai išgaiš nuo kraujo išsiliejimo į smegenis ir apskritai visas ūkis žlugs. „Per tą vargšiukę iš jūs gyvolaičių beliks vieni kaulai“, – šnekėjo jie, kaltindami ne atsilikusią mergaitę, bet mane – už mano nepateisinamą atlaidumą. Jų galvos nenešė, kaip galima į tai numoti ranka. Juk Silva iš tiesų ne tik gąsdino triušius ir paukščius juos vaikydama – kartais ji kokį ir sugaudavo. Staiga puldavo ant paukščio taip smarkiai, kad bet kuris kitas žmogus jos vietoje būtų susimušęs alkūnes ir kelius. Bet stulbinamas jos vikrumas gelbėdavo ją nuo žaizdų ir mėlynių. Kieme pakildavo plunksnų sūkurys, pasigirsdavo veriantis kudakavimas ir sparnų plakimas, ir po kelių sekundžių Silva pašokdavo nuo žemės, spausdama prie krūtinės savo grobį, ir pasislėpdavo su juo kokioje nors pašiūrėje. Vėliau darbininkai rasdavo ten aukos lavoną, paženklintą simbolinėmis dantų žymėmis – taip žudo nealkanas žvėris.

(Galiausiai radau būdą, kaip užkirsti kelią šitoms žudynėms: liepdavau Silvai suvalgyti jos pribaigtus paukščius. Palaukdavau, kol ji baigs šveisti savo kasdienius pietus, visada gan sočius, o

tada, grasindamas lazda, priversdavau ją praryti dar ir savo auką, visą nuo galvos iki uodegos, nors ją jau pykindavo. Taigi neilgai trukus ji liovėsi žudyti paukščius ir triušius, tik ilgai laikydavo juos suspaudusi glėbyje. Šis motiniško švelnumo gestas davė netikėtą rezultatą: ji pamilo gyvulius ir, užuot žudžiusi, pradėjo liūliuoti glėbyje, kaip vaikas liūliuoja savo meškiuką.)

Taigi vieną dieną, kai fermos kiemas plyšo nuo vaikomų paukščių kvaksėjimo, vienas iš šunų nežinia kaip nutrūko nuo grandinės ir pasileido prie Silvos. Pamačiusi šunį, ji, perrėkdama paukščius, puolė bėgti. Bet jai po kojų pasimaišė triušis, pergąsdintas ne mažiau už ją. Silva suklupo ir išsitiesė prie trinkos. Ji pamėgino į ką nors įsikibti, ir jai po ranka pasimaišė ilgas grąžtas, kuriuo gręžiamos statinės. Silva atsistojo ir baimės perimta suspaudė jį iš visų jėgų, kaip skęstantysis šiaudą. Ir štai ji mato, kaip šuo išsigandęs sukiauksi, pabruka uodegą ir taip greitai sprunka šalin, kad net padai dulka. Silva nepastebėjo, kaip fermoje dirbantis vaikinas metė akmenį į šunį, norėdamas jį nuo jos nuvyti. Todėl jos galvelėje šis bei tas susipainiojo. Ji susiejo šią situacijos permainą ir panišką šuns bėgimą su daiktu, kurio griebėsi, kaip skęstantysis griebiasi šiaudo, ir iki šiol spaudė rankoje kaip paskutinę viltį. Šiaip ar taip, ji dar valandėlę stovėjo kaip į žemę įkasta, visa drebėdama, bet pamačiusi, kad šuo, kuris iš pradžių buvo pasislėpęs už statinės, atgavęs drąsą vėl grįžta prie jos, droviai vizgindamas uodegą, Silva staiga pamojavo išganinguoju grąžtu, kurį iki tol laikė suspaudusi abiem rankomis. Šuo neryžtingai sustojo. Paskui vėl ėmė slinkti pirmyn, bet nukoręs galvą ir vinguriuodamas visu kūnu, kaip bidzena šunys, nežinantys, kas jų laukia. Silva, įsikibusi į grąžtą, nejudėjo iš vietos. Paskutinius metrus šuo beveik šliaužė pilvu. Ir atsigulė prie Silvos kojų, laukdamas bausmės arba glamonės.

Kai ji pasilenkė, šuo apsivertė aukštielninkas, sulenkdamas kojas ir atstatydamas smūgiams niekuo neapsaugotą pilvą. Silva ištiesė į jį ranką su grąžtu, įbedė smaigalį į tą minkštą, lengvai pažeidžiamą pilvą, ir juodu valandėlę apmirė tokia poza, panašūs į šventąjį Jur-

gį ir slibiną, nutilusiame ir nurimusiame kieme, kur triušiai ir paukščiai išsiblaškę grįžo prie savo reikalų.

Pagaliau Silva atsitiesė, ir šuo, iškart pašokęs ant kojų, lyžtelėjo jai rankas, lyg skubomis atliktų savo pareigą, ir džiaugsmingai lodamas puolė vištų ir kalakutų būrin, gręžiodamasis į Silvą, tarsi ragintų: „Nagi, eikšen!“ Silva iš tiesų pasileido paskui jį, ir netrukus kiemas vėl virto skriejančia karusele, kuri sukosi dar pašėliau. Ir staiga pro visą tą erzelį išgirdau, kaip Silva juokiasi.

Tai buvo pirmas kartas, ir jos juokas labiau panėšėjo į kiauksėjimą ar šūkčiojimą. Jos burna prasižiojo ne tiek į plotį, kiek į aukštį, ir papliūpa iš jos sklindančių garsų lygiai taip pat galėjo būti išgąsčio šūksniai. Tačiau nebuvo abejonių, kad ji juokiasi, ir netgi iš visų plaučių. Tad aš (dar kartą pasiduodamas lengvabūdiškai painių aiškinimų pagundai) nejučiomis ėmiau kurti naujas juoko kilmės hipotezes. Pasak airių filosofo, vardu Bergsonas, kurį nusavino prancūzai, juokas – tai socialinė apsauga nuo galimos individo degradacijos jam virstant automatu: „Mechanizmas, prilipdytas prie gyvo organizmo“. Visada maniau, kad tai panašu į tiesą, bet to nepakanka, nes neatsižvelgiama į pačią juoko formą – tą keistą sporadinių gaikščiojimų proveržį. Dar vienas iš tų prancūzų, be galo mėgstančių visokias, pasak jų, „racionalias“, sistemas ir koncepcijas, – toks Valeri, elegantiškas ponas raukšlėtu kaip naginė senutės veidu, kuris prieš porą metų buvo atvykęs pas mus skaityti paskaitos *Athenaeum* draugijoje apie civilizacijų žūtį, – viename iš savo veikalų aiškina, kad juokas yra atsisakymas mąstyti, kad siela taip atsikrato vaizdo, kuris, kaip jai atrodo, žeidžia jos orumą, ją žemina, lygiai taip kaip skrandis atsikrato viso to, ko negali suvirškinti, ir netgi tokių pat šiurkščių traukulių būdu. Tai, be abejo, duoda supratimą apie tuos traukulius, bet toli gražu neapima visų atvejų, keliančių mums juoką. Tuo tarpu aš, žiūrėdamas į Silvą, pirmą kartą pagautą juoko, dar tokio panašaus į išgąstį, supratau, kad šis juokas ir radosi iš to paties išgąsčio, staiga virtusio

džiaugsmu: siela išsilaisvina iš apgaulingo pavojaus šia instinktyvia, šiurkščia, kūną purtančia iškrova, kuri kartu su audringu euforijos antplūdžiu grąžina ramybę iš baimės įsitempusiems nervams – taip šuo, išlipęs iš vandens, sušyla drebėdamas. Beje, parašiau šiuo klausimu ponui Valeri, bet atsakymo nesulaukiau, ir ponui Bergsonui – šis malonėjo man atsakyti. Jis paprieštaravo, kad išgąstis mūsų civilizuotose visuomenėse paprastai nepriklauso priežastims, keliančioms juoką. Tai manęs neįtikino: mūsų kūnai nebeapžėlę plaukais, bet vis dar pasidengia žąsies oda: panašiai mes vis dar juokiamės kiekvienoje situacijoje, primenančioje mums, kad ir kaip simbolį ar miglotą reminiscenciją, tuos atavistinius išgąsčius, kurie staiga dingsta. Bergsonas taip pat man atsakė – šįkart gana gyvais žodžiais – kad, sprendžiant pagal mane, ir gyvūnai turėtų juoktis dėl tų pačių priežasčių. Ši jo mintis mane juolab pribloškė, kad pirmasis Silvos juokas po teisybei sujaudino mane būtent kaip žmogiškumo apraiška. Taigi išgąstis, džiaugsmas ir „šiurkštūs traukuliai" turėjo sudaryti vieną minčių sistemą, nors ir labai primityvią. Pasižadėjau visa tai apmąstyti, bet dėl savo įgimto nepasitikėjimo idėjomis (ypač svetimomis) arba tingėjimo sukti dėl jų galvą beveik visada užmirštu tokius pažadus – taip atsitiko ir šį kartą.

Kai Silva ir Baronas (toks buvo šuns vardas) bendromis pajėgomis sukėlė visą kiemą ant kojų, nusprendžiau, kad laikas įsikišti. Pašaukiau dogą, pririšau prie grandinės, liepiau jam nurimti ir nutilti. Silva nuėjo paskui mus, neišleisdama iš rankų grąžto. Ji atsisėdo prie šuns parietusi kojas, o šis atsitūpė prie jos, ir juodu iki vidurdienio nepailsdami stebėjo gyvą fermos bruzdesį. Tarpais Baronas pasisukdavo į Silvą ir palaižydavo jai veidą plačiu liežuviu – Silva jam to nedraudė, ir nuo tos dienos juodu tapo neperskiriamais draugais.

Per pietus Silva dešinėje rankoje vis dar laikė tvirtai suspaudusi savo grąžtą, kurį buvo galima pavadinti talismanu. Dėl savo užsispyrimo jai buvo sunku deramai laikytis prie stalo. Ji išpylė sriubą, o negalėdama susipjaustyti mėsos viena ranka, buvo begrie-

bianti ją pirštais. Neni turėjo supjaustyti jai mėsą kaip vaikui. Vakare pamatėme, kad ji miega pasikišusi savo talismaną po pagalve. Ponia Bamli, uoli katalikė, pasiūlė pakeisti jį to paties dydžio krucifiksu: jeigu jau Silva įtikėjo daiktų galia, sakė ji, tebūnie tai bent jau to vertas simbolis, kuris vėliau galėtų jai ką nors reikšti. Tačiau rytą Silva piktai nusviedė krucifiksą šalin, ir teko grąžinti jai tą kvailą daiktą, be kurio ji nebegalėjo apsieiti, juolab kad pati apdovanojo jį tariamomis galiomis.

XXV

Net jei užsimanyčiau varginti skaitytoją, smulkiai atpasakodamas kiekvieną dieną, negalėčiau to padaryti: po teisybei maža buvo dienų, išsiskiriančių kokia nors įsimintina, ypatinga naujiena, tokia kaip obuolio atpažinimas paveiksle ar stebuklingos geležinio grąžto galios atskleidimas – tai tebuvo retos salelės, pasimetusios pilkos kasdienybės vandenyne, ir paprastai iš tolo jų nesimatydavo, kad ir kaip kantriai ieškojau jų pro žiūronus. Žinoma, kiekviena diena buvo nepastebimas žingsnis į priekį, ir nueitas atstumas po tam tikro laiko galėjo pasirodyti nemažas, bet pasikloti lovą, nusivalyti batus, perrinkti bulves ar sumaišyti salotas – tai vis dar buvo panašiau į dresuotę, o ne į auklėjimą. Daug didesnę reikšmę skyriau kitai, subtilesnei pažangai, keičiančiai jos prigimtį, artinančiai ją prie žmogaus ir tolinančiai nuo gyvuliškumo: šitokia pažanga visada vykdavo netikėtais šuoliais, šuoliais, kurie iš pažiūros kartais atrodydavo tiesiog žaibiški. Tačiau labiausiai mane stulbino tai, kad Silva, regis, nedarė pažangos mokydamasi kalbą, nors, mano galva, pirmiausia to turėjome iš jos tikėtis. Jos žodynas išsiplėtė, ir gana pastebimai, bet padidėjo tik žodžių skaičius. Su klausimais ir atsakymais mums paprastai eidavosi neblogai, tik jie turėjo būti susiję su praktiškais ir kasdieniais reikalais. Silva, regis, dar negebėjo suvokti jokios abstrakčios minties. Kai tik peržengdavome šią ribą, ji nutildavo ir tarsi katė abejingai įdurdavo į tuštumą savo keistas migdolų formos akis.

Tik vienoje srityje išryškėjo tam tikras jos proto sugebėjimas abstrahuoti – regėjimo srityje. Pirmiausia tai buvo jos pačios atvaizdas veidrodyje, sukėlęs jai pirmąjį šoką, pirmąją ir

lemtingą kančią: tą, kuri atskiria mus nuo likusio pasaulio ir kiekvieną žmogiškąją būtybę padaro vieniša monada. Paskui ji atpažino vaisius natiurmorte. Nuo to karto jos pramoga tapo visur jų ieškoti: pamačiusi bet kokį apskritą daiktą – sviedinį, siūlų kamuolį, netgi servetėlės žiedą ar kiaušinį, arba tiesiog šešėlį, dėmę ant sienos, – ji sakydavo: „Obuolys!“ arba „Vyšnia!“ (nelygu dydis) ir su akivaizdžiu pasitenkinimu rodydavo į tą dėmę ar daiktą. Neni, tikras neišsenkamos kantrybės pavyzdys, kišdavo jai pažiūrėti visokiausių paveikslėlių, nors paprastai ją ištikdavo nesėkmė. Silva atpažindavo tik vieną kitą daiktą, dažniausiai naudojamą arba paprasčiausios formos, tokius kaip kėdė ar puodas. Ir niekada neatpažindavo gyvų būtybių.

Kai ji pirmą kartą atpažino pieštą gyvūną, jos reakcija buvo tokia netikėta, kad iš pradžių nė negalėjome atspėti jos priežasties. Tik vienas Silvos žodis, jos pasakymas, kurį paminėsiu vėliau, iš karto užvedė mus ant kelio ir leido suprasti, kad atpažinti žmogų ar žvėrį paveiksle jai iki šiol trukdė jų nejudrumas. Lapei gyvas padaras – tai ne daiktas, o judėjimas, lydimas kvapo. Tačiau šunį paveikslėlyje, nejudantį ir neturintį kvapo, ji atpažino būtent dėl jo nejudrumo, kad ir kaip tai atrodytų paradoksalu. Ir šitas atpažinimas sukėlė jai tokį didelį šoką, kad ją beveik ištiko nervinis priepuolis. Mat šuo buvo panašus į Baroną, o Barono tuo metu jau nebuvo gyvo.

***

Jis žuvo nei šiaip, nei taip – pasismaugė savo grandine. Matyt, naktį sugavo žiurkę ir, norėdamas nepaleisti jos iš letenų, sukosi ir sukosi vietoje, kol pasijuto pagautas ir stengdamasis ištrūkti pasismaugė. Turbūt net negalėjo suloti, ir niekas nieko negirdėjo. O kitas šuo, aišku, miegojo. Ir būtent Silva, rytą kaip paprastai atėjusi pasisveikinti su savo draugu, rado jį sustingusį prie sienos, iškištu liežuviu, nugaišusį jau prieš kelias valandas.

Ji nepakvietė mūsų. Bet Fanė, pro langą pamačiusi, kaip ji vis mėgina ir mėgina pastatyti šunį ant kojų, pakėlė aliarmą, ir mes atbėgome. Atnarpliojau grandinę ir priglaudžiau ausį prie

šuns krūtinės, tikėdamasis aptikti gyvybės ženklų. Deja, jis buvo jau sustingęs ir skleidė prėską kvapą – taip dvokia kailis ir atšalęs, bet dar nepradėjęs pūti kūnas. Neni mėgino nusivesti Silvą, tačiau ji priešinosi kaip pašėlusi: buvo matyti, kad tai ne susijaudinimas, ne sielvartas, o paprasčiausias nesąmoningas užsispyrimas, atkakli inercija. Regis, ji tiesiog norėjo pasilikti ten, ir tiek. Susiradau fermos darbininką, ir mudu, suvyniojęę Baroną į brezentą, nunešėme jį užkasti. Kaip ir reikėjo tikėtis, Silva tylomis nuslinko paskui mus, neatsilikdama nė per žingsnį.

Ką daryti? Ar kasti duobę jai matant? Negalėdamas apsispręsti, padariau taip, kaip paprastai daroma: atidėjau tą reikalą vėlesniam laikui. Paguldėme Baroną po medžiu. Vyliausi, kad Silva, kurios dėmesys taip lengvai išsiblaškydavo, galiausiai jį pamirš. Tačiau dar visą valandą ji beviltiškai mėgino pastatyti jį ant kojų. Pagaliau apsisprendžiau. Grįžome su darbininku ir iškasėme duobę. Nuleidome į ją Baroną. Silva nieko nesakė. Tik prisimerkusi įdėmiai žiūrėjo, ką mes darome.

Svarsčiau, kaip ji elgsis, kai užkasime duobę. Ji mums netrukdė. Nejudėdama stovėjo, kol viską baigėme, o tada paklusniai leidosi nuvedama. Pavalgė su geru apetitu, kaip paprastai.

Tačiau dieną Neni išleido Silvą iš akių, ir toji dingo. Radome ją ten, kur nedvejodami leidomės jos ieškoti – prie šuns kapo. Silva jau buvo nukasusi beveik visas žemes. Ji netrukdė man vėl užkasti duobės, nesipriešino, kai Neni apkabino ją ir išbučiavo. Tik žiūrėjo į mane sustingusiu žvilgsniu, su keistu neblėstančiu susidomėjimu.

Ir šį kartą ji ramiai leidosi nuvedama namo, o namie žaidė kaip kasdien, godžiai sušlamštė vakarienę ir, paguldyta į lovą, iškart užmigo. Tačiau rytą vėl nuėjo ieškoti šuns į kiemą, kur paprastai rasdavo jį pririštą. Nusekėme paskui ją. Iš pradžių ji, regis, nustebo pamačiusi grandinę, liūdnai gulinčią ant žemės. Paskui patraukė į miškelį už fermos, kur buvome užkasę jos draugą. Neni norėjo bėgti jai įkandin, bet aš ją sulaikiau. Man atrodė, kad reikia leisti Silvai padaryti atradimą iki galo.

Kai nuėjome pas ją kiek vėliau, ji vėl buvo atkasusi šunį, bet prie jo neprisilietusi. Jo kūnas, dieną pabuvęs žemėje, pasidarė gana baisus: apipultas skruzdžių, kurmių, vabalų duobkasių, jis gulėjo duobėje panašus į seną ožkos kailį, sukapotą kandžių, sutrintą, skylėtą, išteptą kruvinu skysčiu. Be to, jau buvo pradėjęs dvokti. Silva apmirusi žiūrėjo į šią maitą ir atrodė jaudinamai. Priėjau prie jos, apkabinau ją per pečius ir tyliai pasakiau:

– Matai, jis mirė.

Kadangi tiek daug jai leidau, man atrodė, kad reikia ją išmokyti ir šito žodžio. Tuo metu dar aiškiai nesupratau, kad mirties patirtis vaidina esminį vaidmenį formuojantis žmogaus protui, sakyčiau, tik miglotai nujaučiau tai. Silva nenuleido akių nuo savo vargšo draugo. Paskui ėmė drebėti, nesmarkiai, bet nepaliaujamai. Tikriau tariant, be perstojo krūpčioti. Stipriai prispaudžiau ją prie krūtinės. Pagaliau ji vargais negalais, lyg liežuvis būtų jos neklausęs, išlemeno:

– Nebe... žaisti?

Atsakiau kaip įmanoma švelniau:

– Taip, Silvute. Vargšas Baronas nebežaisti.

Silva drebėjo vis smarkiau ir smarkiau. Paskui atplėšė akis nuo apgailėtinos dvėsenos ir pažvelgė į mane. Tai nebuvo klausiamas žvilgsnis. Ji greičiau įdėmiai tyrinėjo mano bruožus. Tarsi giliai mąstydama apie žmogaus veido reikšmę. Aš jai netrukdžiau, nieko nesakiau, nedrįsdamas nei nusišypsoti, nei nutaisyti per daug rimtos, per daug liūdnos minos. Žiūrėjau į ją švelniai, bet ją domino ne mano akys, o nosis, lūpos, smakras. Galiausiai ji paklausė – bejausmiu, apatišku balsu:

– Bonis taip pat nebežaisti?

Tylutėliai nusijuokiau, nusijuokiau tik tam, kad išsklaidyčiau keistą jos baimę.

– Ne, ne, Bonis dar žais. Bonis nemirė! Jis gerai jaučiasi. Jis ir toliau kasdien žais su Silva!

Mano nuostabai, šitoks atsakymas supykdė Silvą. Ji ištrūko iš mano glėbio lyg norėdama atsitolinti. Ir valdingai pakartojo:

– Bonis taip pat nebežaisti?

Iš pradžių pamaniau, jog ji, kad ir kaip tai netikėta, nori liepti man gedėti dėl jos draugo, taip, akimirką pamaniau, kad jai atrodo baisu žaisti, kai žuvo Baronas. Žinoma, tai buvo kvaila mintis, jei turėsim galvoje, kaip menkai dar tebuvo išsivysčiusi jos siela. Bet aš atsakiau:

– Na, aišku, ne iškart, tu teisi.

Dar labiau nustebau išvydęs, kaip ji tryptelėjo koja su vaikišku nekantrumu, – taip elgiasi suirzęs vaikas, kurio nesupranta suaugusieji. Visas jos veidas persikreipė iš apmaudo, bet tuo pačiu metu jame atsispindėjo toks nerimas, tokia kančia, o galbūt ir toks siaubas, kad kai ji trečią kartą suriko – ir jos balsas užlūžo: „Bonis taip pat nebežaisti?“, pagaliau supratau, su širdį veriančiu tikrumu supratau, jog ji nori žinoti, ar ateis diena, tokia diena, kai, kaip ir Baronas, „Bonis taip pat“ nebežais *nevermore**.

Nuėjome per daug toli, ir man nebebuvo kur trauktis. Neni, išvertusi akis, rodė ženklus, nes viską suvokė kaip ir aš, ir jos nukarę žandai drebėjo iš širdgėlos. Bet aš papurčiau galvą. Nagi, paraginau save, ryžkis! Ir kaip įmanoma ramiau, be tragiškų gaidelių ir netgi be susijaudinimo, pasakiau:

– Taip, Bonis taip pat vieną dieną... Bet iki tol praeis daug laiko, tiek daug, kad neverta apie tai nė galvoti! – pridūriau paskubomis, matydamas, kaip plečiasi Silvos akys.

Tačiau nepuoselėjau iliuzijų, kad žodžiai „praeis daug laiko“ ją paguos – vargu ar ji galėjo juos suprasti. Beje, kas gali paguosti, kai atskleidžiama tokia tiesa? Silva turėjo ją suvokti ir pripažinti su visu jos žiaurumu.

Iš pradžių Silva pravėrė burną. Ji žiojosi vis labiau ir labiau ir staiga nervingai nusijuokė – tokiu pačiu juoku, kuris, kaip jau minėjau, greičiau panėšėjo į išgąsčio šūksnius. Paskui juokas nutilo, ir liko vien išgąstis. Toks didelis išgąstis, kad akimirką Silvai nutrūko kvėpavimas – kaip naujagimiui. O kai pagaliau ji atgavo kvapą, man pasirodė, kad ji – kaip naujagimis – paleis gerklę.

* Niekada (*angl*).

Ir ji iš tikrųjų paleido gerklę, bet rėkė žodžius: „Nenoriu! Nenoriu!..“ – kartojo juos be perstojo, o skaistų ir žavų jos veidelį su smailiu smakriuku iškreipė tokia skausminga grimasa, kad jis susiraukšlėjo, išraudo ir pasidarė negražus kaip beždžionės. Ji rėkė trypdama kojomis žemę, bet staiga sustojo. Persibraukė riešu veidą, kuris ūmai suglebo ir išbalo – taip suglebo ir perblyško, kad mane pagavo baimė, jog Silva gali nualpti. Ji dar porąkart persibraukė riešu savo smulkų lapės veidelį, išbalusį kaip kreida, atmesdama atgal rusvus plaukus, užkritusius ant akių – apdujusių išplėstų akių, žvelgiančių į mane taip, lyg aš tuojau krisiu negyvas čia pat prie jos kojų, kaip šuo. Bent jau taip galvojau tą valandėlę – maniau, kad ji kaip tik to bijo. Tačiau vos tik jos mintys – nuo šiol taip reikia jas vadinti – išjudėjo, jos perūžė per vargšės lapės smegenis kaip viesulas, ir nors spėjau, kad jos galvoje dar tvyro painiava, kad iš skausmo ir kančios dar tik gimsta sąmonė, po teisybei Silva jau darė išvadas. Paskutinį kartą atmetusi ranka neklusnią rusvą plaukų sruogą, ji pažvelgė apsiblaususiu žvilgsniu ir žodžiais nenusakomu tonu, vos girdimu, silpnu balsu, panašiu į atodūsį, sušnabždėjo:

– O Silva?..

XXVI

Negaliu tęsti savo pasakojimo be jaudulio. Netgi jei tą akimirką, kai Silva ištarė savo vardą ir jį tardama patyrė, suprato, kad turės mirti; netgi jei tą žiaurią ir kerinčią akimirką manęs nebūtų kaip žaibas persmelkęs neklystantis jausmas, jog jinai ką tik išgyveno antrąją metamorfozę, gal ir ne tokią stebuklingą iš pažiūros kaip fizinis persimainymas, bet žadančią daug daugiau padarinių, stigmų, kurios giliai įsirėš į jos sielą; netgi jei nebūčiau sau pasakęs, jog šią minutę, šį mirksnį, čia, prieš mano akis, ji persikūnijo antrą kartą, amžinai atsikratė savo nesąmoningos, nerūpestingos ir laimingos lapės prigimties, kad drebėdama žengtų pirmąjį žingsnį į tamsos sritį, į tragišką, mirtingą, naktinį, bekraštį, prakeiktą ir didingą pasaulį, kur žmogus užduoda dievams maištingus klausimus; netgi jei mano protas nebūtų nušvitęs tą pačią akimirką, kai šviesa nutvieskė jos smegenis ir ji suvokė savo būties laikinumą ir nesuprantamumą, netgi jei tą valandėlę nebūčiau apie visa tai pagalvojęs, Silvos elgsena būtų bemat mane prie to privedusi. Nes galiu tvirtai pasakyti, kad kaip tik šią akimirką, nuo šios akimirkos viskas iš tikrųjų pasikeitė, pasikeitė neatmainomai.

Ji sušnabždėjo: „O Silva?..“, ir aš nedrįsau atsakyti. Beje, ar ji laukė atsakymo? Ar pats šis klausimas nebuvo atsakymas? Ji tarė: „O Silva?..“ ir įdūrė akis į Neni. Žiūrėjo daugiau į ją, o ne į mane, nes jautė, nes nuspėjo, jog čia gynyba bus silpnesnė. Ir iš tiesų, vargšė Neni neatlaikė jos žvilgsnio, nepajėgė nuslėpti nei savo susijaudinimo, nei skausmo. Ji ištiesė į Silvą rankas, sukrėstas jos veidas buvo kupinas gailesčio ir meilės. Tačiau Silva anaiptol nepuolė jai į glėbį, o atšoko atatupsta ir su neapykanta nužvelgė

mane ir Neni. Ji pravėrė burną, bet plūstis nemokėjo. Paskui staigiai apsisuko ir dėjo į kojas.

Tačiau toli nenubėgo. Ūmai sustojo kaip apdujusi, tarsi būtų susidūrusi su dangumi, su horizontu ir į jį atsidaužusi: ji pasitrynė kaktą atgalia ranka, apsigręžė ir tekina nulėkė per sodą, šį kartą iš tiesų atsitrenkė į obelaitę ir krito žemėn kaip paukštis, susimušęs į stiklą, bet kone iškart pašoko ir nubėgo trečia kryptimi, prie tankių sedulų krūmų sodo pakraštyje – bėgo tiesiai į juos, nuleidusi galvą, it kulka įsirėžė į krūmus, įsipainiojo tarp šakų ir vėl sudribo kaip maišas. Nė nemėgino atsikelti – pamažu susirangė į kamuolėlį ir, galiausiai atsisakiusi bandymo pabėgti nežinia kur, taip ir liko sustingusi ir susigūžusi gulėti savo prieglobstyje, tarsi sužeistas kiškelis.

Neni buvo bepuolanti prie jos, bet aš ir šįkart ją sulaikiau: Silvai teko vienas iš tų išmėginimų, kuriais nepasidalinsi su kitais. Priešingai, pamojau Neni, kad eitų su manim, ir mudu patraukėme namo. Iš dvaro antrojo aukšto galėjai matyti gyvatvorę, kur Silva buvo prisiglaudusi it sužeistas žvėriukas. Stovėdami baltinių sandėliuke, stebėjome ją pro langą kupini nerimo. Neni kur buvusi, kur nebuvusi šnypštėsi nosį, bet taip stengėsi daryti tai tyliai, kad kitu atveju būčiau iš jos pasijuokęs. O dabar neturėjau jokio noro juoktis. Vangiai leidosi sutemos. Mane suėmė baimė: Silva taip ilgai gulėjo nė nekrustelėdama, gal ji apalpusi? Tačiau tą akimirką – galbūt dėl šalčio – Silva sujudėjo. Ji išsiropštė iš krūmų, atsikėlė ir ilgai stovėjo tarsi dvejodama. Paskui, mūsų palengvėjimui, – Neni iki skausmo suspaudė man ranką, – prieblandoje svirduliuodama pasuko į namus.

Strimgalviais nubildėjome laiptais žemyn, į svetainę, jos pasitikti. Bet gal be reikalo uždegėme šviesą? Silva nepasirodė. Pamatėme jos siluetą šmėkštelint už langų ir tolstant fermos link. Mostelėjau ranka, liepdamas Neni pasilikti namie, o pats puoliau į prieškambarį. Kai išėjau laukan, Silva stovėjo prie tamsių vartų, vedančių į vidinį kiemą, ir, regis, kažko laukė, lyg būtų atsidūrusi ne prie vartų, o prieš akliną sieną. Gal ji pastebėjo mane? O gal išgirdo žvangant antrojo, gyvo dogo grandinę, gagenant žąsį, ku-

dakuojant vištą? Jos nuotaika buvo tokia, kad šie pažįstami garsai, matyt, atrodė jai nepakeliami. Sustingęs siluetas staiga atgijo, pajudėjo namo link, kaip tyli šmėkla nuslinko palei sieną su kreivomis langinėmis ir ūmai be garso dingo, lyg kiaurai žemę prasmego. Gal įsmuko į arklidę? Puoliau iš paskos. Abu arkliai, mulas ir asilas neramiai trypčiojo. Po kelių sekundžių mano akys priprato prie tamsos. Man pasivaideno, kad kampe tarp sienos ir lentynos su įrankiais tūno susigūžusi figūra. Tačiau pasižiūrėjęs iš arčiau pamačiau, kad tai balnas, numestas ant trinkos. Veltui dairiausi Silvos, jinai, matyt, išspruko pro kitą pusę. Kur dabar jos ieškoti?

Grįžau į dvarą. Svetainėje Neni neberadau. Pašaukiau ją. Viršuje, koridoriuje, pasigirdo žingsniai. Staiga jie pagreitėjo, ir aš tekinas puoliau prie laiptų. Galvotrūkčiais užlėkiau į antrą aukštą. Vingiuotas koridorius ėjo į abi puses. Ištempiau ausį: nieko nebebuvo girdėti. Vedamas instinkto, pasukau kairėn, miegamųjų pusėn. Silvos kambario durys buvo atlapotos. Vidury kambario, prie lovos, suakmenėjusi stovėjo ponia Bamli. Ji buvo viena. Pagalvė ant lovos gulėjo kreivai, jos apatinis kraštas buvo kiek pasikėlęs, lyg kas būtų po ja rausęsis. Išgirdusi mano žingsnius, Neni atsisuko ir pasakė:

– Ji išėjo su savo grąžtu.

Tuo tarpu, kai ieškojau Silvos arklidėje, Neni išgirdo, kaip atsidarė ir užsidarė prieškambario durys. Iš pradžių ji pamanė, kad parėjau aš, bet greitų žingsnių laiptais, eisenos lengvumo ir guvumo su niekuo negalėjai sumaišyti. Ji iškart puolė viršun, bet, matote, senos kojos ir silpna širdis... Antro aukšto koridoriuje nė gyvos dvasios. Kaip ir Silvos kambaryje. Pagalvė nustumta į šoną. Neni pribėgo prie užpakalinių laiptų ir dar spėjo išgirsti, kaip apačioje nutapeno žingsniai ir trinktelėjo durys. Ponia Bamli puolė prie langelio. Patekančio mėnulio ir gęstančios dienos šviesoje įžiūrėjo lengvą siluetą, lekiantį miško pusėn.

Ką daryti? Neni, aišku, negalėjo jos pasivyti. Ji iš lėto grįžo į Silvos kambarį. Ir staiga, dievaižin kodėl, prisiminė numylėtąjį jos grąžtą. Kai įėjau į kambarį, Neni ką tik buvo įsitikinusi, kad

įprastoje vietoje po pagalve jo nėra. „Ką daryti?" – svarsčiau ir aš. Man rodėsi, kad suprantu šią ką tik gimusią sielą, – tai buvo paskutinis jos mėginimas, paskutinė viltis pasipriešinti jai primestam grėsmingam likimui. Kaip nevilties apimtas senis vaikystės prisiminimuose bergždžiai ieško vaistų nuo sukriošimo, taip ir mano laputė, pasičiupusi savo išganingąjį grąžtą, bėgo nuo mirties į mišką – amžino gyvenimo viešpatiją, nepasiekiamą prarasto nesąmoningumo prieglobstį. „Ką daryti?" – kartojau mintyse. Šiaip ar taip, gaudynėms buvo per vėlus laikas. Ir kur jos ieškoti? Džeremio trobelėje? Ši žiauri mintis, netikėtai pervėrusi mane, išsiliejo neapykantos ir įniršio banga. Akimirką įsivaizdavau, kaip pasibalnoju su fermerio sūnumi žirgus, šuoliuoju per mišką su deglu rankoje, parbloškiu gorilą po eržilo kanopomis ir, pašėlęs iš piktdžiugos, parsivežu savo gražuolę, pasisodinęs ją ant žirgo sturplio. Šis įsivaizduojamas žygis mane apramino, ir aš sutramdžiau pasiutusio pavydo priepuolį, o su ramybe grįžo ir švelnūs jausmai. Džeremis? Na ką gi, galvojau, tegu ji sau paskutinį kartą, jei taip trokšta ir jei dar gali, pasimėgauja šalia jo jau amžinai apnuodytais nekalto žvėrelio džiaugsmais. Suteik jai tą paskutinę malonę – paskutinę nieko nežinančios laputės šventę, paskutinę nenuodėmingo malonumo tvyksnį.

Atsigulėme anksti, bet aš iki pat ryto nesudėjau bluosto.

***

Kaip paprastai būna po bemiegės nakties, vos prašvitus nugrimzdau į tokį gilų miegą, kad niekaip negalėjau jo nusipurtyti. O kažkas mane žadino. Jaučiau, kad tai daroma neapsakomai švelniai. Tačiau, kaip paprastai būna per tokį vėlyvą miegą, vos praplėšdavau akis, jos bemat užsimerkdavo, ir kažkokia milžiniška bjauri ranka vėl nutempdavo mane į miego gelmes. Vis dėlto palengvėle kapsčiausi iš tos dervos. O kai pagaliau visiškai išsibudinau, pamačiau, kad guliu Silvos glėbyje. Ji grįžo. Ji grįžo! Apimtas jaudulio, džiaugsmo, palengvėjimo, dėkingumo, jau norėjau šokti iš patalo.

Tačiau našta, slegianti krūtinę, parvertė mane atgal ant pagalvės. Silva laikė mane apkabinusi, jos galva gulėjo man ant krūtinės. Ji nemiegojo, viena jos ranka nervingai, bet švelniai gniaužė man petį. Girdėjau, kaip ji tyliai šniurkščioja. Pasikėliau kiek įmanydamas, suėmiau jos galvą ir atsukau į save smailų veidelį. Ak, koks žvilgsnis!

Jis buvo neatpažįstamas, ir aš taip apstulbau ar, tikriau tariant, buvau toks sukrėstas, sujaudintas kone iki egzaltacijos, kad tai būtų galima pavadinti atradimu. Iki šiol Silvos žvilgsniai, siaurų ir įdėmių jos akių, spindinčių it mineralas, žvilgsniai, kaip aiškiai mačiau, buvo paviršutiniški, be jokios gilumos; jos akys, stabtelėdamos ties daiktais, tarsi įsmigdavo į juos, bet žvilgsnis, vis toks pat apsiblausęs ir tolimas, atsiplėšdavo nuo daiktų jų neįvertinęs, nepatyrinėjęs. Kažkur skaičiau, kad moterų žvilgsniai būna dviejų rūšių – vienos akys žvelgia į jus, o kitos leidžia jums į jas žiūrėti. Bet yra ir trečia atmaina: katės žvilgsnis, žvilgsnis, kuris niekada nesisiūlo, bet pats ima neprisiliesdamas, neapčiupinėjęs – nepaglamonėjęs. Tai atidūs smaragdai, degantys ledine ugnimi. Mačiau, kad netgi labiausiai jaudinančiomis, pačiomis intymiausiomis valandėlėmis, kupinomis karšto susidomėjimo, Silva vis dėlto žvelgdavo tuo žvilgsniu, žvilgsniu, už kurio galbūt ir vykdavo svarbūs dalykai, bet tamsoje, niekada neišnirdami į paviršių. Na, o dabar, ak, koks žvilgsnis buvo įsmeigtas į mane dabar! Tai jau nebebuvo tik pora akių, kurios mato, ir tiek, – šios akys brovėsi, skverbte skverbėsi gilyn į mano akis, tarsi norėdamos rasti atsakymą, atskleisti paslaptį. Tiesą sakant, tokį žvilgsnį jau buvau matęs prieš du mėnesius, kai Silva atpažino save veidrodyje, bet tas žvilgsnis blykstelėjo tik vieną mirksnį ir tuoj pat užgeso, užsimiršo, užmiršo... Beje, tada jis nebuvo toks intensyvus, toks susitelkęs, toks sujaudintas kaip jos žvilgsnis, įdurtas į mane šią valandėlę, – dėmesingas, be galo dėmesingas, trykšte trykštąs nepakeliamais jausmais.

Suspaudžiau jos veidą savo delnuose. Sakiau: „Tu grįžai!“ Nežinau, ar ji galėjo suvokti, ar galėjo nuspėti, pajusti, kiek šiuose pusiau šnabždomis ištartuose žodžiuose yra švelnumo, dėkingu-

mo, liūdesio ir tylaus džiaugsmo. Silva nieko neatsakė. Tiesiog stebeilijo į mano lūpas, tarusias šiuos žodžius. Kartojau: „Tu grįžai!“, paskui ėmiau švelniai bučiuoti jai kaktą, akis, visą veidą. Ji nesipriešino. Bučiavau ją, kaip bučiuojama švelniai mylima moteris, ir ji pakluso kaip moteris, viską užmiršusi, lengvai sūpuodama kiek atlošta galva. Šitaip ją bučiuodamas, bučiuodamas kaip moterį, pajutau, kad šis jausmų proveržis tuoj tuoj išsilies ašaromis, lyg būčiau motina, kurios vaikas pasveiko, bet dar tebėra silpnas, ar mylimasis, rytoj turintis išlydėti mylimąją ilgon kelionėn. Nė akimirką man į galvą neatėjo mintis apie lapę, netgi nepaklausiau savęs, ar ta būtybė, prie kurios priglunda mano lūpos, tikrai nebeturi nieko bendra su lape, ne, apie tai aš negalvojau, galvojau tik viena: „Ji grįžo“, sklidinas švelnumo, širdį veriančio dėkingumo, ir bučiavau ją su neapsakomai ramiu įkarščiu ir laimingu liūdesiu.

Paklausiau: „Ar tu nesušalai šiąnakt?“, ir ji papurtė galvą neatitraukdama akių nuo manęs. „Nesušalti“, – pasakė po akimirkos. Ilgai dvejojau prieš užduodamas kitą klausimą: „Kur buvai?“, bet ji greičiausiai nesuprato arba nepanoro atsakyti. Tiesiog žiūrėjo į mane vis tuo pačiu atkakliu, susimąsčiusiu žvilgsniu, kuris nuo pat mano pabudimo valandos vėrė man širdį saldžiu skausmu. Paskui ji sumurmėjo: „Bonis“, ištarė šią juokingą pravardę, ir tiek, bet tokiu nepažįstamu man balsu, tokiu pasitikėjimo ir nerimo kupinu tonu, kaip pasiklydęs vaikas ar atrastas vaikas, kad dar stipriau suspaudžiau jos veidą ir palinksėjau galva tarsi sakydamas: taip, taip, mažyte, aš čia... Tačiau ji visu svoriu atsirėmė kakta į mano delnus, praskyrė juos ir priglaudė galvą man ant krūtinės – taip, padėjo ją, kad priglaustų, nežinau, ar iš nuovargio, ar iš pasitikėjimo. Ji daugiau nieko nepasakė. Tylėjau ir aš. Ilgai taip gulėjome ir, matyt, galiausiai užmigome ramiu ir giedru miegu.

Nusileidome pusryčiauti į valgomąjį. Neni tikriausiai dar anksčiau už mane sužinojo, kad Silva grįžo, nes nusišypsojo mums nė kiek nenustebusi. Ji padavė mums pusryčius. Silva nepuolė prie

savo rūkytos lašišos su įprastu goduliu. Ji valgė ir gėrė išsiblaškiusi. Gal todėl, kad visąlaik žiūrėjo čia į Neni, čia į mane, tarsi po daugelio metų būtų grįžusi iš Amerikos ir lyginusi mylimus, bet pasenusius mūsų veidus su tais, kurie liko jos atmintyje... Jos pačios veido bruožuose įžiūrėjau savotišką poslinkį, vos pastebimą sugniužimą, kuris, kaip man regėjos, kartu su tuo godžiu smalsumu reiškė stiprią, bet rūpesčio aptemdytą meilę. Man spaudė širdį nuo keistos laimės, kurioje susiliejo gailestis, pasididžiavimas, viltis. Meilė, kurią nuo šiol mums jaučia Silva, galvojau, jau nebėra globos trokštančio naminio gyvulėlio prisirišimas, dabar tai meilė būtybės, tapusios panašia į mus, atskleidusios liūdną mūsų laikinumo paslaptį ir visa savo esybe besidalinančios su mumis bendra mirtingųjų dalia. Be to, galvojau, žmogaus meilė kaip tik tuo skiriasi nuo žvėrių meilės, kad jos užkulisiuose tūno mirtis, ir dabar Silva pagaliau mokės mylėti tokia meile. O aš, aš gerai žinojau, kad jau seniai ją myliu.

***

Nebegalėjau daugiau apsigaudinėti nuo to laiko, kai Dorotė metė man: „Jūs mylite ne mane!“ Tada norėjau prieštarauti. Tačiau ji nesunkiai užčiaupė man burną, ir tai parodė, koks silpnas mano įsitikinimas. Paskui Dorotė pabėgo į Londoną. Ir aš neužmiršau, su kokiu niūriu džiaugsmu galvojau apie tai, kad liksiu vienas su Silva...

Viskas buvo aišku, bet mano dvasia nenurimo. Dorotė pasidavė savo aistrai, bet argi aš nepasidaviau savajai? Argi mes visi po teisybei, kiekvienas savaip, nepasiduodame tai pačiai pagundai – nusikratyti griežtų žmogaus padėties apribojimų? „Tegu ji sau grįžta prie savo narkotikų, o aš grįšiu pas savo Silvą“, – argi ne taip mąsčiau, pagautas liguisto potraukio, panašaus į potraukį narkotikams? Be abejo, Silva žengė sužmogėjimo link sparčiais žingsniais, bet vis dėlto ar nebuvo taip, kad mane prie Silvos ypač traukė, ypač stipriai rišo mielas jos gyvuliškumas, kiek dar jo buvo likę. Kas be ko, ji ką tik pakilo dar viena pakopa aukštyn, ir tai buvo lemtingas žingsnis, bet argi nuo šiol mylėti ją šia dingstimi

be sąžinės priekaištų nėra, atvirai pasakius, alibi? Kaip dar jai toli iki Dorotės, nors šioji ir narkomanė! Dorotė galėjo mirtinai save apnuodyti, kad pabėgtų nuo savo kančių, betgi iš pradžių kaip tik šios kančios tragiškai liudijo apie jos dvasingumą, kankinančias ją abejones. Ji, be abejo, neatsilaikė, bet šis pralaimėjimas – geriausias smurto ir kilnios kovos įrodymas. Kur kitur slypi Dorotės dramos šaknys, jei ne palankioje daugiaamžės civilizacijos dirvoje? Ji ne tik apnuodytas jos vaisius, bet ir nenuginčijamas ženklas. O tuo tarpu vargšė Silva, vis dar įkalinta savo prigimties naktyje, – ką ji gali pasiūlyti, be savo vaikiško lemenimo žmogaus kalba? Bet koks jos lyginimas su Dorote šventvagiškas, o mano pasirinkimas, teisybę pasakius, žeminantis.

Tokie buvo mano apmąstymai paskutinėmis vasaros dienomis. Priėjus tokias išvadas, man nieko kita neliko – jei dar turėjau bent kiek valios, privalėjau važiuoti į Londoną. Neturėjau teisės leisti Dorotei galutinai save sunaikinti (naujienos, kurias pranešdavo jos tėvas, buvo baisios), neišbandęs visko, kas įmanoma. Šienas buvo suvežtas, javai iškulti, o rudeninis arimas turėjo prasidėti po kelių savaičių. Niekas manęs nebelaikė dvare – tik Silva. Pasiryžau ištrūkti iš šių viliūgiškų pančių ir išvažiuoti.

Įspėjau Neni, jog išvykstu, bet, kad ir kaip keista, nepaaiškinau tikrųjų priežasčių. Tarsi būčiau bijojęs, jog ji man nepritars, užsipuls mane, kad atiduodu pirmenybę Dorotei, ir privers pergalvoti sprendimą, kurį priėmiau po kankinamų dvejonių. Paprasčiausiai pasakiau, kad turiu šiokių tokių reikalų ir grįšiu, kai tik juos sutvarkysiu.

Prieš išvažiuodamas, aišku, paskutinį kartą aplankiau daktarą Saliveną. Jis atrodė pavargęs ir susenęs. Neseniai pats buvo grįžęs iš Londono. Kai pranešiau jam apie savo sprendimą ten važiuoti, jis bejėgiškai mostelėjo ranka.

– Ak, – tarė jis, – ar dar verta? – Jis atsuko į mane pailgą liesą veidą. Storas jo lūpas iškreipė grimasa, reiškianti karčią nuostabą. – Pasakysiu jums atvirai, blogiausia, kad ji atrodo laiminga.

XXVII

Pamenu, kad pirmiausia Dorotės bute man į akis krito *Turkish delights**.

Vienas gabalėlis buvo jos burnoje, ir Dorotė kramtė jį vangiai, išsiblaškiusi. Kiti gulėjo ant staliuko prie sofos-lovos, porceliano vazelėje, aplipusioje cukrumi. Be to, visur mėtėsi kartoninės dėžutės su šiais saldumynais. Vieną gabalėlį, nukritusį ant grindų, kažkas sumynė, ir jis išsipleikė kaip rausvas spjaudalas ar beformis medūzos ir jūrų žvaigždės hibridas. Beje, kilimas ir šiaip buvo nusėtas įtartinomis dėmėmis. Kaip ir dirbtinis panteros kailis, kurį buvo užsimetusi Dorotė, apatiškai gulinti ant sofos.

Gana sunkiai radau jos namą tolimame Galveston Leino užkampyje. Siauroje ir tamsioje laiptinėje, kur tvyrojo keptų riebalų kvapas, susidūriau su dvasininku apšiurusia sutana, kuris man pasirodė girtas kaip dūmas, – praleisdamas mane, jis prisispaudė prie sienos, o paskui, matyt, paslydo ant laiptų, nes išgirdau jį keikiantis. Namas nebuvo panašus nei į šeimyninį pensioną, nei į viešbutį. Iš lauko plytų sienos buvo išbaltintos, ir namo fasadas su variu puoštomis siauromis juodomis durimis ir trikampiu frontonu atrodė beveik elegantiškas. Tačiau viduje viskas, regis, nuo amžių miegojo po pražūtingu dulkių sluoksniu.

Dorotė atsainiai ištiesė man ranką, neatsikeldama nuo sofos nei neperstodama žiaumoti tąsaus saldėsio. Man pasirodė, kad ji ne sublogusi, o priešingai, netgi papilnėjusi, bet pro skaistalus, kuriuos, matyt, po mano telefono skambučio greitosiomis

* Rachatlukumo rūšis.

ir nerūpestingai užsitepė ant skruostų, švietė blyški, beveik permatoma oda. Pabrinkusius vokus supo ryškiai rausvas, kone raudonas apvadas. Visas jos veidas panėšėjo į vandens lelijų žiedus, kurie tuoj tuoj pradės pūti. Ji šypsojosi abejingai – sustingusia pardavėjos šypsena, – o tarp dantų buvo matyti kąsnelis rachatlukumo.

– Šėškitės, – tarė ji žiaumodama, – ir vaišinkitėš. – Ji pastūmė man porceliano vazelę. – Malonu, kad man atleidote. Ką veikiate Londone?

– Nieko. Atvažiavau jūsų aplankyti.

Atstūmiau vazelę.

– Malonu, – pakartojo ji. – Jūs nemėgstate *Turkish delights*?

– Negaliu pakęsti.

– O aš visada mėgau, nuo pat vaikystės. Man drausdavo valgyti šiuos saldumynus, nes nuo jų storėjama. Dabar atsigriebsiu. Na ką gi, – tarė ji, – aplankėte mane. Kuo galiu pasitarnauti?

Nekreipiau dėmesio į akiplėšišką jos toną.

– Atvažiavau jūsų merginti, – tariau ramiai.

– Ko?

– Jūsų merginti. Javai sudoroti ir turiu laiko iki rudeninio arimo. Įsikūriau už poros žingsnių nuo čia, *Bonington House* viešbutyje. Taigi man nebus jokio vargo užsukti pareikšti pagarbos savo širdies damai.

Jos žvilgsnyje įsižiebė ugnelė – pirmą kartą nuo to laiko, kai atėjau čia. Ji kaip tik buvo beimanti iš vazelės dar vieną lipnaus skanėsto gabalėlį, bet po mano žodžių padėjo jį atgal ir nusišluostė cukruotus pirštus į panteros kailį.

– Tikiuosi, – pasakė ji, – neprimesite man savo draugijos kiekvieną mielą dieną?

– Atvažiavau jūsų merginti, – pakartojau. – Šie žodžiai turi apibrėžtą prasmę. Bet gal jūs turite kitą gerbėją?

– Aš neatidarysiu jums durų.

– Leisite man stirksoti laiptinėje?

– Taip. Jūs manęs nemylite. Kažką įsikalėte sau į galvą. Jau pradedat man įkyrėti.

– Ar myliu jus, ar ne, nuspręsite po mūsų vestuvių.

– Prašom tučtuojau išeiti.

– Dorote, bent vieną kartą pasakykit man atvirai: ar kalbėtumėte su manim taip pat, jei nebūtų Silvos?

– Ji yra, ir šito nepakeisite. Bet nusiraminkit – kalbėčiau taip pat.

– Jūs pradėjote manęs nekęsti?

– Dieve gink! Aš jus labai myliu. Kaip ir anksčiau. Bet kai ką myliu dar labiau – save.

– Bet jūs save žudote!

– Galima žudyti save ir iš meilės sau. Argi aš tą baisų vakarą neišrėžiau jums kalbos šia tema? Ta kalba dėl narkotikų poveikio, aišku, skambėjo juokingai, bet sakiau jums teisybę.

– Jūs bijote gyvenimo dėl tos nelemtos, nenusisekusios santuokos. Su manim ši baimė praeis.

– Nešnekėkit kvailysčių! Aš nieko nebijau. Nei gyventi, nei mirti. Nei nusmukti puspročių akyse.

– Ką jūs vadinate puspročiais?

– Žmones, panašius į jus, kurie taip tvarko savo gyvenimą, lyg jis turėtų tikslą. Tačiau gyvenimas neturi tikslo. Nei jokios prasmės. Ak, kaip viskas banalu! Nejaugi turiu jums kartoti nuvalkiotas tiesas? Aš pavargau nuo viso šito, Albertai.

Tarsi norėdama parodyti, kad tikrai pavargo, Dorotė padėjo galvą ant pagalvės ir užsimerkė.

– Kai yra meilė, – pasakiau, – netgi pats tuščiausias gyvenimas įgyja prasmę. Tik išdrįskit mane mylėti.

Dorotė atsimerkė nepakeldama galvos. Jos akys iš po nuleistų vokų žvelgė į mane it pro siaurą žaliuzių plyšelį.

– Nebeturiu nė menkiausio noro mylėti. Juolab paskirti savo gyvenimą išgalvotam tikslui. Jūs nieko nesuprantate, Albertai... Atrodo... taip... atrodo, kad aš save žudau. Galbūt. Bet, kaip sako viena mano pažįstama, nėra kur skubėti. Gyvenimas neturi prasmės, bet, kad ir ką sakysi, jis duoda daug malonumų. Ir man patinka jo malonumai, bent jau tie, kurie nereikalauja per daug vargo, nes, antra vertus, gyvenimas suteikia mums ir gausybę pai-

kų kančių, o aš – prieš jas. Aš – už malonumus ir prieš kančias, netgi mažiausias. Argi tai sunku suvokti? Mylėti? Mylėti jus? Aš priimu meilės malonumus, bet atsisakau jos varžtų. Bet kokie saitai virsta kančia, vos tik mėgini juos nutraukti. Taigi jūs kalbate apie vedybas. Nė negalvokit. Niekada. Ir kas mus verčia tuoktis? Keista mintis, mielasis. Tu nori manęs? – staiga paklausė ji su netikėtu familiarumu, pasikėlė po panteros kailiu ir primerktos jos akys – keistas dalykas! – pasidarė panašios į panteros akis. – Sakyk, nori? Nagi, parodyk tai, *my goodness**, užuot plepėjęs. Man bjauru nuo žodžių. Vis žodžiai ir žodžiai. Visos tos nelemtos kvailystės. Gražbyliauji man apie meilę, nors puikiai žinai, kad viskas baigiasi lova. Dėl Dievo meilės, vadinkim daiktus savo vardais! – sušuko ji, ir nuoga jos koja išlindo iš po antklodės. – Ar to nepakanka? Ar ne to nori iš manęs? Tai tau patiktų? – tarė ji, ir man staiga pasirodė, kad jos balsas virpa. – Sakyk, tu to norėtum? Man tai nieko nereiškia. Imk, nagi imk, – tarė ji vis labiau įsiaudrindama ir, staiga nusimetusi apklotą, ėmė viena ranka nervingai atsiseginėti palaidinukę.

– Dorote! – pratariau aš ir atsistojau, bet, išvydęs apnuogintą krūtį, sustingau apkerėtas jos grožio. Man svaigo galva. Vienu gaistu ji atsidengė visą krūtinę ir triumfuodama atstatė ją mano žvilgsniui, o jos galva atsilošė, lyg traukiama žemyn plaukų svorio. Sienos ėmė suktis man prieš akis.

Dorotė lingavo prilaikydama krūtis delnais.

– Ateik! – tarė ji. – Nagi, ateik! – Ji pakėlė galvą, jos akių kampučiuose sublizgo drėgmė. – Ak, – suvaitojo ji, – ko gi tu lauki? Ar manai, kad dabar aš pati nenoriu? Aš mėgstu malonumą, jau sakiau, aš jį mėgstu! Greičiau! Argi tu ne vyras?

Ji pasilenkė prie manęs ir begėdiškai ištiesė man ranką.

Pagaliau šiaip ne taip atplėšiau kojas nuo grindų ir pabėgau.

Kaip ant delno buvo aišku, kad aš tik tiek ir tesugebu! Tačiau šis isterijos priepuolis, kaip ir pašėlęs jos įniršis, kai išmečiau

* Dieve mano (*angl.*).

pro langą tabakinę, šis nelauktas ir keistas aistrų proveržis užgesino man bet kokį geismą, ir jo vietą užėmė šventas siaubas, viską užgožiantis pasibjaurėjimas. Grįžau į *Bonington House* toks prislėgtas ir sudirgęs, kad niekaip negalėjau nusiraminti. Nepajėgiau išmesti iš galvos nei gundomo nuogos krūtinės grožio, nei savo sutrikimo dėl siūlomos aukos, nei pasišlykštėjimo, kurį sukėlė ciniškas Dorotės gašlumas. Tuo pat metu galvoje sukosi ir visokiausios kitos mintys, gerokai drumsčiančios ramybę. Regėjau prieš akis gražią, pusnuogę Dorotę, kuri dosniai siūlo save, pagauta gyvuliško geismo. Koks nors pasileidęs prancūzas būtų ją paėmęs. O aš, persisunkęs angliška dorybe, įsišaknijusia giliai kaip koks atavizmas, jos atsisakiau. Tačiau panašioje situacijoje neatsisakiau Silvos.

O ne, tariau sau. Ilgą laiką ir jos atsisakinėjai jausdamas tą patį šventą siaubą. O paskui prisigalvojai visokių kilnių priežasčių, kad galėtum pasiduoti jos kerams. Ar ne tas pats darosi su tavim ir šiandien? Narkotikai išsekino, sunaikino Dorotę, nusmukdė ją iki būklės, kokią ką tik matei, – iki patelės, kuri kemša *Turkish delights* ir užsidega noru mylėtis kaip kalė pavasarį. Ji tapo panaši į ankstesnę Silvą, atsiduoda savo įgeidžiams ir nė nebemėgina jų pažaboti, netgi veržiasi juos patenkinti. Vienintelis skirtumas tarp jos ir Silvos, kad ji dar stengiasi pateisinti savo nuopuolį filosofiniais paistalais, tarsi paskutiniu žmogiškumo likučiu, – bet ar ilgai tai truks?.. Vienintelis skirtumas? O ne, yra dar vienas, keliantis daug didesnį nerimą! Silva skausmingai vaduojasi iš nesąmoningos žvėries būsenos, o tuo tarpu Dorotė bailiai grįžta į ją, norėdama pabėgti nuo savęs, užsimiršti...

Pastaroji mintis sukrėtė mane labiau už visas kitas. Mat ji nušvietė padėtį, kurioje atsidūriau, nauja, negailestingai ryškia šviesa, ir nebegalėjau užmerkti akių į tą akivaizdų faktą, kad sielos kokybė vertinama ne pagal tai, kokia ji yra, bet pagal tai, kuo ji tampa. Tad galbūt, žvelgdamas į ateitį, visa tai, ką paskutinėmis savaitėmis kalbėjau sau apie savo pareigas Silvai ir Dorotei, dabar turėjau apversti aukštyn kojomis?

Bet vis dėlto nenorėjau pripažinti argumentų, kurie pernelyg sutapo su slaptais mano troškimais... Žinoma, jos judėjo priešingomis kryptimis: Silva kilo aukštyn ir netgi taurėjo, o Dorotė griovė savo sielą ir smuko į purvą. Tačiau kam žmogus ant kranto turi ištiesti pagalbos ranką – drąsiam plaukikui, bebaigiančiam plaukti šimtą metrų, ar nelaimėliui, kuris skęsta? Vidinis balsas primygtinai tvirtino, kad palikti Silvą, iš paskutiniųjų besistumiančią priekin, ko gero, būtų tas pats, kas leisti jai nuskęsti. Tačiau ir toks samprotavimas per daug atitiko mano slaptus troškimus. Didžiausias pavojus dabar grėsė Dorotei. Privalėjau jai padėti. Nugalėti pasibjaurėjimą. Pulti, jei reikės, į nuodingus vandenis, kur ji grimzta, ir bent jau sulaikyti ją paviršiuje, kol vieną dieną pasiseks ištraukti į krantą.

Liksiu Londone, nusprendžiau.

***

Taip nusiteikęs, rytojaus dieną vėl atsidūriau Galveston Leine. Prie Dorotės butuko durų, spausdamas rankeną, toli gražu nebuvau tikras, kad jos atsidarys, kad nebus užrakintos, kaip ji man grasino. Ypač po mano užgaulaus pabėgimo: kokia moteris atleistų tokį įžeidimą? Tačiau rankena pasisuko, durys atsidarė. Perėjau prieškambarį. Dorotė gulėjo ant sofos, apsiklojusi panteros kailiu, ir man pasirodė, kad ji miega.

Bet jinai nemiegojo. Žiūrėjo į mane blausiu žvilgsniu iš po sunkių vokų. Nesu ištvirkėlis ir nejaučiu iškrypėliško potraukio liguistoms fizionomijoms. Tačiau koks vyras liks abejingas jaudinantiems skausmingo geismingumo ženklams? Dėl manęs, tai aš visada jaučiau miglotą, bet neabejotiną polinkį Botičelio veidams. O argi Dorotė su paleistais plaukais, švelniai priglaustu prie aksominės pagalvėlės skruostu, pravertomis lūpomis, blyškia, beveik peršviečiama oda nebuvo panaši į gražią ir sielvartingą „Pietą“ iš Uficių galerijos Florencijoje? Buvau sujaudintas iki širdies gelmių. Priėjau artyn būgštaudamas, kad ji staiga išsivaduos iš stingulio ir išmes mane lauk. Bet ne. Ji leido man prieiti prie jos nė

nepajudėjusi, tik bejėgiškai atsuko delną, kad galėčiau įdėti į jį savo ranką.

Atsiklaupiau ir sušnabždėjau:

– Tu man atleidi?

Ji užsimerkė, jos lūpose šmėstelėjo blanki šypsena, ji suspaudė man ranką. Ir nieko daugiau. Paskui vėl pramerkė akis ir įdūrė į mane sunkų žvilgsnį. Tarsi kažko laukė. Apkabinau ją ir pasakiau:

– Jei nori... Dabar aš noriu.

Ji lėtai papurtė galvą ir sumurmėjo: „Ne“, pridurdama dar kelis žodžius, kurių nesupratau, paskui prisitraukė mane prie savęs, ir tada aš išgirdau:

– Atsigulk šalia manęs.

Atsiguliau jai prie šono. Norėjau vėl ją apkabinti, bet ji švelniai mane atstūmė.

– Darykim, ką tu nori, – tariau, – pasakyk, kas tau būtų malonu.

Ji suėmė delnais mano veidą ir ilgai žiūrėjo į mane. Paskui sušnabždėjo:

– Kas man būtų malonu – tikrai?

– Tikrai.

Šypsojausi. Ji vėl ilgai tylomis žiūrėjo į mane. Paskui tarė:

– Ištiesk ranką sau už nugaros. – Aš ištiesiau. – Ant staliuko, – pasakė ji, – stovi pudrinė.

Radau ją apčiuopomis ir padaviau Dorotei. Jos pirštai drebėdami atidarė dėžutę.

– Pauostyk su manim, – sušnabždėjo ji, iškvėpdama orą, ir jos balse buvo girdėti meldimas, įsakymas ir nepatiklus drovumas. Ar aš to tikėjausi? Galbūt. Šiaip ar taip, beveik nedvejojau. Ar nepažadėjau sau nugrimzti iki jos? Jei noriu ją išgelbėti, iš pradžių turiu patraukti savo pusėn tapdamas jos bendrininku, ne tik pritarti jai, bet ir atsiduoti jos aistrai. Pudrinė vis dar drebėjo jos rankose. Iš mano žvilgsnio ji, matyt, suprato, kad sutinku. Jos akys sublizgo. Ji pakišo man po nosimi virpantį delną. Įkvėpiau kelis kartus. Dorotės vyzdžiai staiga pasidarė neapsakomai dideli.

Netrukus man be galo maloniai ėmė suktis galva. Padėjau skruostą ant aksominės pagalvėlės prie jos veido. Mane apėmė nepaprasta palaima.

Pajutau ant lūpų karšligišką kvėpavimą ir tylutėlį šnabždesį: „Na kaip, gera?“, kupiną godaus smalsumo. Tačiau jau buvau nugrimzdęs į tokį nuostabų nuovargį, nerūpestingą ir laimingą, kad galėjau tik krustelėti vokus atsakydamas „taip“. Paskui gulėjome nejudėdami ištisą amžinybę, suliedami į viena mūsų silpstančius kvėpavimus.

XXVIII

Kai kas užburia dar labiau nei vieniša yda: tai bendra dviejų žmonių yda. Ypač per įšventinimo apeigas, kai ir mokytoją, ir mokinį, apsvaigintus slapto bendrininkavimo, apsėda nepasotinama aistra. Tuo metu netgi menkiausias partnerio mėginimas atsisakyti malonumo, akimirksnio noras išsivaduoti iš svaigulio būtų palaikytas nedovanotinu silpnumu. Vienas žmogus dar galėtų įveikti save, susilaikyti, tačiau kai yra du, bet kokios pastangos žlunga. Vos mudu su Dorote iškildavome iš malonumo prarajos, ji su žiauriu nekantrumu vėl mus ten įstumdavo, ir aš nesipriešinau, visas pasidavęs nepažįstamam kvaituliui, tokiems dangiškiems pojūčiams ir tokiai giedrai ekstazei, kad atrodė beprotiška nuo jų bėgti. O Dorotė, matydama, kaip aš bejėgiškai paklūstu iškrypusiai jos valiai, matyt, baisiausiai džiūgavo, nes prisimenu, kaip saldžiai ji dejavo, tarsi išgyvendama meilės malonumą.

Mudu su įšėliu atsiduodavome viskam: ir ekstazei, ir užmarščiai, ir visiškai apatijai, ir ūmiems geismo proveržiams, kurie paprastai pagaudavo mus vienu metu, kai abu paveikdavo narkotikai. Tačiau iš visų tų dienų, panašių į haliucinaciją, mano atmintyje liko gana migloti prisiminimai. Beje, kai kurie galbūt tėra vaizduotės vaisius. Be to, visi jie nesusieti tarpusavyje: netgi toms retoms vienatvės ir proto praskaidrėjimo akimirkoms, kai ištrūkdavau iš Dorotės pinklių norėdamas įsitikinti, kad vis dėlto tebeturiu savo valią, nerandu vietos laike ir sunkiai randu ją erdvėje. Tarkim, matau save viešbutyje maudantis vonioje, bet kada tai buvo? Arba štai stoviu ant Batersi tilto, atstatęs veidą jūros brizui lyg norėdamas išblaivėti. O štai aš turguje prie Pedingtono stoties, bet su Dorote, ir mudu plaukiame per minią

it somnambulai, matyt, išėjome iš Galveston Leino dar apsvaigę nuo narkotikų. Bet iš viso to atmintyje liko tik padūmavę vaizdai, kurių pusė, aišku, tėra sapnai. Tačiau prisimenu sienų apmušalus, vaizduojančius papūgas tarp bambukų, baisiai išblukusius, – jie staiga atgyja, sušvinta ryškiomis spalvomis, netgi girdžiu, kaip šiugžda paukščių sparnai. Jau seniai šiame kambaryje nebėra nei dienos, nei nakties, nes Dorotė uždarė langines ir užtraukė užuolaidas tarsi norėdama sukurti dar intymesnę, dar karštligiškesnę atmosferą. Aiškiau pamenu aštrių kvepalų kvapą, sklindantį nuo jos kūno, gulinčio šalia manęs, negu neryškų siluetą blausioje lempos su gaubtu šviesoje. Tačiau apgaulingai tiksliai prisimenu Dorotę, su kažkokiais skarmalais sėdinčią ant valties krašto – valtis panaši į gondolą ir kaupinai prikrauta braškių, persikų, serbentų, prisimenu, kaip ji puola aukštielninka ir juokiasi, apsupta aitraus sumaigytų vaisių aromato. Bet iš kur tas klastingas saldumas, besiskverbiantis man į burną pro sukąstus dantis, tąsus malonumas, kuriuo, kad ir kaip keista, gardžiuojuosi, nors paprastai nepakenčiu *Turkish delights*, jausdamas degančias lūpas, prispaustas prie mano burnos? Dorotė nuoga, besiplaikstančiais vėjyje plaukais, stovi iki kelių putotame vandenyje ir moja man, kad prieičiau; matau ją kaip gyvą; tačiau kieno gi tas grakštus perlamutrinis kūnas, blizgantis nuo prakaito, kuris raitosi ant sofos, reikalaudamas naujų malonumų? Ir iš kur atsirado ant lubų tas blyškus slibinas ar sparnuotas žirgas, tuo pat metu ir nejudantis, ir šokantis? Jis tylomis šliaužia siena, ištempia, beveik liesdamas mane, rūke paskendusią besijuokiančią galvą ir dingsta. Kur mes? Nebėra papūgų ant sienų, dabar tai žali ir mėlyni dryžiai, virpantys kaip arfos stygos, neryškus prisiminimas kažkokios laiptinės, sunkiai įveikiamos laiptelis po laiptelio, ir štai, ant storo Smirnos kilimo, nukloto netvarkingai išmėtytais audiniais, guli kryžiumi tas pats perlamutrinis kūnas; tačiau ant jo, skersai užvirtęs, siūbuoja kitas, įkaitusio smėlio spalvos kūnas, ir aš matau ilgų juodų plaukų srautą, krintantį ant dviejų blyškių trūkčiojančių kojų. O aš, aš nieko nejaučiu, tik dangišką nuovargį ir nepaprastą geranoriškumą, kuris užlieja mane

supratimu ir laimingu, neapsakomai ramiu gailesčiu. Vėliau gniaužau tuos pačius juodus plaukus, šįkart pasiskleidusius ant mano kūno, ir mėgaujuosi įžūliomis glamonėmis, o šviesūs susitaršę Dorotės plaukai uždengia mūsų veidus, ir girdžiu, kaip ji dusdama kažką be paliovos šnabžda man į ausį.

Tai tik kelios vizijos tarp šimto kitų, bet visos jos tokios padrikos, efemeriškos, kad išsisklaido, vos tik tariuosi jas apčiuopęs. O, yra ir kitų, pasibjaurėtinų. Ar galima persisotinti kūniškais malonumais iki apsivėmimo? O gal šis prisiminimas keistai išsikreipė? Kiekvienas mano šleikštulio priepuolis pereina į aistros alpulį, ir laukiu kito su gašliu nekantrumu. Ir dar pamenu įkandimą: manau, jis buvo atsakomasis, aš suleidžiu dantis į saldžią odą, o man atsilyginama įkandimu į petį (randas liko iki šiol), bet skausmo nejaučiu, tikriau tariant, skausmas vibruoja kažkur giliai manyje, lyg švelnūs violončelės garsai. Tačiau visas šias neryškias, pasklidas vizijas dengia nakties skraistė. Bekraštė nerami tamsa, kurioje kartais skamba dusli muzika, bet dažniausiai ją perskrodžia ilga, ausį rėžianti aimana, į kurią visas mano kūnas darniai atsiliepia iki mano paties tamsybės gelmių...

Teisybę pasakius, jei retkarčiais dar pasitaiko, kad mane staiga akimirksniui užlieja miglotos nostalgijos banga, tai visada ilgiuosi tik šios tamsos, nieko daugiau. Visa kita tėra putos, kurias prisiminti šiek tiek bjauru, efemeriškos putos, suplaktos banguojančio vandenyno, naktinio, nepaprastai juodo ir bekraščio vandenyno, kur ilgai plūduriuoju tarp dviejų srovių, – nelyginant sapne, bet su keistai aiškia sąmone, neapsakomai abejingas. Ir žinau, kad, nelaimei, Dorotei ir dabar šitaip yra, kad viskas, be šito vandenyno, kur ji trokšta paskęsti, jai tėra tik putoti nešvarumai, susprogę, vos tik spėjo susidaryti, burbulai. Ir dar žinau, kad šis potraukis pražūtingiausias iš visų, nes šios malonios tamsos prarajoje tyko nebūties aštuonkojis.

***

Tačiau štai aš – sėdžiu savo kabinete ir rašau šį pasakojimą, todėl nėra reikalo sakyti, kad spėjau laiku išsivaduoti iš mirtino

potraukio. Tragedija ta, kad išsivadavau vienas. Man nepavyko ištraukti Dorotės. Pamečiau ją kaip alpinistas, kuris, pajutęs, jog tuoj nukris, perpjauna virvę, rišančią jį su partneriu. Taip jis išgelbsti savo gyvybę, bet praranda garbę: galite suprasti, kaip iš pradžių mane graužė sąžinė. Tačiau dabar esu tikras, kad pasielgiau taip, kaip reikėjo.

Juk Dorotė anaiptol nebuvo pririštas prie virvės bedvasis kūnas, per daug apkvaitęs, kad galėtų pats išsigelbėti, bet leidžiantis užtempti save aukštyn; ji traukė virvę iš paskutiniųjų, akinama beprotiškos vilties, kad išleisiu ją iš rankų ir nugarmėsiu bedugnėn kartu su ja pačia. Kažin ar pavyduliavimas Silvai neprisidėjo prie tos žiaurios aistros, prie pašėlusio iškrypėliško mėginimo nusitempti mane į prarają? Nedrįsčiau to teigti. Tačiau dabar neabejoju, kad Dorotė savotiškai mane mylėjo, – iš pradžių, kai išvažiavo į Londoną, tai buvo tyra meilė, o paskui, kai netikėtai atsidaviau jos valiai, ji panoro uždusinti mane savo glėbyje.

Nedaug trūko, kad jai būtų pasisekę. Iš pradžių netikėtas narkotikų poveikis: svaiginantis nesąmoningumo vandenynas, kur lieka tik pojūčių šventė, pribloškia kaip žaibas, ir reikia nemažų pastangų šiam kvaituliui atsispirti. Be to, užmarštis, nuo kurios sukasi galva, ištrynė iš mano atminties viską, ir pirmiausia Silvą. Nė karto nepagalvojau apie ją per visą tą regėjimų laikotarpį. Tuštuma, atsiradusi manyje, prašėsi užpildoma, ir aš tariausi esąs sklidinas vienos meilės – meilės Dorotei, nes, apimtas svaigulio, nebeskyriau trumpalaikės aistros narkotikams, į kurią ji stengėsi mane įtraukti, ir beatodairiškos aistros jai pačiai. Tokia painiava – įprastas dalykas, ir tai liudija, koks pavojus man grėsė.

Laimei, tas nesaikingo godulio periodas, kai mes be perstojo, jei taip galima pasakyti, nė neatsikvėpdami, svaiginomės narkotikais, su pašėlimu naikindami save, tas periodas, kuris mano iškreiptoje atmintyje rodosi be pradžios ir be pabaigos, iš tikrųjų truko neilgai. Daugiausia kelias dienas. Mudu išsiblaivėme dėl gana žemiškų, bet labai svarbių priežasčių: žmogus negali gyventi negerdamas ir nevalgydamas. Be abejo, lyg pro miegus prisime-

nu, kaip Dorotė atidaro dėžutę sardinių ar ananasų, bet jos atsargų ilgam neužteko. Jau vien tam, kad nueitume apsipirkti, išsivirtume ką nors valgyti, reikėjo kartkartėmis ištrūkti iš palaimingo kvaitulio ir grįžti į gyvenimą, atgauti normalią sąmonę. Dorotei, kurią jau buvo paveikęs ilgas nuodijimasis, šie susilaikymo periodai, netgi labai trumpi, buvo skausmingas išbandymas, kurį ji kęsdavo su savotišku aklu nekantrumu, skubėdama kuo greičiau vėl panirti į narkotikų sukeliamą užmarštį. O aš, dar nepakliuvęs į jų pinkles, per šiuos prabudimus išvysdavau žiaurų tikrovės vaizdą: apterštą sofą, dėmes ant kilimo, netvarką, smarvę, ir ne tik kambario – pati Dorotė pavargusi šliurendavo nunešiotomis šlepetėmis, nesipraususi, nesusišukavusi, užkritusiais vokais, glebnomis, pabrinkusiomis lūpomis. Ir tuo pat metu pamažu sužinojau šį tą daugiau apie jos gyvenimo būdą. Sąmonei praskaidrėjus svarstydavau, iš ko ji gyvena, nes ji nebedirbo (mažai tikėtina, kad tėvas būtų skatinęs jos ydą pinigais). Atsakymas slypėjo keliais aukštais aukščiau, kambaryje su žalių ir mėlynų dryžių apmušalais. Supratau, kokį vaidmenį juodaplaukė moteris vaidina – ir jau seniai – Dorotės gyvenime: ji surado Dorotei šį butą po savo butu ir visą tą laiką greičiausiai duodavo jai pinigų ir, kas be ko, narkotikų. Kai pirmą kartą pamačiau šią moterį aiškiai, tai yra neapsvaigęs nuo narkotikų, jos grožis man pasirodė baisus. Ji, matyt, buvo neką vyresnė už Dorotę, ir lieknas jos kūnas, kaip galėjau įsitikinti, buvo visai jaunas, bet veidas buvo griuvėsių krūva. Niekada anksčiau man nepasitaikė matyti panašaus veido, ir mane krėtė šiurpas nuo minties, kad po kelerių metų toks bus ir Dorotės veidas. Ne tai, kad jis buvo išvagotas gilių raukšlių, bet jos buvo judrios ir paslankios, lyg po negyva oda jau būtų knibždėte knibždėję kirminai. Ji buvo vardu Viola. Pietietiška tartis rodė, kad ji kilusi iš Maltos, Kipro arba Egipto. Galbūt buvo koptė. Dirbo kino studijoje ir grįždavo namo, kai būdavo laikas gerti arbatą, kurią Dorotė užplikydavo tarp dviejų narkotikų inhaliacijų. Kai susitikome išsiblaivę ar beveik išsiblaivę, ji pažvelgė į mane per pilno puodelio viršų bendrininkės akimis ir taip nepadoriai mirktelėjo, kad vien iš to galėjau suprasti, jei nebūčiau supratęs

jau anksčiau, jog buvau tik statistas, paprasčiausias malonumų įrankis, kurį ji pakentė šalia Dorotės vien tik dėl šios priežasties, kaip, matyt, pakęsdavo ir daugybę kitų meilužių prieš mane. Dorotei vos neišsprūdo iš rankų sunkus arbatinukas, ir aš, norėdamas prilaikyti, sugriebiau jį už ilgo banano formos snapelio.

– Ojei, ojei, – tarė Viola, nešvankiai šaipydamasi, – tai bent papročiai! – Ir paglostė man skruostą. – Bet jei toks jūsų skonis, rasime, ko jums reikia: kuo daugiau kvailių, tuo juokingiau.

Dorotė, atsiliepdama į jos žodžius, pratrūko garsiu nervingu juoku, vieną po kito susikišo į burną tris *Turkish delights* gabalėlius ir pataršė man plaukus. Jei būčiau buvęs visai blaivios sąmonės, manau, toks vulgarumas ir Dorotės juokas būtų akimirksniu išginę mane iš šio kambario ir niekada nebūčiau į jį grįžęs. Tačiau pudrinė kaip visada stovėjo ant staliuko tarsi paprasčiausia druskinė, tad kiekvienas iš mūsų pasiimdavo narkotikų tiesiog kaip druskos, beveik atsainiai, ir palaikydavo lengvą euforiją, laukdamas stipresnių išgyvenimų. Todėl, kiek prisimenu, ir pats niekingai pasijuokiau iš Violos nešvankybių, ir tai, ką papasakojau, tėra vienas epizodas iš daugelio. Tačiau šios kokčios begėdystės palikdavo mano sieloje bjaurius randus ir didino pasišlykštėjimą. O vergiškas Dorotės paklusnumas šiai moteriai, panašus į ankstesnį jos paklusnumą savo niekšingam vyrui ir skatinamas tų pačių motyvų, pamažu užgesino bet kokią viltį kada nors ištraukti ją iš bedugnės ir, žinoma, dar man to pačiam nesuvokus, bet kokį geismą.

Beje, tariuosi labai greitai (nors iš pradžių ir neaiškiai) supratęs, kad pasirinkimas visai ne toks, kaip maniau. Neatidėliotina alternatyva buvo ne išgelbėti Dorotę arba ją pamesti, o visiškai kita, nors dabar jau tokia pat neatidėliotina, – pamesti Dorotę arba paskęsti kartu su ja. Ir vis dėlto iki šiol esu įsitikinęs, kad ji mane mylėjo – kaip maldininko patelė, suėdanti patiną, – bet neilgai trukus ir pati suvokė, jog nepasiduosiu ir neleisiu iščiulpti sau smegenų. Šiaip ar taip, tas nežabotas įkarštis, su kuriuo ji pirmomis dienomis, kai nesipriešinau, stengėsi

įtraukti mane į savo pinkles, pamažu atvėso, vos tik ji pajuto, kad spiriuosi, – bent jau taip man atrodo. Jei ne, kurių galų ji būtų pasalūniškai mane įžeidinėjusi – jeigu šis žodis tinkamas tokiomis aplinkybėmis? Puikiai prisimenu paskutines dienas: sykį, trumpai pasivaikščiojęs, kaip retkarčiais, tarsi varlė, išnyranti iš tvenkinio, darydavau norėdamas pravėdinti galvą ir plaučius, radau duris užrakintas. Užlipęs viršun, aptikau abi moteris kartu, beveik be sąmonės, prisiuosčiusias narkotikų. Dorotė bejėgiškai kilstelėjo ranką ir parodė į pudrinę. Tai galėjo reikšti tik viena: „Paimk, jei nori", ir aiškiai bylojo, kad aš čia tik pakenčiamas, ne daugiau. Išėjau ir nesirodžiau dvi dienas. Antrąjį vakarą Dorotė paskambino man telefonu: „Kas atsitiko? Greičiau ateik". Kai atėjau, ji apsipylė ašaromis. Tai buvo vilties žiburėlis, ir pamaniau išmušus mano valandą: ėmiau maldauti jos palikti šį kambarį, šiuos namus ir persikraustyti pas mane į viešbutį. Dorotė tylėjo, bet jos ašaros nudžiūvo. Ji apsivertė ant nugaros ir ilgai gulėjo nejudėdama, įbedusi akis į lubas. Aš taip pat tylėjau ir laukiau. Pagaliau ji sumurmėjo nekrustelėdama iš vietos: „Ateik rytoj". Išėjau netaręs nė žodžio, ir ji manęs nelaikė.

Kita diena buvo sekmadienis. Kai įėjau į Dorotės kambarį, ten sėdėjo toji moteris. Apsisukau ketindamas išeiti, bet ji sugriebė mane už rankos ir per jėgą pasodino ant kėdės.

– Palaukit, palaukit, – pasakė ji ir įsitaisė priešais mane. – Pasišnekėkim.

Dorotė sėdėjo išsidrėbusi krėsle ir žiaumojo savo *Turkish delights*. Ji vengė mano žvilgsnio. Kelias sekundes, ironiškai prisimerkusi, Viola žvelgė čia į mane, čia į ją.

– Tai kas atsitiko? – paklausė ji. – Įsimylėjėlių ginčas? – Bet, matyt, pamačiusi, kad aš įsitempiau, prakalbo jau ne tokiu pašaipiu balsu: – Kam viską komplikuoti? Mums trims buvo taip gera. Argi aš turiu mažiau priežasčių pavyduliauti? Viskas susitvarkys, jei bent kiek pasistengsite. Tik jau neįsivaizduokit, kad aš kam nors atiduosiu šią žavingą katytę. Nė nesitikėkit. Ji prie manęs prisirišo ir ištikima man kaip katė. Ar ne, katinėli?

Ji ištiesė ranką, ir Dorotė, nusliuogusi nuo krėslo, susirietė

prie jos kelių, prisiglaudė skruostu prie jos šlaunies, ir jos akyse, įsmeigtose į mane, atsispindėjo toks nuolankumas, kad tai pribloškė mane kaip iššūkis.

Tai paskutinis Dorotės paveikslas, išlikęs mano atmintyje. Šis bevalis prijaukinto gyvulio žvilgsnis aiškiau negu visa lėta jos degradacija, nuopuolis į bedugnę įrodė man, kad pralošiau. Jos tėvas man sakė: „Blogiausia, kad ji atrodo laiminga". Be abejo, tai buvo ne tas žodis: sakyčiau, ne laiminga, bet palaimingai nugrimzdusi į romią užmarštį, atsižadėjimą visko, kas dar neseniai sudarė jos, kaip laisvo žmogaus, esybę.

Po valandos jau sėdėjau traukinyje, kuris vežė mane į Vordli Korto stotį.

XXIX

Atsiverčiau knygą, bet neskaičiau: žiūrėjau pro kupė langą į lekiantį pro šalį Anglijos kaimo peizažą. Koks jis gražus rugsėjį! Ganyklos vėl sužaliavo ir tapo panašios į švelnų aksominį kilimą. Seni ąžuolai, pavieniui stūksantys pievose it pailsę sargybiniai, buvo vos pradėję rusti, o beržai upeliūkščių pakrantėse jau žėrėjo miriadais aukso monetų, besisupančių vėjyje. Truputį nuleidau lango stiklą, kad ir mane išplaktų šaltas oras. Jaučiau, kaip atgimstu iš naujo. Viola ir Dorotė, tvankus kambarys, *Turkish delights*, netvarka ir įtartini kvapai – kaip greitai visa tai tolo! It blogas sapnas. Kiekvienas košmaras turi savo gerąją pusę – pabudimą ir džiaugsmą: gyvenimas gražus! O nelemto mano nuotykio geroji pusė buvo džiaugsmingas nekantravimas vėl pamatyti Silvą.

Mat dabar žinojau, aiškiai žinojau, kad turiu teisę, turiu priežastį ją mylėti. Laimės sklidina širdimi kartojau sau nuostabų spėjinį, kuris jau kartą buvo pavergęs mane, nors paskui stengiausi jį pamiršti: sielos kokybė vertinama ne pagal tai, kokia ji yra, bet pagal tai, kuo ji tampa. Įdomumo dėlei ėmiau taikyti šį naują vertės matą savo bendrakelioniams, norėdamas patikrinti jo teisingumą. Štai sėdi prieš mane vaikas: koks to kankinamo susidomėjimo, kurį mums kelia vaikystė, šaltinis, jei ne mįslinga, jau besiskleidžianti jos ateitis, iš kurios tikimės užslėptų lobių? Kitaip kodėl kreipčiau dėmesį į šį naiviai ir kvailai plepantį vaikinuką, kuris nenustygsta vietoje, kur buvęs, kur nebuvęs įspiria man į blauzdą ir šniurkščioja nosimi po apiblukusia Kings Lino koledžo kepure? Kol kas jis bato aulo nevertas: nesusitupėjęs vėjavaikis, pasišiaušęs nemokša. Tačiau jis kažkuo taps – kiek pažadų, kiek vilčių! O tuo tarpu jo senelio, įknibusio į *Times*, galva pri-

kimšta kilnių minčių ir begalės žinių, bet jis liovėsi „vystęsis“, jis jau amžinai bus toks, koks yra, sustingęs savo praeityje-dabartyje iki mirties. Ar tai nėra tikras senatvės prakeiksmas – būti suakmenėjusia versme? Ši dalia aplenkia tik vieną kitą genijų, tokį kaip Mozė ar Leonardas. O kiek dar jaunų žmonių pačiame jėgų žydėjime jau priėję šią ribą? Sustabarėję, sukaustyti arba lėtai tempiami žemyn (ne taip akivaizdžiai kaip Dorotė, bet iš esmės panašiai kaip ji) kasdienių įpročių sapno. Tarkim, šis tipas kupė kampe. Jo portfelis puikuote puikuojasi aktyvia veikla. Tačiau bukas, abejingas žvilgsnis, glebnos lūpos, nukaręs žandikaulis išduoda, kad jo siela visai prie pat žemės. Ir matyti, kad aukščiau nebepakils, nebent atsitiktų kas nors netikėta. Jis, beje, galbūt geras tėvas, geras vyras, geras pilietis – tačiau ar jis dar žmogus? Taip, bet vaškinis, manekenas.

O manoji Silva!

O tu, mano švelnioji, nuostabioji Silva, galbūt dar tebesi arčiau lapės nei moters, bet neabejotina, kad nuo savo bičiulio Barono žūties ir jaudinančio sielvarto, kurį liudijo tavo elgesys, tu iš paskutiniųjų stengiesi, kartais ir per kančią, beveik kas dieną pakilti dar vienu laipteliu. Traukinys kaip tyčia pabaidė kiškių šeimynėlę ražienoje, ir tai man priminė mūsų pasivaikščiojimą po šuns žūties. Silva nestrykčiojo kaip paprastai. Ji, priešingai, ramiai ėjo tarp Neni ir manęs, įsikibusi mums į parankes ir kartkartėmis su liūdnu švelnumu pasitrindama skruostu į mano arba auklės petį. Dažnai ji sustabdydavo mus (ko niekada anksčiau nedarydavo) ir be galo dėmesingai įsižiūrėdavo į medį, į šieno kūgį, į laukų gėles. Ji nieko neklausdavo, Neni arba aš sakydavome: „Čia riešutmedis, čia šienas, čia zundos“, bet ar ji mūsų klausėsi? To nežinojome, ji eidavo toliau, tyliai vesdamasi mus, nieko neatsakydama. Pasukome prastu skalda išpiltu keliu tarp dviejų neseniai nupjautų laukų. Staiga, beveik mums iš po kojų, iššoko kiškis ir lyg strėlė šovė į vagą. Pajutau, kaip Silva man prie šono smarkiai krūptelėjo, ir jau tikėjausi, kad ji puls paskui kiškį, kaip būtų dariusi dar prieš kelias dienas, – bet jos užsidegimas iškart užgeso arba, tikriau tariant, nepastebimai išgaravo. Ji tik susimąsčiusi pa-

sižiūrėjo, kaip kiškis dingo iš akių, o paskui nusisuko ir lyg niekur nieko žingsniavo toliau.

Susidomėjęs paklausiau:

– Kodėl tu nebėgai? Tai buvo labai gražus kiškis.

Ji paskutinį kartą pasuko galvą į dobilų lauką, kur pasislėpė žvėrelis, tarsi ieškodama atsakymo tenai.

– Nežinau, – galiausiai atsakė. – Kodėl bėgti?

– Kad jį sugautum, – nusijuokiau. – Ar tau nebūtų buvę smagu?

Ji atsakė: „Taip". Paskui, kiek tylesniu balsu, pasitaisė: „Ne". Gūžtelėjo pečiais ir pakartojo: „Nežinau". Ir pažvelgė į mane, su rūpesčiu suraukusi kaktą, lyg būčiau galėjęs jai paaiškinti keistą jos neryžtingumą.

Žinoma, tuo metu buvau bejėgis tai padaryti, ir mes ėjome toliau tylėdami. Ir štai dabar, sėdėdamas traukinyje, gavau atsakymą! Taip dažnai būna gyvenime: protas sugauna kokį nereikšmingą faktą, kurio šiaip netgi nebūtų pastebėjęs, tik todėl, kad jo laukė. Koridoriuje šnekučiavosi trys damos, atsukusios mums nugaras. Prašvilpė greitukas. Staiga, kaip nuo sprogimo, subarškėjo langų stiklai, ir traukinio švilpesys taip pervėrė man ausis, kad net pašokau. Nuo garso „bum" trijų damų užpakaliai priešais mane taip pat šoktelėjo it sviediniai. Tačiau likusioji kūno dalis visai nesureagavo, ir jos toliau sau plepėjo, nieko nepastebėjusios, netgi nepajutusios, kad jų sėdynės šoktelėjo per pusę pėdos, tarsi po sijonais būtų pasikišusios boksininko kriaušę ar ten būtų lindėjęs išsigandęs žvėriūkštis. Reginys buvo be galo komiškas, bet, svarbiausia, ūmai supratau, kas atsitiko Silvai išvydus kiškį – iš esmės tai buvo visai tokia pat reakcija, nors ir priešinga.

Mat šie nepriklausomi nuo kūno užpakaliai, kurie nuo staigaus greituko dundesio šoktelėjo lyg norėdami pabėgti, nors smegenys negavo pavojaus signalo, parodė, kad visai negiliai, po plona civilizacijos pluta, vis dar slypi paskutiniai laukinės elnės refleksų likučiai. O tuo tarpu tą netikėtą draudimą, sutramdžiusį Silvos medžioklinį instinktą ir sustabdžiusį refleksyvų veržimąsi persekioti, buvo galima paaiškinti gana įdomiai: šie instinktai

dar neaiškiai, bet jau akivaizdžiai pradėjo klausyti protingos valios. Tai, kas damų užpakalių atveju buvo senų tropizmų liekana, mano lapės atveju, priešingai, buvo jų išnykimo pradžia.

Kad galutinai tuo įsitikinčiau, žinoma, reikėjo palaukti, kol Silva panašiai pasielgs ne vieną kartą. Praėjus kelioms dienoms po to, kai grįžau, turėjau su džiaugsmu pripažinti, kad tokių ženklų iš tikrųjų netrūksta. Atrodė, kad po šuns žūties visa greta jos instinktų atsitraukė bendru frontu. Tai buvo sukrečiantis reginys, nes šį atsitraukimą, kaip ir visus atsitraukimus, lydėjo baisus sąmyšis. Atsiradus net pačiam paprasčiausiam skatuliui, į kurį dar neseniai lapės refleksai būtų atsakę nieko nelaukdami ir nesvyruodami, dabar Silva dvejodavo, sutrikdavo: kartais ji galiausiai paklusdavo jiems kaip anksčiau, kartais atsispirdavo; ilgą laiką buvo neįmanoma nuspėti, kuo baigsis kiekvienas atvejis. Tačiau pamažu darėsi vis aiškiau, kad tai, kas vyko šioje paslaptingoje galvoje nuo to laiko, kai neišsivysčiusias jos smegenis išjudino šokas, tragiškas žmogaus padėties suvokimas, įgavo akivaizdžiai greitėjantį ritmą; tai buvo savotiškas įgaliojimų perdavimas: instinktas, iki šiol viskam vadovavęs, perleido valdžią protui. Palengva aiškėjo, kad Silva diena iš dienos vis mažiau vadovaujasi impulsais ir veikia automatiškai, o vis daugiau pradeda rinktis pagal savo norus. Tada pirmą sykį sumečiau, kad pasirinkimas ir automatizmas iš esmės priešingi dalykai. Bet kokia pasirinkimo galimybė akivaizdžiai nepalieka vietos automatizmui (o tada sudie, instinkte!), kaip ir bet koks automatizmas neišvengiamai atima pasirinkimo galimybę (o tada sudie, prote!). Negailestinga dilema. Kaip aš galėjau taip ilgai to nesuprasti? Štai čia ir yra slenkstis, pasakiau sau, siena, skirianti instinktą nuo proto. Dar neseniai, kaip dauguma žmonių, mylinčių gyvūnus, neigiau, kad esama aiškios ribos: visi mes apsirikome. Toji riba, priešingai, tarsi peiliu nubrėžta. Taigi supratau, kad nuo šios dienos Silva niekada nebegalės paklusti savo impulsams kaip aklas mechanizmas: nuo šiol, galvojau, jai reikės išmokti priiminėti sprendimus. Taip ji, kaip ir mes, vieną po kito praras automato galimybes ir tikslumą. Pasidarys neryžtin-

ga, nevikri, klys kur buvusi, kur nebuvusi. Man net galva ėmė suktis iš jaudulio – taip aiškiai suvokiau, kad tai fatališka, neišvengiama būtinybė, neatskiriama pačios žmogaus esmės dalis, ir absurdiška tikėtis, jog galima įgyti protą ir tuo pat metu išsaugoti instinktą. Juk kiekvieną proto arba valios pergalę lydi atitinkamas įgimtų, bet nesąmoningų įgūdžių atsitraukimas. Jų atsižadėjimas, galvojau, ir yra ta kaina, kurią sumokame už savo laisvę.

***

Kadangi tai iš tikrųjų buvo fatališka, Silvos neryžtingumas didėjo diena iš dienos. Menkiausias dalykas sužadindavo jai nepaprastą, ilgalaikį domėjimąsi. Daugeliu atvejų ji elgdavosi kaip su kiškiu: pirmąjį instinktyvų judesį beveik iškart sustabdydavo tarsi norėdama pasitikrinti, ar iš tiesų to geidžia. Kas be ko, ji nemokėjo apsispręsti ir išvarginta abejonių vis dažniau nugrimzdavo į savotišką svajingą apatiją. Man tai kėlė šiokį tokį nerimą, o Neni, priešingai, jautėsi devintame danguje: ji pagaliau, kaip pati sakė, atsidūrė pažįstamoje teritorijoje ir galėjo auklėti atsilikusį vaiką. Tas netikėtas dėmesys, kurį Silva nuo šiol rodė ją supantiems žmonėms ir daiktams, regis, jau buvo skiriamas ir Neni aiškinimams, nors paprastai Silva juos išklausydavo tylomis. Ji nieko nesakydavo, bet po kurio laiko turėjome pripažinti, kad svarbiausius dalykus įsiminė. Neni išmokė ją skaičiuoti pirštais: Silva žiūrėdavo, kaip ji skaičiuodama lenkia jai pirštus, bet nekartodavo skaičių paskui ją, ir iš pradžių, kai deserto metu liepdavome jai: „Atnešk tris obuolius“, Silva atnešdavo du arba penkis, kaip pakliūdavo, tačiau vieną dieną atnešė tiek obuolių, kiek prašėme, ir vėliau nebeapsirikdavo, kad ir kokį skaičių nurodydavome.

Jau pasakojau, kaip ilgai ji nesuprato paveikslų, bent jau tų, kuriuose buvo pavaizduoti gyvi padarai, kol pagaliau atpažino nejudantį šunį – panašų į negyvą Baroną. Šis atradimas, kaip jau minėjau, siaubingai ją sukrėtė (ji garsiai verkė ir kūkčiodama šaukė šuns vardą), bet tuo pat metu jos smegenyse su daugybe slaptų užraktų staiga atsivėrė durys, vedančios į daug žadantį pasaulį: jau

kitą dieną visi atvaizdai jai pasidarė suprantami, ir ji šūkčiojo iš džiaugsmo. Neni davė jai popieriaus, pieštuką ir parodė, kaip jais naudotis. Iš pradžių jos mokinė, aišku, tiktai keverzojo it su vištos koja, kaip daro visai maži vaikai, bet jau vien tai, kad ji mėgina piešti, buvo reikšminga naujiena; kai Silvai netyčia pavykdavo nubrėžti apskritimą, ji šaukdavo: „Obuolys!“ ir juokdavosi. Apskritai ji vis daugiau juokėsi, kas, beje, patvirtino mano kuklias hipotezes: buvau tikras, kad juoktis ją išmokė mirtis. Todėl žmonės, vieninteliai iš gyvų padarų žinantys, jog mirtis – visų mūsų dalia, vieninteliai moka ir juoktis, nes juokas juos gelbėja. Atavistinė baimė, užsislėpusi ir dažniausiai neįsisąmoninta, tūno mumyse nuo vaikystės, ir kai kas nors akimirksniui mus nuo jos išvaduoja, ūmai pajuntame tokį palengvėjimą, kad visą mūsų kūną supurto „šiurkštūs traukuliai“. Juokas, komizmas mums duoda valandėlę atokvėpio, leidžia bent trumpam pamiršti mūsų padėtį: tą akimirką, kai mus drebina juokas, esame nemirtingi. Silva visada juokdavosi po išgąsčio. Juokdavosi – nors ne visada – ir tuomet, kai jos veiksmai duodavo kokį nors netikėtą rezultatą. Netyčia nupiešti obuolį buvo vienas iš tokių rezultatų. Dėl šitokio malonumo ji pradėjo piešti obuolius tyčia. Paskui iš Neni sužinojo, kad apskritime galima pažymėti akis, nosį, burną, ir su vaikišku įkarščiu ėmė be paliovos piešti žmogeliukus. Tačiau piešdavo juos gulinčius. „Kodėl gulinčius?“ – galiausiai pasidomėjo Neni. „Bonis nebežaisti“, – atsakė mano laputė ir nusijuokė, paskui juokdamasi puolė man ant kaklo ir ėmė bučiuoti ir kandžioti mane, taip reikšdama džiaugsmą, jog aš gyvas.

Visa tai pasakoju ne todėl, kad norėčiau aprašyti ponios Bamli auklėjimo metodus. Jie buvo puikūs, veiksmingi ir greitai davė vaisių. Netrukus Silva išmoko atpažinti ne tik atvaizdus, bet ir garsus: „įsiklausykit į balsius, paskui į priebalsius ir garsų junginius“. Kai ji suvokė, kad šauksmą, žodį galima pavaizduoti, atsivėrė dar vienos durys į naują pasaulį, abstrakčių idėjų pasaulį. Jai įgavo prasmę laiko, erdvės sąvokos. Todėl mano žodžiai „bet iki tol praeis daug laiko“, kurie dar neseniai negalėjo sušvelninti baisaus atradimo, kad Barono mirtis – tai ir mano, ir jos mirtis,

nes ši mirtis jos smegenyse, dar neapčiuopiančiose trukmės sąvokos, tebepažįstančiose, kaip lapės smegenys, tik amžiną dabartį, darė mus kartu ir gyvus, ir mirusius, – todėl mano žodžiai „praeis daug laiko“ jai tapo suprantami ir niūri perspektyva atsitraukė taip toli, kad ji, regis, apie tai nė nebegalvojo. Mirties suvokimas besivystančioje jos sąmonėje paliko tik neištrinamą žymę, beveik užmirštą atspaudą, kuris retai pasirodydavo, tačiau varė ją pirmyn kaip pačioje laivo širdyje slapčiomis dirbanti, nematoma ir negirdima garo mašina.

XXX

Ar būtina tęsti pasakojimą? Atskleisdamas šį sąsiuvinį, norėjau aprašyti vienos metamorfozės istoriją. Tai jau padariau. Rimti autoriai tvirtina, kad žmonių giminė – atskilimo rezultatas: sukilusios gamtos stimburys, nuo pat savo atsiradimo bergždžiai kovojantis už tai, kad nuplėštų kaukę, slepiančią gyvenimo prasmės paslaptį. Argi mano laputė nežengė lemtingo žingsnio, po kurio kelias atgal tapo užkirstas, argi ji visiškai neperėjo atskilėlių pusėn? Kas dar liko iš jos pirmykštės būklės? Miglotas prisiminimas. Nuo šiol ji buvo žmogus iki pat sielos gelmių. Žinoma, mums ir dabar reikėjo ją lavinti, auklėti, bet nuo šiol tai neturėjo nieko bendra su metamorfoze. Metamorfozė buvo įvykusi.

Tai ką man pasakoti? Nebent apie laimėjimus, kokių pasiektų vaikas gerų auklėtojų rankose. Daktaras Salivenas neseniai buvo pareiškęs: „Ji tuoj pradės uždavinėti klausimus, o tada – laikykitės!“ Silva ne iškart to ėmėsi – tam jai prireikė baisesnio stimulo nei savęs atpažinimas veidrodyje. Bet dabar – Dieve apsaugok! Kiekvienas yra susidūręs su vaikais, kurie apiberia tave klausimais dėl menkiausio nieko. Tačiau jie tėra tylučiai angelėliai, palyginti su Silva tuo laikotarpiu, juolab kad ji turėjo suaugusio žmogaus smegenis ir, nelaimei, negalėjai išsisukti su tais neapibrėžtais atsakymais, kuriais, regis, pasitenkina vaikai. O jos klausimai buvo baisiai keblūs ir neišsprendžiami: „Kodėl gyvename? Kodėl mirštame?“ Vargšo Barono žūtis vis dar nepastebimai duodavo kryptį jos protui, kuris, apskritai paėmus, ir išskilo iš kiauto, kai ją ištiko tas šokas. Silvą domino ne bet kas, o visų daiktų pradžia ir pabaiga.

Mat kiekvieną dalyką, kuris tuo metu, kai Silva dar turėjo lapės smegenis, nekėlė jai nei susidomėjimo, nei nerimo, dabar ji

suvokė su bauguliu: „Kodėl diena, kodėl naktis? Kas yra saulė? O mėnulis? O žvaigždės? Kur baigiasi dangus?“ Kol vieną dieną paklausė: „O kodėl mes esame, visa tai?“

Teisybę pasakius, tą akimirką mane labiau nustebino ne šio neatšaukiamo klausimo esmė, o jo forma, nes „mes“, aišku, reiškė pačią Silvą, bet ir tolesni žodžiai „visa tai“, kas be ko, buvo susiję su ja. „Mes“ ir „visa tai“, Silva ir pasaulis, atrodė dar susilieję jos sąmonėje, atskilimo riba dar nebuvo aiškiai nubrėžta. Beje, ir klausimo tonas rodė tik susirūpinimą ar greičiau pasimetimą naujoje žemėje, pilnoje pavojingų aplinkkelių, gąsdinančių horizontų, – tai dar nebuvo susijaudinimas, pirmasis nekantrus virpulys, skandalo nuojauta, ji dar neįtarė (ir kaip galėjo įtarti?), kad į savo klausimą niekad o niekad negaus atsakymo.

Kad paskutiniai saitai su ankstesne jos prigimtimi pagaliau būtų žiauriai nutraukti ir negailestingas atskilimas įvyktų iki galo, turėjau jai prisipažinti: „Vargšele mano, labai norėčiau pasakyti tau, kodėl mes esame, bet, deja, niekas to nežino“, – turėjau pakartoti tai ne du, o dešimt kartų, nes ji, kad ir kiek tikslinau ir aiškinau savo žodžius, negalėjo patikėti, jog į tokį paprastą ir aiškų klausimą nėra atsakymo, ir ilgai manė, kad aš dėl kažkokios nesuprantamos priežasties slepiu nuo jos tiesą. O paskui – ak, kaip šiandien atsimenu! – jos veidelis, tikras lapės snukutis, apstulbsta, burna nepatikliai prasižioja gaudydama orą, akys vis karščiau liepsnoja pykčiu, atsimenu, su kokiu įniršiu, tryptelėjusi koja, virpančiu nuo tramdomų ašarų balsu ji meta man kaltinimą:

– Tai ką, mes *nieko* nežinom?

Turėjau pripažinti, kad žmonės iš tiesų nieko nežino, kad jie gimsta, gyvena ir miršta neįspėję svarbiausios paslapties ir mokslo didybė kaip tik ta, jog jis stengiasi įsiskverbti... Ji nutraukė mane dar labiau įsiutusi:

– Ką? Kokia didybė? Kodėl reikia ieškoti? Jei gyvenam, turim žinoti! Kodėl nežinom? Tyčia? Kas mums trukdo?

Nutilau apstulbęs ir mažumėlę susigėdęs. Maža pasakyti, kad įžvalgūs jos klausimai mane nustebino, – jie atvėrė man akis. Ne-

su iš tų žmonių, kurie per daug kvaršina sau galvą metafizika, visada priimdavau gyvenimą tokį, koks jis yra, žiūrėdamas į jį praktiškai, kaip ir dera kaimo žmogui. Ir dabar galvojau, kad keista mintis, išsakyta mano žmogiškosios laputės, niekada iki šiol nebuvo atėjusi man į galvą, nors atrodė tokia akivaizdi. Ir svarsčiau, kiek yra žmonių, kurie galėtų taip aiškiai ją suformuluoti, – ir netgi kiek yra mokslininkų, kurie atkreiptų dėmesį į tai, kuo ji primityvi ir kuo reikšminga. Iš tiesų, „kodėl nežinome"? Ir „kas mums trukdo"? Po šimts perkūnų, toji Silvos nuostaba, jos pyktis, ar jie nebuvo visa ko pagrindas, – viso to, kas sudaro žmogaus proto kilnumą? Tačiau žmogus pasiklydo tarp nesuskaičiuojamų klausimų medžių ir išleido iš akių visus juos apimančio klausimo mišką: kodėl, kokiu tikslu mūsų smegenys buvo sukurtos tokios tobulos, kad geba viską suprasti, bet tokios bejėgės, kad nieko nežino – nei to, kas yra jos pačios, nei apie kūną, kurį jos valdo, nei apie visatą, iš kurios jie randasi? Ir kaip tik todėl, kad mano lapės smegenys buvo visiškai švarios, nespėjusios nuo vaikystės apaugti medžiais, ji iškart pataikė į to klausimo „kodėl" mišką, apie kurį žmonės visai negalvoja, nors tai yra pats didžiausias, labiausiai nepaaiškinamas žmogaus situacijos nenuoseklumas...

...O šis klausimas, jei žmonėms užtektų sveikos nuovokos, turėtų valdyti visus jų veiksmus ir visas mintis, kaip nuo šios dienos jis neabejotinai ėmė valdyti Silvos pastangas. Ji užsidegė karštu, nenuilstamu troškimu suprasti ją supančio pasaulio prasmę. Neni mokė ją skaityti iš Šventojo Rašto; Silva pasinėrė į jo skaitymą visa galva, su aistringu smalsumu. Ji buvo lyg tuščias odinis maišas, kuris trokšta atsakymų į klausimus, dažnai dar aiškiai nesuformuluotus, bet labai opius, ir staiga į jį veržlia srove pasilieja vanduo, jo troškulys numalšinamas. Netgi buvau kiek sutrikęs: esu gana padorus krikščionis, tačiau širdies gilumoje jaučiau, kad apgaudinėju Silvą ir piktnaudžiauju jos pasitikėjimu. Susidūręs su tokiu žinių alkiu, negalėjau nepripažinti, kad ji su vienodu godului būtų prarijusi bet kokį pasiūlytą jai peną. Turėjau galimybę savo paties akimis įsitikinti, koks didžiulis šis visa apimantis alkis ir kokia stipri jį malšinančių kunigų galia. Sakiau sau: jiems nuo

amžių, visose religijose, tekdavo per daug dėkingas vaidmuo. Jaučiau, kaip susvyravo mano paties tikėjimas. Teisybė, jis niekada nebuvo labai tvirtas.

O aš duodavau Silvai skaityti paprastas gamtos mokslų knygeles ir pamažu įsitikinau, – prisipažįstu, su tam tikru pasitenkinimu, – kad jei ji ir nepamėgo šių knygelių labiau už ponios Bamli evangelijas (vienintelis mano priekaištas jai būtų tas, jog ji buvo pernelyg uoli katalikė), tai bent jau skirdavo joms vis daugiau laiko. Be to, pastebėjau reiškinį, kurį anksčiau minėjau, – Silva netiesiogiai patvirtino, kad šis reiškinys būdingas daugeliui žmonių: jos smegenims turtėjant, kitaip tariant, jai vis daugiau sužinant apie savo nežinojimą, apie nesuskaičiuojamą gausybę nežinomų dalykų, ji tolo nuo visumos ir ėmė išleisti iš akių tą skandalingą dalyką, kuris iš pradžių skatino ją maištauti, – patį nežinojimą. Ir ji ne tik ėmė išleisti jį iš akių, bet pamažu, regis, ją netgi pradėjo erzinti mano užuominos apie tai. Tarsi medžiai jau būtų slėpę nuo jos mišką ir jis būtų jos nebedominęs. Įgytos žinios atskleisdavo naujas spragas, ir jinai, vedama aistringo smalsumo, siekdavo jas užpildyti, bet kadangi šios spragos susidėdavo iš vis smulkesnių dalelių, tai ir jos smalsumas spraudėsi į vis siauresnius rėmus. Tad nieko keista, kad galiausiai ji beveik visiškai atitrūko nuo didžiojo ontologinio klausimo ir atsidėjo daug realesniems ir praktiškesniems dalykams: atrasdama apčiuopiamą pasaulį, kupiną įgytų žinių, apibrėžtų daiktų, įvardintų jausmų, aiškių pojūčių, paaiškinamų santykių, ji atsikratė nerimo, o drauge su nerimu ir to visuotinio Nežinomybės jausmo, kuris iš pradžių ją taip išgąsdino. Trumpai tariant, jos protas beveik žaibiškai perėjo nuo paleolito baimių prie ramaus šiuolaikinės britų civilizacijos tikrumo. Beje, šis gana netikėtas užmojis be sustojimo veržtis pirmyn ne veltui kėlė man nuostabą. Kiek laiko, galvojau, mano mielajai laputei, įgijusiai žmogaus pavidalą, prireikė pereiti iš gyvuliškos nakties į pirmąją, dar neryškią aušros šviesą? Mėnesių, beveik ištisų metų. Tuo tarpu nuo tos dar netolimos dienos, kai ji atrado save pačią, suprato, jog egzistuoja ir yra mirtinga, teprireikė kelių savaičių,

kad jos protas visiškai atsivertų begalei žinių, neretai gana sunkių suvokti. Taip daugybę metų vanduo sunkiasi grauždamas uolą, bet nieko nematyti, viskas stovi vietoje. O paskui nedidelė, vos kelių centimetrų nuošliauža, ir užtvarą pralaužia nesulaikomas krioklys.

– Na ką, – džiūgavo daktaras Salivenas, – ar aš nesakiau, kad jūsų laputė, tapdama žmogumi, trumpai atkartos žmonijos istoriją? Penki tūkstančiai visiškos nakties amžių, per kuriuos šliaužte šliaužiama iš laukinio nesąmoningumo prarajos, ir vos dvidešimt amžių, nušviestų Platono, Niutono ir Einšteino šviesos. Proporcijos liko tos pačios. Ką jūs dabar su ja darysite? – pridūrė jis. – Ji, atrodo, gabi mokslams?

Daktaras, kas be ko, buvo didelis optimistas. Ir vis dėlto rimtai maniau paieškoti Silvai tinkamos mokymo įstaigos. Tačiau Neni man patyliukais pranešė pribloškiančią žinią. Ji nekėlė abejonių, ir mes, apimti šiokio tokio išgąsčio, turėjome susitaikyti su mintimi, kad Silva nėščia.

Štai kas prirėmė mane prie sienos! Jei dar būčiau galėjęs laikyti Silvą lape, galbūt nebūčiau teikęs tiek reikšmės šiam įvykiui. Tačiau ji jau seniai nebuvo lapė. Ir, norėjau to ar ne, man, kaip ir visiems žmonėms, dabar ji buvo jauna mergina, kurios gyvenimą priverstinai ribojo mūsų socialinės aplinkos rėmai. Nei ji, nei aš negalėjome iš jų ištrūkti. Kokia buvo mano pareiga tokiomis aplinkybėmis? Ką turėjau nuspręsti dėl jos ateities – ir dėl manosios?

O kad būčiau bent turėjęs viltį, jog esu šio vaiko tėvas! Tai nebuvo visiškai neįmanoma, bet iliuzijų nepuoselėjau: vargšas Džeremis turėjo daug daugiau šansų. Neatmečiau ir galimybės, kad koks nors miško bastūnas aplenkė nelemtąjį pitekantropą. Klausinėti Silvą beprasmiška: ji nieko nežinotų, nieko neprisimintų. Kai ji pastojo, dar turėjo lapės protą. Bet kai pagimdys kūdikį, jau bus moteris. Galite įsivaizduoti, koks buvau sutrikęs.

Vis dar aiškiai nesusigaudžiau, ar myliu ją kaip vyras, ar kaip tėvas. Kas be ko, nuo minties, kad reikėtų šią jauną merginą

perleisti Džeremiui, ir dabar užsiplieksdavau pavydu, bet jis buvo atmieštas nuoširdžiu tėvo įtūžiu dėl žiauraus mezalianso. Na gerai, galvojau, stengdamasis būti nešališkas, o kas, jei kūdikis vis dėlto gorilos? Kas tau davė teisę atimti jį iš tėvo? Tačiau kaip jį išauklės pitekantropas ir neišprusėlė, abu labu tokiu? Ar galima leisti jiems, kaip patarė tas storžievis Volbertonas, išauginti trečiąjį kretiną? Na, sakykim, galbūt galėtum rūpintis jo auklėjimu. Bet, žinoma, su sąlyga, kad tėvai sutiks jį tau patikėti – o būtų stebėtina, jei gorila sutiktų. Be to, ar tau neatrodo, brangusis, kad elgiesi su Silva kaip su daiktu, kaip su kokia spinta ar kumele. O juk jinai anaiptol nebe lapė. Ji tau daugybę kartų įrodė, kad yra toks pat žmogus kaip tu! Ir turi teisę pati tvarkyti savo gyvenimą. Kas sako, kad ji ir dabar norėtų gyventi su tuo laukiniu? Ak, tu vis dar nedrįsti atvirai prisipažinti, kad ji taip pat, regis, tave myli, myli kaip moteris, ir tu nebegali to neigti, tai aiškiai matyti... Taip, bet vaikas? Taip, bet ką ji apie tai žino? Ar moteris, kuria ji tapo, turi atsakyti už lapės, kuria ji buvo, veiksmus? O, kad ji, krimtausi, būtų pastojusi anksčiau, kai dar neturėjo proto kaip visi žvėrys! Būtų pagimdžiusi vaiką palaimingoje nežinioje, kaip gyvulys, kuris nieko neklausia ir niekuo nesistebi. O dabar, priešingai, ji mus kiekviena proga apiberdavo pribloškiančiais, kartais pačiais paikiausiais klausimais. Kai visai mus užkankindavo, iki šiol išsisukdavom klasikiniu atsakymu: „Suprasi vėliau“, ir ji neužsispirdavo, tik mesdavo į mus tūžmingą žvilgsnį, ir neabejodavom, kad jaunose jos smegenyse viešpatauja maišatis. O ką jai pasakysime, kai ji pamatys, kad storėja? Ir kai gims vaikas?

Pasirinkome aukso vidurį: kad užkirstume kelią klausinėjimams, Neni atskleidė jai gimimo paslaptį, nutylėdama vaiko pradėjimo paslaptį. Taigi jei Silvos protas būtų buvęs labiau išsivysčięs, ji būtų turėjusi manyti, kad pagimdys vaiką iš Šventosios Dvasios. Neni paaiškinimai kurį laiką padėjo išspręsti Silvos vidines problemas, ir ji nuo tos dienos su vaikišku nekantrumu ėmė laukti būsimojo kūdikio. Tačiau tai neišsprendė socialinės problemos. Ryžausi pasitarti su daktaru Salivenu.

– Ar aš jau seniai nesakiau? – tarė jis su oriu geraširdiškumu. – Įspėjau jus pačią pirmą dieną: jums nieko kita neliks, tik ją vesti.

Tai buvo tiesa, ir tik pagalvokit, tada palaikiau šiuos žodžius kvailu juokeliu! O šiandien viskas bylojo, kad jis buvo teisus ir kad bet koks kitas sprendimas atneštų Silvai, o paskui ir jos vaikui, nepataisomą žalą. Iš to buvo galima padaryti dar vieną išvadą, gana paradoksalią: visiems būtų daug geriau, jei vaikas neginčijamai būtų mano; taigi būtų daug geriau, jei nebūčiau taip santūriai elgęsis su savo lape: tada ji nebūtų, ilgo susilaikymo priversta, pabėgusi pavasarį į mišką, kur susitiko tą savo gorilą. Tai ant ko gi, po galais, laikosi dorybingumo ir padorumo įstatymai? Nejaugi jų pagrindas toks netvirtas, kad pažeidžiau juos, stengdamasis jų paisyti? Apmąsčius visa tai, mano požiūris į gerų papročių pagrįstumą pasirodė abejotinas ir svyruojantis. Suvokiau, kokie nepatikimi jų principai ir kad visada, pasikeitus aplinkybėms, reikia būti pasirengusiam juos peržiūrėti. Šiaip ar taip, iš susidariusios padėties tebuvo vienintelė išeitis – vedybos. Širdies gilumoje džiaugiausi šia būtinybe, atitinkančia slaptus mano troškimus. Beje, daugiau neabejojau, kad, praėjus pakankamam laikui ir parodžius pakankamai kantrybės, Silva taps gerai išauklėta ir su ja bus galima rodytis žmonėse. Ji vis dar kalbėjo kaip mažas vaikas, bet ar taip nekalba daugelis suaugusių anglių? Netgi manoma, kad jų naivumas ir šveplenimas suteikia joms dar daugiau žavesio. Taigi dėl to man nebuvo reikalo nerimauti.

Tačiau negalėjau galutinai pasiryžti ir nieko nesiėmiau. Žinojau, kokia vienintelė, bet gana kebli kliūtis šioms vedyboms: Silva iki šiol neturėjo teisėto statuso. Jos gimimas, net iš nežinomų tėvų, niekur nebuvo užfiksuotas, ir kol kas nesugalvojau jokios apgaulės, kaip paaiškinti, kodėl nėra jokio jos civilinės būklės paliudijimo. Nenorėjau griebtis suklastotų dokumentų. Todėl laukiau įkvėpimo ramindamasis: nėra ko skubėti. O jei kalbėsime atvirai, deja, nesu herojus, einantis per ugnį ir vandenį. Slaptoje širdies kertelėje man buvo neramu, ką šnekės žmonės. Bijojau išmėginimų, kurie, be abejo, man grėsė mūsų aplinkoje, jei vesiu čiabuvę, kaip sakė Do-

rotė, – negana to, vienišą motiną. Vis rečiau prisimindavau savo naująją įspūdingą maksimą apie tai, pagal ką vertinama sielos kokybė, – juk įteigti ją kitiems būtų reikėję per daug pastangų. Galvojau daugiau apie save negu apie Silvą.

O ji tuo tarpu jau ėmė storėti. Ir pradėjo įsivaizduoti, kaip atrodys kūdikis, kurį pagimdys. Niekada nemačiusi mažų vaikų, ji fantazavo dievai žino ką. Neni atnešė mūsų šeimos albumą, kur ant pagalvėlių išdidžiai gulėjo kokių dvidešimt naujagimių. Silva panoro pamatyti savo pačios nuotrauką, kai ji buvo tokio amžiaus. Mums teko leistis į painius aiškinimus, kuriuos ji iš pradžių išklausė nė akimi nemirktelėjusi. Tačiau paskui pamatėme, kaip Silva diena iš dienos vis labiau blausiasi, liūdnėja. Ji išėjo iš veido. Ir pagaliau su šiokiu tokiu išgąsčiu supratome, koks sielvartas ją graužia: ji įtarė, kad Neni yra jos motina, o aš – jos tėvas ir kad tai nuo jos slepiame. Jei leisime jai įtikėti tokia nesąmone, galvojau, tai toli gražu nesupaprastins mūsų vedybų! Taigi nusprendžiau, kad dabar pats laikas įpareigoti Neni paaiškinti Silvai, kad aš anaiptol ne jos tėvas, o kūdikio, kurio ji laukiasi, tėvas.

Neni atliko mano įpareigojimą kaip įmanoma taktiškiau. Ne iškart supratome, koks gali būti šios naujienos poveikis. Silva klausėsi neatidžiai, kaip dažnai būdavo, kai jausdavosi nesusigaudanti ir norėdavo tai, ką išgirdusi, apmąstyti vėliau, neskubėdama. Iki pat vakaro ji buvo labai rami, nors truputį išsiblaškiusi, tarsi iš mėnulio nukritusi, ir nuėjo miegoti kaip paprastai. Tačiau kitą rytą ji buvo dingusi.

Tai buvo ketvirtas jos pabėgimas per tuos kelis mėnesius, todėl pradėjau su jais apsiprasti. Ir, be abejo, nebūčiau per daug nerimavęs, jei nebūtume pastebėję gana netikėto dalyko: Silva pasiėmė lagaminą.

Jinai susikrovė į jį baltinius, drabužius, tualeto reikmenis. Kur ji iškeliavo? Žinoma, ne per toliausiai, jai dar trūko pasitikėjimo, kad keliautų viena arba išvažiuotų į miestą. Į Džeremio trobelę? Su palengvėjimu supratau nebebijąs, kad ji tenai grįš. Tai buvo praeitas etapas. Negaišinsiu skaitytojo pasakodamas apie savo prie-

laidas ir paieškas, kurios, beje, truko neilgai: smuklininkas atsiuntė man žinutę, kad bėglė apsistojusi „Vienaragyje". Jis nedrįso atsakyti jai kambario, bet bijojo nemalonumų ir pamanė, kad bus geriau mane įspėti. Tik nutylėjo, kad Silva neturi nė penso.

Viską apmąstęs, nusprendžiau neversti Silvos iškart grįžti. Pasiunčiau ponią Bamli į žvalgybą. Jos ilgai šnekėjosi, ir tas pokalbis, aišku, buvo sunkus ir painus, bet svarbiausia Neni suprato. Silvai aš buvau „Bonis", tai yra tėvas, brolis, globėjas, ir ji, prisimindama tai, ką permanė apie bažnytines dogmas, pagrindines dorybes, giminystės ryšius, nuodėmę, pragarą ir visa, kas iš to išplaukia, negalėjo pripažinti, kad nešioja mano vaiką. Ji paprasčiausiai tai neigė, kantriai ir ryžtingai, o kadangi jos protas dar buvo gana tamsus, su neįveikiamu naivumu tikėjo, kad tai, ką ji neigia, neegzistuoja. Neni, išvesta iš kantrybės tokio užsispyrimo, staiga užmiršo visokias kliūtis, dėl kurių iki tol prilaikė liežuvį, ir viską jai išklojo: apie meilę, apie malonumą ir kitką. Silva išklausė ją nenuleisdama akių, o kai Neni išsikvėpė ir jos smakras ėmė drebėti, ji viso labo pasakė: „Žinau". Nieko daugiau iš jos nepavyko išpešti. Neni grįžo namo labai susigėdusi ir nepatenkinta savim.

Kelias dienas po to Silva atsisakė matytis netgi su Neni. Paskui apsigalvojo ir ją įsileido. Tik su sąlyga, kaip aiškiai nurodė, kad aš jos nelydėsiu. Per šį kupiną lūkesčio laikotarpį galėjau įsitikinti, kaip karštai myliu Silvą. Mano gyvenime buvo nedaug dienų, kai mano karštligiškas blaškymasis, beprotiškas skausmas, neryžtingumas ir pasimetimas buvo pasiekę tokį mastą. Šimtąkart nuspręsdavau susigrąžinti ją jėga, šimtąkart vidinis balsas mane įspėdavo, kad to nedaryčiau. Gerai žinojau, koks pavojus jai gresia, vienai toje smuklėje, tarp vietinių bernų, kuriuos galėjo suvilioti jos paprastumas ir grožis. Tačiau kartu nujaučiau, kad jei mėginsiu parsivesti Silvą iš ten, galiu ilgam nuteikti ją prieš save. Beje, Neni mane ramino: „Pirmiausia neabejokit, kad jinai jus myli, jūsų laputaitė, – netgi jei jaunutė jos širdelė dar jai nepašnibždėjo kaip". Be to, geroji mano draugė pelnė smuklininko žmonos palankumą, ir toji dabar prižiūrėjo Silvą kaip tikrą savo dukterį. Pagaliau Neni pati kasdien lankėsi „Vienaragyje", toliau atlikdama auklė-

tojos pareigas. Taigi ji stebėjo vyrišką klientūrą, žiūrėjo, kas ateina ir išeina. Tačiau ilgai abejojo, kaip vėliau prisipažino, kol ryžosi papasakoti, kad jai kelia nerimą vienas lankytojas, kuris paskutiniu metu ėmė rodytis ypač dažnai, – jaunesnysis mano draugo Volbertono sūnus. Puikiai jį pažinojau: gražus vaikinas, neieškantis žodžio kišenėje. Ir Silva – pasak Neni, iš savo naivumo ir nieko bloga neįtardama – su šypsena pakentė jo meilikavimus.

Jei nekaltoji mano Silva būtų buvusi nuovoki moteris, ir tai nebūtų galėjusi nieko geresnio sugalvoti, kad išsklaidytų mano paskutines niekingas abejones. O gal ji tokia tapo? Gal jos pabėgimas šį kartą buvo viena iš tų moteriškų gudrybių, kai moterys bėga nuo vyro meilės, nors slapčiomis trokšta, kartais net pačios sau neprisipažindamos, kad toji meilė pasiektų apogėjų? Šiaip ar taip, ne savo noru ją praradęs, gyvenau nerimo ir pavydo apsėstas, sužinodamas visas naujienas tik iš Neni (kurią įtariau bendrininkavimu...), ir jei Silva norėjo atverti man akis, kad pamatyčiau, kaip stipriai esu prie jos prisirišęs, tai jai nuostabiai pavyko: mane kamavo nemiga ir galvojau tik apie vedybas. Per šias bemieges naktis turėjau laiko įvertinti, kiek nepaprastai daug ji nuo šiol reiškia mano gyvenime. Ir jau ne tik kaip moteris (būčiau sudegęs iš gėdos, jei dar kada būčiau pagalvojęs apie ją kaip apie lapę, apie patelę), ne tik kaip žmogiškoji būtybė, bet pagaliau ir kaip „asmenybė“, taip, taip, dabar Silva buvo šiame pasaulyje tiesiog asmenybė, kurią mylėjau, asmenybė, su kuria norėjau gyventi, kurios nė už ką nebūčiau perleidęs kitam, kurią ketinau vesti nieko nepaisydamas, nes nebegalėjau be jos apsieiti. Ir esu tikras, kad šios vedybos buvo protingiausias žingsnis mano gyvenime. Silvos romumas, gyvenimo džiaugsmas, per kraštus besiliejantis švelnumas, troškimas viską pasaulyje sužinoti niekada neišseko, visada galėjau ja tik didžiuotis, o jos grožis ir grakštumas ne vieną kartą darė man garbę. Štai kodėl šiandien jaučiuosi nesmagiai prisimindamas tuos kvailus laikus, kai man dar rūpėjo, ką pasakys žmonės, ir mano galva buvo prikimšta senų paikų prietarų. Netgi dabar mane kartais krečia šiurpas nuo minties, kad jei jos pabėgimas nebūtų galutinai atvėręs man akių, ko gero, būčiau ir toliau

dvejojęs. Bet vos tik praregėjau, skubėjau viską sudėlioti į savo vietas. Kitkas man neberūpėjo. Vaikas? Na, tebūnie jis panašus į gorilą ar ką tik nori, aš nebūsiu pirmasis, įsisūnijęs nesantuokinį vaiką iš meilės motinai, o jeigu „jiems" tai nepatinka, tegu eina sau po velnių!

Tačiau aš mažumėlę save pagražinu. Teisybę pasakius, slapta puoselėjau viltį, kad vaikas gims per anksti ar neišgyvens. Arba, jei išgyvens, bus panašus į mane. O jei ne į mane, tai bent jau nebus kaip iš akies trauktas pitekantropas. O jei panėšės į jį... na ką gi, man reikėjo tik iš anksto imtis priemonių, sutvarkyti viską taip, kad Silva gimdytų niekam nežinant ir kraštutiniu atveju galėčiau atiduoti vaiką į kokią tolimą prieglaudą...

Tačiau pirmiausia reikėjo įtikinti Silvą. Įkalbėti ją grįžti į šeimos židinį. Neni to negalėjo padaryti: blaškydamasi tarp Silvos ir manęs, ji visai pametė galvą. Nagi, drąsiau! Silva taip pat mane myli – turėjau teisę tuo tikėti. Užsidarysiu su ja kambaryje ir anksčiau ar vėliau ją įtikinsiu. Ji turėtų mane suprasti ir eiti su manim! Sėdau ant arklio ir nušuoliavau prie smuklės.

Ten viešpatavo baisus sambrūzdis. Žmonės kažkaip keistai žiūrėjo į mane. Kurgi Neni? Pasiteiravau apie ją, bet tą akimirką pasirodė ji pati, nešina dubeniu karšto vandens. Pasakiusi man: „A, štai ir jūs", ji nesustodama prasmuko pro šalį. Buvau beeinąs paskui ją, bet ji mane sulaikė:

– Pabūkit čia.

– Bet kas čia darosi? – sušukau.

Ir tada Neni per petį man metė:

– Ji gimdo.

Tai prasidėjo daug anksčiau, nei laukėme. O aš kūriau planus, kaip viską nuslėpti! Garsas jau ėjo per visą kaimą, ir žmonės, nutaisę niekuo dėtus veidus, rinkosi prie prekystalio išgerti. Vaikščiojau koridoriumi pirmyn atgal, rūkydamas cigaretę po cigaretės. Po pusvalandžio Neni pašaukė mane – nuo jos balso šaltis perėjo man per širdį.

Įbėgau į kambarį. Ji laikė rankose naujagimį.

Kaip mane gyvą matot – tai buvo lapiukas.

Šioje serijoje numatoma išleisti:

PETER ACROYD Daktaro Di namai

DONNA TART Slapta istorija

HERBJØRG WASSMO Karno's kraitis

SALMAN RUSHDIE Paskutinis Mauro atodūsis

ARUNDHATI ROY Mažmožių dievas

LAWRENCE DURRELL Aleksandrijos kvartetas

HELMUT KRAUSSER Tanatas

SIGRID UNDSET Ulavas, Auduno sūnus

ANNE TYLER Antrasis kvėpavimas

CARLSON McCULLERS Vestuvininkė

WALTER WANGERIN Dievo knyga

J. R. R. TOLKIEN Dvi tvirtovės

Vercors

Ve–151 Silva: romanas / Vercors; iš prancūzų kalbos vertė D. Bučiūtė. – Vilnius: Alma littera, 1998. – 205 p. (XX a. aukso fondas)

ISBN 9986–02–545–1

Romane pasakojama nepaprasta istorija apie lapę, virtusią moterimi. Ją priglaudžia, auklėja ir pamilsta anglų dvarininkas Albertas Ričvikas. Tačiau šalia jo ne tik žmogumi tampanti Silva, bet ir Dorotė, klimpstanti į narkomanijos liūną.

UDK 840–3

VERCORS
SILVA
Romanas

Iš prancūzų kalbos vertė
DIANA BUČIŪTĖ

Dailininkas JOKŪBAS JACOVSKIS
Techninė redaktorė BIRUTĖ TOLVAIŠIENĖ
Korektorė RAMUTĖ PRAPIESTIENĖ
Kompiuteriu maketavo ZITA PIKTURNIENĖ

SL 412. Užsakymas 707
Išleido leidykla „Alma littera", Šermukšnių g. 3, 2600 Vilnius
Puslapis Internete: http://www.aiva.lt/AlmaLittera
Spausdino SPAB spaustuvė „Spindulys", Gedimino g. 10, 3000 Kaunas

Dvidešimto
amžiaus
aukso
fondas

VERCORS (Verkoras) – tai prancūzų rašytojo ir dailininko grafiko Jeano Brullero (1902—1991) slapyvardis. Rašytojas išgarsėjo jau pirmuoju savo apsakymu „Jūros tyla“ (1942, liet. 1984), Pasipriešinimo literatūros šedevru.

Po karo Vercorsas išleido apsakymų rinkinius „Akys ir šviesa“ (1948), „Šitame krante“ (1958—1960), romanus „Tamsos ginklai“ (1946), „Dienos galybė“ (1951), „Žmonės ar gyvuliai“ (1952), „Pyktis“ (1956), „Medūzos plaustas“ (1969, liet. 1981), „Pėdsakai“ (1972), „Švelni katastrofa“ (1974), „Antverpeno tigras“ (1986), esė, autobiografinių kūrinių.

Romanas „Silva“ (1961), kurį galima vadinti filosofine pasaka arba alegorija, prasideda epizodu, kai anglų dvarininko Alberto Ričviko akyse įvyksta stebuklas – skalikų persekiojama lapė virsta moterimi. Ričvikas priglaudžia ją savo dvare, tačiau jį traukiančiame šios būtybės kūne dar slypi žvėris su neišsivysčiusiomis smegenimis ir netramdomais instinktais. Žingsnis po žingsnio Silva tampa žmogumi: išmoksta mąstyti, kalbėti, pažįsta mirtį ir meilę, suvokia žmogaus gyvenimo tragizmą. Tai savotiška Pigmaliono ir jo sukurtos moters meilės istorija. O lygia greta vystosi kita siužetinė linija: Ričviko draugė Dorotė, kurią jis ketina vesti, pamažu klimpsta į narkomanijos liūną, degraduoja, žudo savo gyvenimą...

Vercorsas, savo mokytojais laikęs Rabelais, Voltaire'ą, France'ą, pasakoja šią neįtikėtiną istoriją su geroka ironijos doze, tačiau kelia iš tiesų rimtą klausimą – kas žmogų daro žmogumi, kas daro jį laisva ir atsakinga asmenybe.

ISBN 9986-02-545-1